BIBLICA
160
M
27.
BIB NAZ NAPOLI

BIBL. NAZ.
160
M
27

Digitized by Google

Digitized by Google

THEODORETI VRBIS CYRI EPISCOPI, IN VISIONES DANIELIS PROPHETAE COMMENTARIVS,

Ioanne Baptiſta Gabio Veronenſi interprete.

Cum indice verborum, ac rerum omnium memorabilium.

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manutium, Aldi F.

AD SANCTISS. D. N.
PIVM IIII. PONT. MAX.
in commentarios Theodoreti
in Danielis uiſiones

PRAEFATIO.

MAXIMAE ſemper humanum genus immortali Deo curæ fuiſſe, Beatiſſime Pater, cum multis aliis ex rebus ſanæ mentis homines poſſunt intelligere, tum ex eo potiſsimum, quòd qui proprio conſilio iam inde ab initio a recta ueritatis, religionis, pietatisque uia lapſi aberraſſent, ſummoque bono breuibus, fluxis, & caducis uoluptatibus poſtpoſito, in infinitos errores deflexiſſent, eos uariis rationibus ad ueram, propriam, perpetuamque felicitatē, id eſt ad ſe ipſum reuocare nunquam deſtiterit. propterea olim per Noe diluuium, quo nequiſſimorum hominum libidines prorſus extinguerentur, prædixit; per Abraam et Lot peſsima facinora, quæ a perditiſsimis illa tempeſtate uiris patrabantur, ſeuere ſe puniturum minatus eſt; per Ioſeph fratres illius nefarii criminis arguit; per Moyſem Aegypti regem Pharaonem diuerſis cruciatibus, diuinis iuſsis non obtemperantem, acerbe uexatum inſigne poſteris exemplum iuſtiſsimæ ſuæ iræ tandem futurū præmonuit. interiecto deinde tempore ſanctiſsimos uiros alios prophetas miſit, qui non cum præſentibus tantum, ſed cum poſteris quoque loquerentur, eosque docerent nulla unquam fore inulta ſcelera; & tamen impietatē deſerentibus, & ad ſanitatem mentis redeuntibus ueniam non denegari, eamque ipſis facultatem concedi, qua poſsint ſua culpa amiſſa bona incredibili Dei clementia & benignitate recuperare. hinc profecti Samuel, Nathan, Dauid, Helias, Heliſæus, Eſaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel, & alii, quorum nobis extant oracula, cum multa alia, tum multo ante impendentia Iudæis mala prænuntia-

runt, ut, dum acerbiſsimæ ſeruitutis iugo non ſemel, ſed ſæpius premerentur, memores eorum, quæ ſibi a ſanctis prophetis eſſent multò ante prædicta, non ignorarent quò ſibi confugiendum eſſet, ut a calamitatibus in priſtinum ſtatum uindicarentur. tanta profecto Dei prouidentia humanæ res adminiſtrantur, ut non uni tantum nationi, ſed omnibus hominibus totum terrarum orbem incolentibus, non quæ hoc, uel illo tempore, ſed quæ ſæculis omnibus eſſent euentura, per eos ſignificaſſe uoluerit, quos ad id muneris non ſimplici ratione, ſed multis modis impulſos uidere licet. nam modo Deus ipſe ſola uoce, nulla extrinſecus illis obiecta ſpecie, ut de Samuele accepimus, futura perdocuit; modò aliquam indutus effigiem diuinæ ſuæ uoluntatis arcana nudauit; modo ſanctos uiros, aut angelos mittens conſilia ſua illis aperuit, ita tamen ut interdum dormientibus, interdum uigilantibus uiſa quædam diuinitus oblata illis multo poſt tempore futuras res indicarint. Horum igitur alii alia ad humani generis ſalutem pertinentia tradidere, multaque de domini ac redemptoris noſtri ortu incredibili, miraculis, doctrina, cruce, morte, reſurrectione, in cælos aſcenſu prædixere; ſed in his Daniel, uir tanta uitæ integritate, tantaque ſanctitate inſignis, ut eius probitati Deus teſtimonium dederit, & in iuſtorum Noe, & Iob numerum adſcripſerit, ita aperte tempus, quo humanam Deus naturam ſuſcepturus eſſet, prodidit, ut hoc uno ipſius teſtimonio impia Iudæorum conuicta perfidia eò confugere coacta ſit, ut e prophetarum cœtu illum fruſtra eximere conetur, cuius oracula tam certo rerum ac temporis euentu ſint comprobata. uerum ſicut diuino conſilio factum eſt, ut alia obſcurius litteris mandarentur, ne diuina myſteria omnibus paterent, & ea re ludibrio haberentur; alia apertius declarata, minime tamen ab omnibus percipi poſſent, ſed ab iis, quibus Deus, quando ei placuit, hoc munus eſt impertitus: ita non ſine cauſa, quo tempore uoluit, pios homines excitaſſe putandus eſt, qui omne ſuum ſtudium, operam, induſtriamque in explicandis ipſorum prophetarum prædictionibus collocarent. in quibus Theodoretus,

tus,uir ſanctiſsimus, idemque diſertiſsimus, græca lingua lucu lentiſsimos in Danielis uiſiones edidit cōmentarios, effecitque ut tam pretioſa margarita, quæ ueluti in maris profundo abſtruſa delituerat, ea natio potita frueretur. eademque diuina prouidentia, quæ pro ſuo omnia arbitrio moderans te Beatiſsime Pater in ſummo dignitatis gradu merito locauit, ut optime rebus noſtris conſuleretur, animum tuum impulit ad id faciendum, ne Latinorum aures tam pulchro munere, quodque illis, quo latius eſſent per orbem terrarum propagati, eo maiori uſui foret, diutius carerent. Quamobrē ſapientiſſimis Cardinalibus mandaſti, ut nulli neque labori, neque ſumptui parcentes, hanc eandem margaritā latino ſermone expoliendam curarent: a quibus mihi hoc tuo nomine munus eſt impoſitū. itaq; in his commentariis in latinam linguam uertendis, cuperem ego quidē pro rei dignitate ſanctiſſimæ atque optimæ tuæ uoluntati ſatisfeciſſe; pro ea tamen, quæcunque in me eſt facultas, operam me, ut id fieret, dediſſe, teſtis locuples eſt Cardinalis Vitellius, cui mea ſtudia aliquot abhinc annis ſua liberalitate ſuſtentanti, nihil tamen antiquius fuit, quàm ut, relictis aliis rebus omnibus, in hanc unam potiſsimum incumberem, ut quamprimum, quod te uelle ſenſerat, huiuſcemodi doctrina cum Latinis hominibus cōmunicaretur: idque ut facilius perfici poſſet, ne ue diutius ab iis uiris, qui ueræ pietatis ſtudioſi pro uiribus Chriſtianæ fidei prodeſſe cupiunt, requireretur, tua nunquam ſatis digne laudata cura effectum eſt, ut ſtatim opus hoc impreſſum ederetur. cui quidem toto muneri, quo haud ſcio an ex multis, quæ utiliſsima & glorioſiſsima hoc tempore excogitaſti, & ad exitum ſtudes perducere, utilius quidquam, aut tibi in perpetuum glorioſius inueniri queat, præfectus a te Paulus Manutius nihil deſiderari paſſus eſt. de quo uiro eam iure optimo & ipſe, & omnes boni opinionem ceperunt, ut, quemadmodum cum antiquis diſertiſsimis ſcriptoribus certat eloquentia, ita in hoc ſtudio iuuandi bonas artes ex Aldi parentis inſtituto uinci ſe uel induſtria, uel ingenio a nemine patiatur. atque utinam ſuperioribus Pontificibus

hæc

hæc res in mentem ueniſſet, aut, ſi fortaſſe in mentem uenit, eam perficere licuiſſet. profectò Chriſtiana religio iam pridem tot hæreſum procellis ac tempeſtatibus agitata minus hodie laboraret, didiciſſentque peruerſi ac temerarii homines in explanandis diuinæ ſcripturæ ſenſibus haud ſuo iudicio ſtandum, ſed eorum, quibus diuinitus id præcipuo quodam munere conceſſum eſſet. Accipe igitur Beatiſsime Pater opus a te profectum, & qua cœpiſti, ut par eſt, benignitate proſequere, quo acriore ingenio alii, & uberiore facundia excitentur, ut & huiuſcemodi & alia alacrius aggredi ne uereantur, quæ Chriſtianæ reipub. utilitatis non minimum ſint allatura.

Sanctitatis ueſtræ ſeruus humillimus

Ioannes Baptiſta Gabius.

Digitized by Google

Lectori S.

MINIME ſecutus uidetur Theodoretus eam græcam editionem ſacrorum librorum, quæ apud nos extat, ſed aliam quandam, quæ cum non ſolum a græca diſcrepet, ſed etiã, paucis tamen in rebus, a uulgata latinorum editione, id nobis faciendum exiſtimauimus, ut eam adſcriberemus, quæ duobus his uerbis in margine ſcriptis indicaretur, Vulg. Lat. id eſt uulgata latinorum. poſuit etiam quædam hebraica uerba, ueluti Parthenim, Baddim, Phelmoni, quæ quia interpretatus eſt ipſe, nos quoque ita reliquimus. et quia duobus in locis in græco codice neſcio quid deſideratur, idcirco ibi appoſitus eſt id innuens aſteriſcus. Matthias, qui ita ſcribitur ab auctore, idem eſt, qui Mattathias dictus eſt apud alios. et finis quarti Regum citatur pro principio primi Paralipomenon. Illud præterea non uidetur omittendum, hos commentarios ita ſcripſiſſe auctorem, ut eos quoque ad populum recitarit, quare in fine cuiuslibet orationis auditores hortatur, ut ueram pietatem imitentur. neque enim in capita, ſicut nos habemus, Danielis librum diſtinxit, ſed in decem tantũ orationes, & cum decima caput undecimum, duodecimum, & tertiumdecimum, & quartumdecimum, ſicut nos adſcriptis ſuo loco in margine capitibus annotauimus, omiſſa tamen Suſannæ, & Belis, Draconiſque, quæ apud nos extat hiſtoria, coniunxit. fuiſſe uero apud hunc ipſum auctorem non mediocris auctoritatis Maccabæorum libros, ex eo cuius eſt perſpicuum, quòd non primum & ſecundum tantum, ſed tertium quoque fideliter teſtatur. porro idem Eccleſiaſticum prophetam uocat, ut hinc facile conuincantur hæretici, qui adeo pertinaciter repudient, quæ ſuis peruerſis opinionibus minime conſentiant. Diſcent autem pietatis ueræ ſtudioſi ex hoc libro multa, quibus ſanctorum patrum confirmetur auctoritas, quæ quia legentibus erunt in promptu, a nobis conſulto omiſſa ſunt.

Digitized by Google

THEODORETI CYRI VRBIS EPISCOPI, IN VISIONES DANIELIS PROPHETAE COMMENTARIVS,

Ioanne Baptiſta Gabio interprete.

SI FACILE omnibus eſſet diuinorum prophetarum
oracula explicare,& ab iis quæ litterarum ſuperficie con
tinentur, in profundum penetrare, ibique abſtruſam
ſententiæ margaritam uenari: fortaſſe non iniuria ſu-
peruacaneum cenſeri potuiſſet, litterarum monimen-
tis eorum prodere interpretationem, nullo quippe ne-
gotio propheticam mentem cunctis ipſa lectione perci-
pientibus. uerum quando omnes,& ſi unam ſortiti na-
turam ſumus: non tamen omnibus cognoſcendi par
conceſſa eſt facultas: Vnicuique enim datur,inquit, manifeſtatio ſpiritus ad uti 1.ad Cor.
litatem, & alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ 12
ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, & quæ deinceps ſe-
quuntur, omnia pari diuiſionis ratione diſtribuuntur; nihil me, quod a ratio-
ne abhorreat, arbitror facturum, ſi diuinarum rerum rudibus earundem doctri
nam his ſcriptis impertiar; ſi quidem mihi a puero in illis educato plures etiam
pii ſcriptores mediocrem quandam cognitionem contulere: etenim diuina lex
præcipit, ut, quæ a parentibus didicimus, ea filios noſtros edoceamus. Doce- Deut.4.
bis ea, inquit, filios tuos & nepotes. quare magnus ille quoque doctor Dauid,
Attendite, inquit, popule meus legem meam. inclinate aurem ueſtram in uer-
ba oris mei. aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio. de- Pſal. 77.
inde, unde hæc didicerit, oſtendit: Quanta audiuimus, inquit, & cognoui-
mus ea, & patres noſtri narrauerunt nobis, non ſunt occultata a filiis eorum in
generatione altera, docenſque cognitionis cauſam, Legem poſuit, inquit, in
Iſrael, quanta mandauit patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, ut cognoſcat
generatio altera, filii, qui naſcentur, & exurgent, & narrabunt filiis ſuis. utilita
tem itidem, quæ ab hac doctrina proficiſcitur demonſtrans ſubiicit. ut ponant
in Deo ſpem ſuam, & non obliuiſcantur operum Dei, & mandata eius exqui-
rant. hanc itaque doctrinam a parentibus acceptam quaſi iuſto ære alieno ob-
ſtricti iis, qui nobis natu minores ſunt, ac poſteris debemus, grato que animo
par eſt perſoluere. neque ſolum nos diuina lex excitat, uerum etiam plerique
illuſtres uiri nobis familiaritate coniuncti ardentiore ſtudio contendentes, ut
hoc certamen audacter initemus, impulerunt. Age itaque beatiſſimi Danielis
prophetiam quàm maxime licet ignaris perſpicuam faciamus, & fortaſſe ne iis
quidem, qui conſecuti ſunt, ut intelligerent, labor hic noſter erit inutilis. nam
uel plura comperient, quàm opinati ſint, uel ſua in noſtris deprehendentes,
quod a ſe quaſi uenatione indagatum & inuentum fuerit, communi conſenſio-
ne ſtabilient. conſueuit enim quodam modo plurium conſenſus intellecta cor-
roborare. hunc autem prophetam in præſenti conamur interpretari, non quaſi
alios, quod Deus prohibeat, contemnentes, omnes enim nouimus eſſe diui-

 ni ſpiri-

ni ſpiritus inſtrumenta, ſed primum quia ipſius interpretationem a nobis fami-
liares efflagitarunt, æquumque cenſuimus beneficium iis, qui petierunt, non
denegare. deinde Iudæorum amentia, atque adeo impudentia factum eſt, ut
aliis in præſenti omiſſis, huius prædictiones enudare, atque aperire operæ pre-
tium ducamus: eò ſiquidem impudentiæ proceſſere, ut uel a prophetarum cho
ro ipſum ſegregent, prophetiæque cognomento defraudent. Impudens qui-
dem certe hoc ipſorum eſt commentum, non tamen ab eorum propoſito ſine
abhorrens. cum enim multo apertius, quàm alii omnes, magni Dei, & ſalua
toris noſtri Ieſu Chriſti prædixerit aduentum, neque ſolum ea, quæ facturus
eſſet, ante commemorarit, ſed etiam tempus præſignificarit, numerumq; aſcri
pſerit annorum, qui uſque ad illius aduentum interceſſere, aperte collectis iis
omnibus calamitatibus, quæ mox poſt admiſſum perfidiæ ſcelus, in eos eſſent
inuaſuræ, merito, utpote Deo inſeſti, & ueritatis hoſtes audent impudenter
aſſerere non eſſe prophetam, qui hæc, & infinita alia ediderit oracula, ſatis
idoneum rati ad hoc mendacium confirmandum ſuam eſſe ſententiam. nil mi-
rum eſt autem, ſi qui in unigenitum tanta rabie inſanierunt, bene de ſuo Do-
mino ſentientes miniſtros calumniis inſectantur, prioribus enim poſteriora
Ioan.15. conſequuntur. quare ipſe quoque Dominus ait, Si me perſecuti ſunt, & uos
Matth.10 perſequentur. ac rurſus, Si patrem familias beelzebul uocauerunt, quanto ma-
gis domeſticos eius? ut autem ipſorum impudentiam abunde admodum redar
guamus, ita eos interrogemus, quidnam prophetæ proprium aſſeritis? atqui
fortaſſe reſpondebunt, futura prænoſcere, eademque prædicere. inſpiciamus
itaque num hæc & prænouerit, & prædixerit beatus Daniel. et quæ de Domino
Chriſto locutus eſt interim ſilentio contineamus, alias uero ipſius prædictio-
nes in medium proferamus. Comperimus igitur de Babyloniorum, de Perſa-
rum ac Macedonum, de Romanorum regno ipſum complura prædixiſſe. quæ
nam uidelicet Babylonio regi euentura eſſent, & quemadmodum Perſæ illius re
gnum occupaturi, deinde ut iis euerſis Macedo ipſe quamcelerrime e uita de-
ceſſurus, quattuor uero pro uno, regno quaſi hæreditate potituri, nec non ut
ex uno ipſorum quidam oriundus infinita damna Iudæis illaturus, qui diuina
impetrata ope ab illius tandem feritate uindicarentur. Tum inde digreſſus præ
dicit Romanorum potentiam, qui regnis omnibus debellatis ab omnibus eſſent
exacturi tributa. nam quid ea cõmemorem, quæ de Aegyptiorum ac Syrorum
regibus uaticinatus eſt? quantas ſibi illi mutuo clades illaturi, & pacis poſt mo-
dum fœdera, & connubiorũ iura, ac neceſſitudinis: tum rurſus poſt factam re-
conciliationem bella, neque ea per præconem indicta? qui igitur hæc omnia &
prænouit, & prædixit, eorumque memoriam litteris commendatam reliquit,
quo modo non impium ac nefarium ſit, ſi quis hunc a prophetarum extermi-
net cætu? ſi enim hæc a prophetia ſunt aliena, quænã erunt propria prophetiæ?
quòd ſi, propterea quòd propriæ orationi non aſcribat, hæc dicit Dominus:
idcirco e prophetarum choro exemptum uolunt, nobis dicant, quid tale dixe-
rit Abraam patriarcha, qui ab omnium rerum auctore Deo propheta nuncupa-
Gen.20. tus eſt: de Abraam enim dictum eſt, Et nunc redde uxorem uiro, quia prophe-
ta eſt, & orabit pro te, & ſaluaberis tu, & omnis domus tua. beatus item Da-
Pſal.104. uid de ipſo, & filio, ac nepote ait. Et corripuit pro eis Deus reges dicens, noli-
te tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. maximus quo-
que propheta Samuel, ille a puero æditus, non quemadmodum alii prophetæ
habet

habet prophetiæ uiſionem, ſed ipſe etiam uel per ſomnia, uel per quædam ſibi
interdiu diuinitus reuelata, prænoſcendi, intelligendi, & prædicendi munere
donatus eſt. cum illis igitur palam contendite, eoſque e prophetarum cœtu
aperte eiicite. quòd ſi in illos debacchari ueremini, in hunc quoque cauete ne
calumniam inferatis. propheta eſt enim, & propheta, qui ſummo ſtudio & cupidi
tare futurorum cognitionem eſt adeptus: ſudore, & laboribus, ieiunio, & af-
flictione futura perdoctus, quique non ea modo, quæ ſolis Iudæis euentura eſ-
ſent, ſed etiam quemadmodum res cõmunes in toto orbe terrarum adminiſtran
dæ forent & prænouit, & præſignificauit. conſiderare itaque num admodum in-
iuſtũ ſit, Abdiam, qui mala in Iudæos inuaſura dumtaxat prædixerit, & Ionam,
atque Naum de una tantum ciuitate Niniue uaticinatos, aſcribere in numerum
prophetarum, at beatum Danielem, qui non de una ciuitate, aut de exigua na
tione, ſed de maximis regnis Chaldaico, Perſico, Macedonico, Romano, & de
iis, quæ ab ipſis ſigillarim geſta ſunt, prænuntiarit, prophetico cognomine de-
fraudare, & a diuini ſpiritus beneficio alienum aſſerere. atqui oportebat uos
uel iniquiſſimos iudices pudore aliquo perfundi ob Nabuchodonoſor impium
illum, agreſtem, barbarum, diuinis myſteriis minime initiatum, qui de Danie
le exclamans ita loquitur, quia ſpiritus Dei ſanctus eſt in ipſo. etenim re uera di Dan. 4.
uini ſpiritus munus erat, & ſomnium illud, quod cum alius conſpexiſſet, obli-
tus fuerat, enarrare, & eiuſdem accuratam ac ueram interpretationem afferre.
uos uero ne hac quidem re adduci poteſtis, ut in prophetam deſinatis inſanire:
ſed per prophetam prophetæ domino repugnatis: at propheta ipſe nihil ueſtris
machinis læditur, quem prophetam diuina uolumina demonſtrant: cuiusque
præcognitio prædictionis confirmatur euentu. uerum enimuero nos nunc res
ipſas cernentes, antiqua illa intelligimus oracula, & ab ipſis rebus ducti facile
comprehendimus ipſum rerum euentum. uos autem propriam inſaniam etiam
per hæc declaratis. et nos nunc ſummatim ueſtram impudentiam redarguimus:
at ſingularum rerum interpretatio amentiam ueſtram euidentius confutabit.
Age itaque, cum & pro nobis idonea defenſione uſi ſimus, & Iudæos abunde
accuſauerimus: primum prophetiæ declaremus argumentum, deinde uerbo-
rum interpretationem aggrediamur. Poſt Ioſiam, fuit hic pius rex, Iudææ re-
gno potitus eſt eius filius Ioachaz menſes tres totos ac dies paucos. duplex huic 4.Reg.23.
nomen fuit. in libris enim regum, & paralipomenon Ioachaz appellatur, ſed 2.Para.36
beatus Hieremias propheta ipſum Selim uocat: hunc bello captum Aegypti rex
Pharao Echao in Aegyptum captiuum abduxit, & in eius locũ Eliacim fratrem
eius regem ſuffecit, & Ioacim nuncupauit. regnauit hic annos undecim, men-
ſes paucos inſuper. regni cuius anno tertio Nabuchodonoſor Babyloniorum rex
cum exercitu profectus haud paucos ex iis, qui generis nobilitate præſtarent,
bello cepit. et nonnulla ſacra uaſa diuinis tantum uſibus dedicata corripuit, im
poſitoque ipſi Ioacim tributo Babylona ſe recepit. deinde cum ille imperatum
tributum nollet perſoluere, rurſus ad Hieroſolyma adduxit exercitum, capta-
que urbe, & Ioacim interfecto, pro eo regem creat illius filium, a Iudæis itidem
Ioacim uocatum, ſed mutato nomine rurſus Eliacim nuncupatum. atque hunc
beatus Hieremias propheta Iechoniam nominat.

Viuo ego, inquit, dicit dominus, quia ſi fuerit Iechonias filius Ioa- Hier. 22.
cim regis Iuda ſigillum in manu dextera mea, inde euellam te, & tra-

dam te in manus quærentium animam tuam, quorum tu formidas faciem, in manus Chaldæorum.

Vulg. La. Viuo ego dicit dominus, quia ſi fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda annulus in manu dextera mea, inde euellam eum, & dabo te in manum quærentium animam tuam, & in manu, quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

Cumque hic regnum menſes tres, dies præterea paucos adminiſtraſſet, tunc rurſus Nabuchodonoſor Babyloniorum rex miſſo duce cum exercitu ipſum captiuum Babylona perducendum curauit, & Sedeciæ, eius patruo, regnum tradidit. qui cum annos undecim regnaſſet, ac poſtea non perſoluiſſet impoſitum ſibi tributum, cum maximis copiis Babyloniorum rex ad Hieroſolyma proficiſcitur, quæ deinde obſidione oppugnans, auxilio famis ad id ſibi opitulantis uſus, admotisque machinis muros demolitur, & plurimis occiſis reliquos in ſeruitutem redactos captiuos abducit, igne & urbe & templo ſuccenſis. Verum auctor rerum omniũ Deus, qui hæc Iudæos propter eorum multa ſcelera pati permiſit, ne penitus quidem eos puniens propria tutela deſtituit, ſed iis, qui in Iudæa erant, quaſi puerorum magiſtros tradidit Vriam Samæi, & Hieremiam Chalcii uirum ſacerdotio & prophetia clariſſimum: iis uero, qui in prima captiuitate bello capti abducti fuere Babylonẽ, una cum beato Daniele miſit Ezechielem, Ananiam, Azariam, & Miſaelem, ut habentes legitimæ reipublicæ perfectos in doctrina magiſtros, haud multum ex barbarorum commercio perciperent detrimenti, ſed exempla haberent quæ patriæ ipſos uirtutis ac philoſophiæ commonefacerent: tantam rerum omnium auctor Deus adhibet regendis peccatoribus prouidentiam, ut qui ex animo illi ſeruientes eum ſibi in omni uita colendum præ ceteris rebus ſtudioſe propoſuere, eos utilitatis ipſorum cauſa captiuos abduci permiſerit, ac difficilem perferre ſeruitutem, & in multa pericula incidentes per fluctus ac tempeſtates uitam traducere. ita enim per Oſeam prophetã loquitur. Quia propter uos occidi prophetas in uerbis oris mei: Oſe. 6. ita etiam ille qui orbi terrarum ſalutem ſubminiſtrauit, ſanctos permiſit apoſtolos ea pati, quæ litteris commendata ſunt. eadem prouidentia Iudæos excipiens, eos qui cum beato Daniele erant, uoluit in Babylonem cum ipſis peruenire. qui cum & iuuenis eſſet, & forma floreret, cum piis illis adoleſcentibus in regia educatus, & a puero in ſe uigentem diuinam gratiam adeptus, omnique ſapientiæ genere & cognitionis imbutus, multam apud principem loquendi nactus eſt libertatem, & quaſi præconio commendata religione illi quoque utilitatis auctor fuit, neque illi ſoli, ſed omnibus etiam illius imperio ſubiectis. quæ enim ab huius doctrina didicit ille, ea tranſmittenda ad eos curauit, qui in ſua ditione erant, impoſita lege, quæ palam iuberet, ut omnes ſibi ſubiecti Deum, quem ipſe Daniel prædicauerat, adorarent. Qua tempeſtate igitur Babylonem admirabilis iſte propheta, & qua de cauſa abductus fuerit, & quot bonorum non iis modo, quibus erat cognatione coniunctus, ſed etiam barbaris fuerit auctor, breuiter diſſeruimus. ipſius uero prophetiæ uim ea interpretatione, quam ad ſingula adhibebimus, accuratius exponemus. diuina itaque implorata nobiſcum cooperante gratia, eam declarare exordiamur.

ORATIO PRIMA.

Anno tertio regni Ioacim regis Iuda uenit Nabuchodonoſor rex Babylonis in Hieruſalem, & obſedit eam.

Neceſſario ante alia omnia, & de rege, qui tunc regnabat, mentionem fecit: & tempus nos edocuit, ut primæ captiuitatis tempus a nobis poſſit aperte cognoſci. Anno enim tertio regni Ioacim, qui Eliacim quoque dictus eſt, qui poſt Ioachaz regnauit, patet autem ipſius Ioachaz fuit is, qui Ioacim & Iechonias appellabatur; primo capta fuere Hieroſolyma; atque hinc, quòd tegum, qui tunc erant, & temporum meminerit, propheticus character indicatur. ita enim alios quoque prophetas feciſſe comperimus. Viſio, inquit, quam uidit Eſaias filius Amos in diebus Oziæ, & Ioatham, & Achaz, & Ezeciæ, qui regnauerunt in Iudæa. et factum eſt uerbum domini ad Hieremiam in diebus Ioſiæ filii Amos regis Iuda anno tertiodecimo in regno eius. et Ezeciel, & alii omnes prophetæ ut plurimum hoc prophetiæ procemio uſi ſunt. Et hoc igitur ad conuincendam Iudæorum iniquitatem, & prophetam reuera prophetam oſtendendum ſatis eſt. Eſa. 1. Hiere. 1.

Et tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iuda, et de parte uaſorum domus Dei.

Et tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iudæ, et partem uaſorum domus Dei. Vulg. La.

Hoc quoque gratiam illius ſpiritalem declarat. neque enim omnium eſt diuinam procurationem nouiſſe. hic autem diuino ſpiritu donatus & aperte nouit, & alios docet, auctoris omnium rerum Dei permiſſu propter populi & regis ſcelera, ingentemque impietatem, tum urbem captam, tum ſacrorum uaſorum partem in hoſtium poteſtatem conceſſiſſe. et admodum neceſſario adiecit: Dedit Dominus in manu eius regem Iuda, ne quis ſuſpicaretur propriis uiribus uſum Nabuchodonoſor urbem Deo dicatam ſuperaſſe; omneſque plane intelligant, propterea quòd Deus eam ante tradiderit, & eam gratiam, quæ ciuitatem pridem cuſtodiebat, ademerit, idcirco ſubiectam hoſtibus fuiſſe. hoc item per Eſaiam prophetam declarans auctor omnium rerum Deus ita ait:

Nunquid gloriabitur ſecuris ſine eo, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra ſine eo, a quo trahitur? Eſa. 10.

Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, a quo trahitur? Vulg. La.

Et his quidem nos admonet, ſe hominibus inferre ſupplicia, & inſtrumentis ad hoc idoneis uti. Et aſportauit, inquit, ea in terram Sennaar, in domum Dei ſui, & uaſa intulit in domum theſauri Dei ſui. Dixerit fortaſſe aliquis, curnam, cum homines peccarint, ſancta uaſa Deo dedicata impiis hominibus tradita ſunt? uerum hæc aiunt ii, quibus eſt diuinæ prouidentiæ incognita ratio. animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi, ſpiritualis autem ſecundum diuum Apoſtolum iudicat omnia, & exploratum habet a diuina prouidentia nihil fruſtra adminiſtrari, a diuino autem ſpi- 1. ad cor. 2

ritu illuſtratus etiam cauſas perdiſcit. quemadmodum tandem & id quod nunc quæritur, ab eo comprehendi poteſt, qui ſecundum ſpiritũ inſtituit intelligere. hinc enim non Iudæis tantum, ſed ipſis etiam barbaris allata eſt utilitas. primum enim docti ſunt Iudæi eiuſmodi eſſe diuinam naturam, quæ nulla re prorſus indigear, neque enim ut indigens omnium rerũ auctor Deus accipit ea, quæ ſibi ab hominibus offeruntur, ſed ut illos gratos eſſe doceat, eiſque ſui colendi, & gratiæ, quam poſſint referendæ, offerat occaſionem. qua enim alia ratione potuiſſemus pro beneficiis acceptis benemeritum de nobis Deum pro uiribus remunerari, niſi hæc exigua, & tenuia ab offerentibus accepiſſet? uolens itaque Iudæis perſuadere, non ut proprios uſus expleret, ſed ut illorum ſe imbecillitati accommodaret, accepiſſe ſe oblata ab illis ſacrificia, merito illos auerſatus, & ipſos & uaſa ab illis dedicata, quibus eum colere conſueuerant, una capi uoluit. nam qui ratione præditos homines ſupplicio affecerat, cur inanimis uaſis pepercïſſet? His autem rebus docet eos a Babyloniis, barbaris, impiis nihil differre, æque enim atque illi impie agunt. illi enim neque accepta lege, neque conceſſis ſibi, quibus ducibus uterentur prophetis, in ignoratione degebant. Iudæi uero ab innumerabilibus tum priſcis, tum recentibus prophetis illuſtrati, & infinitorum ſpectatores ipſi miraculorum rerum omnium auctorem Deum contemnebant, & inanima ſimulacra colere perſeuerabant: tradidit itaque barbaris uaſa, tantum non rebus ipſis ita eos obiurgans. nullum inter uos barbaroſque diſcrimen eſt, æque enim & uos ſceleribus ea polluitis, & tantundem eſt & uos, & Babylonios ea poſſidere. Impietas enim & uobis & illis dominatur. Ad conuincendos Iudæos, & erudiendos, & haud mediocrem illis utilitatem afferendam ſatis hoc erat. Babylonii autem dum in honore habuerunt, ut conſueuerant, uaſa, neque ad humanos uſus ea adhibuere, diis, quos ipſi colebant dedicata, nihil prorſus malorum experti ſunt. at ubi Baltaſar rex illis in conuiuio uti auſus eſt, ſtatim punitus debitas pœnas luit, ſuoque ſupplicio omnes docuit, quanta illorum eſſet uaſorum uis; Deumque ipſum non inuitum ſuis rebus priuatum fuiſſe, ſed uolentem propter ingentia populi ſcelera ea tradidiſſe. Hoc itidem de arca olim fecit, nam poſtquam Ophni, & Phinees

1. Reg. 4. Heli ſacerdotis filii, impii & deteſtabiles ea ſecum aſſumpta ad ſuppetias cognatis ferendas exiere, redarguit ipſorum impietatem Deus, nullaque eos prouidentia dignatus digna cæde interficiendos curat, arcam uero alienigenis tradit, Iſraelem rurſus erudiens & commonefaciens, ea ſibi arca nihil opus eſſe, ſed ipſorum cauſa illam conſtruxiſſe. et ſuperuacaneum ipſis quoque illius uſum ſine metu diuinam uiolantibus legem, & impie uiuere inſtituentibus. ne uero ſuperbia elati alienigenæ gloriarentur, quaſi ipſi Deum uiciſſent, quando pro Deo Iudæorum arcam habebant, de ſuis Idolis, quæ ipſi conſtruxerant, coniecturam facientes, ne ue propterea ingens illi detrimentum acciperent, ut qui Iudæorum Deum quaſi captiuum cepiſſent, & ueluti quoddam uictoriæ trophæum ſuis diis conſecraſſent, id efficit ut Dagon Idolum, quod ipſi colebant, ante arcam cadens conteratur: & adorationis ſpeciem præ ſe ferens rebus ipſis uictum ſe fateatur, & incolentis ibi dæmonis oſtendat ſeruitutem: idque non ſemel, ſed iterum, ac ſæpius. diuerſas etiam plagas illis infligit, donec arcam reddidere, & munera ſupplicium teſtantia dedicarunt. duplex itaque & eo tempore, & regnante Nabuchodonoſor percepta eſt utilitas. neque enim Iudæis tantum, ſed barbaris etiam profuit, quod ad breue tempus a Deo permiſſum eſt.

Et

Digitized by Google

Et ait rex Aſphenez principi eunuchorum ſuorum, ut introduceret de filiis captiuitatis Iſrael, & de ſemine regni, & de Parthemim iuuenes, in quibus nulla eſſet macula, pulchros aſpectu, & intelligentes in omni ſapientia, & ſcientes ſcientiam, & doctrinam, & intelligentes prudentiam, & quibus eſſet robur, ut ſtarent in domo regis, ut doceret eos litteras, & linguam chaldæorum.

Et ait rex Aſphenez præpoſito eunuchorum, ut introduceret de filiis Iſrael, & de ſemine regio, & tyrannorum, pueros, in quibus nulla eſſet macula, decoros forma & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia & doctos diſciplina, & qui poſſent ſtare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam chaldæorum. Vulg. La.

Auctor igitur omnium rerum Deus ſtulta mundi elegit, & infirma, & contemptibilia, ut his ſapientes, potentesque confundat. homines autem corporum pulchritudinem & magnitudinem, ac robur requirunt, neque eam ſapientiam qua diuina cognoſcantur, ſed artificioſam & faſtu elatam eloquentiam: licet itaque hinc etiam percipere, quanto humana diuinis diſtent interuallo; hoc item regis ſuperbiam declarat, quòd non ſolum alios captiuos ſibi miniſtros aſciſcere uoluit; ſed etiam eos, qui e regio genere eſſent oriundi. attamen hic perficitur id, quod Eſaias Ezeciæ regi prædixerat. 1. ad cor. 1

Audi, inquit, uerbum Domini exercituum, quod locutus eſt ad me, Ecce dies ueniunt, & auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt, & quæcunque congregauerunt patres tui uſque in diem hanc, in Babylonem uenient, & nihil relinquent dixit Deus, quia & de filiis tuis, quos genueris tollent, & facient ſpadones in domo regis Babyloniorum. Eſa. 39.

Ecce dies uenient & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizauerunt patres tui usque ad hanc diem in Babylonem, non relinquetur quidquam, dicit Dominus, & de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Vulg. La.

Huius nos prophetiæ admonens beatus Daniel, regem ait mandaſſe, ut introducerentur de captiuis filiis Iſrael, & regia ſtirpe ortos, & de Parthemim, Parthemim autem, uirgines, hebræorum lingua uocauit: at Symmachus Parthemim interpretatus eſt, electos.

Et conſtituit eis rex cotidianum cibum de menſa regis, & de uino, unde bibebat ipſe, & ut nutrirentur tres annos, & poſtea ſtarent ipſi in conſpectu regis: et fuerunt in eis de filiis Iuda, Daniel, et Ananias, et Azarias, et Miſael.

Et

Vulg. La. Et conſtituit eis rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de uino unde bibebat ipſe, ut enutriti tribus annis poſtea ſtarent in conſpectu regis. fuerunt ergo inter eos de filiis Iudæ Daniel, Ananias, Miſael, et Azarias.

Hic igitur nos regis edocet munificentiam, qui non, ut bello captis, uilia quædam, & qualia ſeruos decent, præbuit alimenta, ſed eos regia menſa frui iuſſit. ac paulo poſt ſuam & ſociorum continentiam, philoſophiamq; declarat, non gloriæ cupiditate id faciens, ſed utilitatem perſequentibus utilitatis doctrina propoſita. licet autem mentis illius intueri modeſtiam. cum enim ſupra dixerit imperaſſe regem, ut eligerentur e ſtirpe regia iuuenes forma conſpicui, & magnitudine decori, & hic perſonarum nomina poſuerit, tribus Iuda ſimpliciter mentionem fecit, & regiam cognationem occultauit.

Et impoſuit eis princeps eunuchorum nomina, Danieli Baltaſar, & Ananiæ Sidrach, & Miſaeli Miſach, & Azariæ Abdenago.

Vulg. La. Et impoſuit eis præpoſitus eunuchorum nomina, Danieli Baltaſar, Ananiæ Sidrach, Miſaeli Miſach, & Azariæ Abdenago.

Et hoc dominii ius apud quoſdam eſt in more, qui ſeruos ementes eorum mutant nomina, ut nominis mutatione ſeruitutem agnoſcant. quod hic quoque ab eunuchorum principe factum eſt; nam demptis hebraicis nominibus, chaldaica illis impoſuit, ſi quidem & rex iuſſerat, ut Chaldæorum linguam iuuenes illi perciperent.

Et poſuit Daniel in corde ſuo ne pollueretur in menſa regis, & in uino potus eius, & rogauit principem eunuchorum ne contaminaretur.

Vulg. La. Propoſuit autem Daniel in corde ſuo ne pollueretur de menſa regis, neque de uino potus eius, & rogauit eunuchorum præpoſitum ne contaminaretur.

Pii enim homines Deum, qui in omnibus eſt, non in loco quærunt, ſed quocunque peruenerint, eodem illum cultu uenerantur, & cum aduerſis rebus affliguntur, ſuum itidem colunt opificem. Ingens atque eximium licet hoc loco nobis reperire miraculum: pueri enim apud Iudæos educati doctique Deum in certo loco colendum, deinde externã regionem incolentes, ac ſeruire cõpulſi iuuenili admodum ætate, & alienis legibus uiuere coacti patriam pietatem retinere accurate ſtudent. & quia uidebant Babylonios idolorum imploratione opſonia inquinantes, uinum libationibus polluentes, neglecta certa ſalute, & conculcata regii conuiuii omni ciborum genere referti uoluptate, eunuchorum præfecto ſupplicant, ut ſibi regios cibos recuſantibus, illorum expertibus eſſe concedat.

Et dedit Deus Danielem in miſericordiam & miſerationem in conſpectu principis eunuchorum.

Dedit

Dedit autem Deus Danieli gratiam, & miſericordiam in conſpectu principis eunuchorum. Vulg. La.

Sequitur enim uoluntates diuina cura, & ſimulatque diuina perſequi inſtituerunt, ſtatim diuino fruuntur auxilio. Hoc item Ioſeph uſu ueniſſe comperimus. Fuit, inquit, Dominus cum Ioſeph, & uoti compos fuit, & effudit illi miſericordiam, & dedit ei gratiam in conſpectu principis carceris. Hinc itaque docemur, eorum, qui in ipſum crediderunt, neminem unquam aliquo pacto a Deo neglectum & derelictum fuiſſe. quare alius quoque propheta exclamat; Interrogate generationes, quæ fuerunt ante uos; quis ſperauit in Domino, & confuſus eſt? Gen. 39. Eccl. 2.

Et dixit princeps eunuchorum Danieli, Timeo ego Dominum meum, regem, qui conſtituit cibum, & potum ueſtrum, ne quandò uideat uultus ueſtros triſtes præ pueris coæuis ueſtris, & condemnetis caput meum regi.

Et ait princeps eunuchorum ad Danielem, Timeo ego Dominum meum regem, qui conſtituit uobis cibum & potum, qui ſi uiderit uultus ueſtros macilentiores præ ceteris adoleſcentibus coæuis ueſtris, condemnabitis caput meum regi. Vulg. La.

Haud bonus certe principis eunuchorum metus erat, homo enim erat, qui ſpiritualem gratiam haudquaquam ſenſu ſuo guſtarat, & humano more humana conſiderans, opinatus ſolo ſumptuoſorum ciborum alimento corpora nutriri atque floreſcere, ueritus eſt, ne cum illi opipare alerentur, hi parce & continenter uictitarent, in eorum uultu diſcrimen aliquod appareret, & extremum ſubire ſupplicium a rege, qui contra iuſſerat, cogeretur. ſed ubi hunc metuere animaduertit beatus Daniel, transfert ad Amelaſar deprecationem, quem conſtituit princeps eunuchorum curatorem ipſius, & Ananiæ, & Azariæ, & Miſaelis; et ait.

Tenta, obſecro, ſeruos tuos dies decem, & dent nobis de ſeminibus terræ, & comedemus, & aquam bibemus, & appareant coram te uultus noſtri, & uultus puerorum comedentium menſam regis: & ſicut uideris facito cum ſeruis tuis.

Tenta nos obſecro ſeruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad ueſcendum, & aqua ad bibendum, & contemplare uultus noſtros, & uultus puerorum qui ueſcuntur cibo regio, & ſicut uideris facies cum ſeruis tuis. Vulg. La.

Fide in Deum ualidius nihil eſt; quod cum multis aliis ex locis percipi poteſt, tum præcipue ex his diuini Danielis uerbis. nam quòd crediderit, & confiſus fuerit fore, ut ope diuina ſubleuaretur, & non comedens comedentibus, ac delicate uiuentibus, & regio luxu potitis, magis decorus, & longe pulchrior,

atque

Digitized by Google

atque adeo maior uideretur, id uero quid pietatis cuiquam reliquum fecit? recte autem perſuaſioni preces commiſcuit. Tenta, inquit, ſeruos tuos decem dies, & dent nobis de ſeminibus, & comedemus, & aquam bibemus: & eſto tu uultuum iudex. quòd ſi inueneris ab huiuſmodi alimento corporibus noſtris detrimenti aliquid accidiſſe, quodcunque tibi uiſum fuerit, iubebis, nos minime repugnabimus; tantam habuit a puero diuinus hic uir & diuinarum legum curam, & erga latorem legis fidem. & hic quidem hæc dixit. Amalaſar precibus conſenſit.

Et audiuit, inquit, eum in uerbo hoc, & tentauit eos dies decem; & poſt finem decem dierum uiſi ſunt uultus eorum boni, & ipſi fortes carnibus, præ pueris comedentibus menſam regis.

Vulg La. Qui audito ſermone huiuſcemodi tentauit eos diebus decem. poſt dies autem decem apparuerunt uultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui ueſcebantur cibo regio.

Aſſecutus eſt enim, quæ uoluit diuinus iſte propheta, & pollicitationes ſuas ei, cui ipſorum cura commiſſa fuerat, ueras oſtendit. diuina enim gratia potiti longe præſtantiores uiſi ſunt iis, qui regia menſa fruerentur.

Et Amelaſar auferebat cænam eorum, & uinum poculi ipſorum, dabatque eis ſemina.

Vulg. La. Porro Malaſar tollebat cibaria, & uinum potus eorum, dabatque eis legumina.

Et duplicem quæſtum tulit: primum enim didicit poſſe aliquem uel ieiunio corporis robur, & decorem ſibi comparare, deinde alimenta, quæ illis præbebantur ipſe accipiens, promptius eis concupita ſemina ſuppeditabat. Poſtea, quia Daniel de ſe ſolo diſſeruit, ſocios quoque pietatis in medium uocat, & ait.

Et pueris his quattuor dedit Deus intellectum, & prudentiam in omni litteratura & ſapientia.

Non enim Chaldæorum, inquit, inſtitutio intelligentes eos fecit, & omni ſapientia imbuit, uerum diuina gratia, intelligentia, & ſapientia, atque adeo omni ſcientia impertiti, præſtantiores omnibus uiſi ſunt.

Et Daniel, inquit, intellexit in omni uiſione, & ſomniis.

Vulg. La. Pueris autem his dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni libro, & ſapientia, Danieli autem intelligentiam omnium uiſionum, & ſomniorum.

A puero enim quæ ſibi diuinitus reuelabantur, uidebat non in ſomnis tantum, ſed etiam uigilans; & poterat, quæ aliis oſtenderentur, interpretari: hoc enim declarat illud uerbum, intellexit. Hinc etiam docemur auctorem omnium

rerum

Digitized by Google

rerum Deum nullam ætatis rationem habere, ſed pietatem tantum, ac religionis ſtudium requirere, qua in iuuene comperta, multis cum natu maioribus anteponit. quod erga Ioſeph ipſum feciſſe comperimus, nec non erga Samuelem prophetam. nam puero admodum iuueni apparuit, & iuſſit ſeni ſupplicia prædicere, ut ea re & ſenio confectum accuſaret, & gratiam in adoleſcentulo uigentem oſtenderet. 1.Reg.3.

Et poſt finem dierum, quos dixit rex, ut introducerentur ipſi, introduxit eos princeps eunuchorum in conſpectum Nabuchodonoſor, & locutus eſt cum eis rex, & non inuenti ſunt ex omnibus ipſis ſimiles Danieli, Ananiæ, Azariæ, & Miſaeli, & ſteterunt in conſpectu regis, & in omni uerbo ſapientiæ, & ſcientiæ, quæcunque quæſiuit ab eis rex, inuenit eos decuplo præſtantiores, ſuper omnes incantatores & magos, qui erant in regno eius.

Completis itaque diebus, poſt quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos præpoſitus eunuchorum in conſpectu Nabuchodonoſor, cumque iis locutus fuiſſet rex, non ſunt inuenti tales de uniuerſis ut Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias, & ſteterunt in conſpectu regis, & omne uerbum ſapientiæ & intellectus, quod ſciſcitatus eſt ab eis rex inuenit in eis decuplum, ſuper cunctos Ariolos & magos, qui erant in uniuerſo regno eius. Vulg. La.

Verum Amelaſar nouit ciborũ diſcrimen, & prorſus didicit diuinæ gratiæ uim, rex uero fortaſſe nihil horum nouerat. qui enim cognoſcere potuit, cum æque cibos ipſe ſuppeditaret, & illi ab Amelaſar conſumerentur? uerumtamen ipſe quoque haud mediocrem percepit utilitatem, cum comperiſſet ipſos omnibus iis, qui ex aliis nationibus iuſſi fuerant, pulchritudine & magnitudine corporis præſtantiores, ſapientia uero & prudentiæ animi, ac uerborum eloquentia, & omni ſcientia, quæ ratione continetur, peritiores. neque ſimpliciter facta collatione, ſed adhibitis quibuſdam interrogationibus experientiam cepit ueritatis magiſtram, ipſoſque inuenit haud ſimpliciter, ſed decem partibus meliores, & tum didicit eſſe Iudæos aliis omnibus nationibus ſapientiores. his dictis ſubiecit.

Et fuit Daniel uſque ad annum unum Cyri regis.

Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri regis. Vulg. La.

Non ſine cauſa hoc adiecit, ſed quia uoluit omnis prophetiæ tempus indicare. et iccirco nos & prophetiæ principium edocuit, & finem ipſius addidit, ut regum, qui interceſſere, annos recenſentes, omne prophetiæ tempus ediſcamus, ad hæc nobis oſtendit, ut captiuos a Cyro dimiſſos conſpexit, & præſentem uitam tribulium ſuorum libertate, quam ipſe uidit, conſolatus eſt: ipſo enim ſui regni anno primo Iudæos, quicunque uellent, in Iudæam reuerti iuſſit Cyrus,

ſacrumque

ſacrumque templum inſtaurauit, prædictionem Eſaiæ prophetæ ab ipſo beato Daniele perdoctus: ille enim aperte exclamabat his uerbis.

Eſa. 44. Dicens Hieruſalē ædificaberis, & ciuitatibus Iudææ habitabimini, dicens Cyro ut ſapiat, & omnes uoluntates meas faciat: Hæc dicit Do

Eſa. 45. minus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut ſubiiciam ante ipſum gentes, & ciuitates non claudentur, ego enim præibo ante faciem tuam, & montes complanabo, portas æreas conteram, & uectes ferreos confringam, theſauros tenebroſos, aſconditos uiſibiles aperiam tibi.

Vulg. La. Qui dico Hieruſalem habitaberis, & ciuitatibus Iudæ ædificabimini, qui dico Cyro paſtor meus, & omnē uoluntatem meam complebis. hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexteram ut ſubiiciam ante faciem eius gentes, & dorſa regum uertam & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur, ego ante ibo & glorioſos terræ humiliabo, portas æreas conteram, & uectes ferreos confringam, & dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum.

His perceptis Cyrus uolentibus Iudæis reditum in patriam gratificatus eſt: & liber item Paralipomenon hoc tempus nos edocet.

2. Para. 36 Anno enim primo, inquit, Cyri regis perſarum poſtquam impletum eſt uerbum Domini per os Hieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis perſarum, & iuſſit Cyrus prædicari in omni regno ſuo in ſermonibus ſcripturæ dicens. Hæc dicit Cyrus rex perſarum. omnia regna terræ dedit mihi Dominus cæli, & ipſe præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Hieruſalem, quæ eſt in Iudæa; quis in uobis ex omni populo eius, Dominus Deus ſit cum eo, & aſcendat.

Vulg. La. Anno autem primo Cyri regis perſarum ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Hieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis perſarū qui iuſſit prædicari in uniuerſo regno ſuo etiam per ſcripturam dicens. hæc dicit Cyrus rex perſarum, omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Hieruſalem, quæ eſt in Iudæa, quis ex uobis eſt in omni populo eius, ſit Dominus Deus eius cum eo, & aſcendat.

Hac de cauſa beatus etiam Daniel prophetiæ tempus tradens Iudæorum uolumini bus aſcripſit. fuit Daniel uſque ad annum unum Cyri regis. nos uero hic iuſſo auditore quieſcere, bonum celebrabimus Dominum percutientem & ſanantem, flagro cædentem, & medentem, pœnâ & clementia utentem. ipſi gloria in ſæcula ſæculorum Amen.

Oratio

ORATIO SECVNDA.

In anno ſecundo Nabuchodonoſor ſomniauit Nabuchodonoſor ſomnium, & ſtupefactus eſt ſpiritus eius, & ſomnium eius fugit ab eo.

In anno ſecundo regni Nabuchodonoſor, uidit Nabuchodonoſor ſomnium, & conterritus eſt ſpiritus eius, & ſomnium fugit ab eo. Vulg. La.

Hinc intelligimus ipſum ſtatim, ſimulatque regnare cœpiſſet, in Iudæam cum exercitu profectum, annò tertio regni Ioacim: cui cum tributum imperaſſet ea ptiuis abductis in Aſſyriorum regionem diſceſſit. Hieremias item propheta teſtatur hoc tempus, cum ita dicit.

Verbum, quod factum eſt ad Hieremiam prophetam ſuper omnem populum Iuda in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Babylonis. Hier. 25.

Verbum quod factum eſt ad Hieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Babylonis. Vulg. La.

Hic itaque comperimus tertio exacto anno regni Ioacim, regem Nabuchodonoſor contra Iudæos exercitum duxiſſe. anni uero quarti initio Hieremias propheta populum commonefaciens hunc eſſe aſſeruit annum primum Nabuchodonoſor regis. Beatus quoque Daniel, commemorata prima captiuitate, qua capti ſunt Iudæi anno tertio regni Ioacim regis Iuda, ſubiecit nunc, In anno ſecundo regni Nabuchodonoſor ſomniauit ſomnium: & hæc addidit, non ſine cauſa, ſed ut etiam tempus uere perciperemus. idcirco diuini quoque prophetæ regum mentione facta annorum numerum deſcribunt.

In anno itaque ſecundo regni Nabuchodonoſor ſomniauit ſomnium & ſtupefactus eſt ſpiritus eius, & ſomnium fugit ab eo, & dixit rex, ut conuocarentur incantatores, & magi, & malefici, & chaldæi, ut annuntiarent regi ſomnium eius.

Præcepit autem rex ut conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & chaldæi, ut indicarent regi ſomnia ſua. Vulg. La.

Diuina igitur prouidentia iis, qui mentis compotes ſunt, perſpicua: qui cum uellet ab amico ſuo propheta ſomnium illius patefieri, ut inde bonas ac ſalubres acciperet admonitiones, ſomnio ipſum deterret, ſomniique adimit recordationem: uerum quemadmodum auctoris omnium rerum Dei prouidentia perſpicua fuit, ita piis omnibus cognita eſt etiam regis inſania. quo modo enim non extremæ dementiæ eſt ex aliis quærere ſomnii recordationem? uerumtamen

Vocati, inquit, uenerunt & ſteterunt coram rege, & dixit eis rex. ſomniaui ſomnium, & ſtupefactus eſt ſpiritus meus, ut ſcirem ſomnium. & locuti ſunt chaldæi regi ſyriace, et dixerunt regi. rex in

Digitized by Google

ſæculum uiue: tu dic ſomnium ſeruis tuis,& coniecturam eius annuntiabimus.

Vulg. La. Qui cum ueniſſent ſteterunt coram rege & dixit ad eos rex. uidi ſomnium,& mente confuſus ignoro quid uiderim.reſponderuntque chaldæi regi syriace, rex in ſempiternum uiue, dic ſomnium ſeruis tuis,& interpretationem eius indicabimus.

Et quod petierunt,id reuera rei conſentaneum erat, ſed eorum promiſſum arrogans: neque enim humani ingenii erat quæ diuinitus reuelata fuerant abſque auxilio ſupernæ uirtutis interpretari, & syriace locuti ſunt chaldæi, ut qui, cum ex diuerſis nationibus coacti eſſent, ac propriam ſinguli linguam haberent,communiter tamen Syrorum lingua uterentur, ſtudentes oſtendere ſe conuenienter reſpondere. uerum ne ſic quidem ſuperbo regi perſuaſerunt, ea ne ab hominibus requireret, quæ eſſent præter naturam.

Reſpondit enim ſtatim rex, & dixit chaldæis, Sermo receſſit a me: ſi igitur non indicaueritis mihi ſomnium, & coniecturam eius,in interitum eritis, & domus ueſtræ diripientur: ſi autem ſomnium & coniecturam eius indicaueritis mihi,dona & munera, & honorem multum accipietis a me, uerumtamen ſomnium & coniecturam eius annuntiate mihi.

Vulg. La. Et reſpondens rex ait chaldæis, Sermo receſſit a me,niſi indicaueritis mihi ſomnium, & coniecturam eius,peribitis uos,& domus ueſtræ publicabuntur; ſi autem ſomnium, & coniecturam eius narraueritis, præmia & dona & honorem multum accipietis a me.ſomnium igitur, & interpretationem eius indicate mihi.

Hæc autem non ſolum ipſius temeritatem ac feritatem, ſed etiam ſummam ſtultitiam indicant: extremæ enim dementiæ eſt opinari uel comminatione malorum, uel bonorum pollicitatione, maiorem in chaldæis cognitionem ingeneratum iri. ſtatim itaque illi ipſi dixerunt. dic ſomnium tuum ſeruis tuis, et coniecturam eius renuntiabimus; ſeruitutem enim fatemur, aiunt, uerum etiam humani ingenii uires nouimus, & poterimus, ſi percipiamus, interpretari ſomnium, at ipſum commemorare, quod tibi oſtenſum eſt, ac deinde a te obliuioni traditum, nequaquam poſſumus. Sed nihilominus uanus ille inſtabat quærere ſomnii repetitionem. reſpondit enim rex, inquit, & dixit.

In ueritate ſcio, quòd tempus uos redimitis, quia uidetis quòd diſceſſit a me uerbum.Si igitur ſomnium non renuntiaueritis mihi,una eſt ſententia de uobis, & ſcio quòd uerbum mendax, & corruptum compoſuiſtis,ut dicatis coram me,donec tempus prætereat. ſomnium meum dicite mihi, & ſciam quia & coniecturam eius renuntiabitis mihi.

Reſpondit-

Reſponditque rex & ait, certe noui quòd tempus redimitis, ſcientes quòd receſſerir a me ſermo. ſi ergo ſomnium non indicaueritis mihi, una eſt de uobis ſententia, quòd interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam compoſueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranſeat. ſomnium itaque dicite mihi, ut ſciam quòd interpretationem quoque eius ueram loquamini. Vulg. La.

Horum uerborum procax quidem & inſana eſt efflagitatio, ſed accuſatio admodum uera. uultis enim ſomnium, inquit, percipere, ut communiter falſam quandam interpretationem commenti me uſitato more decipiatis, auxilio uobis temporis longitudinem accerſentes, ac tempus euentus expectantes. His auditis chaldæi, qui, ut par erat, maiorem apud ipſum ceteris obtinebant loquendi libertatem, in reliquum definite cum eo differunt, ac prorſus negant ſomnium commemorari poſſe.

Non eſt enim, dixerunt, homo ſuper terram, qui poſſit indicare regi, quia rex magnus & princeps uerbum tale non interrogat omnem magum & chaldæum, quia ſermo quem rex inrerrogat grauis, & alius non eſt qui renuntiet eum coram rege, niſi dii, quorum non eſt habitatio cum omni carne.

Non eſt homo ſuper terram qui ſermonem tuum rex poſſit implere, ſed neque regum quiſquam magnus, & potens uerbum huiuſcemodi ſciſcitatur ab omni ariolo & mago, & chaldæo, ſermo enim quem tu quæris rex grauis eſt, nec reperietur quiſquam, qui indicet illum in conſpectu regis, exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus conuerſatio. Vulg. La.

Quare, non licet ita fieri, quemadmodum petis. humana aiunt a nobis requirito, non ea quæ ſint ſupra naturam, omnium ſi quidem maxime regibus conuenit iuſte regnum adminiſtrare, & ea quæ fieri poſſint a ſubiectis requirere. quæ uero nunc poſtulas, haud iuſte poſtulas, neque enim hominum, qui carne circundati ſint, huiuſcemodi eſt cognitio, ſed naturæ illius, quæ corporis expers cum ſit, omnia perfecte cognoſcit. Hæc igitur a chaldæis fuere dicta, & ipſius Danielis præparabatur declaratio: Cum enim dixiſſent illi non eſſe hominum ſed deorũ hæc cognoſcere, diuinus Daniel regem ſomnii admonet, & accurate admodum atque aperte illud interpretatur, docetque regem, talem cognitionem non eſſe hominum qui in terris incedant, quin etiam neque deorum, qui non ſint, ſed Dei illius qui condidit uniuerſa; uerum unumquodque horum ſuo loco conuenienter interpretabimur.

Tunc, inquit, rex in furore multo, & ira dixit, perdere omnes ſapientes Babylonis, & ſententia egreſſa eſt, & ſapientes interficiebantur, & quæſierunt Danielem, & amicos eius ut interficerent.

Digitized by Google

Vulg. La. Quo audito rex in furore & in ira magna præcepit ut perirent omnes ſapientes Babylonis, & egreſſa ſententia ſapientes interficiebantur, quærebanturque Daniel & ſocii eius, ut perirent.

Tyrannicus, & non regius conatus, apertiſſime iniuſtus, expersque iuſtitiæ, ſiquidem arrogantia & ſuperbia facultatem nacta ſubiectis Iudæis perniciem machinatur. Ceterum ſanctiſſimus Daniel iniuſtam hanc cædem conſpicatus, de Arioch, cui crudeliſſima iſta nex commiſſa fuerat, percontatur his uerbis.

Princeps regis, qua de cauſa impudens hæc ſententia egreſſa eſt a facie regis?

Vulg. La. Et interrogauit eum, qui a rege poteſtatem acceperat, quam ob cauſam tam crudelis ſententia, a facie regis eſſet egreſſa.

Ignorabat enim, ut uidetur, utpote qui in cætum ſapientum Babylonis non aduocatus fuiſſet. nondum enim tres anni illi præterierant, quibus eos regio cibo nutritos, conſtituto poſtmodum tempore ad ſe iuſſerat Babyloniorum rex intro duci. quòd ſi antea narrauit eos ingreſſos fuiſſe, & aliis prælatos, ut qui præſtantiores uiſi ſint, nemo miretur. cum enim uellet narrationem illam abſoluere, omnia quæ tunc accidere, aperte docuit, deinde rurſus ad ea narranda redit, quæ interiecto tempore geſta ſunt. nondum enim illos apud regem obtinuiſſe libertatem loquendi, quando Babylonis ſapientes coegit, iniuſtæ cædis ignoratio teſtatur. hanc enim cauſam ignorans Arioch interrogabat. & ubi didicit, audacter cum rege collocutus, ab ipſo petit exiguum ſibi temporis ſpatium dari ad ſomnium inquirendum, illiusque inrerpretationem indagandam. tum docet nos qua ratione ea inuenerit, non gloriæ cupiditate, ſed ut ad ſimile ſtudium nos prouocet.

Ingreſſus eſt, inquit, Daniel in domum ſuam, & Ananiæ & Azariæ, & Miſaeli amicis ſuis indicauit uerbum, & quærebant miſerationes a Deo cæli, ſuper myſterio hoc, ut non perirent Daniel, & amici eius cum reliquis ſapientibus Babylonis.

Vulg. La. Et ingreſſus eſt domum ſuam, Ananiæque & Miſaeli, & Azariæ, ſociis ſuis, indicauit negotium, ut quærerent miſericordiam a facie Dei cæli, ſuper ſacramento iſto, & non perirent Daniel, & ſocii eius, cum ceteris ſapientibus Babylonis.

Inter ueritatem ac mendacium reuera multum intereſt, nam mendacii opifices a diuina ſocietate deſerti, ſoliſque humanis rationibus a pietate uacuis innitentes omnia tum dicunt, tum faciunt, ut homines ſeducant, at ueritatis alumni abſque ſuperno auxilio nihil neque dicere, neque facere ſuſtinent, ſed petitiones ſuas ad eam, quæ omnia intuetur, prouidentiam referentes, immobiles permanent, nuſquam exagitati, neque huc atque illuc circumlati, immo ab humanarum commentationum tempeſtate incolumes, quod diuinus Daniel teſtatur,

qui

qui cum ad inquirendum ſomnium exiguum ſibi tempus dari petiiſſet, non incaſſum illud in ratiocinando; ſed in precibus ac ſupplicationibus conſumpſit, haud ſe ſolo fretus, ſed ſimilibus quoque ſui æqualibus ad communiter ſupplicandum aſcitis. neque eum ſpes fefellit.

Tunc inquit Danieli in uiſione noctis myſterium reuelatum eſt, & benedixit Daniel Deum cæli & dixit, ſit nomen Domini Dei bene dictum a ſæculo & uſque in ſæculum, quia ſapientia & intellectus eius eſt, & ipſe mutat tempora & annos, conſtituit reges, & transfert dans ſapientiam ſapientibus, & prudentiam ſcientibus intellectum, ipſe reuelat profunda & abſcondita, cognoſcens ea quæ in tenebris ſunt, & lumen cum eo eſt.

Tunc Danieli myſterium per uiſionem nocte reuelatum eſt, & benedixit Daniel Deum cæli, & locutus ait, ſit nomen Domini benedictum a ſæculo & uſque in ſæculum, quia ſapientia, & fortitudo eius ſunt, & ipſe mutat tempora & ætates, transfert regna atque conſtituit, dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinam, ipſe reuelat profunda & abſcondita, & nouit in tenebris conſtituta, & lux cum eo eſt. Vulg. La.

In omnibus propriam grati animi præ ſe fert probitatem, hymnumque connectit non ſimpliciter, ſed illius connectendi argumentum nactus ſomnii ipſius inuentionem. Decet enim, inquir, perpetuum ac ſempiternum Deum continenter celebrare ſapientiæ & intelligentiæ fontem, recte & probe omnia moderantem, rerumque mutationibus arguentem humanæ tranquillitatis inconſtantiam, omnibusque ſuam aperte potentiam indicantem, quippe reges creans rurſus ipſos regno facile abdicat, tribuenſque poteſtatem, eandem, cum uult, adimit: ſapientiamque ac prudentiam ipſe ſuppeditat, quam tamen haud temere impertitur, ſed iis qui illius cognoſcendi ſtudio tenentur, reuelatque, quibus ei uiſum eſt, ea, quæ nuſquam apparent, ſed ueluti quodam profundo occultantur, cum nondum facta ſint, & lumen cum ſit, quod mente percipitur, lucem habitans inacceſſibilem, quæ in tenebris geruntur, omnia perfecte cognoſcit.

Quare tibi Deus patrum meorum confiteor, & laudo quia ſapientiam & uirtutem dediſti mihi, & nunc indicaſti mihi, quæ rogauimus a te, quia uiſionem regis notam feciſti mihi, ut indicarem regi hæc.

Tibi Deus patrum noſtrorum confiteor teque laudo quia ſapientiam, & fortitudinem dediſti mihi, & nunc oſtendiſti mihi quæ rogauimus te, quia ſermonem regis aperuiſti nobis. Vulg. La.

Tales piorum animæ, Deum agnoſcentes illum eſſe, qui ad neceſſarios uſus opportuna ſubminiſtrat, & ad eius portus confugientes, ac poſt ſuppeditata bona haud ſuſtinentes beneficiorum memoriam obliuione delere, uerum laudes de

ſe bene merito Deo reddentes. operæ pretium eſt autem diuini huius uiri nota re modeſtiam: nam & precibus petens, ſocios obſecrationis ſibi ſimiles aſciuit, & pro iis, quæ conſecutus erat, laudem contexens, rurſus eorum mentionem fecit: neque enim dixit indicaſti mihi, quæ petii te, ſed quæ rogauimus a te. ita abſoluta diuina laude.

Et ſtatim uenit, inquit, Daniel ad Arioch, quem conſtituit rex, ut perderet ſapientes Babylonis, & dixit ei, Sapientes Babylonis ne perdas, introduc autem me in conſpectu regis, & coniecturam uiſionis annuntiabo regi.

Vulg. La. Poſt hæc Daniel ingreſſus ad Arioch, quem conſtituerat rex ut perderet ſapientes Babylonis, ſic ei locutus eſt, ſapientes Babylonis ne perdas, introduc me in conſpectu regis, & ſolutionem regi narrabo.

Hæc quoque miſericordia prophetam decet. neque enim tulit ſolus cum amicis ab iniuſta cæde liberari; ſed etiam chaldæis incolumitatem molitur, hoc miraculo confidens eos ab impietate ad omnium rerum auctorem Deum ſe abducturum.

His auditis, Arioch cum feſtinatione introduxit Danielem in conſpectu regis, & dixit ei, inueni uirum de filiis captiuitatis Iudææ, qui coniecturam regi annuntiabit.

Vulg. La. Tunc Arioch feſtinus introduxit Danielem ad regem & dixit ei, inueni hominem de filiis tranſmigrationis Iudæ, qui ſolutionem regi annuntiet.

Rurſus hinc nobis perſpicuum factum eſt, a rege nondum de Danielis uirtute factum fuiſſe periculum. neque enim ſi cognitus ille fuiſſet, haud definite dixiſſet Arioch, inueni uirum de filiis captiuitatis Iudææ, qui coniecturam regi annuntiabit.

Rex autem admodum lætus dixit Danieli, cuius nomen Baltaſar, an potes renuntiare ſomnium quod uidi, & coniecturam eius?

Vulg. La. Reſpondit rex & dixit Danieli cuius nomen erat Baltaſar, putasne uere potes indicare mihi ſomnium quod uidi, & interpretationẽ eius?

Hoc quoque animaduertendum eſt, ut ſe ipſum non ſemper Baltaſar appellat, ſed quando cum rege, qui ſibi nomen illud impoſuerat, colloquitur. uerumtamen interrogatus an poſſet & ſomnium & interpretationem renuntiare regi, ita reſpondit.

Myſterium quod rex interrogat, non eſt ſapientum, magorum, incantatorum, aruſpicum annuntiare regi, ſed eſt Deus in cælo reuelans myſteria.

Et reſpon-

Et reſpondens Daniel coram rege ait. Myſterium quod rex interrogat ſapientes, magi, & Arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi, ſed eſt Deus in cælo reuelans myſteria. Vulg. La.

Admirabiliter doctrinæ fecit initium: eiecto enim inſipientium illorum choro, eorumque detecta imbecillitate, Deũ eſſe aſſeruit arcana reuelandi magiſtrum, & adiecit, in cælo, iis diis, qui deorſum uerſantes colerentur, eiectis, & ſinguları quidem nomine deorum, qui non ſunt, expellit multitudinem, eo uero, quòd in cælo degere ipſum dixit, eos qui deorſum uiderentur, non eſſe deos oſtendit; ſed fraudem ab humano artificio profectam.

Hic Deus indicauit Nabuchodonoſor, quæ oportet fieri in nouiſſimis diebus.

Qui indicabit tibi rex Nabuchodonoſor quæ uentura ſunt in nouiſſimis temporibus. Vulg. La.

Ita exorſus rurſus benigne appellando ſibi ad audiendum regis beneuolentiam conciliat, rex, inquit, in ſæcula uiue. nam, quia ſomnium dicturus eſt, & interpretationem allaturus, ipſique regni euerſionem prædicturus ita præfatur, cũ pio ego animo meo in perpetuum uiuere te, ne itaque mihi aſcripſeris, quod tibi per ſomnium declaratur. tum ait.

Somnium tuum & uiſiones capitis tui in cubili tuo aſcenderunt, hoc eſt, rex, pro iis, quæ nocte uidiſti, hæc ſunt, cogitationes tuæ in cubili tuo aſcenderunt, quæ oportet fieri poſt hæc.

Somnium tuum & uiſiones capitis tui in cubili tuo, huiuſcemodi ſunt: tu rex cogitare cœpiſti, in ſtratu tuo quid eſſet futurum poſt hæc, & qui reuelat myſteria oſtendit tibi quæ uentura ſunt. Vulg. La.

Cogitabas, inquit, in lecto cubans an ſemper uicturus eſſes, an uero humanæ naturæ lege moriturus, cupiebaſque ea, quæ nondum accidere, cognoſcere. et is qui arcana reuelat, indicauit tibi, quæ oporteat euenire. ubique autem unum Deum prædicat, ut multitudinis deorum excludat errorem; deinde mentis quoque ſuæ modeſtiam præ ſe ferens ait.

Et mihi non in ſapientia, quæ eſt in me præter omnes uiuentes, myſterium hoc reuelatum eſt, ſed ideo ut coniecturam regi indicarem, & ut cognoſcas cogitationes cordis tui.

Mihi quoque non in ſapientia quæ eſt in me pluſquam in cunctis uiuentibus, ſacramentum hoc reuelatum eſt, ſed ut interpretatio regi manifeſta fieret, & cogitationes mentis tuæ ſcires. Vulg. La.

Aſſecutus, inquit, ſum, ut hoc mihi reuelaretur, non quia ſim ſapientior omnibus hominibus, ſed ut tu cognoſcas, quæ diſcere concupiſti, meque ut proprio

famulo

famulo huius cognitionis Deus uſus eſt miniſtro. exorditur itaque narrare, ac primum ipſum affert ſomnium.

Tu rex uidebas, & ecce imago una, multa, imago illa magna & facies eius eleuata ſtans a facie tua, & uiſio eius terribilis, imago cuius caput auri puri, manus, & pectus, & brachia eius argentea, uenter & femora ærea, & tibiæ ferreæ, pedes pars quædam ferrea, & pars quædam fictilis.

Vulg. La. Tu rex uidebas, & ecce quaſi ſtatua una grandis, ſtatua illa magna, & ſtatura ſublimis ſtabat contra te et intuitus eius erat terribilis. huius ſtatuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro uenter & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

Quadruplicem materiam per prædicta ſignificauit, aurum, argentum, æs, ferrum, nam teſtam haud per ſe, ſed ferro commiſtam dixit, atque per hæc maxima, latiſſimeque patentia regna declarat, quæ cum ſibi deinceps ſucceſſiſſent, maximam orbis terrarum partem obtinuere. alia enim regna uiguiſſe, & in præſenti uigere perſpicuum eſt, non tamen omnibus, aut pluribus ſed uni aut duabus ſolis nationibus imperantia licet uidere, primũ itaque omnium fuiſſe Aſsyriorum aſſerit imperium, quod idem eſt, ac Babyloniorũ, Aſsyrii enim & hi, & illi, ſed alias in Nino, quæ apud Hebræos Nineue uocatur, alias in Babylone regiam obtinuere, & unum horum atque illorum regnum eſſe etiam ipſe propheta teſtatur, qui ſomnium interpretans ait, caput aureum tu es rex. & beatus item
Hier. 15. Hieremias propheta, calix, inquit, aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram, de uino eius biberunt gentes, ideo commotæ ſunt, & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt; quòd ſi aliud ab hoc fuiſſet Aſsyriorum regnum ipſo antiquius, quænam materia ipſius uocari poſſet? teſtatur item ſanctiſſimus
Gen. 10. Moyſes hæc ita ſe habere. qui cum in creatione mundi de Nembroth dixiſſet, fuiſſe illum gigantem uenatorẽ corã Domino, ſubiecit, & fuit principium regni eius Babylon, Orech, & Chalane. externi quoq; ſcriptores Babylonios Aſsyrios appellant, & uſque adhuc Aſsyriam ipſam Perſæ nominant. igitur prima materia, quæ aurum eſt, Aſsyriorum & Babyloniorum ſignificat regnum; ipſumq; caput appellat, ut pote quod primum fuerit, altera autem, ideſt, argentum, Perſarum regnum eſt & Medorum, Cyrus enim utrinque profectus, & materno genere a Medis, paterno à Perſis oriundus Aſsyriorum ſiue Babyloniorum regnum euerſum tranſtulit ad Perſas. pectusque ipſum uocauit & brachia, ut oſten dat cum duabus gentibus cognationem. per dexteram enim paternum, per ſiniſtram maternum ſignificat genus, quarum coniunctio pectori commiſſa eſt cor ipſum rationum penu continenti, ratione autem commercia quoque nuptialia perficiuntur. æs uero Macedonicum regnum nuncupauit, quod poſt deletum perſicum omnibus quoque ſimiliter imperauit: uentremque ipſi ac femora attribuit, per uentrẽ Alexandri ſolum principatum ſignificans, per femora eam, quæ poſt ipſius obitum facta eſt regni diuiſio; ferrum autem Romanum appellauit regnum, quod Macedonicum excepit, ipſique tibias aſſignauit, ut pote quæ ad finem

ad finem totius corporis ſitæ totum etiam corpus ferre ualeant, pedumque baſes & ipſas ferreas, ſed teſtæ commiſtas; & hac re non aliud innuit regnum, ſed ipſum ſeipſo imbecillius futurum,& teſtæ imbecillitati commiſtum; & materiæ differentiam appoſuit, non ut honoris, ſed ut uirium diſcrimen oſtenderet, auro enim denſius eſt argentum, argento æs ſolidius, at ferrũ etiam ipſo ære multis partibus robuſtius. differentia itaque non in honore, ſed in uiribus, potentiaque conſiſtit. illud autem neceſſario quærendum eſt, qua de cauſa in imagine multiplicis huiuſce materiæ uidit compoſitionem. nihil enim temere neque fruſtra ab auctore omnium rerum Deo reuelatur. imago figuras, ſed non res habet. talis eſt & præſens uita, quæ nihil habet perpetuum, neque ſtabile. quare beatus quoque Paulus exclamabat quia præterit figura huius mundi: & alio loco præcipiens, nolite, inquit,conformari huic ſæculo.& beatus Dauid humanæ tranquillitatis arguens uanitatem,uerumtamen, inquit,uniuerſa uanitas omnis homo uiuens. uerumtamen in imagine pertranſit homo,theſaurizat & ignorat, cui congregabit ea. quando itaque præſens etiam uita celerrimas habet mutationes, mortalia enim omnia quæ uidentur,ad exiguum tempus permanentia, fluxa ſunt, & caduca, & imago rerum uim haud continet,ſed ſolas regum ac principum, illiſque ſubiectorum figuras oſtendit. ad hæc ipſa quoque figura facillime diſſolui poteſt, merito rerum omnium auctor Deus, qui ſuperbum regem illum docere uoluit, quanta ſit humani ſupercilii uanitas, & quàm facillimam habeant res humanæ mutationem, erudire, imaginem ipſi in ſomnis proponit, eiusque partes multiplici materia diſtinguit, crebras regum edocens alius poſt alium ſucceſſiones, omnibusque perſuadens ſe ſolum perpetuo imperio potiri, regnumque & principio & fine carens, & omnino ſempiternum obtinere. his beatus Daniel ſubiiciens reliqua ſomnii proſequitur.

1. ad cor. 7

ad Rom. 12.

Pſal. 38.

Videbas donec abſciſſus eſt lapis a monte ſine manibus, & percuſſit imaginem ſuper pedes ferreos, & fictiles, & comminuit eos in finem, tunc comminuta ſunt omnino, ferrum, teſta, æs, argentum, aurum, & facta ſunt quaſi puluis ab area æſtiua, & extulit ea multitudo uenti, & omnis locus non eſt inuentus in illis, & lapis qui percuſſit imaginẽ factus eſt in montẽ magnum, & impleuit omnem terram.

Videbas ita,donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus & percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum,& aurum, & redacta quaſi in fauillam æſtiuæ areæ, quæ rapta ſunt uento, nullusque locus inuentus eſt eis, lapis autem qui percuſſerat ſtatuam factus eſt mons magnus, & impleuit uniuerſam terram. Vulg. La.

Talis eſt ſomnii finis. Decet autem nos ab extremis interpretationem exordiri. quæremus itaque prius, quisnam ſit hic, qui lapis appellatur, & qui prius paruus uiſus, mox maximus euaſit, & orbem terrarum contexit. igitur audiamus ipſum Deum per Eſaiam prophetam dicentem.

Ecce pono in Sion lapidem pretioſum, ſummoangularem, pretioſum Eſa. 28.

tioſum electum, in fundamenta eius, & omnis qui credit in ipſum non confundetur.

Vulg. La. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum angularem pretioſum in fundamento fundatum, qui crediderit non feſtinet.

Audiamus item beatum Dauid prædicentem & clamantem, lapidem quem re-
Pſal. 117. probauerunt ædificantes hic factus eſt in caput anguli. & hoc teſtimonium etiam
ipſe Dominus Chriſtus in ſacris euangeliis protulit Iudæis. non legiſtis inquit
Matth. 21 lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, a Do
mino factũ eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. et beatus item Petrus apud
Act. 4. Iudæos concionem habens adducta in medium Domini prophetia, hic eſt, in-
quit, lapis, qui reprobatus eſt a uobis ædificantibus, qui factus eſt in caput an-
ad Eph. 2. guli. et beatus quoque Paulus, ſuperædificati, inquit, ſuper fundamentum
apoſtolorum & prophetarũ, ipſo ſummoangulari lapide Chriſto Ieſu. & alibi,
1. ad cor. 3 fundamentum, inquit, aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt,
quod eſt Chriſtus Ieſus. ac rurſus, bibebant, inquit, de ſpirituali conſequente
1. ad Cor. 10. eos petra, petra autem erat Chriſtus. Docemur igitur tum a ueteri tum a nouo
teſtamento Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum appellatum fuiſſe lapidem. hic
enim exciſus eſt a monte ſine manibus, natus de uirgine abſque nuptiali com
mercio: conſueuitque ſæpe ortum præter naturam lapidis exciſionem diuina ſcri
ptura nuncupare. Iudæis enim in memoriam redigens Eſaias eam filii procrea-
Eſa. 51. tionem, quæ præter naturam Abraam conceſſa fuit, inſpicite, aiebat, in ſoli-
dam petram, ex qua exciſi eſtis. igitur mons quidem Dauidica tribus eſt, lapis
autem Chriſtus, qui, quantum ad humanitatem attinet, non ſecundum naturæ
legem exciſus eſt. hic autem cum paruus olim uideretur, propter eam, quam
induerat naturam, confeſtim maximum ſe montem oſtendit, qui uniuerſum
compleuit orbem terrarum.

Eſa. 11. Repleta eſt enim uniuerſa terra ſcientia Domini, ſicut aqua multa operiet maria.

Vulg. La. Quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris operientis.

Hic percutiet imaginem ſuper pedes fictiles ac ferreos, hoc eſt, nouiſſimo quoque regno finem imponet, ipſumque demolietur, ac delebit. neque enim aliud ipſum excipiet regnum, uerum ipſe ſuum nudabit, & omnibus patefaciet: illorumque omnium regnorum ipſam quoque memoriam pulueris inſtar delebit, qui ab area partus a uento diſſipatur. ita omni ſomnio regi indicato, ſubiecit.

Hoc eſt ſomnium, & coniecturam eius dicemus coram rege.

Vulg. La. Hoc eſt ſomnium, interpretationem quoque eius dicemus coram te rex.

Tu rex regum. non adulans hoc dixit, ſed conſueta uſus eſt appellatione, etenim in omnes qui tunc gentibus imperabant, regesque appellabantur, imperium obtinebat.

Digitized by Google

obtinebat. tu, inquit, rex regum, cui Deus cæli regnum forte, ac ualidum & glorioſum dedit in omni loco: nõ enim humanis uiribus omnibus ſuperiot eua ſiſti, ſed quia Deus ſupercæleſte regnum obtinens, iſtam tibi conceſſit poteſtatem, ut omnibus hominibus qui uſquam gentium degunt imperares, eorumque rex eſſes. beſtiasque agri, & uolatilia cæli dedit in manu tua, & conſtituit te Dominum omnium: & beſtias uocat magis ferino more uiuentes barbaros, uolatilia autem prudentia præditos, & aliis hominibus præſtantiores, & ad excelſa ſe cogitatione erigentes: horum, inquit, omnium te regem declarauit, Tu itaque es caput aureum. hoc eſt tuum regnum, neque enim de perſona, ſed de ipſo regno loquitur, ſiquidem poſt obitum ipſius Euilad Marodach Babyloniorum regno potitus eſt, cui Baltaſar ſucceſſit. quòd ſi de ipſa perſona locutus dixit, tu es caput aureum, quo modo illud intelligemus, poſt te ſurget regnum aliud, minus te? neque enim filiorum ipſius regnum indicat, ſed Perſicum. caput igitur aureum, non ipſe Nabuchodonoſor eſt, ſed omne Aſsyriorum ſiue Babyloniorum regnum. et poſt te ſurget regnum aliud minus te, Perſicum ſcilicet, quod minus uocat, non ut imbecillius, ſed ut ſecundum: et tertium regnum quod eſt æs, quod dominabitur omni terræ

Tu rex regum es, & Deus cæli regnum & fortitudinem & imperium & gloria dedit tibi & omnia in quibus habitant filii hominum, & beſtiæ agri, uolucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tua uniuerſa conſtituit, tu es ergo caput aureum, & poſt te conſurget regnum aliud minus te, argenteum, & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit uniuerſæ terræ. Vulg. La.

Macedonicum intelligit: Alexander autem Philippi dominatus eſt omni terræ, duodecim regni ſui annis omnibus hominibus in ſuam ditionem redactis.

Et regnum quartum erit forte, quaſi ferrum. quemadmodum enim ferrum comminuit & domat omnia ita cõminuet omnia & domabit.

Et regnum quartum erit uelut ferrum. quo modo ferrum comminuit & domat omnia, ſic comminuet & conteret omnia hæc. Vulg. La.

De Romano regno loquitur, quod robuſtiſſimum fuit, omnesque nationes, ut ita dixerim, ſuperauit, et ab omnibus tributum ac uectigal exegit. illud enim, comminuet, idcirco aſcripſit, ut hoc ſignificaret, & illud domabit, ut indicaret, obedientiam, & ordinem, ac legitimam reipub. adminiſtrationem.

Et quia uidiſti pedes & digitos partem quandam ferream, partem autem quandam fictilem, regnum aliud diuiſum erit, & a radice ferri erit in eo, quemadmodum uidiſti ferrum commiſtum teſtæ luteæ.

Porro quia uidiſti pedum & digitorum partem teſteam figuli, & partem ferream, regnum diuiſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundum quòd uidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, & digi- Vulg. La.

tos

Digitized by Google

tos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles, ex parte regnum erit ſolidum & ex parte contritum.

Aliud, non ſecundum genus dixit, ſed ſecundum uirium qualitatem: ſi enim ſecundum genus aliud dixiſſet, quintum ipſum appellaſſet, ſicut item tertium & quartum antea dixit. quia uero nouerat regni ferrei extrema imbecilliora fore, adiecit, aliud, propter imbecillitatem, idque iure optimo, ſupra enim longe robuſtiſſimum ipſum oſtendit. talia enim ipſius initia fuere; uerumtamen ne extremas quidem ipſius partes prorſus imbecilles aſſerit futuras.

A radice enim ferri, inquit, erit in eo, quemadmodum uidiſti ferrum commiſtum teſtæ luteæ, commiſti erunt in ſemine hominum, & digiti pedum pars quidem quædam ferri, pars autem quædã teſtæ.

Vulg. La. Quod autem uidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ.

Ne hoc quidem noſtræ indiget interpretationis, ipſe enim propheta interpretans, pars quædam, inquit, regni, erit fortis, & ab ea erit contritum. His adiicit. et quia uidiſti ferrum commiſtum teſtæ luteæ, commiſti erunt in ſemine hominum. et hoc maxime indicat non aliud regnum hoc eſſe a regno ferreo, ſed idem imbecillius affectum, & partem quandam ipſius robuſtam, partem imbecillem, attamen ius cognationis imbecillem partem cum robuſta coniunget. illud enim, commiſti erunt in ſemine hominum, hoc ſignificat, conſortio inquit quædam erit, & ius connubii inter hos & illos. uerumtamen diſcordia cognationis iura peruertet. non enim erunt adhærentes, inquit, hic cum hoc, ſicuti ferrum nõ miſcetur teſtæ. nos igitur in hanc ſententiam diuini Danielis interpretationem intelleximus. decet etiam quorundam eorum, qui ante nos interpretati ſunt, opiniones in medium adducere, ita enim euidentius ueritas patefiet. quidam itaque ſcriptores quartum regnum, hoc eſt ferrum, dixerunt, Alexandrum Macedonem eſſe, pedesque ac pedum digitos ex ferro & teſta compoſitos Macedonas, qui poſt ipſum regnarunt; Ptolemæos, & Seleucos, & Antiochos, & Demetrios, quorum alii imbecillius, alii admodum uiriliter imperio potiti ſunt. oportebat autem ipſos animaduertere, primum, ipſum dixiſſe, caput aureum eſſe Nabuchodonoſor, hoc eſt Babyloniorum, ſiue Aſſyriorum regnum: quod eodem tempore a Perſarum & Medorum regno exceptum eſt; Cyrus enim ab utraque gente oriundus erat, & his atque illis imperans Babyloniorum euerſo regno Perſis dominatus eſt, regnum uero Perſarum, quod ſecundum fuit, Alexander Macedo demolitur, quem etiã beatus Daniel dominatum eſſe dixit uniuerſæ terræ. hoc regnum tertiũ uocauit, cui nullum aliud præterquam Romanorum ſucceſſit. oportebat itaque ipſos primum ex numero, & rebus præterea declaratis intelligere, atque percipere, tertium eſſe Macedonum regnum, hoc eſt, æs, quartum uero Romanorum hoc eſt ferrum. quòd ſi omnino ipſis illa eſſe obſcuriora uiſa ſunt, at certe ab euentu oportebat omnem ab ipſis prædictionem diſcerni. nam ſimulatque oſtendit ferrei regni imbecillem & fictilem finem, ſtatim ſubiecit, & in diebus regum illorũ, hoc eſt fictilis & ferrei, qui commercium

mercium, mutuamque cognationem complexi, ne propter cognationem quidem concordes fuere.

Suſcitabit Deus cæli regnum, quod in ſæcula non corrumpetur, & regnum eius populo alteri non relinquetur, comminuet, & uentilabit omnia regna, & ipſum ſtabit in æternum quemadmodum uidiſti, quia exciſus eſt de monte lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, æs, argentum, aurum.

In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem, & conſumet uniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum. Vulg. La.

Hæc aperte oſtendunt præſentium quidem rerum finem, regnum uero cælorum fine carens. cum enim ferreum regnum imbecilliter affectũ fuerit, ac teſtæ commiſtum, tunc apparebit lapis ſine manibus exciſus, & comminuet teſtam, ferrum, & æs, argentum, aurum, & ad nihilum ea prorſus rediget: regnumque ſempiternum ſucceſſionis ac finis expers iis, qui digni eo fuerint, præbebit: in æternum enim, inquit, non corrumpetur, & populo alteri non relinquetur, & comminuet, & domabit omnia regna, & ipſum ſtabit in æternum. quòd ſi quis repugnet, atque hæc ita ſe habere nolit, oſtendat ille ex humanis rebus quidnam ſit æternum, & quodnam hominum regnum ſit fine cariturum. ſtultum enim eſt, atque admodum demens ſæculi præſentis expectare finem, & regnum aliquod in præſenti uita finis expers futurũ aſſerere. ſi uero aliquibus quoque uidetur per hæc uerba regnũ illud ſignificari, quod dignis impartiturus Deus eſt, non igitur Macedonicum regnum appellauit ferrum, neque enim illo uigente præſenti uitæ impoſitus eſt finis. ſed Romanum euerſo Macedonico orbis terrarum clauos tenet. quòd ſi contendant priſtinum Domini aduentum his uerbis ſignificari, oſtendant Romanorum imperium, ſimulatque Saluator noſter apparuit, periiſſe. omnia enim contra reperiuntur, uiguiſſe ipſum, at non periiſſe cum Saluatoris ortu: ſiquidem Auguſto regnante Dominus in lucem editus eſt. ſecundus quidem ille regnauit, omnes autem, ut ita dixerim, homines ſuæ ditioni ſubiunxit, omnemque terrarum orbem, ut euangelia teſtantur, deſcripſit, tributumque imperauit. Regnum igitur Romanorum, quod illo obtinente uiguit, usque adhuc permanſit. Luc. 2. igitur ſi Domini priſtinus ortus Romanorum haud euertit imperium, relinquitur ſane, ut ſecundum illius intelligamus aduentum. nam lapis qui prius exciſus eſt ſine manibus, quique euaſit in montem magnum, & orbem terrarum cooperuit, hic in ſecundo aduentu percutiet imaginem ſuper pedes fictiles, hoc eſt in ipſo fine ferrei regni, quod iam factũ fuerit imbecille, adueniet, & omnia regna demolitus cuidam tradet obliuioni, ſempiternumque ſuum regnum dignis communicabit. hæc ita interpretatus Daniel neceſſario ſubiecit,

Deus magnus indicauit regi, quæ oportet fieri poſt hæc, & uerum ſomnium & fidelis coniectura eius.

S. M. D. N.

C Deus

Vulg. La. Deus magnus oſtendit regi, quæ uentura ſunt poſtea, & uerum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio eius.

Operæ pretium eſt admirari auctoris omnium rerum Dei erga omnes homines curam. neque enim impie uiuentes propria deſtituit prouidentia, ſed ipſos etiã omni diligentia dignatur, ſicut denique barbarum iſtum agreſtem & impium haud reliquit, neque neglexit, ſed primum per ea, quæ ipſi reuelauit, præſentis ei uitæ felicitatem fluxam oſtendit, & caducam, regnumque ipſius celerrimæ mutationi obnoxium, ac nihil, quod ad humanam tranquillitatem pertineat, ſtabile, quæ inſtar florum ſiue liliorum areſcit, & extinguitur. atque hæc idonea erant ad illius arrogans & ſuperbia inflatum ſupercilium ſedandum, eique perſuadendum, ut humana cogitaret, uitæque & regni finem expectaret. primum igitur per hæc ipſius curam habet. deinde ſomnii obliuione magorum, & chaldæorum arguit mendacium, ſuorumq; miniſtrorum oſtendit ueritatem. & per eorum, a quibus colitur, ſapientiam, diuinam ſuam uirtutem declarat, & ad ſe adorandum attrahit, immo potius eos, qui ab omnibus id requirunt, ut adorentur, eò redigit, ut ſanctos ſuos famulos adorent: idque nos edocet hiſtoria.

Tunc enim rex Nabuchodonoſor inquit, cecidit in faciem, & Danielem adorauit, & Mannaa & bonum odorem dixit libare ei.

Vulg. La. Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adorauit, & hoſtias & incenſum præcepit ut ſacrificarent ei.

Conſidera autem quanti ſit, arrogantem illum, inſaniæ morbo correptum, qui etiam deum eſſe ſe exiſtimauerat: cui per alium prophetã Deus dixit, tu autem es homo, & non Deus, qui omnes homines in ſuam ditionem redegerat, eò adductum eſſe, ut captiuum adoret, Iudæum, in mancipiorum ordinem redactum, ſibique perſuadeat per ipſum ipſius Deum adorare. hac enim de cauſa, Mannaa, & bonum odorem libare ei, hoc eſt thus, & ſuffimentum ei offerri mandauit, atque per hæc Innuit hiſtoria, hoc illum præcepiſſe, ut facerent, iis, qui ſacerdotes haberentur, qui enim adorauerat, prorſus etiam odorem attuliſſet, ſi modo ſacerdotis officio fungi conſueuiſſet. quia uero aliis hoc omnino conueniebat, ipſe non aggrediebatur ea facere quæ minus decerent, uerum iis, qui facere conſueuerant, id præcipit ut faciant, & ne fruſtra uideretur hominem adorare, Danieli dicit,

Exe. 28.

In ueritate Deus ueſter ipſe eſt Deus deorum, & Dominus regum, & reuelans myſteria, quia potuiſti reuelare myſterium hoc.

Vulg. La. Loquens ergo rex ait Danieli, uere Deus ueſter Deus deorum eſt, & Dominus regum, quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum.

Tantum & ex ſomnio, & ex ſomnii obliuione ei attulit utilitatis omniũ rerum moderator; primum enim ſuam agnouit humilitatem, deinde eorum deorum, quos colebat, didicit imbecillitatem, ad hæc doctus eſt, quanta ſit, Dei illius qui uere eſt, uirtus. idcirco exclamat, In ueritate Deus ueſter ipſe eſt Deus deorum,

rum, & Dominus regum, & reuelans myſteria. Deum autem deorum appellat non ſecundum diuinæ ſcripturæ ſententiam, nam diuina ſcriptura ſacerdotii di gnitate honeſtatos deos uocat. diis,inquit, non detrahes, & principi populi tui non malediees: iſte autem Deos appellauit idola, nondum enim potuerat ipſorum imbecillitatem penitus intelligere, diſcrimen tamen didicit, quare etiam Deum deorum, omnium rerum auctorem Deum & Dominum regum uocat. hæc ita conſeſſus Exo. 22.

Magnificauit Danielem, & dona multa dedit ei, & conſtituit eum ſuper omnem regionem Babylonis, & principem ſatraparum, & ſuper omnes ſapientes Babylonis.

Tunc rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa & magna dedit ei, & conſtituit eum principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum & magiſtrum ſuper cunctos ſapientes Babylonis. Vulg. La.

Hoc item diuinæ curæ proprium eſt; maximam ſubiectis populis principis pietas affert utilitatem, quod etiam erga Ioſeph Dominus fecit. de quo breui ueluti compendio narrans, quæ ipſi uidelicet acciderunt, beatus Dauid, & diuinam celebrans prouidentiam, miſit, inquit, ante eos uirum, in ſeruum uenundatus eſt Ioſeph; deinde commemoratis, quæ ei euenere, calamitatibus, & carceris ac uinculorum mentione facta, ſubiecit: Miſit rex, & ſoluit eum, princeps populorum & dimiſit eum, & conſtituit eum dominum domus ſuæ & principem omnis poſſeſſionis ſuæ, ut erudiret principes eius ſicut ſemetipſum,& ſenes eius prudentiam doceret. ita etiam hic fecit omnium rerum moderator. Cum enim principem ſatraparum, & ſapientum Babylonis beatiſſimum Danielem conſtituiſſet exemplar ipſum pietatis, omniſque alius uirtutis propoſuit, ſed tamen hoc honore ſolus perfrui non ſuſtinuit propheta, uerum precum ſocios, honoris etiam ſibi ſocios aſciuit. Pſal. 104.

Poſtulauit enim a rege inquit, & conſtituit ſuper omnia opera regionis Babylonis, Sydrach, Miſach, & Abdenago, & Daniel erat in aula regis.

Daniel autem poſtulauit a rege, & conſtituit ſuper opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Miſach, & Abdenago, ipſe autem Daniel erat in foribus regis. Vulg. La.

Hæc etiam accidunt ſecundum Apoſtoli doctrinam: nunc enim, inquit,manet, fides, ſpes caritas, tria hæc, maior autem omniũ caritas: etenim diuinus etiam hic propheta dilexit Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & ex totis uiribus, cumque feruenter amaſſet, ſyncere credidit, & cum ſyncere credidiſſet, ſperauit ab ipſo auxilium ſe conſecuturum, & quæ ſperauerat conſecutus oſtendit erga proximum dilectionem, & participes eorum, quæ acceperat, fecit tribules ſuos. quæcunque autem ante ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus in Chriſto Ieſu,cũ quo patri gloria cũ ſancto ſpiritu in ſæcula Amen.

ORATIO TERTIA.

Anno decimo octauo Nabuchodonoſor rex fecit imaginem auream, & ſtatuit eam in campo Deira, in regione Babylonis.

Vulg. La. Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis.

Bonus noſter Dominus, & amator hominum, utpote effector & opifex, uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire, & non uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur ipſe & uiuat, idcirco omnia pro noſtra ſalute molitur. qui uero ſtultitia laborant, & inſanabili arrogantiæ morbo inſeruiunt, nullam ex diuinis remediis utilitatem percipiunt, ſed quibuſdam ægrotis ſimiles ſunt, qui auerſantur adhibitam ſibi ab arte medica curationem, ſed incontinentia magna atque intemperantia morbum ſibi incumbentem cotidie magis augent. Talis fuit ſuperbus iſte rex, qui cum auctor omnium rerum Deus immenſa erga illum clementia uſus eſſet, & poſt infinita ſcelera impiaque facinora remedium ei adhibuiſſet, indicaſſetque & præſentis tranquillitatis fragilitatem & uanitatem & uirtutis præſtantiam & ſplendorem, dum ei bello captos ac ſeruitutis iugum ferre coactos, nitidos oſtendit, ſtatim quidem admiratus eſt prophetæ ſapientiam, et huius Deum, auctorem omnium rerum Deum eſſe confeſſus eſt, ſed breui interiecto tempore ad ingenium ſuum rediit, quemadmo-
Prou. 26. 2.Petri 2. dum canis ad proprium uomitum, ut inquit, diuina ſcriptura. et conſtruit imaginem auream altitudine habentem cubitos ſexaginta, latitudine cubitos ſex, quam cum in æqualiter plano campo ſtatuiſſet, ut æqualiter omnes ſuperaret, & ab omnibus æque cerneretur, ab omnibus ſibi ſubiectis eam iubet adorari. non ſimplex autem hic ſuperbiæ modus fuit, ſed Deo aperte repugnans, & Deo infeſtus. nam quia Deus in ſomnis maximam illi oſtenderat imaginem e quadruplici materia confectam, per quam ipſi quattuor regnorum ſucceſſiones declarauit, proprium faſtum, quaſi caſtra, Deo opponens, ipſe quoque ſtatuam conſtruit, tantam ipſi magnitudinem tribuens, quantam potuit ars humana præbere. non autem ipſam etiam ex auro, argento, ære, ferro ædificat, ſed ex una auri materia conficiendam curat: ratus infelix iſte falſas oſtenſurum ſe Dei prædictiones. et quia beatus Daniel ſomnium interpretans, ipſum eſſe aureum caput dixit, hoc eſt, Babyloniorum, ſiue Aſsyriorum regnum, alias uero imaginis partes, ex alia multiplici materia, quæ caput excepit, ipſe omnem ex auro imaginem molitur.

Et coegit inquit, omnes ſatrapas, & conſules & præfectos, & toparchas, duceſque, & tyrannos, & qui in magiſtratibus eſſent, & omnes principes regionum, ut conuenirent ad dedicationé imaginis, quam ſtatuit Nabuchodonoſor rex.

Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos ſatrapas, magiſtratus & iudices, duces & tyrannos, & præfectos, omneſque prin-

cipes

Digitized by Google

cipes regionum, ut conuenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex.

Horum etiam unumquodque ſummam ſuperbiam declarat, nō enim quoslibet promiſcue ex iis, qui ſibi ſubiecti erant, ad imaginis ſolennitatem accerſiuit, ſed toparchas, & præfectos, quibus præfecturarū imperium commiſſum eſſet, & ſi quod aliud magiſtratus genus apud illos habebatur. et ſtatim quidem ſimplex quædam conuocatio exiſtimabatur, mox uero per conuocationem illam tyrannicum imperium deprehenſum eſt. ubi enim conuenerunt omnes,

Præco, inquit, clamabat in fortitudine; hoc eſt maxima uoce, uobis dicitur, gentes, populi, tribus, linguæ, quacunque hora audieritis uocem tubæ, fiſtulæque & citharæ, ſambucæque & pſalterii, & ſymphoniæ, & omnis generis muſicorum, cadentes adorate imaginem auream, quam ſtatuit Nabuchodonoſor rex, & quicunque non proſtratus adorauerit, eadem hora iniicietur in fornacem ignis ardentem.

Et præco clamabat ualenter, uobis dicitur populis tribus & linguis, in hora qua audieritis ſonitum tubæ, & fiſtulæ & citharæ, ſambucæ, & pſalterii & ſymphoniæ & uniuerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex, ſi quis autem non proſtratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Vulg. La.

Ita uſurpauit infelix, ut opinatus eſt, diuinum honorem, neque ſatis ipſi fuit, a ſubiectis ſibi populis adorari, quin etiam eodem adorationis cultu imaginem coli lege ſanciuit. et omnes materia, & arte & magnitudine ſtatuæ perterrefacit, delinit autem atque demulcet omnis generis muſicorum inſtrumentorum ſono, eos uero qui neque magnitudine ſtatuæ obſtupeſcerent, neque muſicorum inſtrumentorum cantu ac uoluptate demulcerentur, fornacis minis deterret; & in aliis omnibus minime a propoſito fine excidit. uidebat enim omnes imperata facientes, qui & metu & uoluptate ſeruire conſueuerant, ſoli autē beatiſſimi adoleſcentes illi patria nobilitate incorrupta in ipſa etiam ſeruitute retenta, Ananias, Azarias, & Miſael renuerunt adorare. non latuere autem impios chaldæos, qui omnes impietatis participes habere ſtudebant. ſtatim itaque ad regem adeunt, eumque legis conſtitutæ admonent, quæ aperte iubebat, ut omnes regi ſubiecti ſtatuam adorarent, & hoc facere recuſantibus fornacem minabatur: accuſantque ſacros uiros illos his uerbis.

Sunt uiri Iudæi, quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babyloniæ, Sydrach, Miſach, & Abdenago, uiri illi non obedierunt decreto tuo rex.

Sunt ergo uiri Iudæi quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babiloniæ, Sidrach, Miſach, & Abdenago, uiri iſti contempſerunt rex decretum tuum. Vulg. La.

Digitized by Google

His, & propriam inuidiam declarant, & regis accendunt iram, per hæc innuentes ac tantum non dicentes, uide quoſnam nobis prætuleris, quibus Babyloniorum commiſeris imperium, qui honoris ſibi habiti præſtantiam animo æſtimare noluerunt, neque ſe ei gratos præbere, a quo ſunt hoc honore affecti, immo honoris excellentiam occaſionem ignominiæ fecerunt, tuis aperte legibus contradicentes, tuaque decreta exequi recuſantes. neque hinc ſolum conſpici poteſt tyrannicus, & ingratus illorum animus, ſed aliis etiam ex rebus, quia nihil eorum præſtant, quæ ſubiectis conueniunt. quos enim tu deos exiſtimas, non exiſtimant illi, neque conuenienti cultu diis, qui a te adorantur, eos ipſi colunt. et ſtatuam, ad quam adorandam omnes conuenere, ipſi adorare aperte recuſarunt. quibus auditis mente captus ille rex, & eorum quæ Danieli dixerat oblitus, uere Deus ueſter iſte, eſt Deus deorum, & Dominus regum, adducit homines in medium, interrogatque an reuera participes eſſe deorum cultus nolint, & ſtatuam recuſent adorare. deinde præcipit & conſulit ut id faciant ignis eos minis deterrens.

Si enim, non adoraueritis, inquit, eadem hora iniiciemini in fornacem ignis ardentem.

Vulg. La. Quod ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis.

Tum nefarium illud & ferinũ atque impium audet maledictum proferre. et quis eſt Deus qui eripiet uos de manibus meis? tam cito, quem confeſſus fuerat, & Deum deorum uocauerat, ei detraxit, ipſumque homine imbecilliorem opinatus eſt eſſe, quem Dominum regum appellarat, & eum uincere ſe infelix iuueniliter gloriatus eſt, a maioribus autem ſuis tales illi audaces conatus. etenim Sennacherim ille, qui maximas contra Hieruſalem copias adduxit, per nuntios talia locutus eſt Ezeciæ. ne te decipiat Deus tuus, in quo tu confiſus es, quia eruet Hieruſalem de manibus meis. nunquid eruerunt dii gentium unuſquiſque terram ſuam de manu mea, ubi Deus Emath, & ubi Deus Arphad, & ubi Deus urbis ſeppharim? nunquid potuerunt eruere Samariã de manu mea, quia eruet Dominus Hieruſalem de manu mea? uerum ſtatim atque eueſtigio maledicti præmia tulit, & multa illa millia ab uno angelo interfecta ſunt. et ipſe cum ſe fugæ commiſiſſet, ſeque in patriam recepiſſet, ab iis, quos genuerat, interfectus eſt: nam quia linguam contra opificem ſuum haud continuit, ab hominibus, quos procreauerat, occiditur. uerum ne hoc quidem exemplum Nabuchodonoſoris linguam compeſcuit. neque ſomnium illud, quod regũ ſucceſſiones oſtendit, continentem eſſe docuit; ſed contra eum, qui ſe fecerat, furore inſanire perſeuerabat, contra quem Deus inſtruit ueluti in acie non angelum, quod erga illum Sennacherim fecerat, ſed tres adoleſcentes, captiuos, externam regionem incolere coactos, qui ſeruitutis iugo premebantur, iuuenilem ducentes ætatem, in ipſo ueluti ætatis uere. Hi enim ſimulatque audierunt rabiem illam, & inſanum maledictum, iracundia & indignatione perciti, ita regi reſponderunt.

Eſa. 37.
4. Reg. 18.

Non neceſſe habemus nos de uerbo iſto reſpondere tibi.

Non oportet nos de hac re reſpondere tibi.

ſuperuacanea,

Superuacanea, aiunt, iſta tua eſt percontatio, quam adhibes nobis. quæ enim ſentiebamus, etiã nunc ſentimus, nihilque propter tuas minas immutabimur.

Eſt enim Deus noſter in cælis, cui nos ſeruimus, potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos.

Ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex liberare. Vulg. La.

Quis non iure admiratus obſtupeſcat horum beatorum iuuenum fortitudinem, ſapientiam, pietatem, erga leges iuſtitiam, omnibus in rebus continentiam? quòd enim minime ueriti ſunt tantum illum tyrannum, qui cum omnibus, ut ita dixerim, hominibus ſeſe illis oppoſuerat, neque maximã illam pyram, non minacibus tantum uerbis ad terrorem propoſitam, ſed reuera conſpectam; hoc adamante robuſtiorem illorum fortitudinem teſtatur: quòd uero diuinas leges præſenti uitæ antepoſuerint, id cuinam iuſtitiæ quidquam reliquum facit? ipſorum autem continentiam id maxime commendat, quòd neque audacibus erga regem uerbis uſi ſunt, neque metu rurſus genus dedecorarunt; ſed prudentiam & ſapientiam impiis & nefariis oppoſita maledictis pietas oſtendit. ille enim dicebat, quis Deus, qui eruet uos de manibus meis? at ipſi eſt, clamabant, Deus noſter in cælis, cui nos ſeruimus, potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos. ne exiſtimato enim Deum noſtrum diis tuis ſimilem eſſe, illos quippe merito contemnis, qui ab arte & materia hoc habent ut ſint, Deus autẽ noſter cæli & terræ, omniumque opifex talẽ habet uirtutem, qualem nobis oſtendunt ea omnia quæ cernuntur, illam enim, quæ his omnibus ſuperior eſt, haud facile poſſunt intueri, qui non ſunt diuinis initiati myſteriis. hunc uenerantes ab ipſo opẽ & auxilium expectamus; idoneus eſt enim ad nos e tuis manibus eripiendos, & a fornace ignis quam molitus es. Quæ autem poſtea dicta ſunt, nullam fortitudinis ac religionis exuperantiam reliquam faciunt. Cum enim dixiſſent,

Eſt Deus noſter in cælis cui nos ſeruimus potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos, ſtatim adiecerunt. quod ſi noluerit notũ ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & imaginem auream, quam ſtatuiſti, non adoramus.

Non enim pro mercede noſtra Domino ſeruimus, ſed beneuolentia & amore ſtimulati omnibus æque Dei noſtri præferimus cultum, quare ne ab his malis quidem temere liberari petimus, ſed Domini gubernationem ac prouidentiã amamus, & illius, quod futurum eſt ignari, gubernatori, quocunque ei libuerit, nauem dirigendam committimus. pro certo enim compertum nobis eſt, poſſe illum nos a malis, quæ minatus es, eripere: utrum uero id facere uelit ignoramus, ſed cum ſapiens ſit, ei rerum noſtrarum moderationem committimus, & iudicii ſententiam, nobis eam conferre credentes accipimus. ſiue igitur nos liberabit, ſiue nolet, imaginem tuam, deosque tuos adorare recuſamus, cum talibus tibi animis certamen eſt, quacunque uolueris ratione contende, neque honoribus delinies, neque minis deterrebis, omnium enim nobis Deus noſter & amabiliſſimus eſt, & maxime formidabilis. Quid hiſce uerbis ſublimius? his apoſtolicum

Digitized by Google

Ad Ro. 8. apoſtolicũ dictum illud conuenit accommodare. quid enim oremus ſicut oportet, neſcimus; ſed ferox & inſaniſſimus tyrãnus furore plenus, ita ut uultu etiam præ ſe ferret animi pertutbationem, amplius accendi fornacem præcepit, compedibusque uinciri ſanctos uiros imperauit, & ut nulla interponeretur pœnæ mora, dum ueſtis & calciamenta detraherentur, una cum ipſis in pyram eos coniici iuſſit. Sarabara autem ſunt perſicorum indumentorum genera, Tiaræ autem capitum tegumenta, Tibialia uero ea dicit, quæ anaxyrides uocantur, id eſt braccæ ſeu femoralia, uel coriaceas extrinſecus, uel ex corio confecta calcia * menta, uel extrinſecus ex corio. ita deuincti ſancti uiri in ignem coniecti ſunt, & ille quidem celeritatis ac breuitatis cauſa ipſos ita comburi præcepit: diuina uero gratia aliud hinc moliebatur myſterium. nam circumiecta ipſis ferrea uincula uſitato more ignis natura diſſoluit, indumenta autem, quæ admodum facilia ad comburendum eſſent, integra & illæſa conſeruauit, & ſanctorum uirorum accuſatores, & impii imperii miniſtros, qui foris aſtabant, flamma conſumpſit, ipſiſque ſanctis appropinquare non potuit, uerum iis, qui intus erant terga præbens, contra proprios adoratores procedebat, quaſi pœnas ab ipſis pro Domini cultotibus exigens: tanta autem intus pietatis præcones ſecuritate, Deum colentes fruebantur, ut per ignitos carbones, quaſi per quaſdam toſas incederent.

Deambulabant, inquit, in medio flammæ, laudantes Deum & benedicentes Dominum.

Vulg. La. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

Hæc item præſtantiſſimæ illorum philoſophiæ apertam ſignificationem habent, neque enim petebant, inquit, a moleſtiis liberari, ſed laudibus eum celebrabant, qui ita res ſuas moderatus, eoſque hac pulchra confeſſione dignatus fuerat. licet autem uidere recentibus priſca ſimilia. etenim beati apoſtoli Petrus & Ioannes a phariſæorum conſpiratione flagris cæſi, exierunt gaudentes quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. (Act. 5.) et beatiſſimus Paulus cum ſila, poſt plagas illas in Philippis ſibi a magiſtratibus inflictas in catcere degentes, & com (Act. 16.) pedibus deuincti circiter mediam noctem, orantes, ait, laudabant Deum. ita etiam beati, de quibus loquor, adoleſcentes in fornace tripudiantes diuinum hymnum contexere perſeuerabant, & primum Azarias os commune effectus, & a flammæ fluctibus citcumſperſus aperiens inquit os ſuum in medio ignis dixit.

Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile, & glorificatum nomen tuum in ſæcula.

Quis pro dignitate procemii huius ſapientiam poterit admirari? neque enim in felicitate aut tranquillitate conſtitutus, neque in proſpero uitæ curſu, ſed in fornace, & in eiuſcemodi fornace, auctorem omnium rerũ celebrat Deum, & mentis præ ſe fert modeſtiam, cum etiam patrum prædicat uirtutem, laudamus enim te domine nos, quibus patres illi fuere, quorum Deus uocari uoluiſti. tu enim dixiſti famulo tuo Moyſi, ego Deus Abraam, & Deus Iſaach, & Deus Iacob, hoc tuum nomen laudabile eſt & glorioſum non in aliquo definito, præſcriptoque tempore, ſed in omnia ſæcula.

Quia

Quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti nobis.

Laudamus autem inquit te, iuſtum tuum iudicium agnoſcentes. recta enim & iuſta de nobis lata ſententia, in ſeruitutem nos redigi, & procul a patria captiuos abduci præcepiſti.

Et uniuerſa, inquit, opera tua uera; & uiæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua uera, & iudicia ueritatis feciſti; iuxta omnia quæ induxiſti nobis, & ſuper ciuitatem ſanctam patrum noſtrorum Hieruſalem, quia in ueritate & iudicio induxiſti hæc omnia ſuper nos.

Iudicia enim uera feciſti iuxta omnia quæ induxiſti ſuper nos. Vulg. La.

Eandem ſententiam habent omnia quæ dicta ſunt, uarie tamen ea protulit iuſtum Dei celebrans iudicium, & nullum ingrati animi uitio locum relinquens, idcirco cum de Hieruſalem mentionem feciſſet, & ſanctam ipſam appellaſſet, ac patrum illorum electorum ciuitatem nuncupaſſet, ſtatim pœnarum cauſam adiecit.

Hæc omnia, inquit, induxiſti ſuper nos propter peccata noſtra, peccauimus enim, & inique egimus recedentes a te.

Non enim temere, inquit, & quam conſecraueras urbem, & nos bello captos hoſtibus captiuos tradidiſti, ſed quia peccauimus & inique egimus recedentes a te. multamque emphaſim habet illud a te, quaſi pro, a te factore, & opifice bono hero, nutritore, & cuſtode, qui ab Aegyptiorum ſeruitute nos liberaſti, qui mare ſecuiſti, qui petram aridam fontes educens alluiſti, aliaque omnia bona litteris prodita nobis ſuppeditaſti. peccauimus itaque recedentes a te, & deliquimus in omnibus, neque enim hoc uel illud uiolauimus, ſed omnia

Præcepta tua, & mandata legis tuæ non audiuimus, nec obſeruauimus ea, nec fecimus ſicut præceperas nobis, ut bene nobis eſſet.

Et hinc rurſus pietatis ac ſapientiæ præſtantiam oſtendit, legum enim & mandatorum obſeruatio, inquit, tibi latori legis nihil præbebat, nobis autem bonorum abundantiam conciliabat, hac igitur de cauſa & leges illas poſueras, ut nobis ſubminiſtrares cauſam ſalutis. poſtquam itaque tua iuſſa uiolauimus,

Omnia quæcunque induxiſti ſuper nos, & omnia quæcunque feciſti nobis, in uero iudicio feciſti.

Dignum eſt enim peccato ſupplicium. quod deinde oſtendens ſubiicit.

Et tradidiſti nos in manus inimicorum, iniquorum, inimiciſſimorum, præuaricatorum, & regi iniuſto, & peſſimo ultra omnem terram tradidiſti nos.

Et tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorum iniquorū, & peſſimorum, Vulg. La.

peſſimorum, præuaricatorumque, & regi iniuſto & peſſimo ultra omnem terram.

Nam quia te non coluimus regem noſtrum, uerum bonitatem tuam contempſimus, merito nos crudeliſſimo, & infeſtiſſimo, & omnis iuris prorſus ignaro ſeruire coegiſti regi, cui ſunt etiam ſubiecti populi eidem regiæ improbitati conſentientes. et quamuis in tot malis uerſemur, attamen omnem loquendi libertatem amiſimus, & præ pudore tibi ſupplicare prohibemur. hoc enim ſignificat cũ ait,

Et nunc non poſſumus aperire os, confuſio & opprobrium facti ſumus ſeruis tuis, & iis qui colunt te.

Obturat, inquit, nobis os multitudo ſcelerum, ſed tamen, quamuis opprobriis obnoxii, & ridiculi atque eiuſmodi facti ſumus, ut nos admodum hoſtes irrideant: nos qui ſerui tui uocamur, tibi ſupplicamus, ut propter illud nomen tuum, quod nos tuetur, quo te Dominum agnoſcimus, aduerſariis oſtendas potentiam tuam, & ne prorſus nos tua prouidentia deſtituas.

Ne tradas, inquit, nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum, neque auferas miſericordiã tuam a nobis.

Audemus autem, inquit, hæc dicere, cum multa tuæ bonitatis pignora habeamus, primum ipſum tuum nomen, quo te Dominum uocamus, deinde immenſam miſericordiam, qua uniuerſa moderaris, ad hæc pacta illa, quæ cum patribus noſtris pepigiſti, quibus pollicitus es illorum genus illuſtre & glorioſum te effecturum. tum etiam patrum nomina commemorat, ut memoria iuſtorum bonum Dominum prouocet ad miſericordiam.

Propter Abraam, inquit, dilectum a te: & propter Iſaach ſeruum tuum, & Iſrael ſanctum tuum, quibus locutus es dicens, multiplicabo ſemen ueſtrum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenã iuxta labium maris.

Vulg. La. Propter Abraam dilectum tuum & Iſaach ſeruum tuum, & Iſrael ſanctum tuum, quibus locutus es pollicens quòd multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris.

Hæc inquit illis pollicitus es Domine quos amaſti, & celebres feciſti, ut arenæ, quod ad numerum attinet, eorum genus compararetur, ſtellis uero, ut æque ſplendidum, & excelſum eſſet, & illuſtre. deinde res cum pollicitationibus confert. quia Domine, inquit, imminuti ſumus ultra omnes gentes, ſumusque humiles in uniuerſa terra hodie. & ne pollicitationes mendacii argueret, ſtatim adiecit cauſam, propter peccata noſtra, non enim tu, inquit, Domine mentitus es, quæ pollicitus fuiſti, ſed nos fœdera uiolauimus, & cum multi eſſemus ſecundum pollicitationem, & innumerabiles, propter peccata noſtra ad paucitatem redacti ſumus. hoc enim innuit, cum dixit, imminuti ſumus. non enim dixit parui ſumus, & pauci ultra omnes gentes. ſed imminuti ſumus. fuimus quidem innumerabiles ſecundum tuam pollicitationem, ſed uiolatis mandatis tuis pauci pro multis facti ſumus. deinde oſtendit Deo calamitatem, qua detinebantur, non quaſi ignarum docens, ſed calamitatum commemoratione ad

clementiam

clementiam eum prouocans, & non eſt, inquit, in tempore hoc, princeps, & propheta, & dux: priuati enim ſumus, inquit, regno, prophetia, ſacerdotio, diuinis tuis, magniſque muneribus, quibus cōtinenter gubernabamur, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum: cauſamque oſtendens, cur ſacrificare non liceat, conſequens adiecit,

Neque locus, ut primitias offeramus coram te, & inueniamus miſericordiam.

Neque locus primitiarum coram te, ut inuenire poſſimus miſericordiam tuam. Vulg. La.

Tua enim lex ſacrificiorum miniſterium uno tantum loco circumſcripſit,& aperta legis uiolatio eſt, alibi tibi ſacrificare. Hæc audire nolunt Iudæi, ſed oculis conniuentes, obſtructiſque auribus omnia audent uiolata lege perficere. at hi ſancti adoleſcentes finem legis callentes, non eſſe dicebant locum, ut primitias offerre poſſent coram ipſo, & miſericordiam inuenire. et quando hoc, inquit, aſſequi non poſſumus, cum a ſacra illa ciuitate procul abſimus, modum quendam inuenimus tui colendi Domine.

In anima enim contrita, & ſpiritu humilitatis ſupplicationem tibi offerentes deprecamur, ut ipſam ſuſcipias, ſicut in holocauſtis arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium, ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, ut perficiatur poſt te, quoniam non eſt confuſio confidentibus in te.

Cum enim tua lex, inquit, conſueta ſacrificia tibi offerri, ubique non permittat, pro arietibus, & tauris, & agnis innumerabilibus, contritum tibi & humiliatum cor offerimus,& ſupplices petimus, ut hæc tibi ſint omni ſacrificio gratiora, ſiquidem conſueuiſti in te confiſos ab omni ignominia uindicare. hæc autem haud ita ſimpliciter dixit ſanctus hic uir,ſed a propheta Dauid eruditus,qui in quinquageſimo pſalmo,quia ſi uoluiſſes,inquit,ſacrificium dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor cōtritum & humiliatum Deus non diſpiciet. et rurſus ex perſona Dei, Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? immola Deo ſacrificium laudis,& redde altiſſimo uota tua,& inuocabis me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me. ac paulo poſt, ſacrificium laudis honorificabit me. et illic iter, quo oſtendam illi ſalutare meum. hæc edoctus diuinus hic uir contritum cor pro omni ſacrificio ſuſcipi ſupplicauit. tum adiicit. Pſal. 49.

Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam, ne confundas nos.

Multitudo enim calamitatum ex aliis, alios nos fecit, & qui mandata tua uiolauimus, ut toto corde & timeremus, & quæreremus te effecit. faciem autem Dei hoc loco, beneuolentiā uocauit & libertatis recuperationem, qua potiti & ſacrum templum poterant uidere,& quæ ibi peragebantur ſacrificia, per quæ corporis expertem Deum, quique oculis cerni non poteſt, uidere ſe cogitabant. quando itaque tantum nos hoc ſupplicio immutaſti, ne confundas nos, ſed fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ,

diæ tuæ, & erue nos ſecundum mirabilia tua,& da gloriam nomini tuo. Propter hæc nos, inquit, tua miſericordia & clementia dignare, miſereri enim tua natura conſueuiſti, & longanimitate erga omnes homines uti, comitemque uoluntatis habes poteſtatem. idque teſtantur ea quæ a te continenter fiunt miracula. quæ enim in nos facta ſunt, cauſa erunt, ut nomen tuum celebretur, non a nobis tantum, qui ſaluemur incolumes, ſed etiam ab iis, qui noſtram conſpexerint ſalutem.

Da itaque gloriam nomini tuo Domine, et confundantur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala, & confundantur ab omni potentia,& robur eorum conteratur, & ſciant quia tu es Dominus Deus ſolus & glorioſus ſuper omnem orbem terrarum.

Hac enim erga nos a te adhibita clementia, aduerſariorum infringetur audacia, ipſorumque rabies extinguetur, ſuperbaque eorum cogitatio conteretur,cognoſcentque te ſolum Dominum ac Deum eſſe ab uniuerſo terrarum orbe dignum celebrari, & qui nunc multos adorant deos, ſuorum deorum cognita imbecillitate, tuam adorabunt potentiam. illi igitur intus in fornace choros ducebant, regis autem miniſtri, & ſanctorum accuſatores haud deſinebant flammæ materiam ſubminiſtrare, & uitium ſarmenta, ac ſtupam, naphtamque, id autem genus eſt, quod in ea regione natum, idoneum eſt ad accendendum ignem, tantumque pyræ ſuppeditabatur alimentum,ut ad quadraginta nouem cubitos diffuſus ſit ignis, & chaldæorum complures, qui proximi aderant, combuſſerit. & illi qui foris erant, flammam incendebant, ſed ſanctus angelus flammam diſſipabat, & mediam fornacis partem ignitis carbonibus nudans auram quandam frigidam ac mediocriter humidam, quæque ſanctis multã afferret uoluptatem, non ignem qui dolorem eis pareret, & cruciatum, parabat, atque hanc in ſanctorum corpora immittebat.

Fecit enim, inquit, medium fornacis quaſi ſpiritus roris ſibilans, & non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtauit eos, neque moleſtiam exhibuit ipſis.

Vulg. La. Et fecit medium fornacis quaſi uentum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis,neque cõtriſtauit,nec quicquã moleſtiæ intulit.

Verum nemo hæc contemplans ſanctorum certamen extenuet, ſed ſacra illa uerba reminiſcatur; eſt Deus in cælis,cui nos ſeruimus,potens eripere nos de fornace ardenti, & ex manibus tuis rex eruet nos, & ſi minus, notũ tibi ſit rex, quia diis tuis non ſeruimus, & imaginem auream, quam ſtatuiſti, non adoramus. Quamobrem ſancti adoleſcentes illi, flammam illam contempſerunt, non ad hunc euentum reſpicientes, ſed mortem expectantes. præfectus autem certaminis perinde ac uoluit, præmia diſtribuit: ac ſceleratos illos ignominia afficiendos, hos uero illuſtres reddendos curauit. hac itaque ſalute potiti beati, & beatiſſimi illi, ſæpe, & non uni tantum ut Deum laudibus celebraret, permiſerunt,

Sed quaſi, ex uno ore laudabant, & glorificabant Deum, & benedicebant in fornace.

optimam

Digitized by Google

optimam ſuam ſymphoniam, & admirabilem hymnorum cantum ei concentui, qui ſtatuæ adhibebatur, opponentes, ſimulque oſtendentes, quanto non adoraſſe præſtantius: & ita hymnum exordiuntur.

Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & ſuperexaltarus in ſæcula, & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum, & ſuperlaudabile, & ſuperexaltarum in ſæcula.

Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & glorioſus & ſuperexaltatus in ſæcula, & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum, & laudabile & ſuperexaltatum in omnibus ſæculis. Vulg. La.

Amoris ardentiſſimi, maximeque inexplebilis hæc uerba ſunt; quo uulnerati nomina quærunt, quibus poſſint illius, quem celebrant, declarare dignitatem, quibus nō inuentis, ſuperlatiuis ea præpoſitionibus contexunt, ſuperexaltatum uocantes, & ſuperlaudabilem, neque ipſum ſolum, ſed etiam nomen gloriæ, ipſius, & recte ubique Dominum ac Deum patrum ſuorum appellant, ſeipſos indignos hac appellatione confitentes.

Benedictus es in templo ſanctæ gloriæ tuæ, & ſuperlaudabilis & ſuperglorioſus in ſæcula.

Benedictus es in templo ſancto gloriæ tuæ, & ſuperlaudabilis & ſuperglorioſus in ſæcula. Vulg. La.

Indelebilem ſancti templi memoriā retinent, & perfecti legis obſeruatores, ſecundum legis præceptum deprecantur. quod autem dicunt, hoc ſignificat, ad illud templum reſpicientes, ubi tua gloria apparere conſueuerat, hunc tibi hymnum afferimus. nam & ſi millies combuſtum eſſet, tuæ tamen ſanctitatis eſt particeps. et ne quis opinaretur ipſos loco circumſcribere corporis expertē Deum, quique definiri non poteſt, neceſſario ſubiiciunt.

Benedictus es in throno regni tui, & ſuperexaltatus in ſæcula.

Benedictus es in throno regni tui, & ſuperlaudabilis, & ſuperglorioſus, & ſuperexaltarus in ſæcula. Vulg. La.

Deinde oſtendentes quemnam thronum uocent, ſtatim addunt.

Benedictus es qui intueris abyſſos, ſedens ſuper cherubim, & ſuperlaudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula.

Benedictus es qui intueris abyſſos, & ſedes ſuper cherubim, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula. Vulg. La.

Et quia templum illud etiam ipſorum cherubim in ſanctis ſanctorum habebat imagines, ne ullum hinc auditoribus detrimentum accideret, qui Deum circumſcriptum eſſe exiſtimarent, ipſi auditori remedium afferentes occurrunt his uerbis.

Benedictus es in firmamento cæli, & ſuperlaudabilis, & ſuperexaltatus in ſæcula.

Vulg. La. Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis, & glorioſus in ſæcula.

Vbique enim & omnia comples aiunt, & omnem contines creaturam. ita eo celebrato, omnem genitam naturam non ſolum rationalem, ſed etiam rationis & animæ expertem ad laudis & cantus communicationem inuitant.

Benedicite enim, inquiunt, omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in omnia ſæcula.

Vulg. La. Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Neque omnia communiter inuitaſſe dumtaxat contenti ſunt, ſed etiam ſigillatim unumquodque conuocant, neque ea dumtaxat quæ oculis cernuntur, ſed naturam etiam illam, quæ ſub oculorum ſenſum minime cadit.

Benedicite enim, inquiunt, angeli Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Et ne ſingula interpretans infinita orationis utar longitudine, ad hanc choræam, & cantum inuitant & cælum, & aquas illas, quæ ſuper cælos ſunt, &, quæ diuinum thronum circumeunt, uirtutes, uocant item ſolem, & lunam, & alia ſidera, neque ſolum quæ in cælo ſunt, ſed etiam quæ in aere gignuntur, imbrem & rorem, & ſpiritus, tum frigus & æſtum, deinde naturam ſimul, & efficaciam, ignem & æſtum, & ignis naturæ nomen eſt, æſtus autem non item natura, ſed ignis efficacitas. uocant etiam rorem & niuem, & glaciem & frigus & pruinas & niues & fulgura & nubes, quæ cognatione quadam naturæ coniuncta ſunt. tum noctes & dies, atque horum efficientia lucem ac tenebras. hæc enim tum
Gen. 1. nomina, tum res exiſtunt. Vocauit enim inquit Deus lucem diem, & tenebras appellauit noctem, nam & ſi tenebræ umbra ſunt, & non ſubſtantia, attamen res eſt, quæ accidit, quæque noctis eſt efficiens. et quia roris & niuis mentionem fecerunt, neceſſario eorum fontes oſtendunt; Benedicite enim, dicebant, fulgura & nubes. et nubes illæ ſunt quæ pariunt, fulgura quæ parientium dolo-
Pſal. 134. res præmonſtrant; Fulgura propheta inquit in pluuiam fecit. His commemoratis quæ & in cælo degunt, & in aere fiunt, iuſſiſque ſingulis Deum celebrare, ad communem matrem orationem conuertentes, eam quoque ad celebrandum inuitant, & aiunt.

Benedicat terra Dominum, laudet, & ſuperexaltet eum in ſæcula.

Deinde ſigillatim partes illius.

Benedicite montes & colles Domino.

Tum eiuſdem partus.

Benedicite

Benedicite uniuerſa germinantia in terra Domino.

Et quia partis inferioris maria ſunt & flumina, neceſſario etiam horum mentionem fecerunt: meminerunt item eorum, quæ in aquis nutriuntur.

Benedicite enim, aiunt, cete & omnia quæ mouentur in aquis Domino.

Tum uolucres uocant, & beſtias, & pecora, & omnium ultimum humanam naturam ſeruato mundi creationis ordine. etenim beatus Moyſes primum natas diuino uerbo arbores conſcripſit, deinde producta natantium genera, & præter hæc, atque adeo cum his in aere uolantium auium naturam. poſtea beſtias, & pecora, poſtremo hominem. inuitato autem humano genere ad hymnum concinendum, rurſus ſigillatim homines rerum omnium effectorem celebrare præcipiunt, & principes aliorum omnium filios Iſrael ad id faciendum hortantur, quos etiam multifariā diuidunt, ac primo loco ponunt ſacerdotes, quippe quibus diuinum commiſſum fuerit miniſterium. deinde ne exiſtimarentur ſolis ſacerdotibus hoc celebrandi hymni munus præſcribere, ſubiiciunt,

Benedicite ſerui Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in omnia ſæcula.

Tantum non adiicientes poſſe etiam beneuolo animo Domino ſeruire, quicunque non ſit ſacerdotio decoratus. reſurrectionem quoque ſuo præconio commendant.

Benedicite enim, aiunt, ſpiritus & animæ iuſtorum Domino.

Id eſt ſpirituales animæ iuſtorum, humanis perturbationibus ſuperiores effectæ, quæ ſpiritus gratiam accepere: tum eos quoque, qui uirtutis quodam genere præditi ſunt.

Benedicite, inquiunt, ſancti & humiles corde domino.

Poſſunt enim iniuſtitiæ expertes, aiunt, & de ſe humiliter ſentientes, & placere Deo, & conuenientem illi hymnum afferre. atque hæc omnia non nugatoria oratione commemorarunt, ſed primum erga Dominum amorem inflammantes, ac ſeipſos eorum beneficiorum, quæ uerbis exprimi nequeunt, & illius opificii, quod hominum cauſa ab initio molitus eſt Deus, admonentes. his enim uerbis hæc uidentur innuere: idcirco laudamus, & ſuperextollimus te, quòd per angelos nobis confers beneficia, quòd cælum propter nos condidiſti, & ſole diem illuſtras, & luna noctis mitigas obſcuritatem, & temporis nos edoces menſuram, celebramus te, quia auctor fuiſti, ut cælum nobis ueluti pratum ſtellas produceret, & floribus, qui nunquam marceſcunt, oculos noſtros depaſcis, quorum etiam curſu cognoſcendam nobis præbes noctis menſuram, & quis unquam te digne celebrarit? cum uideat tempeſtatum mutationes, conuerſionum uiciſſitudines, æſtum opportune æſtatis tempore adhibitum? tum uentorum refrigerantes auras, frigus hyeme, & pluuiam procreari, & unumquodque decore & ordine procedens, fulgura pluuiam indicantia, nubes pluuias parientes, montium & plana loca ſegetibus ornata ac nemoribus & ſiluis, fontes ſcatentes, &

plantas irrigantes, fluuios indeſinenter fluentes, neque ſui curſus ullam quietem admittentes. mare in medio poſitum amicitiæ auctorem atque concordiæ, communemque locum & horum & illorum commercia capientem. et ne ſingula proſequar, primum horum omnium meminere beati, ut ſuam præ ſe ferrent animi æquitatem, idque ſtudentes, ut flagrantius ob beneficiorum memoriam hymnum perficerent, deinde uero quòd etiam chaldæos foris audientes docere conabantur, quæ ab ipſis colerentur elementa, ea auctoris omnium rerum Dei eſſe opificia, idcirco ignis & aquarum, ſolisque & lunæ, cæli & terræ euidenter mentionem faciunt, cum perſuadere uelint ignaris, ut ea quæ ſub oculorũ ſenſum cadunt, deſinant adorare, uerum illorum Dominum agnoſcant, & congruentem ipſi tribuant cultum. par erat enim eos magnum illud miraculum conſpicatos, & ignem profligatum cernentes, ſuumque & regis ſui dedecus, captiuorumque adoleſcentum illorum incolumitatem, & loquendi libertatem, per hunc hymni cantum pietatis percipere doctrinam. cumque illi ita ceciniſſent, poſtremo ſubiiciunt.

Benedicite Anania, Azaria, Miſael Domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Ita ſeipſos ultimos eorum omnium, quæ creata ſunt, exiſtimabant, & omnium hominum abiectiſſimos. Talis etiam beatus Paulus fuit, Qui mihi enim, inquit, omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc. et alio loco, Chriſtus, inquit, uenit in mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. et peccatorum quidem primum ſeipſum nominat, ſanctorum uero ultimum uocat. ſic etiam beati hi adoleſcentes ſe ipſos ultimos hortantur ad celebrandum Dominum, & laudibus extollendum in ſæcula. tum miraculum narrant.

ad Eph. 3. 1. ad Tim. 1.

Quia eruit nos de inferno, & ſaluos fecit de manu mortis.

Humanis enim ſuffragiis omnis ſpes nobis interdicta fuit.

Et liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos, confitemini itaque Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.

Quid enim probius? quid benignius eo, qui in rebus noſtris tantã adhibuit miſericordiam? cumque talem præ ſe tulerint uirtutem, miſericordia ſe ſalutem conſecutos fatentur. deinde quia filios Iſrael tantum ſupra memorauerant, eos quoque qui inter gentes pie uiuerent, diuini cultus ſtudioſos uocant.

Benedicite omnes qui colitis Dominum, Deo deorum, laudate & confitemini, quia in omnia ſæcula miſericordia eius, & in ſæculum ſæculorum.

Vulg. La. Benedicite omnes religioſi Domino Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia ſæcula miſericordia eius.

Et infinitam illius bonitatem oſtendere ſumme contendentes, & in ea re uicti, ſæpe ſæculorum nomen repetunt. Talis hic fuit ſanctorum hymnus, qui cum

agreſtem

agreſtem & immitem perculiſſet regem, obſtupefactus e throno regio ſurrexit, atque ultro currere feſtinauit, & pro tribus quattuor in fornace tripudiantes conſpexit.

Et ait optimatibus ſuis. nonne uiros tres iniecimus in medium ignis compeditos, & ecce ego conſpicio uiros quattuor ſolutos, & deambulantes in medio ignis, & corruptio non eſt in ipſis, & uiſio quarti, ſimilitudo filio Dei.

Et ait optimatibus ſuis. nonne tres uiros miſimus in medium ignis compeditos? qui reſpondentes regi dixerunt, uere rex. reſpondit rex & ait, ecce ego uideo quattuor uiros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei. Vulg. La.

O ineffabilem animi lenitatem. Iure exclamabant ſancti adoleſcentes, quia in omnia ſæcula miſericordia eius & in ſæculum, ſæculorum. Ecce enim iſtum quoque qui tanto faſtu elatus tantam adhibuerat crudelitatem, quique diuinum cultum ſibi uſurpare ſumma ope nixus fuerat, & Dei cultores crudeliter atque atrociter punire conatus, ad pietatem perducit, eique uirtutem ſuam, qua mirabilia efficit, oſtendit, & miſſum auxilio ſanctis angelum illi conſpicuum facit. ac numero primum ipſum obſtupefacit, pro tribus quattuor oſtenſis, deinde ſolutis uinculis, ſolutos enim pro uinctis inſpiciebat, tum incolumitate, corruptio enim inquit nō eſt in ipſis, ex quo perculſus faſtu ſedato accedit,

Et ait, Sydrach, Miſach, & Abdenago, ſerui Dei altiſſimi, exite, & accedite, & egreſſi ſunt Sydrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis.

Et ait Sidrach, Miſach, & Abdenago, ſerui Dei excelſi egredimini, & uenite, ſtatimque egreſſi ſunt Sidrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis. Vulg. La.

Didicit miſer, qui dixerat, quis eſt Deus, qui eruat uos de manibus meis? eſſe Deum ineffabilis poteſtatis, igni imperantem, ut contrariam ſanctis oſtenderet qualitatem. quem Deum ille appellabat, Deum eſſe cognouit & celſiſſimum Deum. Egreſſis autem ſanctis admirantur omnes, ſatrapæ, & toparchæ, & præfecti, ſanctorum corpora incorrupta & illæſa conſeruata contemplantes, ipſosque capillos, qui nihil ex illa flamma ſenſiſſent, neque capillos tantum, ſed ipſam etiam ueſtem, & calciamenta, quæ permanſerant inuiolata, atque adeo ut ipſius quoque ignis carerent odore. deinde his conſpectis Nabuchodonoſor Deum laudat.

Et ait, Benedictus Dominus Deus Sidrach, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum ſuum, & liberauit ſeruos ſuos, qui confiſi ſunt in eo, & uerbum regis mutauerunt, & tradiderunt corpora ſua, ut ne ſeruirent, neque adorarent omnem deum alium, ſed Deum ipſorum.

Vulg. La. Et erumpens Nabuchodonoſor ait, Benedictus Deus eorũ, Sidrach uidelicet, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum ſuum, & eruit ſeruos ſuos qui crediderunt in eum, & uerbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua, ne ſeruirent, & ne adorarent omnem deum excepto Deo ſuo.

Semper experientia miſer Dei percipiens uirtutem obliuioni tradit miracula. Hoc erga ſanctiſſimum Danielẽ item fecit. ſurgens enim illum adorauit, eique thus & odorata ſacrificia offerri præcepit. et nunc ſimiliter facit, conſpecta horum ſanctorum ſalute, Deum laudat, & uiros admiratur, quòd regis uerbum mutarint, & iniquæ uitæ piam mortem antepoſuerint.

Et nunc, inquit, ecce ego pono decretum, ut omnis populus, tribus, lingua, quæ dixerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pereat, & domus ipſorum diripiantur, quia non eſt Deus alius, qui poſſit liberare ſic.

Vulg. La. A me ergo poſitum eſt hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blaſphemiã contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius uaſtetur, neque enim eſt alius Deus, qui poſſit ita ſaluare.

Et hoc nomen experientia didicit, cũ enim multorum qui dii uocabantur, templa euertiſſet, & penetralia prædatus eſſet, araſque demolitus, eos quoque qui ipſorum ſacris initiati fuerant, occidiſſet, nullius diuinæ efficaciæ accepit experientiam: cum uero furore inſaniiſſet contra eos, qui ſe Deo dicarant, ſenſit & infinitam Dei uirtutem, & ineffabilem illius longanimitatem, qui ſuos famulos integros & illæſos conſeruauit, & ab ipſo interim nullas inſaniæ pœnas exegit, ſed in impietate degere perſeuerantem, paulo poſt mediocriter puniuit, tum pœnitentem ſua clementia dignatus eſt.

Tunc tamen rex inquit rerum moderationem commiſit Sidrach, Miſach, & Abdenago in regione Babylonis, & auxit ipſos honoribus, uoluitque præeſſe omnibus Iudæis, qui erant in regno eius.

Vulg. La. Tunc rex promouit Sidrach, Miſach, & Abdenago in prouincia Babylonis.

Tanta ſui colendi ſtudioſos prouidentia Dominus gubernat; & merito exclamabant hi ſancti adoleſcentes, quia nõ eſt confuſio iis, qui in te confiſi ſunt. etiam nos itaque tantam adepti ſpem, omni creaturæ ſimul opificem & gubernatorem præferamus. ſintque nobis beati hi adoleſcentes utilitatis exemplum, pietatis exemplar, duces ad Deum & ad ea, quæ a Deo, iis qui digni ſunt, ſuppeditantur, quæ utinam omnes nos conſequamur gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen.

Oratio

ORATIO QVARTA.

Nabuchodonoſor rex omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in uniuerſa terra, pax uobis multiplicetur.

Nabuchodonoſor rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in uniuerſa terra, pax uobis multiplicetur. Vulg. La.

Operæ pretium exiſtimo prius huiuſce epiſtolæ argumentum & cauſam percurrere, deinde eam interpretari. Nabuchodonoſor qui tota Aſia potitus Aegyptum quoque in ſuam ditionem redegerat, & Aethiopas ad Aegyptum incolentes ſibi ſubegerat, crudelem admodum ſe, & ſæuum ſubiectis ſibi populis præbuit, atque eo ſuperbiæ proceſſit, ut exiſtimaret ſe non ſolum iis, qui dii uo carentur, ſed etiam eo, qui uere Deus eſt, maiorem, atque potentiorem. et iſtum ipſius maxime inexplebilem faſtum nō ſolum docet admirabilis Daniel, ſed etiam ſanctiſſimus Eſaias propheta, immo uero ipſe omnium rerum auctor Deus per prophetam ita loquens. Væ Aſsyriis, uirga furoris mei, & iræ meæ eſt Eſa.10. in manibus eorum, iram meam in gentem iniquam mittam, & in meo populo conſtituam, ut faciat ſpolia & prædam, & conculcet ciuitates, & ponat eas in puluerem: quod autem dicit, id ſignificat. luctuoſis calamitatibus digni ſunt Aſsyrii, cum ſint infinitorum molitores malorum, attamen iis utar ad peccatores puniendos miniſtris, ac ueluti uirgam quandam ad pœnas infligendas idoneam, eos delinquentibus adhibebo, neque aliis tantum hominibus, ſed etiam populo, qui meus appellatur: adhibebo autem propter magnam ipſius impietatem, & iniqua facinora. & urbes ipſorum per eoſdem euertendas curabo, & efficiam, ut ea quæ fuerint in urbibus ſpolia, ipſi potiantur. ego igitur ueluti quodam carnifice Aſsyrio utens, per ipſum a peccantibus exigam ſupplicia. Ipſe Eſa.10. autem inquit non ſic cogitauit, & animo non ſic ratiocinatus eſt, ſed diſcedet mens eius, & ut diſperdat gentes nō paucas, & ſi dixerint ei tu ſolus es princeps, & dices, non cepi regionem quæ eſt ſupra Babylonem, & chalanem, ubi turris ædificata eſt: et cepi Arabiam & Damaſcum, & Samariā, quemadmodum has, etiam omnes regiones capiam: per hæc igitur ipſius arrogantiā declarauit. deinde prædicit ea mala, quæ Hieruſalem inuaſura ſint, & oſtendit etiā pœnarum cauſas. ululate enim, inquit, ſculptilia in Hieruſalem & in Samaria, quemadmodum enim feci Samariæ & manufactis eius, ſic faciam & Hieruſalem, & ſimulachris eius. didicimus autem Hieruſalem haud fuiſſe ſuperatam a Sennacherim Aſsyriorum rege, ſed Nabuchodonoſor translata in Babylonem regia, regiaque illa urbe declarata, poſt excidium Niniue in Iudæam cum exercitu profectū euerſa Hieruſalem plurimos incolarum interfeciſſe, reliquos in ſeruitutem redactos captiuos abduxiſſe. ita ut hinc quoque perſpicuum ſit, diuinam ſcripturā unum nouiſſe Babyloniorum & Aſsyriorum regnum, quod ex iis etiā, quæ ſubiiciuntur, facile eſt intelligere. Erit enim inquit cum conſumauerit Dominus faciens omnia in monte ſion & Hieruſalem, inducet Dominus ſuper mentem magnam principem Aſsyriorum, & ſuper altitudinem gloriæ oculorū eius. Vltus eſt Hieruſalem Deus non per Sennacherim, qui Aſsyriorum regno potitus eſt, ſed per Nabuchodonoſor. ille enim non modo non expugnauit urbem, ſed omni exercitu amiſſo ſolus fugit, & domi a filiis interfectus eſt, Nabuchodonoſor autem & urbem diruit, & Dei templum cōbuſſit, & populum bello captum abduxit. docet

docet itaque nos diuina ſcriptura, ut, poſtquam impleuerit Dominus omnia faciens in monte ſion, & in Hieruſalem, quæ comminatus eſt dicens, ululate ſculptilia in Hieruſalem, quemadmodum enim feci Samariæ, & ſimulachris eius, ita faciam Hieruſalem & manufactis eius, inducet ſuper mentem magnam principem Aſſyriorum. neque dicit Babyloniorum, ſed Aſſyriorum, unum eſt enim horum, atque illorum regnum; & mentem magnam uocat, propter ſuperba & arrogantia conſilia, quare etiam merito adiicit, & ſuper altitudinem gloriæ oculorum eius: neque temere dixit gloriæ oculorum eius, hoc eſt, quia homo cum ſit, celſiſſimum & maximum eſſe ſe cogitat: dixit enim, in fortitudine faciam, & ſapientia intellectus, auferam montes gentium, & fortitudinem ipſorum prædabor, & concutiam urbes habitatas, & orbem terrarum totum comprehendam manu mea, ſicut nidum, & ſicut oua derelicta tollam, & non erit qui effugiat me, aut contradicat mihi. ita patefacta cogitatione Aſſyriorum, ſuperbiam & uana conſilia reprehendit, ac docet, nihil eorum quæ facta ſunt, ab ipſis fieri potuiſſe, niſi Deus conceſſiſſet, qui uoluit pœnas impietatis exigi ab iis, quibus hæc accidere. quare iure ſubiicit, nunquid gloriabitur ſecuris ſine incidente cum ea, aut exaltabitur ſerra ſine trahente eam? ſimiliter ſi quis extulerit uirgam uel lignum. Quemadmodum inquit fieri non poteſt, ut ſponte ſecuris, uel ſerra, aut uirga moueatur, tunc enim unumquodque horum operatur, cum aliquis admota manu ea uoluerit commouere, ſic etiam tu mea prouidentia feciſti, quæcunque feciſti, propter eorum ſcelera, qui hæc paſſi ſunt: ne itaque exiſtimes propria ſapientia, & uirtute hæc tibi proſpere ſucceſſiſſe. quòd ſi hæc nolis modeſte intelligere, & arrogans ſupercilium comprimere, experientia diſces hæc ita ſe habere, mittet enim Dominus ſabaoth in tuum honorẽ ignominiam, & in tuam gloriam ignem ardentem incendet. et alio loco rurſus, hæc dicit Deus

Eſa. 14. prophetæ. et ſumes planctum hunc ſuper regem Babylonis, & dices in die illa, quo modo ceſſauit exactor? ceſſauit feſtinator? contriuit Deus iugum peccatorum, iugum principum, percutiens gentem furore, plaga inſanabili: deinde oſtendit orbis terrarum inſipientiam, omnis terra inquit cum lætitia, & ligna libani lætabuntur ſuper te, & cedrus libani, ex quo dormiſti, non aſcendit qui excidat nos. hæc per translationem loquitur, & cedros libani appellat uel Iſrael illuſtrem & glorioſum, uel dignitate claros, quibus regnum commiſſum eſt: ac paulo poſt increpans ipſius faſtum, admonensque ut arrogantiam comprimat, Quo modo, inquit, cecidit de cælo lucifer mane exoriens cõtritus eſt in terram, qui mittebat ad omnes gentes, tu autẽ dixiſti in cogitatione tua in cælum aſcendam, & ſuper aſtra ponam thronum meum, ſedebo in monte ſublimi, ſuper montes excelſos ad aquilonem, aſcendam ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo; tum humanæ tranquillitatis fragilitatem oſtendit. tu autem, inquit, qui hæc cogitare auſus es, in infernum deſcendes, & in fundamenta terræ, qui uiderint te admirabuntur ſuper te, & dicent: iſte homo, qui concitabat terram, qui concutiebat reges, qui poſuit totam terram deſertam, & urbes ipſius deſtruxit, eos qui in captiuitate erant non eſt miſeratus, omnes reges gentium dormierunt in honore, homo in domo ſua, tu autem proiicieris in montibus, ſicut mortuus abominabilis, cum multis mortuis percuſſis gladio deſcendentibus in infernum. et ne omnibus de ipſo prædictionibus adductis moleſtia afficiam, & eos, qui nunc audiunt, & eos qui in poſterum hæc lecturi ſunt, ad illa relegatis, quicunque uelint eius ſuperbiam crudelitatemque cognoſcere, ad propoſitum reuertar. Hunc

itaque

itaque auctor omnium rerum Deus ad pietatem ducere uolens, multa ei ſæpe ſalutaria adhibuit remedia: & primum anno ſecundo regni in ſomnis ei ſtatuam illam oſtendit, deinde obliuione ſomnii effecit, ut propheta indigeret, tum per interpretationem regum ſucceſſiones accurate docuit, humanæ felicitatis oſtendens breuitatem & fragilitatem, ac ſtatim ille utilitatem percepit, & immenſum cultum obtulit Danieli, cui quaſi Deo, thus & libamina præcepit offerri. ſed rurſus haud multo interiecto tempore imaginem illam erexit, quam omnes ſibi ſubiectos coegit adorare, atque eos qui pietatem antepoſuerant, in pyram inexplebiliter enutritam coniecit. ſed rurſus bonus Dominus adhibita longanimitate pœnas ab ipſo ſuperbiæ & crudelitatis non exegit, uerum diuinam ſuam uirtutem oſtendit, amicis ſuis famulis ab illa flamma liberatis. ac denuo parua inde percepta utilitate laudat auctorem omnium rerum Deum, extremumque ſupplicium minatur iis, qui maledictū aliquod in ipſum coniiciant. ſed ſtatim, atque adeo ipſo anno rurſus, obliuioni tradito hoc maximo edito miraculo, cum exercitu ad Hieroſolyma proficiſcitur, & urbis mœnia demolitur, incenditque ſanctum templum, audetq; in eius adyta penetrare. prædatusq; omnia munera, in Babylonē ea cum captiuis abduxit. hoc autē de quo loquimur tempore profectū illum eſſe cum exercitu, beatus etiā nos edocet Hieremias, cum ita dicit. Verbum Hier. 32.
quod factum eſt ad Hieremiam a Domino in anno decimo Sedeciæ regis Iuda, hic annus octauus & decimus Nabuchodonoſor regi Babylonis, & exercitus regis Babylonis obſedit Hieruſalē. et ſtatuæ hiſtoriam ſcribens beatus Daniel hoc tempus aſcripſit. Anno octauo decimo Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam aureā, ita ut perſpicuum ſit anni initio illum poſtulaſſe, ut ſtatua coleretur, deinde præmiſſo exercitu ipſum etiā ſecutum eſſe, atque Hieruſalem expugnaſſe undecimo anno Sedeciæ regni, decimo autem nono, quo ipſe regnabat. quando itaque nullam omnino miſer percepit utilitatem, indignatus auctor omnium rerum Deus, deterret ipſum ſomnio prius, deinde per Danielem, quæ ſomnium ſignificabat, ei patefecit. et ne ſic quidem ſtatim infert ſupplicium, ſed conſilium ei affert, admonetque per Danielem, annumque totum longanimitate tolerat, expectans eius pænitentiam. ubi uero nullum remedium ex illius lenitate ac longa patientia decerpere uoluit, quæ minatus fuerat infert, ac punit ipſum non ſimplici pœnarum genere, ſed ſuperbam mentem illam, quæ ea ſomniauerat, quæ ſunt ſupra naturam, dementia percutit, & inſania, deinde ferinum effectum curat expellendum, ita ut deſerta diuturno tempore loca incoleret. tum illud quoque molitur, ut malorum, quibus premebatur, ſenſum acciperet, neque enim fieri poterat, ut is documentum, quod ſibi uſui eſſet, perciperet, ſi ita affectus fuiſſet, ut omnino omnis doloris ſenſu careret. ita ſublatis oculis ille celerrimas uitæ mutationes agnoſcit, lamentatur autem & luget propriam ſtultitiam, confiteturque Dei regnum ſucceſſione carens in omnia ſæcula permanere. Hæc experientia doctus rurſus propter ineffabilem Dei clementiam in ſuum regnum rediit, ſeque omnibus hominibus iniuriam facere ratus, ſi diuinam prouidentiam occultaret, per epiſtolam omnibus ſibi in orbe terrarum ſubiectis & priſtinam felicitatem narrat, & calamitatem, quæ ſibi acciderat, tum reſipiſcentiam, qua Dominum placauit. Hoc eſt igitur epiſtolæ argumentum, quod idcirco pluribus expoſui, quòd & huius ſuperbiam ſcripturæ teſtimoniis oſtendere, & Dei omnium rerum auctoris erga omnes curā indicare uolui: Age itaque, ad ſigillatim hæc interpretanda aggrediamur.

Nabuchodonoſor

Nabuchodonoſor rex omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in uniuerſa terra, pax uobis multiplicetur.

Vulg. La. Nabuchodonoſor rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in uniuerſa terra, pax uobis multiplicetur.

Pſal. 118. Decet his uerbis accommodare illud prophetæ dictum, Bonum mihi quia humiliaſti me, ut diſcam iuſtificationes tuas. iſte quoque experientia doctus reſipiſcere, pietatis magiſter euaſit, & mala quæ ſibi acciderunt, omnibus hominibus, ut remedia, proponit, neque ſibi tantum ſubiectis, ſed iis etiam, qui extra ſuum regnum degebant. recte autem & congruenter hac ſalutatione uſus eſt, pax uobis multiplicetur, hoc eſt, ſitis eorum expertes malorum, quæ ego expertus ſum, & pace perpetua fruentes degite. tum ſubiicit.

Signa & prodigia quæ fecit mecum Deus altiſſimus, placuit in conſpectu meo annuntiare uobis.

Vulg. La. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelſus, placuit ergo mihi prædicare ſigna eius.

Diuinorum, inquit, miraculorum ſpectator ipſe factus, æquum cenſui uos omnes participes & ſocios mihi ipſorum contemplationis aſciſcendos, neque enim uulgaria ſunt, ſed,

Magna & fortia, & quàm magna & fortia regnum eius, regnum æternum, & poteſtas eius in generationem & generationem.

Vulg. La. Quia magna ſunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, quia regnum ſempiternum, & poteſtas eius in generatione, & generationem.

Humana enim, qualiacunque fuerint, finem habent, & celerem finem, ſolum autem perpetuum, & quod commoueri nequit, eſt regnum dei. cumque ita rerum cauſam prius edocuerit, ipſius epiſtolæ facit initium ita narrans.

Ego Nabuchodonoſor abundans eram in domo mea, & florens in throno meo, & pinguis in populo meo.

Vulg. La. Ego Nabuchodonoſor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo.

Non ſine cauſa ſuum nomen poſuit, ſed ut nomen ipſum uerbis quaſi teſtimonium auctoritatem faceret. cum enim illuſtriſſimus eſſet, quippe omnium, qui in Aſia erant, & Aegypto, & Aethiopia, imperium adeptus, nomen ſuum præpoſuit, quod idoneum eorum quæ dicerentur, eſſet teſtimonium, dixit autem; in ſumma felicitate degens infinitis bonis circumfluebam, quibus fruens

Somnium, inquit, uidi, & perterruit me, & admiratus ſum ſuper omnibus

Digitized by Google

omnibus his, & turbatus ſum in cubili meo, & uiſiones capitis mei conturbauerunt me.

Somnium uidi quod perterruit me, & cogitationes meæ in ſtratu meo, & uiſiones capitis mei conturbauerunt me. Vulg. La.

In tanta enim felicitate ſomnium uidi mihi moleſtum, ac uehementer perterritus ſum ea ſpecie, quæ mihi in ſomnis oblata eſt, ſed multo magis perturbabar, quòd quæ per ſomnium ſignificarentur non poſſum intelligere, quare hæc interpretandi peritos accerſiui.

Et ingrediebantur incantatores, magi, gazareni, chaldæi, & ſomnium dixi ego in conſpectu eorum, & coniecturam eius non indicarunt mihi donec alius ingreſſus eſt in conſpectu meo Daniel, cui nomen Baltaſar, ſecundum nomen Dei mei, qui ſpiritum Dei ſanctum habet in ſeipſo.

Tunc ingrediebantur arioli, magi, chaldæi, & aruſpices, & ſomnium narraui in conſpectu eorum, & ſolutionem eius nõ indicarunt mihi, donec collega ingreſſus eſt in conſpectu meo Daniel, cui nomen Baltaſar ſecundum nomen Dei mei, qui habet ſpiritum deorum ſanctorum in ſemetipſo. Vulg. La.

Non ſimpliciter hæc poſuit, ſed comparate, ut ipſa comparatione omnibus prophetæ ſapientiam declararet, quare gentes quoque ſapientum Babylonis connumerat, ut oſtendat illos quidem nihil omnino ſcire, hunc uero diuino ſpiritu illuminatum; ipſumque uocat non eo tantum nomine, quod illi impoſuerat, ſed addit etiã nomen Hebræum: Daniel, inquit, cui nomen Baltaſar ſecundum nomen Dei mei, ita enim a principio, inquit, admiratus ſum, ut eum nomine illius Dei, qui a me pridem colebatur, appellarim, & cauſam oſtendens, qui ſpiritum, inquit, Dei ſanctum habet in ſeipſo. & hoc quoque ex prophetæ doctrina didicimus. unde enim alia ex re cognoſcere potuiſſet ſanctiſſimi ſpiritus appellationem, qui adulterinis adeo addictus erat ſimulachris?

Et ſomnium, inquit, coram eo dixi.

Et ſomnium coram ipſo locutus ſum. Vulg. La.

Atque ita exorſus dixi.

Baltaſar princeps incantatorum, quem ego cognoui, quia ſpiritus ſanctus in te, & omne myſterium non eſt impoſſibile tibi, audi uiſionem ſomnii, quod uidi, & coniecturam eius dic mihi, & uiſiones capitis mei in cubili meo.

Baltaſar princeps ariolorum, quoniam ego ſcio, quòd ſpiritum ſanctorum deorum habeas in te, & omne ſacramentum non eſt impoſſibile Vulg. La.

bile tibi, uiſiones ſomniorum meorum, quas uidi, & ſolutionem eorum narra: uiſio capitis mei in cubili meo.

Pleroſque hominum proſperi ſucceſſus faciunt eorũ,qui de ſe bene meriti ſunt, obliuiſci, neceſſitates uero quibus premuntur, eos illis in memoriam reuocant, qui beneficia contulerunt, & cum aliquis proſpera corporis utitur ualetudine, medicæ artis minime recordatur, cum uero in morbum inciderit, memoria repetit, ſe cum prius etiam eodẽ morbo laboraret, alicuius medici opẽ refectum eſſe ſe ſalutis potitum. ita etiam Nabuchodonoſor, quando ſanctos illos in pyram coniiciebat,beneficii, quod a Daniele acceperat, non meminit, ſed ubi ſomnium uidit, & animo perturbatus eſt, Danielis ſapientiam in memoriam reuocauit, ſimulque priſtini ſomnii narrationem,atque interpretationem,quamobrem etiam ſpiritum Dei habere illum aſſerit, & ad omne myſterium interpretandum idoneum, cumque hortatur,ut hoc quoque ſomnium ſibi incognitum & obſcurum declaret, tum ſomnium ita recenſet.

Contemplabar arborem in medio terræ, & altitudo eius perueniit uſque ad cælum, & latitudo eius ad fines terræ.

Vulg. La. Videbam & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia, magna arbor & fortis, & proceritas eius contingens cælum, aſpectus illius erat usque ad terminos uniuerſæ terræ.

Per arborem, ipſum ſignificari dixit beatus Daniel, altitudinem uero ait usque ad cælum perueniſſe, non arboris naturam ſignificans, ſed cogitationes,& quæ ille ſibi animo fingebat. quare etiam Eſaias dicebat, Inducet Deus ſuper mentem magnã regem Aſsyriorum, & ſuper altitudinem gloriæ oculorum eius.mentem autem magnam ipſum appellauit, ut eum, qui ſibi magna cogitatione finxiſſet, ac ſomniaſſet. quæ paulo poſt enarrauit, tu enim dixiſti, ſupra aſtra ponam thronum meum, & ero ſimilis altiſſimo, idcirco proceritatem arboris uidet usque ad cælum perueniſſe, quia uero etiam toto terrarum orbe, ut ita dixerim, potitus eſt, uidet arboris cumulum,ideſt latitudinis molem hinc usque ad ipſos fines terræ propagari.

Folia eius pulchra, inquit, & fructus eius multus.

Vulg. La. Folia eius pulcherrima & fructus eius nimius.

Folia autem uocat decus illud, quod conſpiciebatur, in ueſte & throno, & regiis, & ſcutatis, haſtatis, ſatellitibus ac ſtipatoribus corporis. fructum uero, tributum, quod undique ei afferebatur, idcirco multum fructum,non autem pulchrum dixit. neque enim iuſte impoſitum erat.

Et cibus omnium in eo.

Vulg. La. Et eſca uniuerſorum in ea.

Si quidem & agricolæ ipſius procuratione pace fruentes e terra fructus percipiebant, & milites ab ipſo commeatus accipientes in armis uitam degebant.

Subter

Subter eam, inquit, habitabant beſtiæ agreſtes, & in ramis eius habitabant uolucres cæli, ex ipſa nutriebatur omnis caro.

Subter eam habitabant animalia & beſtiæ, & in ramis eius conuerſabantur uolucres cæli, & ex ea ueſcebatur omnis caro. Vulg. La.

Nam & ferino more uiuentes barbari, & ratione magis utentes, ac mitiores, & & acuto ingenio homines, & alta mente præditi, ſub ipſius imperio ac poteſtate uitam traducebant.

Videbam itaque, inquit, in uiſione noctis in cubili meo, & ecce Ir, & ſanctus, de cælo deſcendit.

Videbam in uiſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce uigil, & ſanctus de cælo deſcendit. Vulg. La.

Ir uocat uigilantem, ſic enim græca lingua interpretatur, & uigilantem uocat angelum, ut ſignificet corporis expertem, qui enim corpore indutus eſt, ſomno obnoxius eſt, qui uero ſomno præſtantior eſt, is eſt liber a corpore. uidi itaque angelum, cuius natura corporis expers erat, inquit, qui de cælo deſcendit.

Et clamauit in fortitudine, & ita dixit: excidite arborem, & euellite ramos eius, & excutite folia eius, & diſpergite fructum eius.

Clamauit fortiter, & ſic ait: ſuccidite arborem, & præcidite ramos eius, & excutite folia eius, & diſpergite fructus eius. Vulg. La.

Et uidet angelum qui de cælo deſcendit, ut diſcat omnium rerum auctorem dominum, ipſum eſſe qui contra ſe ſententiam tulit; docetur autem, quis ei regnum tradiderit, amittens regnum. uidet enim arborem exciſam, & ramos ſeparatos, hoc eſt, principes, & præfectos, & ſatrapas, & eos, quibus aliquis alius magiſtratus mandatus fuerat, folia autem excuſſa, quam ſibi gloriam comparauerat, foliorum inſtar fluentem, & tabeſcentem, fructum uero diſperſum, quia cum rex in illam calamitatem incidiſſet, miniſtri, qui tributum exigebant, ad ſeipſos in reliquum ſine ullo metu lucrum conuertebant.

Commoueantur, inquit, beſtiæ ſubter eam, & aues de ramis eius.

Fugiant beſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & uolucres de ramis eius. Vulg. La.

Qui enim præter uoluntatem ei ſeruire coacti fuerant, inuenta occaſione regis mutatione, ab eius imperio deſciuerunt.

Et in uinculo, inquit, ferreo, & æreo, & in herba quæ foris eſt, & in rore cæli pernoctabit.

Et alligetur uinculo ferreo, & æreo, in herbis quæ foris ſunt, & rore cæli tingatur. Vulg. La.

Vt is enim qui dementiæ, & inſaniæ, ac phrenetico morbo correptus erat, & corybantum more furore agitatus, contra omnes rabie inſaniebat, neceſſariis uinculis conſtrictus fuerat, quæ tamen haud idonea erant ut ipſum intus detinerent, ſed uagabundus deſertis in locis morabatur, ſub diuo infelix iumentorum inſtar depaſcens herbam. hoc enim ſignificat, cum dixit,

Et cum beſtiis pars eius, in herba terræ cor eius, ab hominibus commutabitur, & cor beſtiæ dabitur ei, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper ipſum.

Vulg. La. Et cum feris pars eius in herba terræ, cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & ſeptem tempora mutentur ſuper eum.

Hoc itidem Dei longanimitatem declarat, breui enim tempore ſupplicium definit, expectans eam pœnitentiam, quam ſit paritura diſciplina. deinde oſtendit, quæ dicta ſunt ſine controuerſia futura.

Per decretum, inquit, uigilis ſermo, & uerbum ſanctorum interrogatio.

Vulg. La. In ſententia uigilum decretum eſt, & ſermo ſanctorum, & petitio.

Mendacio, inquit, uerbum caret, angelus enim ſanctus eſt, qui illud dixit, uigilans, corpore carens, dicta autem ſunt hæc, inquit, & fiunt non temere, ſed

Vt cognoſcant uiuentes, quia Dominus eſt altiſſimus regni hominum, & cuicunque uiſum fuerit, dabit ipſum, & contemptum hominum exurgere faciet ſuper ipſum.

Vulg. La. Donec cognoſcant uiuentes, quoniam dominatur excelſus in regno hominum, & cuicunque uoluerit, dabit illud, & humillimum hominem conſtituerit ſuper eum.

Hæc inquit angelus dixit, idcirco euentura ea, quæ ad arborem pertinent, ut hinc diſcant omnes, unum eſſe Deum, Dominum, ac regem, qui in terris reges conſtituit, & regnum cui uoluerit, committit. oſtendens enim ſuam poteſtatem, etiam tenuiſſimum interdum, & qui nullius pretii cenſetur, regem declarat, & eos; qui maximis utantur honoribus eò redigit, ut illi dicto ſint obedientes. ita abſoluta ſomnii narratione, Danielem ſic alloquitur,

Hoc ſomnium uidi ego Nabuchodonoſor rex, & tu Baltaſar coniecturam dic aperte, uere, & accurate, quia omnes ſapientes regni mei non poſſunt coniecturam ipſius declarare mihi, tu autem potes.

Vulg. La. Hoc ſomnium uidi ego Nabuchodonoſor rex, tu ergo Baltaſar interpretationem narra feſtinus, quia omnes ſapientes regni mei non queunt ſolutionem edicere mihi, tu autem potes.

Cauſamque

Cauſamque oſtendens,

Quia ſpiritus, inquit, ſanctus Dei in te.

Quia ſpiritus deorum ſanctorum in te eſt. Vulg. La.

Illi enim humanis rationibus innituntur, tu autē a Deo occulta & arcana diſcis.

Tunc Daniel, cuius nomen Baltaſar, obſtupefactus eſt, quaſi horam unam, & cogitationes ipſius conturbabant eum.

Tunc Daniel, cuius nomen Baltaſar, cœpit intra ſemetipſum tacitus cogitare, quaſi hora una, & cogitationes eius conturbabant eum. Vulg. La.

Oſtendenda enim erat humana imbecillitas, & tunc gratia inſpirans aperienda.

Reſpondit itaque rex, & dixit, Baltaſar, ſomnium hoc, & coniectura eius, ne conturbet te.

Reſpondens autem rex ait, Baltaſar, ſomnium & interpretatio eius non conturbent te. Vulg. La.

Vidit enim ipſum perturbatum, & neceſſario conſolans demulcet, cupiens id, quod ignorat, cognoſcere, atque ita cum eo loquitur: ne ualde feſtines, ſed paulatim inuentis iis, quæ per ſomnium ſignificantur, ea mihi perſpicua facito.

Reſpondit itaque Baltaſar, & dixit, Domine mi rex, ſomnium hoc iis, qui te oderunt, & coniectura eius inimicis tuis.

Reſpondit Baltaſar & dixit, Domine mi, ſomnium his, qui te oderunt, & interpretatio eius hoſtibus tuis ſit. Vulg. La.

Sapientiſſime ac prudentiſſime ei moleſta deprecatur, hoc prooemium exorſus, ueritatem tamen declarat.

Arbor inquit, magnificata, & corroborata, cuius altitudo peruenit in cælum, & latitudo eius in omnem terram, & folia eius florentia, & fructus ipſius multus, & cibus omnibus in ea, ſubter eam habitabant beſtiæ agreſtes, & in ramis eius habitabant aues cæli, tu es rex.

Arborem quam uidiſti ſublimem, atque robuſtam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aſpectus illius in omnem terram, & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & eſca omnium in ea, ſubter eam habitantes beſtiæ agri, & in ramis eius cōmorantes aues cæli, tu es rex. Vulg. La.

Operæ pretium eſt Danielis admirari ſapientiam; neque enim ſimpliciter dixit, arbor magna, ſed magnificata & corroborata, hoc eſt non ab initio fuiſti magnus, ſed paulatim factus es, & potentiam non ab ortu adeptus es, ſed ſenſim eam tibi comparaſti; quare rurſus ſubiicit.

Quia magnificatus es, & inualuiſti, & magnitudo tua magnificata eſt, & peruenit ad cælum, & dominatio tua in fines terræ.

Vulg La. Qui magnificatus es, & inualuiſti,& magnitudo tua creuit,& peruenit uſque ad cælum, & poteſtas tua in terminos uniuerſæ terræ.

Et hæc apte admodum & opportune cælo & terræ accommodauit: dominationem enim dixit perueniſſe ad fines terræ, hoc eſt, poteſtatem, ad cælum uero non item dominationem, ſed magnitudinem, hoc eſt cogitationis phantaſiam.

Et quia uidit, inquit, rex uigilem, & ſanctum deſcendentem de cælo, & dixit, euellite arborem & corrumpite ipſam, uerumtamen germen radicum eius in terra ſinite, et in uinculo ferreo, & æreo, & in herba quæ foris eſt, & in rore cæli pernoctabit, & cum beſtiis agreſtibus pars eius, donec ſeptem tempora immutentur ſuper eam, & hoc coniectura eius rex.

Vulg. La. Quod autem uidit rex uigilem, & ſanctum deſcendere de cælo, & dicere, ſuccidite arborem,& diſſipate illam,attamen germen radicum eius in terra dimittite,& uinciatur ferro, & ære,in herbis foris, & rore cæli conſpergatur,& cum feris ſit pabulum eius, donec ſeptem tempora mutentur ſuper eum, hæc eſt interpretatio altiſſimi, quæ peruenit ſuper dominum meum regem.

Et fidem orationi faciens, neceſſario ſubiecit, & decretum altiſſimi eſt, quod peruenit ſuper dominum meum regem. Hinc plane diſcere licet Apoſtolicæ doctrinæ utilitatem, (ad Ro. 13) Omnis enim anima, inquit, poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, etenim beatus quoque Daniel dominum ipſum impium regem uocat, & legi poteſtatis obediens congruis uſus eſt appellationibus, ac moleſtam eſſe ſomnii ueritatem oſtendit.

Expellent enim te, inquit, ab hominibus, & cum beſtiis agreſtibus erit habitatio tua, & feno ut bouem cibabunt te, & a rore cæli corpus tuum inficietur, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te.

Vulg. La. Eiicient te ab hominibus, & cum beſtiis,feriſque erit habitatio tua, & fenum ut bos comedes,& rore cæli infunderis,ſeptem quoque tempora mutabuntur ſuper te.

Septem autem tempora alii ſeptem annos dixerunt, alii tres cũ dimidio, neque enim in quattuor conuerſiones diuina ſcriptura annum diuidit, ſed in duas maxime generales partes, hyemem, & æſtatem. ſeptem igitur huiuſcemodi partes tres annos cum dimidio perficiunt, ac tantum temporis, inquit, in calamitate deges.

Donec cognoſcas, quia dominetur altiſſimus regno hominum, & cui uiſum fuerit dabit ipſum.

Donec

Donec ſcias, quòd dominetur excelſus ſuper regnum hominum, & cuicunque uoluerit, det illud. Vulg. La.

Quando enim ſomnias, inquit, te Deum eſſe, immo uero etiam ſuperiorẽ Deo, ădimet tibi Deus etiam humanam cogitarionem, efficietque ut ſimilis euadas beſtiis feris, ut experientia percipias, quid homo, quid Deus, & quid humana felicitas, & quid regnum diuinum: & fieri non poſſe, ut quis illud conſequatur inuito Deo.

Et quia dixit, inquit, ſinite plantam radicum arboris, regnum tuum tibi manet, ex quo cognoueris regnum cæleſte.

Quod autem præcepit ut relinqueretur germen radicum eius, id eſt, arboris, regnum tuum tibi manebit, poſtquam cognoueris poteſtatem eſſe cæleſtem. Vulg. La.

Cum enim regno ſpoliatus, fueris illa omnia perpeſſus, agnoſces regni largitorem, quo agnito priſtinam poteſtatem recuperabis, ut & ademptione, & reddi tione plane percipias, quis omniũ ſit rerum gubernator, quis ſapienter omnia regat, & moderetur. ita prædictis futuris admonitionem & conſilium optimum affert, remediumque adhibet uulneri conſentaneum.

Idcirco rex, inquit, conſilium meum placeat tibi, & peccata tua in eleemoſinis redime, & iniuſtitias tuas in miſerationibus pauperum.

Quamobrem rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum. Vulg. La.

His autem inexplebilem illius crudelitatem declarat, quam in ſibi ſubiectis exer cuerat: Vis inquit clementiæ fructum percipere? hanc eandem erga eos oſtendi to, qui unam tecum ſortiti ſunt naturam, ita enim iudici perſuadere poteris, ut minas extinguat, neque ſinat eas ad exitum perduci.

Forſitan enim, inquit, erit longanimitas delictis tuis.

Forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. Vulg. La.

Propheta igitur hanc ſententiam expoſuit, ille uero cum ſe durum & inexorabi lem præbuiſſet, ſcelerum præmia tulit, & quæ audiuerat triſtia, hæc oculis con ſpicatus eſt. deinde tempus etiam indicat diuinæ longanimitatis, nam cum duo decim menſes effluxiſſent, prædictæ minæ certo rerum comprobatæ ſunt euentu, & cum tantum temporis ei ad reſipiſcendum datum fuiſſet, male, definitum pœnitentiæ tempus conſumpſit, ad quem beatus Paulus merito dixerit, An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit, ſecundum autẽ duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera eius, iis quidem, qui ſecundum pa tientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt uitã æternam, iis uero qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt ueritati, credunt ad Rom. 2

Google

autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. hæc enim etiā Nabuchodonoſor euenere, qui Dei longanimitate non opportune uſus eſt. cuius rei teſtis eſt ipſe, qui ita narrat.

Et poſt duodecim menſes in templo regni eius in Babylone deambulabat, & ſuper mœnia ciuitatis cum omni gloria ſua, & ſuper turres eius incedebat, & reſpondit rex & dixit, Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in potentia fortitudinis meæ, in honorem gloriæ meæ?

Vulg. La. Poſt finem menſium duodecim in aula Babylonis deambulabat, reſponditque rex & ait, Nonne hæc eſt Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

Intuere mentis faſtum, inſpice arrogantiæ exuperantiam, ego enim ipſam, inquit, regiam urbem feci, regia in ipſa conſtituta in honorem gloriæ meæ, & hæc feci potentia maxima præditus, omniumque potitus: uerum hæc glorians & fremens locutus eſt, at Dominus Deus ſtatim ſupplicium intulit.

Cum enim ſermo, inquit, adhuc eſſet in ore regis, uox de cælo facta eſt.

Vulg. La. Cumque ſermo adhuc eſſet in ore regis, uox de cælo ruit.

Nam, quia in cælum aſcendere ſe ſomniauit, illinc ſententiam de ſe latam, ſentit, & quia non ſatis ei fuere ædes regiæ in terris deorſum, ſed ſimul etiam ſupetiotes dementer appetiit, iis etiam ptiuatur, quas deorſum obtinebat, & qui cælum rapere uoluerat, e terra quoque expellitur. uox itaque de cælo uenit.

Tibi, tibi dicitur Nabuchodonoſor rex.

Vulg. La. Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex.

Pronominis duplicatio non temere apponitur, ſed ad euidentiorem illius reprehenſionem, cui hæc dicuntur, ipſumque adhuc regem uocat, & præſentem adhuc gloriam, & haud multo poſt futuram ignominiam oſtendens.

Regnum tuum, inquit, tranſiit a te, & ab hominibus te expellent, & cum beſtiis agreſtibus habitatio tua, & fœno quaſi bouem, cibabunt te, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec cognoſcas quia dominatur altiſſimus regno hominum, & cui uiſum fuerit, dabit ipſum.

Vulg. La. Regnum tuum tranſibit a te, & ab hominibus eiicient te & cum beſtiis & feris erit habitatio tua, fenū quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quòd dominetur excelſus in regno hominum, & cuicunque uoluerit, det illud.

Deinde

Deinde oſtendens ſupplicii celeritatem, & orationē illico conſecutam rem eſſe,

Eadem, inquit, hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor, & ab hominibus expulſus eſt.

Eadem hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor, & ex hominibus abiectus eſt. Vulg. La.

Expulſus primum eſt propter ipſum morbum, furore enim, & rabie correptus infinita mala perpetraſſet, ſi modo ei facultas data fuiſſet. deinde etiam propter odium, quod in illum omnes habentes, cum ualebat, occultare conabantur. cum uero in calamitatem incidiſſet, omnes ei inſultabant, ob crudelitatem ipſum abominati.

Et fenum, inquit, ut bos comedit.

Proprium eſt enim deſipientium, non ſolum dicere ac facere ea, quæ ratione & ordine careant, ſed omnia etiam, in quæcunque inciderint, comedere. quod cerni etiam nunc poteſt in iis, qui a dæmonibus uexantur, talia enim & faciunt & patiuntur. neque ſolum ut bos comedit fenum, uerum

Etiam a rore cæli corpus eius infectum eſt,

Et rore cæli corpus eius infectum eſt, Vulg. La.

Sub diuo enim defatigatus, nudoque corpore cum gelu & æſtu conflictans, neceſſario alium colorem accepit.

Donec capilli eius quaſi leonum magnificati ſunt, & ungues eius, quaſi auium.

Donec capilli eius in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, & ungues eius, quaſi ungues auium. Vulg. La.

Non detonſus enim uſitato more, neque reſectis unguium excrementis, neceſſario tamdiu eiuſcemodi habuit & capillos & ungues. his autem omnibus ſignificabat neglectum ipſum, & nullæ curæ alicui fuiſſe, diuina enim prouidentia deſtitutus, ne propinquorum quidem cura potitus eſt, cum præſertim ipſi adeſſent uxor, liberi, & cognati, ſed inſtar feræ inculta loca peragrabat, beſtiarum cibum uentri indulgens, nam quia homo cum eſſet, & in honore maximo, non intellexit, ſed comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, & Pſal. 48. in ſibi ſubiectos ferina mente & animo fuerat, merito etiam ferina & agreſti uita iuſtiſſime damnatus fuit. uerum clemens Dominus remiſſo ſupplicio, ut benignus, quique experientia docuerat, ſe eſſe omnium Dominum, rurſus ipſum reduxit, ac priſtinum ei regnum commiſit.

Poſt finem enim dierum, inquit, ego Nabuchodonoſor oculos meos in cælum ſuſtuli.

Igitur poſt finem dierum ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui. Vulg. La.

Non

Non ſine cauſa adiecit, ego, ſed ut omnes homines doceret, quaſi ita dicat, ille ego, qui tanta olim arrogantia dixeram, quis eſt Deus, qui eruat uos de manibus meis? qui ſomniaueram fore, ut in cælum aſcenderem, & ſuper aſtra ponerem thronum meum, experientia doctus didici, quid deceat, meo ſupplicio ſapere didici, meam ſeruitutem agnoui, idcirco etiam in cælum oculos meos ſuſtuli. quod ſimul ac feci,

Et mens mea ad me reuerſa eſt.

Vulg. La. Et ſenſus meus redditus eſt mihi.

Id eſt, ab inſania liberatus fui, ſtatimque ratione conualui, & mentem recepi.

Et altiſſimo benedixi, & uiuentem in ſæcula laudaui, & glorificaui, quia poteſtas eius poteſtas æterna, & regnum eius in generationem, & generationem.

Vulg. La. Et altiſſimo benedixi, & uiuentem in ſempiternum laudaui, & glorificaui, quia poteſtas eius poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generatione, & generationem.

Cum enim experientia didicerit, quid homo, quid Deus, altiſſimum & uiuentem appellat, & regem ſempiternum uocat, propriamque tenuitatem agnoſcit, quare

Et omnes, inquit, habitantes terram, in nihilum reputati ſunt.

Vulg. La. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt.

Nam usque ad præſens tempus exiſtimauerã meipſum maximum & altiſſimum eſſe, nunc autem aperte cognoui omnem hominum naturam, ſi Deo comparetur, nihil eſſe. cumque quæſiſſet tenuitatis nomen, ac nullum dignum inueniſſet, illud, nihil, poſuit. quod lubricæ & fluxæ naturæ idoneam habet declarationem. et Deum quidem, & altiſſimum, & Dominum, & uiuentem, & regem ſempiternũ uocauit, omnes uero homines nihil appellauit. ita etiã beatus Eſaias diuinam ſimulacris comparans naturam, humanum genus in medium protulit.

Eſa.40. Si enim omnes gentes, inquit, ſicut ſtilla a ſitula, & ſicut momentum ſtateræ reputatæ ſunt, & quaſi ſaliua reputabuntur, libanus autem non idoneus ad comburendum, & omnia quadrupedia non ſufficiunt ad holocauſtum, & omnes gentes in nihil ſunt, & in nihilum reputatæ ſunt ei; cui aſſimilabitis Dominum, & cui imagini aſſimilabitis eum?

Vulg. La. Ecce gentes, quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt, ecce inſulæ quaſi puluis exiguus, & libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & animalia eius nõ ſufficient ad holocauſtum, omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane re-

putatæ

Digitized by Google

putatæ ſunt ei. cui ergo ſimilem feciſtis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

Tantum utilitatis ex calamitatibus percepit Nabuchodonoſor, ut prophetæ inſtar de Deo & ſentiat, & loquatur.

Omnes inquit habitantes terram quaſi nihil reputati ſunt, & ſecundum uoluntatem ſuam facit, in uirtute cæli, & in habitatione terræ.

Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt, iuxta enim uoluntatem ſuam facit, tam in uirtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ. Vulg. La.

Atque hæc etiam alius prophetæ doctrina eſt, etenim beatus Dauid, omnia, inquit, quæcunque uoluit Dominus, fecit, in cælo, & in terra, hoc etiam iſte prædicat, quæ enim uult, inquit, & in uirtute cæli, & in habitatione terræ moderatur, ac dominatur non modo terræ, ſed etiam cælis ipſis. deinde oſtendens poteſtatem eius inexpugnabilem, Pſal. 134.

Et non eſt, inquit, qui reſiſtat manui eius, & dicat ei, quid feciſti?

Et non eſt qui reſiſtat manui eius, & dicat ei quare feciſti? Vulg. La.

Neceſſe eſt enim quæ ab eo fiunt, ſiue iucunda ſint, ſiue moleſta, iis eſſe contentum, cum temerarium ſit aduerſari, & ea culpare, quæ ab ipſo ſapienter adminiſtrantur. hæc, inquit, cum cognouiſſem, & confeſſus eſſem, & gloriam altiſſimo tribuiſſem, ad meipſum redii, & priſtinum recepi cum pietate regnum.

Eo enim tempore mens mea reuerſa eſt ad me, & ad honorem regni mei ueni, & forma mei rediit ad me.

In ipſo tempore ſenſus meus reuerſus eſt ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perueni, & figura mea reuerſa eſt ad me. Vulg. La.

Squalens enim ſitu, ut par erat, & ſordeſcens, detonſus, abiectisque unguium excrementis, ſordibusque ablutis, diuinæ gratiæ compos factus, agnouit ſe illum eſſe hominem, qui prius maximum adminiſtrabat regnum.

Et tyranni mei, inquit, & optimates, quærebant me.

Et optimates mei, & magiſtratus mei requiſierunt me. Vulg. La.

Etenim illi abiecto odio, beneuolo animo erga me affecti ſunt, mihique reconciliati.

Et in regnum meum confortatus ſum, & magnitudo amplior addita eſt mihi.

Et in regno meo reſtitutus ſum, & magnificentia mea amplior addita eſt mihi. Vulg. La.

Et hoc item pietatis plenum eſt uerbum. neque enim dixit magnitudinem ampliorem

pliorem adeptus ſum, ſed addita eſt mihi,& largitorem ſignificans, & bonorum commendans auctorem.

Nunc igitur, inquit,ego Nabuchodonoſor, laudo & extollo & glorifico regem cæli, quia omnia opera eius uera, & uiæ eius iudicia, & omnes incedentes in ſuperbia, poteſt humiles facere.

Vulg. La. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli, quia omnia opera eius uera,& omnes uiæ eius iudicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.

Expertus enim moleſta, deinde ab ipſis liberatus,laudo & celebro eum,qui hæc & illa mihi utiliter intulit,& ſapientiſſime; ac noui ipſum cæli regem,& omnium Dominum, ueritate & iuſtitia omnia moderātem, quique ſuperbia elatos poteſt ad humilitatem redigere. Cum itaque didicerimus, quantum ſuperbia & faſtus hominibus afferat detrimenti, eosque qui his uitiis gaudeant, haud bonos fructus colligere, parentē bonorum humilitatem adipiſcamur.hanc enim Dominus quoque poſſeſſionem beatam cenſet, quaſi eam quæ prouentum habeat re-
Mat.5. gnum cælorum. Beati enim pauperes ſpiritu,inquit, quoniā ipſorum eſt regnum cælorum, & ſeipſum exemplar iis, qui iuuari uoluerint proponens,diſcite a me inquit, quia mitis ſum & humilis corde. et oſtendens qualis & quantus horum
Mat.11. ſit fructus, ſtatim ſubiecit, & inuenietis requiem animabus ueſtris; quòd ſi omnium effector & Dominus humilem ſeipſum uocat, ac rebus ipſis oſtendit, quo alio conſilio indiget homo, puluis, lutum, uel gleba, uel cinis, uel uanitas, flos, fenum, hæc enim omnia a diuina ſcriptura appellatur: erubeſcamus itaque Domini modeſtiam, qui cum diues eſſet, propter nos mendicus factus, eſt, ut nos illius egeſtate diuites eſſemus. et mortalem naturam agnoſcamus, & præſentis tranquillitatis breuitatem cōtemplantes,nihil arrogans,aut ſuperbum propter præſentem rerum ſtatum cogitemus, quin potius ipſarum caducam breuitatem & inconſtantiam rideamus, & bona illa conſequi expetamus, quæ ita comparata natura ſunt, ut perpetua ſint atque ſtabilia, quibus frui nobis omnibus liceat, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen.

ORATIO QVINTA.
Nabuchodonoſor, Euilad Marodach, Baltaſar.

Baltaſar rex fecit cænam magnam optimatibus ſuis.

Vulg. La. Baltaſar rex fecit grande conuiuium optimatibus ſuis mille.

Hic filius eſt quidem Nabuchodonoſor, non ſtatim autem ipſi ſucceſſit,Euilad Marodach enim frater ipſius maior natu regnauit,idque nos docet regum hiſtoria, & beatus Hieremias propheta, qui ita narrat.

4. reg. 25. Et factum eſt in trigeſimo & ſeptimo anno tranſmigrati Ioacim re-
Hier.52. gis Iuda, in duodecimo menſe, in quarta & uigeſima menſis, accepit Euilad Marodach rex Babylonis in anno quo regnauit, caput Ioacim regis Iuda, & eduxit ipſum de domo, ubi cuſtodiebatur, & locutus eſt ei

eſt ei bona, & dedit ei thronum regum, qui cum eo erant in Babylone, & mutauit ueſtem carceris eius, & comedebat ſemper panem ante faciem illius omnes dies, quos uixit.

Et factum eſt in triceſimo ſeptimo anno tranſmigrationis Ioacim regis duodecimo menſe uiceſima quinta menſis, eleuauit Euil Merodach, rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioacim regis Iudæ, & eduxit eum de domo carceris, & locutus eſt cum eo bona, & poſuit thronum eius ſuper thronos regum, qui erant poſt ſe in Babylone, & mutauit ueſtimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo ſemper cunctis diebus uitæ ſuæ. Vulg. La.

Hic autem Ioacim ille eſt, qui item Iechonias dictus fuit, nam Ioacim huius patrem, qui & Eliacim nominatus eſt, cuius tempeſtate beatus Daniel in ſeruitutem redactus eſt, in Hieruſalem interfectum proiecit extra murum, ut diuina docet ſcriptura. poſt Nabuchodonoſor itaque Euilad Marodach regnat, poſt quem Baltaſar. huius autem memoriam reliquit ſanctiſſimus Daniel, quandoquidem non ſimpliciter hiſtoriam, ſed prophetiam conſcribit: quamobrem ne omnia quidem quæ a Nabuchodonoſor geſta ſunt, conſcripſit, ſed illa dumtaxat, quorum neceſſaria utilitatis ergò erat memoria, quando itaque maximum etiam in Baltaſar oſtendit Deus miraculum, quodque idoneum eſſet ad ingenerandum timorem cum pietate non ſolum iis, qui tunc uiuebant, ſed etiam poſteris, ducendumque ad ueram pietatem, non exiſtimauit æquum eſſe tantũ beneficium ſilentio occultare, ſed opinatus eſt ſe religioſe facturum, ſi litteris ipſum proderet, & omnibus doctrinæ monimentum relinqueret. quare

Baltaſar, inquit, rex fecit cænam magnam optimatibus ſuis mille, & coram mille uinum.

Baltaſar rex fecit grande conuiuiũ optimatibus ſuis mille, & unuſquiſque ſecundum ſuam bibebat ætatem. Vulg. La.

Hoc eſt, uinum mille ſufficiens, ad tantum numerum paratum.

Bibens autem, inquit, Baltaſar dixit in guſtu uini, ut afferrentur uaſa aurea, & argentea, quæ aſportauit pater eius Nabuchodonoſor de templo, quod eſt in Hieruſalem, & bibebant in eis, rex, & optimates eius, & concubinæ eius, & pellices eius.

Præcepit ergo iam temulentus, ut afferrentur uaſa aurea, & argentea, quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de templo, quod fuerat in Hieruſalem, ut biberent in eis rex, & optimates eius, uxores, & concubinæ illius. Vulg. La.

His autem docet nos propheta non ſolum impietatis exuperantiam, ſed etiam damnum ab intemperantia uini profectum: Bibens enim rex, inquit, dixit in

guſtu

guſtu uini ut afferrentur uaſa aurea & argentea, obruit enim rationē ebrietas, & incontinentia peperit inſaniam: & dedicata diuino cultui uaſa Nabuchodonoſor pater ipſius a Deo tradita ſibi, cepit, ſed in honore habuit, ut conſueuit, & ab humanis uſibus ea uindicauit. His iſte ut communibus & profanis auſus eſt uti, neque ſolum dixit, ſed etiam re uerba executus eſt.

Allata enim ſunt uaſa, inquit, aurea & argentea, quæ aſportauit Nabuchodonoſor de templo Dei, quod eſt in Hieruſalem.

Vulg. La. Tunc allata ſunt uaſa aurea, quæ aſportauerat de templo, quod fuerat in Hieruſalem.

Recte autem inſolentiæ oſtendit exuperantiam, cum præter templum, Dei quoque meminerit; templique oſtendens nobilitatem, ipſius Hieruſalem nomen appoſuit; hæc enim uaſa, inquit, non aliquibus ex iis, qui ſolum uidentur, & ſolum nomen habent deorum, ſed ipſi, qui præeſt omnibus, Deo, dicata erant, qui Hieruſalem elegit, & templum quod in ipſa eſt, ſua gloria compleuit, uerum hæc, quæ nefas erat attingere, & auctori omnium rerum Deo conſecrata, non tanquam indigenti, ſed tanquam eorum qui dedicarent, gratum animum approbanti, impius rex in medium afferri iuſſit, & in ipſis bibebat, neque ſolum ipſe, ſed etiam optimates illius, & pellices bibebant uinum.

Vulg. La. Et biberunt in eis rex, & optimates eius, uxores & concubinæ illius bibebant uinum.

Hoc eſt ebrietatis inſtrumenta fecit diuini miniſterii inſtrumenta, præcepitque ut quæ ſuam explebant laſciuiam, per hæc uino fruerentur. deinde extremam oſtendens impietatem propheta ſubiecit.

Et laudarunt deos aureos, & argenteos, & æreos, & ferreos, & ligneos, & lapideos.

Vulg. La. Et laudabant deos ſuos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneoſque, & lapideos.

Crapulans enim improbiſſimus, & diuinis uaſis deliciarum & uoluptatis cauſa utens, omnium rerum Dominum obliuiſcebatur, laudibus uero eos, qui non eſſent, dii, celebrabat, ex inanima materia confectos, quique ab arte non eā uim acceperant, qua efficere aliquid poſſent, ſed ſolam formam efficacitatis expertem. uerum non tulit omnium rerum moderator, ſua longanimitate, & eos homines, qui tunc uiuebant, & poſteros ea re lædi, ſed ſtatim ſuam potentiam oſtendit.

In ipſa enim hora, inquit, exiit articulus manuum hominis & ſcripſit contra lampadem, in tectorio parietis domus regis, & rex contemplabatur articulos manus ſcribentis.

Vulg. La. In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra

contra candelabrum, in ſuperficie parietis aulæ regiæ, & rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis.

Quando enim ab omni efficacitate uacua laudauit ſimulacra, & omnium Deum contempſit, docet ipſum omnium rerum opifex, ſuam naturam eiuſmodi eſſe, quæ cerni nequeat, & corpore carentē, ſolos enim digitos ipſi ſcribentes oſtendebat, erudiens item ne ſic quidem hos ab illo conſpici potuiſſe, niſi ipſe huius rei præbuiſſet occaſionem. maximam item conuiuæ hinc percipiebant utilitatem, qui docebantur Dei poteſtatem, præterquam quòd intelligebant eum corporis expertem, & oculis cerni minime poſſe, deorum uero, quos ipſi laudauerant, imbecillitatem, & eiuſmodi naturam, quæ nihil omnino poſſet, cum ex ſola inanima materia conſtarent. hoc autem miraculo ingentem metum omnibus incuſſum fuiſſe, teſtatus eſt propheta, qui ita dixit.

Tunc regis forma immutata eſt, & cogitationes eius conturbabant ipſum, & compages lumborum illius diſſoluebantur, & genua eius collidebantur.

Tunc facies regis cõmutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius ſoluebantur, et genua eius ad ſe inuicem collidebantur. Vulg. La.

Quòd ſi digitorum ſcribentium ſpecies ita perterruit eum, qui maximum adminiſtrabat regnum, ut etiam articulorum compages præ metu diſſoluerentur, & artus tremore occupati concuterentur: quid non ſuſtinuiſſet Deo infeſtus, ſi preſteras, id eſt fulminis genus, aut fulmina conſpexiſſet, aut angelos torue intuentes, & nouo figuræ habitū deterrentes, quorum conſpectum ne magnus quidem Daniel abſque metu ferre potuit? ſuperbit terra & cinis. tanto itaque terrore perculſus, Eccl. 10.

Exclamauit uoce magna, ut introducerentur magi, chaldæi, gazareni.

Exclamauit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, chaldæos, & aruſpices. Vulg. La.

Metus enim uocem excutiebat, & animi perturbatio ſtimulabat, ut ſententiam intelligeret, tum præmium ſcripturam legenti, eiuſque interpretationem afferenti proponit, ueſtem regiam, & auream torquem, & ut tertium locum poſt regem obtineret.

Et proloquens rex ait ſapientibus Babylonis, quicunque legerit ſcripturam hanc, & interpretationem eius manifeſtam mihi fecerit, purpura ueſtietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit. Vulg. La.

Sed magorum & chaldæorum conuincebatur impietas, qui rationem inuenire

non poterant, qua diuinas litteras legerent, præſertim tanto propoſito præmio, quod ipſos ualde incitabat.

Rex autem Baltaſar perturbatus eſt, & forma eius immutata eſt ſuper eum, & optimates ipſius conturbabantur.

Vulg. La. Vnde rex Baltaſar ſatis conturbatus eſt, & uultus illius immutatus eſt, ſed & optimates eius turbabantur.

Hinc perſpicuum eſt, Dominum, cui curæ erat aliorum utilitas, non ſtatim regi uitam ademiſſe, qui primum ſcribentis digitos oſtendit: qua re cum ipſum regem perculiſſet, terroremque ei inieciſſet, effecit, ut chaldæorum ſapientes accerſerentur, quorum mendacium coarguit, & imbecillitatem, eòque redegit, ut ſapientia Danielis opus haberet, cuius lingua & ipſum reprehenderet, & aliis benefaceret, & his ita geſtis tunc impio regi ſupplicium inferret. perturbato itaque & rege, & conuiuis,

Regina contra ſermones regis, & optimatum eius, in domum conuiuii ingreſſa eſt.

Vulg. La. Regina autem pro re, quæ acciderat regi, & optimatibus eius, domum conuiuii ingreſſa eſt.

Hoc eſt, conſultantibus ipſis, quidnam facto opus eſſet, & aliis alia afferentibus, quæ metus cogebat, regina ingreſſa eſt: uidetur autem hæc mihi mater ipſius eſſe; uxores enim cum pellicibus conuiuii participes erant, bibebant enim in uaſis aureis, & argenteis ipſe, & optimates eius, & concubinæ ipſius: hoc eſt uxores eius, & pellices eius, quæ non legitime, ſed laſciuiæ cauſa cum illo conſueuerant; ipſa autem poſt perturbationem ingreſſa eſt, & ueriſimile erat eam, ut ſenio confectam neque ebrietati, neque luſibus, aut ſaltationibus cum aliis tunc indulſiſſe.

Et reſpondit, inquit, regina & dixit, rex in ſæcula uiue.

Vulg. La. Et proloquens ait, rex in æternum uiue.

Hæc autem erat præfatio, qua ſubiecti regibus eos tunc ſalutabant, & ad hoc usque tempus hic mos inualuit: quidā enim imperiti, reges eos, qui nunc ſunt, æternos uocare conſueuerunt, in ſyngraphis quoque commerciorum hoc quidam aſcribunt, ſtultitiæ magis quàm impietatis damnandi. ait itaque regina.

Ne conturbent te cogitationes tuæ, & forma tua non immutetur.

Vulg. La. Non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

Deinde cauſam affert, cur metum abiiciat.

Eſt adhuc uir inquit in regno tuo, in quo ſpiritus Dei ſanctus eſt, & in diebus patris tui uigilantia & intelligentia inuenta eſt in eo.

Vulg. La. Eſt uir in regno tuo, qui ſpiritum deorum ſanctorum habet in ſe,

& in

& in diebus patris tui ſcientia & ſapientia inuentæ ſunt in eo.

Hinc etiam percipere licet, matrem illius hanc eſſe, idcirco & ea, quæ pridem geſta fuerant, ut ignarum, docet, & beatum ei Danielem indicat, quem diuino ſpiritu plenum eſſe confitetur, & eiſdem uerbis, quibus olim Nabuchodonoſor, uſa eſt: hæc eadem enim ille quoque de Daniele dixit: addiditque, & in diebus patris tui, uigilantia & intelligentia inuentæ ſunt in eo, & uigilantiam uocauit animi ſobrietatem, intelligentiam uero occultorum cognitionem, & eorum, quæ multos laterent, contemplationem.

Et rex inquit pater tuus Nabuchodonoſor, principem incantatorum, magorum, chaldæorum, gazarenorum conſtituit ipſum.

Et rex Nabuchodonoſor pater tuus, principem magorum, incantatorum, chaldæorum, & aruſpicum conſtituit eum, pater, inquam, tuus o rex. Vulg. La.

Tum etiam cauſam adiicit.

Quia ſpiritus excellens in ipſo.

Quia ſpiritus amplior. Vulg. La.

Hoc eſt excellentem habet ſpiritus gratiam, tum ſpiritualis uirtutis ſpecies connumerat.

Et prudentia, inquit, & intelligentia coniiciens ſomnia, & annuntians, occulta, & ſoluens coniunctiones Daniel.

Et prudentia, intelligentiaque, & interpretatio ſomniorum, & oſtenſio ſecretorum, ac ſolutio ligatorum inuentæ ſunt in eo, hoc eſt in Daniele. Vulg. La.

Hic enim diuini ſpiritus uas effectus, ſapienter omnia conſulit, & prudenter omnia loquitur, & ſomniorum ænigmata declarat, & ea quæ obſcuritate aliqua occulta ſunt, ab oſcuritate uindicat, & ueluti ſubligacula quædam & ſigilla, & quaſi ea quæ in penu cuſtodiuntur, a uinculis liberans ſoluit, & aperit, & ad ipſa, quicunque uelint, introducit. hoc enim ſignificat, annuntians occulta, & ſoluens coniunctiones Daniel, & hac de cauſa

Rex inquit impoſuit ei nomen Baltaſar.

Cui rex poſuit nomen Baltaſar. Vulg. La.

Vbi enim uidit ipſum diuina uirtute illuminatum, Dei ſui nomine appellandum cenſuit.

Nunc igitur uocetur Daniel, & coniecturam eius annuntiabit tibi.

Nunc itaque Daniel uocetur, & interpretationem narrabit. Vulg. La.

Neque dicit uocetur Baltaſar: cum enim experientia docti cognouiſſent prophetæ uirtutem, anteponunt chaldææ hebræam appellationem. quare, in reliquum ipſum Danielem nominant.

Tunc, inquit, Daniel ingreſſus eſt in conſpectu regis, & dixit rex Danieli, tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudææ?

Vulg. La. Igitur introductus eſt Daniel coram rege, ad quem præfatus rex ait, tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quem adduxerat parer meus rex de Iudæa?

Videtur iſte præ multa impietate poſt patris obitum Danielis conſuetudinem fugiſſe, quare ſtatim terrore perculſus magos quidem & chaldæos uocat, ſed prophetæ memoriam etiam ab animo abiecerat: uerum ubi ipſius mater ea commemorauit miracula, quæ patris illius memoria facta fuerant, & accerſitus Daniel ingreſſus eſt, ſtatim ipſum agnouit, neque enim, ſi non agnouiſſet, generis illius mentionem feciſſet, & Iudææ captiuitatem in medium protuliſſet, attamen percontatur, & ait: tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudææ? cumque ille nondum reſpondiſſet,

Audiui, inquit, de te, quia ſpiritus Dei ſanctus in te, & uigilantia, & intelligentia, & ſapientia excellentior inuenta eſt in te.

Vulg. La. Audiui de te, quoniam ſpiritum deorum habeas, & ſcientia, intelligentiaque, ac ſapientia ampliores inuentæ ſunt in te.

Pſal. 77. Illud de hoc quoque dici congruenter poteſt, quod de Iſrael dicebat propheta, cum occideret eos, tunc quærebant eum: ecce enim iſtum quoque diuinæ ſententiæ metus coegit, Deum qui uere eſt, pro iis, qui non ſunt dii, Deum appellare, & ſancti ſpiritus gratiam celebrare, & Babylonis quidem ſapientes accuſare, qui diuinam ſcripturam cognoſcere nequiuerint, hortari uero Dei prophetam, ut ea, quæ ignorabat, indicaret. et ipſi item pollicetur, purpuream ſe ueſtem largiturum, & torquem, & tertium in regno locum: ſed beatus Daniel irriſis impii regis pollicitationibus, dixit ei,

Dona rua tibi ſint, & munus domus tuæ alteri da, ego autem ſcripturam legam regi, & coniecturam indicabo tibi rex.

Vulg. La. Munera tua ſint tibi, & dona domus tuæ alteri da, ſcripturam autem legam tibi rex, & interpretationem eius oſtendam tibi, o rex.

Matth. 10. Apoſtolica re uera prophetarũ uox eſt: etenim illos dominus præcones mittens omnibus hominibus ita hortatus eſt, gratis accepiſtis, gratis date, & beatus hic propheta regi dixit, dona tua tibi ſint, & munus domus tuæ alteri da, ego autem ſcripturam legam regi, & coniecturam indicabo tibi rex: neque enim diuina uendere didici, neque humanam mercedem pro diuinis myſteriis accipere. gratis itaque accipe eorum, quæ tu ignoras, cognitionem.

Deus, inquit, altiſſimus regnum, & magnificentiam, & honorem, & gloriam

& gloriam, dedit Nabuchodonoſor patri tuo, & propter magnificentiam, quam dedit ei, omnes populi, & tribus, & linguæ tremebant eum, & metuebant a facie eius.

Ne exiſtimaueris, inquit, propriis uiribus parentem tuum omnem terrarum orbem ſubegiſſe, & infinita nationum genera diuerſis linguis utentia ſub unum redegiſſe imperium: nam omnium rerum Dominus, qui omnia fecit ſapienter omnia moderans, hoc ei regnum dedit, & propterea quòd ita a Deo definitum & decretum erat, parentis tui metus ſubiectos illi populos occupabat.

Et quos uolebat ipſe extollebat, & quos uolebat ipſe humiles faciebat.

Quos uolebat interficiebat, & quos uolebat percutiebat, & quos uolebat exaltabat, & quos uolebat humiliabat. Vulg. La.

Tantam, inquit, a Deo poteſtatem accepit, ut poſſet & eos, qui in altiſſimo gradu poſiti erant, humiles reddere, & eos, qui admodum obſcuri eſſent & uiles, illuſtres efficere.

Et quando elatum eſt cor eius, & ſpiritus eius corroboratus eſt ut ſuperbiret, deiectus eſt a throno regni ſui.

Quando autem eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolo regni ſui. Vulg. La.

Quemadmodum enim, quos uolebat, inquit, ipſe extollebat, & quos uolebat, humiles reddebat, non iuſto omnium id ſuffragio faciens, ita omnium rex & Dominus dedit, ut uoluit, patri tuo regnum, ſed cum uidiſſet ipſum animo immodice elatum, ſuperbiaque inflatum, arroganter & inſolenter regnum adminiſtrare, et ipſius ſuperbiæ morbo laborare, & regiis thronis eum ſpoliauit, & honorem, qui ab omnibus ei habebatur, ademit; neque ſolo regno ſpoliauit, ſed etiam a communibus hominum cætibus expulit, & dementia, ac rabie correptum cum onagris ac beſtiis degere coegit: quorum enim feritatem imitatus fuerat, eorum uitam excepit. commemoratque ipſum herbam more boum comediſſe, nudumque uagatum eſſe, ac ſub diuo miſerum degentem, priſtinum corporis colorem amiſiſſe, aliumque induiſſe, qualem gelu & æſtus attulerat, & hoc inquit ſuſtinuit,

Donec cognouit, quia Dominus eſt altiſſimus regni hominum, & cui uiſum fuerit, tradit illud.

Donec cognoſceret, quòd poteſtatem haberet altiſſimus in regno hominum, & quemcunque uoluerit, ſuſcitabit ſuper illud. Vulg. La.

Verum ille experientia, quid opus facto eſſet, didicit, & ipſis rebus inſtructus eſt, humanis in rebus ſtabile nihil eſſe, omnium uero Deum ſempiterna potentia perinde ac uelit humana gubernare, & quibuſcunque uoluerit regni munus elargiri.

Tu autem, inquit, filius eius Baltaſar, non ſubmiſiſti cor tuum in conſpectu Dei, nonne hæc omnia noſti?

Vulg. La. Tu quoque filius eius Baltaſar, non humiliaſti cor tuum, cum ſci-res hæc omnia.

Parentis enim tui malis haud quaquam reſipuiſti, neque ex iis, quæ ille perpeſ-ſus eſt, diſcere uoluiſti diuinam potentiam.

Contra Dominum cæli exaltatus es.

Vulg. La. Sed aduerſum dominatorem cæli eleuatus es.

Recte docet præſentes, ne ea, quæ uidentur, ſed ipſorum opificem, ac Dominum adorent, & ſimul etiam regis reprehendit faſtum, docetque maximum cælum opificem habere Deum, qui oculis cerni nequeat, tu autem, inquit, celſius oſtendiſti cor tuum, non cælo, ſed Deo cæli, omnis creaturæ Domino, neque enim uaſa domus eius, niſi tanto faſtu elatus eſſes, tibi afferri præcepiſſes.

Et tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ bibiſtis uinum in ipſis.

Hoc eſt quia ad uinolentiam & ebrietatem Deo dicatis uaſis uſus es. deinde impietatis exuperantiam oſtendens,

Et deos, inquit, aureos, & argenteos, & æreos, & ferreos, ligneoſque & lapideos laudaſti,

Et commorans in reprehenſione, ait,

Qui non uident, & non audiunt, & non cognoſcunt.

Vulg. La. Qui non uident, neque audiunt, neque ſentiunt.

Atqui potuiſti illorum imbecillitatem, tum ex materia, tum ex arte, quæ ad illam fingendam incubuit, cognoſcere; & præterea ex partibus omni ſenſu carentibus, ſiquidem cognitione, uiſu, & auditu orbatæ ſunt, & ſenſuum nullam omnino efficaciam habent, uerum nuda tantum ſunt ſimulacra. tu uero ne ita quidem adduci potuiſti, ut quid deceret, intelligeres, immo deos, qui nihil prodeſſe queunt, laudare non deſinis.

Deum uero, in cuius manu ſpiritus tuus, & omnes uiæ tuæ, ipſum non glorificaſti.

Vulg. La. Porro Deum, qui habet flatum tuum in manu ſua, & omnes uias tuas, non glorificaſti.

Recte autem & ſapientiſſime, cum comparaſſet Idola cum omniũ auctore Deo, propter audientium utilitatem, oſtendiſſetque illa neque uidere neque audire, non adiecit de ipſo omnium rerum auctore Deo, loquens, illum & uidere, & audire, & cognoſcere, ſed, quod omnium maximum eſt, addidit, quia uita tua, & uiæ

Digitized by Google

& uiæ tuæ in manu eius. id enim uita maius eſt, aliis etiam uitam præbere, & rurſus ipſam, quando uelit, adimere. oſtendit igitur ſimulacra & uita & omni ſenſu carere; ſed omnium rerum Dominum illum eſſe, qui omnibus uitam ſubminiſtret, eamque & largiatur, & adimat, perinde ac uelit gubernantem. attamen hunc inquit talem, ac tantum, cui uitæ necisque poteſtas eſt, reges eligentem, eoſdemque regno abdicantem, hunc inquam non ſolum celebrare omittis, ſed potius ludibrio habere perſeueras, dedicatis ipſi uaſis inſultans.

Idcirco a facie eius miſſus eſt articulus manus, & ſcripturam hanc ordinauit.

Idcirco ab eo miſſus eſt articulus manus, qui ſcripſit hoc, quod exaratum eſt. Vulg. La.

Neque dixit, ipſe ſcripſit, ſed miſſus eſt a facie eius articulus manus: hoc eſt, ſcribi iuſſit: neque eum totum qui ſcripſit oſtendit tibi, uerum cum tuum redarguere faſtum uellet, ſolis te digitis perculſit, ac tanto metu compleuit: & diſce, inquit, & ipſam ſcripturam, & ſcripturæ interpretationem.

Scriptura igitur hæc eſt.

Hæc eſt autem ſcriptura, quæ digeſta eſt. Vulg. La.

Mane, Thecel, Phares. et coniectura uerbi hæc.

Mane, Thecel, Phares. & hæc eſt interpretatio ſermonis. Vulg. La.

Coniecturam, interpretationem uocat.

Mane, menſus eſt Deus regnum tuum, & impleuit illud.

Mane, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Vulg. La.

Hoc eſt nouit te regno indignum, & ipſo te ſpoliandum cenſuit.

Thecel, appenſum eſt in ſtatera, & inuentum eſt poſterius.

Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens. Vulg. La.

Docuit autem per hæc non illum ſolum, ſed nos ipſos etiam propheta, nihil eſſe, quod apud eum non ponderetur, quin etiam miſericordiam ac diutinam lenitatem menſura quadam & pondere hominibus adhiberi. quando itaque trangreſſus es, inquit, clementiæ fines, accipe diuinam ſententiam.

Phares, diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.

Illud inquirendum eſt, cur nam auctor omnium rerum Deus eruditum Nabuchodonoſor rurſus in regnum reduxerit, iſtum uero ſtatim & regno priuarit & uita? conſiderantes itaque comperimus, primum, quia Nabuchodonoſor alterum impietatis pœnas luiſſe non conſpexerat, idcirco dignum uenia iuſto Dei iudicio exiſtimatum; ſed iſte ſummum patris ſupplicium conſpicatus, nihil inde percepit utilitatis: iure itaque iuſtus iudex illi definito tempore ſupplicium præſcripſit, iſtum autem nulla uenia dignum cenſuit; alioqui & omnia futura prouidens

uidens Deus, & perinde aperte ea cognoſcens, atque iam præterita, præcognita illius pœnitentia, ita quæ ad eum pertinebant, moderatus eſt. iſtius autem præcognoſcens perpetuam impietatem, morte ſedat impietatis incrementum. ſtatimque auditis Baltaſar iis, quæ Daniel interpretatus fuerat, iuſſit illum propoſitum præmium accipere, purpuream ueſtem, & torquem auream, deinde, cum illum ita ornaſſet, ſubiectos ſibi populos præconis uoce curauit edocendos, ipſum tertium regni principem a ſe declaratum.

Vulg. La. Tunc iubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circundata eſt torques aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo, quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo.

Verum nihil horum diuinam ſententiam mutauit.

Eadem enim nocte, inquit, interfectus eſt Baltaſar rex chaldæus.

Chaldæum ipſum hoc loco appellauit, ut oſtenderet chaldaici regni reliquum
ad Heb.10 finem. re uera horrendum eſt incidere in manus Dei uiuentis ſecundum diuum
ad Rom.2 Apoſtolum, horrendum diuitias bonitatis illius, & patientiæ, & longanimitatis contemnere, & non adorare, & colere pro uiribus. quis enim durus effectus, ut ait propheta, coram Domino ſtetit? idcirco beatus quoque Dauid præcipit, ho
Pſal.94. die ſi uocem eius audieritis, nolite obdurare corda ueſtra ſicut in exacerbatio-
ad Heb.3 ne: quod interpretans beatus Paulus hortatur, Videte fratres ne forte ſit in aliquo ueſtrum cor malum incredulitatis diſcedendi a Deo uiuo, ſed adhortamini uoſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. conſueuit enim ſæpe peccatum uoluptatibus nos demulcens, quemadmodum ſtultum illum regem per ebrietatem, ita cor noſtrum durum reddere, & aduerſarium efficere, ut etiam impietatis morbum facile excipiat. fugiamus itaque diaboli dolos, ſtabilemque uirtutem peccato breui cum uoluptate coniuncto anteponamus, ut a ſocietate Baltaſar alieni declarati, Danielis commercio fruamur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

ORATIO SEXTA.

Nabuchodonoſor, Euilad Marodach filius eius, Baltaſar ipſius frater, Darius Medus, ſecundum Ioſephum, filius Aſtyagis, & Cyri auunculus. alii uero; Cyrus Perſes, Cyaxarem illum græci uocant.

Et Darius Medus accepit regnum ſexaginta duos natus annos.

Vulg. La. Et Darius Medus ſucceſſit in regnum annos natus ſexaginta duos.

Chaldæorum regnum ſecundum diuinam prædictionem ad exitum peruenit, & ad Medos tranſlatum eſt orbis terrarum imperium, ſic etiam Daniel prædixit, & illud Phares, interpretatus eſt, diuiſum eſt enim regnum tuum, inquit, & datum eſt Medis, & Perſis, ſed cum breue tempus Darius Medus regnaſſet, Cyrus exceptum imperium ad Perſas tranſtulit. Ioſephus autem hiſtoricus Darium Aſtyagis filium aſſerit, & Cyri auunculum, uerum græcos ſcriptores aliter ipſum appellaſſe, qui Cyaxarem illum uocauerint, narratque, cum eodem tempore exercitum ad Babylonem adduxiſſent, Darius, & Cyrus, eius ex ſorore nepos

nepos, per obſidionem urbis potitos eſſe, & Baltaſar ab ipſis illa nocte interfectum, qua ſcriptas illas ſyllabas in pariete conſpexerat. uerum non ita credendum eſt: quæ enim a beato Daniele conſcripta ſunt, ea nos docent in poſtrema parte eorum, quæ de Dario commemorantur, Danielem proſpere permanſiſſe in regno Darii, & in regno Cyri Perſæ: oſtenditque aliud Darii regnum eſſe, aliud Cyri. quòd ſi una eorum fuiſſet contra Babylonem cum exercitu profectio, unum omnino regnum fuiſſet, nunc autem aliud hoc, aliud illud eſſe confirmat. et in fine prophetiæ ita Daniel ait: & rex Aſtyages appoſitus Dan. 13. eſt ad patres ſuos, & accepit Cyrus Perſes regnum eius. non igitur eodem tempore Darius & Cyrus regnum obtinentes Baltaſar interfecerunt, uerum Darius Aſſuero prior, Cyrus poſterior regnauit. neque etiam quæ a Ioſepho dicuntur, cum græcis hiſtoriis conſentanea ſunt: neque enim in illis facile licet inuenire, Cyaxarem Aſtyagis filium, eundem eſſe Darium, quem iſte inquit una cum Cyro contra Babylonem cum exercitu profectum, ita ut omnino Ioſephi oratio a fide adhorreat. ego autem diuina ſciptura adductus, hunc ipſius Nabuchodonoſor inuenio ex filia nepotē. cum enim præcepiſſet Deus Hieremiæ, ut ſibi uincula circundaret, eaque mitteret finitimis regibus Idumæorum Hiere. 27. & Moabitarum, & Amanitarum, Tyriorumque & Sidoniorum, hæc ipſis, ut dicerent imperauit, Si ſic dixit Dominus Deus Iſrael, ſic dicetis ad dominos ueſtros, ego feci terram in fortitudine mea magna, & brachio meo excelſo, & dabo eam cui placuerit in oculis meis, dedi omnem terram regi Nabuchodonoſor regi Babylonis, ut ſeruiat ei, & ſeruient ipſi omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius, donec ueniat tempus terræ ipſorum. Baltaſar itaque a Daniele filio appellato, inquirendus eſt nepos: quòd ſi quis contradicat, Darium aſſerens Medum appellari, diſcat ille noſtræ ſententiæ id nihil obeſſe. etenim Cyrus ex filia nepos Aſtyagis, qui Medus fuit, & Medorum regno potitus eſt, etiam Perſa nuncupatur. ex patria enim cognatione conſueuere homines gentilia imponere cognomenta. ueriſimile eſt itaque & Darium a Medo patre eſſe, & a chaldæa matre, & paterno cognomine uocari. quòd ſi hæc non ita ſe habent, oſtendant, qui uelint, Nabuchodonoſor nepotem auitum regnum hæreditate obtinuiſſe, et nihil de hac re repugnabimus. ueriſſimam enim eſſe magni Hieremiæ prædictionem, quicunque recte ſentit, confitebitur. quòd ſi alicui magis probetur non eſſe ex filia nepotem ipſius Nabuchodonoſor Darium, ſed pronepotē, propterea quòd propheta dixerit, ſeruient ipſi & filio eius, & filio filii illius, diſcat diuinæ ſcripturæ idioma, quæ cum conſueuerit genealogiam a maribus tradere, uolueritque nepotem dicere, filium filii appellauit, uerum filii non eſſe filium teſtis eſt beatus Daniel, qui ita loquitur, Darius Medus accepit regnum. uſque ad nepotes autem tranſmiſſurum regnum fuiſſe Nabuchodonoſor, diuus Hieremias prædixit. ex utraque igitur prophetia percipi rei ueritas poteſt: ex ea Hieremiæ nepotem ipſius Nabuchodonoſor regnum obtenturum, ex ea uero beati Danielis Baltaſar filio Nabuchodonoſor diuina ſententia mortuo, Darium Medum regnum excepiſſe. Hinc conſiderantes & prophetas minime mentiri pro comperto habentes, reperimus hunc paterno genere Medum, materno chaldæum eſſe, & ipſius Nabuchodonoſor nepotem. Hæc igitur nos ex utraque prophetia inueſtigata rei ueritate inuenimus, qua de re, quilibet, quod ei libet, ſentiat, nihil enim ex ambiguitate generis poteſt afferri detrimenti. age itaque reliqua ſigillatim interpretemur.

Regno

Regno potitus, inquit, Darius conſtituit ſuper regnum ſuum ſatrapas centum uiginti, ut eſſent ipſi in toto regno ſuo, & ſuper eos ordinarios tres, & erat Daniel unus ex eis, ut redderent illis ſatrapæ rationem, ut nulla moleſtia rex afficeretur.

Vulg. La. Placuit Dario, & conſtituit ſuper regnum ſatrapas centum uiginti, ut eſſent in toto regno ſuo, & ſuper eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat, ut ſatrapæ illis redderent rationem, & rex non ſuſtineret moleſtiam.

Nihil re uera poteſt obſcurare pietatem, quæ ubicunque ſit, proprios emittit radios, ſiue illa in ſeruo, ſiue in captiuo reperiatur, neque quidquam eſt, quod ipſius ſplendori tenebras queat offundere, immo illa proprium fulgur iaculatur. quod cum multis aliis ex locis perſpici poteſt, tum uero ex iis, que beato Danieli uſui uenerunt, qui cum ſeruus eſſet bello captus, & in externa regione incoleret, interque barbaros uerſaretur, regnante Nabuchodonoſor ſplenduit, & a maxime horribili rege adoratus eſt: regnante item Baltaſar floruit, nec minus illuſtris fuit Dario tenente ſceptra, regumque ſucceſſiones nihil de eius honore immutarunt, ſed illi morte extincti ſunt, at Daniel æqualem illis omnibus regnantibus ſemper ſplendorem obtinuit: atqui conſueuere reges, uel quibus aliquis alius magiſtratus mandetur, minime confidere iis, qui priorum regum intimi fuerint: hic autem apud omnes eandem nactus eſt loquendi libertatem, æquale honoris præmium conſecutus, idemque ei committebatur imperium. ſicuti denique regnante Dario unus fuit ex illis tribus ordinariis, ordinarios arbitror appellari eos qui nunc uocantur hyparchi, id eſt præfecti, ſatrapas autem nationum principes. uerum cum unus eſſet beatus Daniel ex ordinariis,

Superabat, inquit, & ordinarios & ſatrapas.

Vulg. La. Igitur Daniel ſuperabat omnes principes & ſatrapas.

Nationum principes, contra, id eſt per comparationem cum illis compoſitus, iudicatus, & examinatus. deinde cauſam affert, cur eos uinceret,

Quia ſpiritus inquit abundans erat in eo.

Vulg. La. Quia ſpiritus Dei amplior erat in illo.

Hoc eſt multo maiorem & copioſiorem a Deo gratiam accipiebat: diſcimus autem ex hoc loco, iis quibus ad uitam ciuium inſtituendam magiſtratus mandantur, etiam ſi pietatis expertes fuerint, quoddam tamen ſapientiæ munus ad ſubiectum ſibi populum gubernandũ diuinitus concedi, idque innuit beatus Daniel, cum dixit, quia ſpiritus amplior erat in illo, hoc eſt gratiã pietati proportione reſpondentem acceperat. quod cum conſpexiſſet

Rex, conſtituit ipſum, inquit, ſuper omni regno ſuo.

Vulg. La. Porro rex cogitabat conſtituere eum ſuper omne regnum.

Intelligens enim illum eſſe uirum Deo gratum, quique ſuperna ui niteretur, omne

omne ipſi regnum adminiſtrandum commiſit, ſed honoris magnitudo inuidiam excitauit.

Ordinarii enim & ſatrapæ quærebant, inquit, occaſionem inuenire contra Danielem, ex regno, uel ut quædam exemplaria habent, ex lateribus regni.

Vnde principes, & ſatrapæ quærebant occaſionem ut inuenirent Danieli ex latere regni. Vulg. La.

Hoc eſt omnia moliebantur cupientes eum inuenire aliquid in regni leges deliquiſſe, ſed a propoſito conſilio aberrarunt.

Omnem enim occaſionem, inquit, & omne delictum, & peccatum non inuenerunt in eo, quia fidelis erat.

Nullamque cauſam, & ſuſpitionem reperire potuerunt, eo quòd fidelis eſſet, & omnis culpa, & ſuſpitio non inueniretur in eo. Vulg. La.

Et hoc teſtimonium datum eſt beato Danieli non ab iis tantum, qui eum diligebant, ſed etiam ab iis, qui eius uitæ inſidiabantur. pietatem enim obſeruans erga Deum, multam quoque ſibi regum beneuolentiam conciliarat: uerum ubi illi infinitas uias perſecuti non inuenerunt ipſum quidpiam in regni leges commiſiſſe,

Dixerunt, inquit, ordinarii, non inueniemus contra Danielem occaſionem niſi in legitimis Dei ſui.

Dixerunt ergo uiri illi non inueniemus Danieli huic aliquam occaſionem niſi forte in lege Dei ſui. Vulg. La.

Cum enim exploratam haberent perfectam illius pietatem, ibi improbitatis retia ipſi ponunt.

Et adeuntes ad regem ordinarii & ſatrapæ ita eum alloquuntur: Dari rex in ſæcula uiue, conſilium inierunt omnes in tuo regno præfecti, & toparchæ, conſules, & ſatrapæ, ut conſtituerent ſtatuto regio, & confirmarent decretum, ut quicunque petierit petitionem ab omni Deo, uel homine, usque ad dies triginta, præterquam a te, coniiciatur in lacum leonum. nunc igitur rex confirma decretum, & expone ſcripturam, ut ne immutetur decretum Medorum & Perſarum, ut nihil contra ipſum immutetur. tunc rex Darius præcepit exponi ſcripturam, & decretum.

Tunc principes & ſatrapæ ſurripuerunt regi, & ſic locuti ſunt ei, Dari rex in æternum uiue, conſilium inierunt omnes principes regni tui, magiſtratus, & ſatrapæ, ſenatores & iudices, ut decretum imperatorium Vulg. La.

torium exeat, & edictum, ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocunque Deo & homine usque ad triginta dies, niſi a te rex, mittatur in lacum leonum: nunc itaque rex confirma ſententiam, & ſcribe decretum, ut non immutetur quod ſtatutum eſt a Medis & Perſis, nec præuaricari cuiquam liceat. porro rex Darius propoſuit edictum & ſtatuit.

Nihil eſt inuidia ſceleratius, quæ & iſtos impios coegit eſſe, & impium fecit edictum proponi, quo iis interdicebatur, qui Deo preces & uota afferre uellent: neque enim ſolum ſeipſos hoc facere prohibent, uerum etiam alios omnes qui ſub eius regno degebant: & ne malitioſum ſcelus conſpicuum fieret, adiiciunt, neque ab homine aliquid petendum aut accipiendum intra triginta dies, & a ſolo rege omnibus his diebus ut petatur, denuntiandū. neque intellexerunt ipſi, quorum mentis aciem præſtrinxerat inuidia, non poſſe omnia regem præbere petentibus, neque bonam ualetudinem, neque uitam, neque ut ſint filiorum parentes, neque pluuiarum uim, neque alia omnia, quæ a ſolo Deo petentes accipimus. uerum amiſſa mentis ſanitate ea regi attribuunt, quæ Deo dumtaxat conueniunt, perſuadentque inſano regi, ut ſanciat & rata faciat, quæ impie petierant. uerum beatus Daniel ne parum quidem impias iſtas leges curans,

Statim in domum ſuam, inquit, ingreſſus feneſtris apertis in cænaculis ſuis, contra Hieruſalem tribus temporibus diei flectebat ſe ſuper genua ſua, & orabat & confitebatur coram Deo, ſicut ante faciebat.

Vulg. La. Quod cum Daniel comperiſſet, id eſt conſtitutam legem, ingreſſus eſt domum ſuam, & feneſtris apertis in cænaculo ſuo, contra Hieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua & adorabat confitebaturque coram Deo ſuo, ſicut & ante facere conſueuerat.

Vide autem quot ſimul hæc oratio innuit, quæ beati Danielis pietatem, ac fortitudinem declarent: primum enim Daniel, inquit, ubi cognouit ſtatutum decretum, ingreſſus eſt in domum ſuam, hoc eſt, cum didiciſſet poſitam legem uehementer eam contemnens, aperte cōtraria facere perſeuerabat, deinde etiam aliud addidit, quod aperte illius animi magnitudinem indicat, feneſtræ enim, inquit, apertæ: neque enim clam, inquit, precabatur, ſed palam, omnibusq; inſpectantibus, non ambitionis ſtudio, ſed impiam legem contemnens. aliud etiam appoſitum eſt, quod hanc ipſius fortitudinem non minus oſtendit, in cænaculis ſuis, non enim in plano, ſed tanquam in quadam ſpecula preces Deo afferebat: omnibus conſpicuus, & quòd in edito & excelſo loco ſtaret, & quòd feneſtras apertas haberet. orabat autem, inquit, contra Hieruſalem, quod non ſolum accuſatores prouocans faciebat, ſed etiam antiquam legem obſeruans. Salomon enim, cum templum illud ædificaſſet, & encæniorū perageret publicum conuentum, ſupplicauit diuinam gratiam implorans, ut ea templum compleretur, ac præter alia plurima hoc quoque adiecit: & erit, inquit, ſi tradideris populum tuum corā inimicis ſuis, & captiuum duxerint ipſum captiuantes in terram longinquam, uel prope, & conuerterint corda ſua in terra tranſmigrationis ipſorum

3. Reg. 8. 2. Paral. 6

ipſorum, dicentes. peccauimus, inique egimus, impie geſſimus, & reuerſi fuerint ad te in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, in terra inimicorum ſuorum, quo traduxiſti eos, & orauerint ad te uiam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, & ciuitatis quam elegiſti, & domus quam ædificaui nomini tuo, & exaudies de cælo, de parato habitaculo tuo, & propitius eris peccatis eorum, quæ peccauerunt tibi, & ſecundum omnes iniquitates eorum, quibus præuaricati ſunt in te, & dabis eos in miſerationes coram eis, qui eos captiuos habuerint. His inſtructus beatus Daniel contra Hieruſalem conuerſus precabatur, neque ſemel die, ſed ter id facere perſeuerabat; & figura ſitus mentis illius oſtendit contritionem, ſuis enim genibus innixus non deſiſtebat Deo confiteri. Cum hæc ita fierent, illi qui effecti erant inuidiæ uaſa iniquitatis Danielem accuſant, & conſtitutam recitant legem, & Danielem deferunt, eumque arguunt illam uiolaſſe. at rex doluit audita accuſatione, & aduocatus pro iudice effectus inſontem Danielem oſtendere conabatur. hoc enim ſcriptura innuit, cum dixit,

Tunc rex, ut uerbum audiuit, multum contriſtatus eſt ſuper eo, & pro Daniele contendit, ut liberaret eum.

Quod uerbum cum audiſſet rex, ſatis contriſtatus eſt, & pro Daniele poſuit cor, ut liberaret eum. Vulg. La.

Sed malitioſi homines illi, & ſceleribus innutriti conſilium regis agnouerunt, hoc enim ſignificat illud, anteuerterunt precibus uiri illi regem, hoc eſt intellexerunt eum Danieli opitulari, deinde

Dicunt regi, ſcito rex, quia decretum Medis & Perſis eſt, omnem decretum & conſtitutionem, quam rex conſtituerit, non oportere immutari.

Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei, ſcito rex, quia lex Medorum atque Perſarum eſt, ut omne decretum, quod conſtituerit rex, non liceat immutari. Vulg. La.

Non es, inquiunt, dominus ea, quæ lege ſanxiſti, ut poſſis euertere. Medorum enim & Perſarum leges iubent, ut latæ leges a principe rege obſeruentur. ui coactus rex uidelicet & oratione, & multitudine accuſatorum beatum Danielem leonibus tradit, & pro eo ita precatur.

Deus cui ſeruis continue, ipſe liberabit te.

Deus tuus, quem colis ſemper ipſe liberabit te. Vulg. La.

Pium uerbum, & priſtinis minime conſentaneum, ſi enim tantam atteſtaris eſſe Dei uirtutem, quomodo lege ſanxiſti, ne quis ipſi triginta dierum ſpatio ſupplicaret? ſed uidetur Darius probus quidem fuiſſe, & moribus æquus, potiusque pietatis ſtudioſus, meticuloſus tamen & admodum facilis deceptu, neque enim regnum adminiſtrans, quibus dux eſſe deberet ſubiectis ſibi, ab iis duceretur, uideturque Danielem ualde admirari. Deus enim, inquit, cui ſeruis continue, propter quem etiam meas, inquit, leges aſpernatus es, & quem aſſiduo cultu

ueneraris, tuam pietatem remunerabitur, & a malis te opprimentibus liberandum curabit. deinde etiam diuina uirtute fretus, ac ſuſpectas habens accuſatorum inſidias, lapide obſepit oſtium lacus, & annuli effigie imponit ſigilla, ne quem illi contra Danielem dolum machinarentur, confidebat enim fore, ut Deus non permitteret ſacroſanctum Danielis corpus a leonibus lædi. Hæc itaque cum feciſſet,

Abiit rex in domum ſuam, & dormiuit incœnatus, & cibos non attulerunt ei, & ſomnus receſſit ab eo.

Vulg. La. Et abiit rex in domum ſuam, & dormiuit incœnatus, cibique non ſunt allati coram eo, inſuper et ſomnus receſſit ab eo.

Vnum quodque horum & humanitatem illius teſtatur, & metum. quòd enim cibis ueſci noluerit, neque ſomnum oculis capere, ſed uigil permanſerit iniuſto Danielis ſupplicio dolens, id eſt humanitatis; quòd uero ita affectus non reſtiterit accuſatoribus regio imperio ac poteſtate uſus, & eum qui iniuria puniebatur, non ſeruarit, id metui eſt aſcribendum. ita autem tranſacta nocte

Darius rex ſurrexit mane in luce.

Vulg. La. Tunc rex primo diluculo conſurgens.

Hoc eſt, cum adhuc tenebræ eſſent circiter diluculum, ita ut opus haberet lampadibus: illud enim in luce hoc ſignificat.

Et celeritate uenit ad lacum leonum, & cum appropinquaret ipſe lacui,

Vulg. La. Feſtinus ad lacum leonum perrexit, appropinquauitque lacui.

Hoc eſt, cum nondum ad ipſum perueniſſet,

Danielem uoce magna exclamauit, reſponditque rex, & dixit Danieli.

Vulg. La. Danielem uoce lacrymabili inclamauit, & affatus eſt eum.

Cum enim ad ipſum lacum nondum perueniſſet, præ ardenti animi affectione exclamare cogebatur, & Danielem uocare, ac de eo percontari an diuinā opem ſenſiſſet, & leonum crudelitatem ſuperaſſet.

Daniel, enim, inquit, ſerue Dei uiuentis, Deus cui tu ſeruis continue an potuit liberare te ab ore leonum?

Vulg. La. Daniel ſerue Dei uiuentis, Deus cui tu ſeruis ſemper putasne ualuit te liberare a leonibus?

Vnumquodque eorum quæ dicta ſunt, religioſum oſtendit regem, qui propter pietatem ex Daniele gaudium perciperet, primum enim ipſum non ſuum, ſed Dei ſeruum appellat, deinde Danielis Deum, uiuentem nominat, tum pietatem

Digitized by Google

tem commendans, cui tu, inquit, ſeruis continue, hoc eſt, qui ne propter eam quidem uim, qua cogebaris a lege, impeditus es ab hoc cultu; illud uero, an potuit liberare te ab ore leonum, ſignificat, an uoluit ſuperiorem te leonibus oſtendere? neque enim impotentem Deum uocaſſet, quem uiuentem Deum nuncupauit. His auditis

Daniel reſpondit dicens, rex in ſæcula uiue.

Et Daniel regi reſpondens ait, rex in æternum uiue. Vulg. La.

Vſitatam præfationem ſuis ſermonibus præponit, uidelicet, liceat tibi rex diutiſſime uiuere, etenim in præſenti etiam, ut iam ante diximus, ſempiternos reges in commerciorum ſcripturis, quidam appellare conſueuerunt.

Deus meus, inquit, miſit angelum ſuum, & obturauit ora leonum, & non læſerunt me, quia & coram ipſo rectitudo & iuſtitia inuenta eſt in me, & in conſpectu autem tuo rex delictum non eſt inuentum in me.

Deus meus miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi, quia coram eo iuſtitia inuenta eſt in me, ſed & coram te rex delictum non feci. Vulg. La.

Iuſtus enim cum ſit Deus, & iuſte, inquit, omnia moderetur, quia uidit impiis legibus illius a me cultum antelatum fuiſſe, atque in tuũ regnum nihil unquam me admiſiſſe, præſtantiorem me oſtendit, quàm cui poſſent leones nocere, potiusque leonum imagines, quàm leones mihi obtulit.

Tunc rex, inquit, uehementer gauiſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu.

Gauiſus enim ſupra modum, & lætitiæ plenus, quippe cum & Dei uirtutem cognouiſſet, & illius, quem diligebat, ſalutem didiciſſet, ſtatim ipſum e lacu educi iuſſit. deinde conſpicatus ipſum ſaluum, ac recte ualentem, nihilque detrimenti paſſum ex impetu leonum, Danielis accuſatores imperauit leonibus cum filiis & uxoribus proiici.

Et non peruenerunt, inquit, uſque ad pauimentum lacus, donec potiti ſunt ipſorum leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt.

Et non peruenerunt usque ad pauimentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum commiuuerunt. Vulg. La.

Hoc quoque diuinæ iuſtitiæ opus eſt, & ſapientiæ, ne dicerent enim propter expletionem ac ſatietatem leones a Daniele abſtinuiſſe, & inuidia extenuarent factum miraculum, iniecti eo teſtimonium perhibuere leonum crudelitati, corripuerunt enim ipſos leones dum deorſum ferrentur, & cum demiſſi ad terrã nondum perueniſſent, ex ipſo aere rapientes, alimenta ſibi fecerunt. quòd igitur

dignas pœnas perſoluerint, iuſtitiam Dei commendant. quòd autem ita facilli me conſumpti fuerint a feris, Dei ſapientiam indicant, omnesque docent non leonum ſaturitate, ſed Danielis erga Deum ſtudio illum præſtantiorẽ effectum eſſe, quàm cui poſſent leones nocere. Hæc contemplatus

Darius rex ſcripſit omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in omni terra.

Vulg. La. Tunc Darius rex ſcripſit uniuerſis populis tribubus & linguis habitantibus in uniuerſa terra.

Impium ratus tantum occultare miraculum, & non omnes homines ſocios & participes pietatis accipere. ſcribit itaque in hanc ſententiam.

Pax uobis multiplicetur.

Hoc eſt, liceat uobis perpetua pace frui: & ſimilis hæc eſt noſtræ ſalutationi, qui cum epiſtolas alicui mittimus, initio ſcribere conſueuimus, in Domino gaudere: deinde narrat id, quod & utilitatis & lucri plurimum poſſit afferre.

A facie mea poſitum eſt decretum in omni imperio regni mei, ut ſint omnes trementes, & timentes a facie Dei Danielis.

Vulg. La. A me conſtitutum eſt decretum, ut in uniuerſo imperio, & regno meo, tremiſcant & paueant Deum Danielis.

Volo, inquit, omnes homines, qui ſub mea poteſtate degunt, Deum Danielis adorare, neque temere ac fortuito, ſed cum metu, & horrore ei adorationis cultum impendere. cauſamque ſubiiciens ait,

Quia ipſe eſt Deus uiuens, & manens in ſæcula.

Vulg. La. Ipſe enim eſt Deus uiuens, & æternus in ſæcula.

Eiuſmodi eſt enim, qui perpetuus, ac nulli mutationi obnoxius, & ſemper eodem modo ſe habet, & in ſæcula permanet. his ſubiicit.

Et regnum eius non corrumpetur, & dominatio eius usque in finem defendit, & liberat.

Vulg. La. Et regnum eius non diſſipabitur, & poteſtas eius usque in æternum, ipſe liberator eſt, atque ſaluator.

In perpetuum, inquit, permanet, & regnum eiuſmodi obtinet, quod corrumpi nequit, ac dominium ſine carens, quod quidem liberat, ac redimit omnes, qui in eum crediderunt.

Et ſigna autem facit in cælo.

Vulg. La. Faciens ſigna & mirabilia in cælo, & in terra.

Licetque contemplari ipſius miracula, & quæ in cælo, & quæ in terra fiunt, quibus

bus ſuam ille potentiam oſtendit, quam in præſenti quoque nobis declarauit.

Liberauit enim, inquit, Danielem ex ore leonum.

Qui liberauit Danielem de lacu leonum. Vulg. La.

Et fame atque iracundia concitatis feris ſuperiorem effecit. epiſtola igitur hæc orbem terrarum edocuit, finis autem narrationis id continet, ut

Proſpere ſucceſſere Danieli res in regno Darii, & in regno Cyri Perſæ.

Porro Daniel perſeuerauit, usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Perſæ. Vulg. La.

Hoc eſt, in utroque regno floruit, & omnibus conſpicuus & illuſtris fuit honoribus. nos autem decet percepta pietatis ui, hanc eligere, & omnibus rebus ipſam anteponere, ac nullis periculis territos, nulloque diſcrimine ab ea deſciſcere. immo etiam ſi omnes homines ſimul propter ipſam contra nos pugnent, alacriter eorum impetum excipere huiuſce ui fretos, ita enim beatorum quoque apoſtolorum chorus, a cuncto, ut ita dixerim, orbe terrarum obſeſſus, inexpugnabilis permanſit, atque hoſtes ſibi dicto obedientes fecit: pari ratione beatus Daniel, cui tot ſatrapæ, & ordinarii moliebanrur inſidias, ſibi aduerſanres, ac ueluti bello pugnantes uicit, & cum inimici iam ſe uictoriam adeptos exiſtimarent, tunc funditus interiere. Talia itaque habentes exempla, synceram erga Deum beneuolentiam conſeruemus, ut eius auxilio continenter perfruamur, quod utinam nos omnes conſequamur, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu in ſæcula ſæculorum. Amen.

ORATIO SEPTIMA.

In primo anno Baltaſar regis chaldæorum Daniel ſomnium uidit, & uiſio capitis eius, in cubili ſuo, & ſomnium ſcripſit.

Anno primo Baltaſar regis Babylonis Daniel ſomnium uidit, uiſio autem capitis eius in cubili ſuo, & ſomnium ſcribens breui ſermone comprehendit, ſummatimque perſtringens ait. Vulg. La.

Ad hæc usque uerba beatus Daniel magis hiſtorico more prophetiam conſcripſit, primum enim exorſus, ab initio ſtatim quæ ipſis bello captis accidere, commemorauit, adiecitque, quantæ auctori omnium rerum Deo curæ fuerint, deinde narrauit, quantas Nabuchodonoſor & crudelitatis & ſuperbiæ pœnas perſoluerit, tum quale ſupplicium Baltaſar ob ſacra uaſa ludibrio habita luerit, quo diuina plaga interfecto, & ad Medos imperio translato, quæ ſibi, & Dario accidere conſcripſit, docuitque quemadmodum ille erga ſe affectus fuerit, qualesq; ipſe ſuſtinuerit inſidias a præfectis & ſatrapis, a quibus diuino ſit auxilio uindicatus. quibus ueluti hiſtorice percurſis, deinceps exponere incipit eas prædictiones, quas per reuelationes doctus eſt, ac primum quattuor beſtiarum reuelarionem ponit: Nabuchodonoſor ſomnio admodum ſimilem, etenim ille in una imagine quadruplicem uidit materiam, & hic ab uno mari quattuor beſtias

aſcendentes. uerum ne bis eadem repetere cogamur, ad ſingula interpretanda aggrediamur, unde hoc apertius oſtendetur. In primo anno Baltaſar regis chaldæorum, Daniel ſomnium uidit, & uiſiones capitis eius in cubili ſuo, hoc eſt dormiens hanc reuelationem conſpexit: cum ſit enim illa etiam, quæ interdiu uidit, conſcripturus, merito nos docet & quæ in ſomnis, & quæ uigilans uidit, & ſomnium, inquit, ſcripſit, neque enim ſuſtinuit ſibi diuinitus oſtenſa occultare, ſed ad omnium utilitatem ea conſcripſit.

Et principium uerborum ipſius & reſpondens dixit.

Hoc eſt, exorſus eſt, inquit, narrationem hoc modo.

Ego Daniel uidebam in uiſione mea nocte, & ecce quattuor uenti cæli impellebant in mare magnum, & quattuor beſtiæ magnæ aſcendebant de mari differentes inter ſe.

Vulg. La. Videbam in uiſione mea nocte, & ecce quattuor uenti cæli pugnabant in mari magno, & quattuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe.

Nabuchodonoſor igitur imaginem uidet, qua docetur rerum præſentium uanitatem, & has figuras potius eſſe, ſicut aſſerit diuus Apoſtolus, quàm res: nihil enim in ipſis eſt, quod permaneat aut ſtabile ſit, uerum omnia fluunt, & corrumpuntur, & tabeſcunt: beatus autem Daniel mare cernit, quo præſentis uitæ fluctus edocetur: cum enim externam regionem uidere cogeretur bello captus, neceſſario diſcit uitæ procellas ac tempeſtates, & rex quidem, ut qui propter aurum & argentum, & æs, ac ferrum ſuperbus eſſet, per eadem accipit regum ænigmata, & regum ſucceſſiones percipit, admoneturque ne propter regnum celeri ac ſubitæ mutationi obnoxium extollatur. propheta autem, ut pote qui multiplicem illam materiam contemneret, quattuor beſtias uidet, quibus comprehendit quattuor illa terribilia regna, quæ omnibus hominibus metũ incuterent finem tandem habitura, unum autem ſolum ſine fine regnum perpetuo permanſurum, quod ſanctis parauit ſanctorum Deus. mare itaque uitam uocat, ut pote quæ infinitas habeat maximas procellas: uentos autẽ ipſius impellentes, rerum mutationes. ſicut enim auſtro flante ad arcticam partem fluctus accurrunt, & borea mare concitante rurſus unda ad auſtralem partem impellitur: ita quando Aſſyrii orbis terrarum gubernacula obtinebant, omnes ſubiectos populos ad ſe trahebant, translato autem ad Perſas regno, translatus eſt etiam ſtatim ſubiectorum ad illos concurſus. cumque Macedones ſceptra rurſus obtinuiſſent, omnes, omiſſis illis, quibus prius obediebant, his uſitatum afferebant tributum. at uero ubi Romani omnium gentium imperio potiti ſunt, ad occidentẽ omnes nulla habita Macedonum ratione concurrunt, ſiquidem & illi inter ſubiectos populos recenſentur: merito itaque rerum mutationes uentis comparauit, qui modo huc, modo illuc maritimos fluctus propellunt: quamobrem quattuor etiã uentorum mentionem fecit, cum quattuor item fuerint regnorum ſucceſſiones. docet nos quoque quo diſcrimine beſtiæ illæ inter ſe differrent.

Prima enim, inquit, quaſi leæna, & alæ ipſi ut aquilæ, contemplabar

bar

bar donec euulſæ ſunt alæ ipſius, & ſublata eſt a terra, & in pedibus hominis ſtetit, & cor hominis datum eſt ei.

Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ, aſpiciebam donec euulſæ ſunt alæ eius, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei. Vulg. La.

Aſsyriorum, ſiue chaldæorum regnum, hoc enim primum maximam obtinuit partem orbis terrarum, per leænam ſignificauit, hoc enim animal regium eſt, & alas aquilæ ſimiles fuiſſe ait, quia hoc item animal uolucribus omnibus imperat. quemadmodum itaque imaginis quoque illius Nabuchodonoſor dixit, aureũ ſe caput conſpexiſſe: quod interpretans ſanctiſſimus Daniel dixit, caput aureum tu es o rex, ita & hoc in loco beſtiarum fortiſſimam in primo regno locauit; non maiorem illi uim ineſſe teſtatus, ſed tanquam primam digniorem oſtendens. ueruntamen illius alas euulſas uidit, hoc eſt, ab omni ſibi ſubiecto populo deſtitutam, & priſtina poteſtate priuatam. & ſublata eſt, inquit de terra, hoc eſt, regnare deſiit, & in pedibus, inquit, hominis ſtetit, æqualis, ait, ſibi ſubiectis euaſit. et cor hominis datũ eſt ei. experientia didicit humana cogitare, neque mentis cogitatione naturæ terminos tranſgredi. nam quia illi, cum regni gubernacula tenerent, ſuperbiæ & immenſæ arrogantiæ morbo laborabant: & idcirco beatus Eſaias, inducet, inquit, Deus ſuper mentem magnam principem Aſſyriorum, iure etiam experientia cognita rerum mutatione, & lubrica ac fluxa felicitate, humana cogitant, & ſe ipſos agnoſcentes humanum cor adepti ſunt. ſic igitur, quæ ad primam beſtiam pertinent enarrauit. ſubiicit autem

Et ecce beſtia alia ſimilis urſo, & in partem unam ſtetit, & tria latera in ore eius, inter dentes ipſius, & ſic dicebant ei, ſurge comede carnes multas.

Et ecce beſtia alia ſimilis urſo in parte ſtetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & ſic dicebant ei, ſurge comede carnes plurimas. Vulg. La.

Perſicum hic innuit regnum, quod urſo ſimile fuiſſe aſſerit, propter ſuppliciorum crudelitatem, immanitatemque, nam barbarorum omnium crudeliſſimi Perſæ in puniendo, uel ipſa coria hominibus detrahentes, & ſingulorum artuum ſectione longas pœnas machinati, amara eos, qui punirentur, morte multabant. Idcirco dicebant ipſi, inquit, ſurge, comede carnes multas, non, ut id faceret concedentes, ſed futura prædicentes, & crudelitatem feritatemque atteſtantes: Tria autem latera, inquit, in ore eius, nam tribus orbis terrarum partibus imperauit, orienti, aquilonali, & auſtrali. Cyrus enim, qui primus Perſarum regnum obtinuit, omnem orientem usque ad Helleſpontum in ſuam ditionem redegit, Cambyſes autẽ illius filius ſubacto Aegypto Aethiopas quoque ſibi ſubiecit, Darius uero hyſtaſpis ſcytharum nomadum potitus eſt, quibus ad incolendum ſorte obtigit pars aquilonalis, & Xerxes Darii conatus eſt Europam cum ea parte, quæ ſibi ſubiecta erat, coniungere, ſed nauali pugna uictus ab Athenienſibus, turpiter domum rediit, ſenſitque cladem ab inexplebili cupiditate profectam:

profectam : idcirco tres alæ, inquit, in ore eius, quædam autem exemplaria habent latera. nihil uero refert, ſiue enim hoc, ſiue illud ponatur, docet, quemadmodum ex tribus orbis terrarum partibus fructus percipit, & undique accipit tributum. et recte appoſuit, in ore ipſius, ut oſtenderet tributum, quod ab omnibus ei perſoluebatur. et quia non omnino regnum illud deletum fuit, ſed partem quandam prioris imperii obtinuit, non dixit illud ea ſuſtinuiſſe, quæ regnum ipſo prius perpeſſum fuerat, quod & alis priuatum fuit, & in pedes hominis ſtetit, & cor humanum accepit: ſed in unam partem ipſam ſtetiſſe dixit. in unam autem inquit partem ſtetit, hoc eſt, cum trium orbis terrarum partium potitum eſſet, maxima parte ſpoliatum eſt, uniusque tantum partis imperium obtinuit, Aſiæ enim ac Libyæ pridem imperans Aegyptum amiſit & Aethiopiam, neque item palæſtinorum, & phœnicum, ſyrorumque potitur, ademptumque ei eſt Aſiæ imperium itidem, & Pontus Euxinus ab illius ſceptris deſciuit, & ſolam Perſidem, & Mediam & Aſſyriam obtinet, & paucas quaſdam finitimas nationes. propterea in unam, inquit, partem ſtetit. His item de ſecunda beſtia enarratis,

Poſt ipſam, inquit, aſpiciebam, & ecce alia beſtia quaſi pardalis, & ipſi alæ quattuor uolucris ſuper eam, & quattuor capita beſtiæ, & poteſtas data eſt illi.

Vulg. La. Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi auis, quattuor ſuper ſe, & quattuor capita erant in beſtia, & poteſtas data eſt ei.

Macedonicum regnum per hæc deſignat, & admodum cõgruenter Alexandrum pardali comparauit propter celeritatem, & acumen ingenii, & uarietatem: quattuor autem alas uolucris beſtiæ fuiſſe dixit, quia uolucris inſtar Alexander, cum percucurriſſet quattuor orbis terrarũ partes, omnes in ſuam poteſtatem redegit, & per quattuor capita eam ſignificauit, quæ poſt Alexandrum facta eſt imperii diuiſio; quattuor enim pro uno conſtituti ſunt reges, & Ptolemæo Lagi Aegypti commiſſa ſunt gubernacula, Seleuco orientis imperium adminiſtrandum creditum eſt, Antigonus potitus eſt Aſiæ, Antipater Macedoniæ, ut quidam auctores ſunt, ut alii uero Philippus, qui & Aridæus dictus eſt, ipſius Alexandri frater. quattuor igitur capita quattuor poſt Alexandrum innuunt imperia, & quattuor alæ ipſum Alexandri principatum, qui quattuor orbis terrarum partes ſuperauit: poteſtatem autem datam dixit fuiſſe beſtiæ, quando ea etiam, quæ ſuperiores reges non obtinuerant, obtinuit ipſe. ueruntamen illud quoque regnum, quod omnibus ſuperius fuit, finem habuit.

Poſt hanc enim aſpiciebam, inquit, in uiſione noctis, & ecce beſtia quarta, terribilis & ualde ſtupenda, & dentes eius ferrei, & magni, & ungues eius ærei, comedebant & comminuebant, & reliqua pedibus ſuis conculcabat, & ipſa ualde differebat, ultra omnes beſtias, quæ erant ante ipſam.

Vulg. La. Poſt hæc aſpiciebam in uiſione noctis, & ecce beſtia quarta, terribilis

bilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans, diſſimilis autem erat ceteris beſtiis, quas uideram ante eam.

Quartam beſtiam Romanorum regnum uocat, neque ipſi nomen ponit, quia ex plurimis nationibus Romanorum ciuitas conflata, orbis terrarum potita eſt, a regibus primum, deinde modo populari ſtatu, modo ab optimatibus adminiſtrata, demum ad priſtinum regnandi genus rediit. terribilemque ipſam beſtiam aſſerit, & ualde ſtupendam, quia aliorum omnium regnorum potentiſſimum hoc fuit regnum. et in imagine item, quartam materiam ferrum poſuit, & ſubiecit. quemadmodum itaque ferrum comminuit, & domat omnia, ita omnia comminuet & domabit. et hic ſimiliter, beſtiæ, inquit, dentes ferrei, ut perſpicuum ſit & hic, & illic idem regnum ſignificari. comedebant, inquit, & bibebant, etenim re uera maiora a Romanis ſubiectis populis impoſita ſunt tributa. et reliqua, inquit, pedibus ſuis conculcabat. pedes autem regni exercitum & milites innuunt, a quibus haud mediocres clades incolis & urbium, & regionum inferuntur, & ipſa ualde differebat ultra omnes beſtias, quæ erant ante ipſam, potentius enim atque illuſtrius Romanorum regnum ſuperioribus omnibus regnis fuit.

Et cornua ipſi decem, inquit,

Et habebat cornua decem. Vulg. La.

Significat hoc loco fore ut circiter regni finem decem ſimul exurgant reges, quorum alii potentes erunt, alii admodum imbecilles. hoc enim in imaginis quoque ſomnio docuit, namque illic digiti pedum decẽ erant, quorum pars ferrea, pars erat fictilis: quod beatus Daniel interpretans dixit, partem quidem regni robuſtam fore, partem uero imbecillem. ita ut aperte conſtet eadem utroque ſomnio ſignificari. et cornua ipſi decem ait.

Conſiderabam, inquit, cornua eius, & ecce cornu aliud paruum conſpicuum, aſcendebat in medio ipſorum, & tria ante ipſum eradicata ſunt a facie eius, & ecce oculi, quaſi oculi hominis cornui iſti; et os loquens magna, & bellum faciebat cum ſanctis.

Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt a facie eius, & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia. Vulg. La.

Hic Antichriſtum innuit, qui inter decem cornua exoritur, atque ipſum tria cornua radicitus aſſerit euulſiſſe, quo ſignificat illum ex decem qui eodem tempore regnabunt, tres reges euerſum ire. et paruum ipſum cornu uocat, ut a parua Iudæorum tribu natum. conſpicuum autem, ut qui deinde futurus ſit illuſtris. per oculos uero prudentiam, aſtutiamque deſignauit, qua ille plures decipiet. quin etiam os, inquit, loquens magna, hoc eſt, arrogantia atque ſuperba. idque aperte

Digitized by Google

2.ad Theſ. 2. aperte beatus Paulus nos docet, cum ait, ne quis uos ſeducat ullo modo, quoniam niſi uenerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Hoc innuens item beatus Daniel dixit, & os loquens ingentia, & faciebat bellum cum ſanctis. omnia enim molitur, inquit, omnes homines cupiens improbitatis & pœnarum ſocios, & participes accipere. uerum hæc faciens haud diutius perſeuerabit, ſed quàm celerrime deſtruetur.

Contemplabar enim, inquit, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, & ueſtimentum eius quaſi nix album, & capillus capitis eius quaſi lana munda, thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis ardens, fluuius igneus trahebat egrediens ante eum, mille millia miniſtrabant ei, iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.

Vulg. La. Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, ueſtimentum eius candidum quaſi nix, & capilli capitis eius quaſi lana munda, thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accenſus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius, millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei, iudicium ſedit & libri aperti ſunt.

Illa, inquit, omnia audebat cornu illud magna loquens, & ſuperba, atque arrogantia, & cum ſanctis pugnans donec ſedit iudicium. illud autem nos ſcire par eſt, Deum corporis expertē, ſimplicemque ac nulla forma præditum, quique nullam admittit circumſcriptionem, cum ipſius natura ea ſit, quæ circumſcribi nequeat, perſæpe utilitatis noſtræ cauſa, perinde ac uult, uiſiones figutare; licetq; nobis intueri illum alia ſe forma uidendum Abraam obtuliſſe, alia Moyſi & alia Eſaiæ. et Ezechieli ſimiliter aliam oſtendit ſpeciem. quando itaque uideris reuelationum uarietatem, ne multiforme numen opineris. et ipſum audi per
Oſe. 12. Oſeam prophetam dicentem, Ego uiſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſſimulatus ſum: aſſimulatus ſum dixit, non uiſus ſum: quemadmodum enim uult uiſiones figurat. ſicut denique beatus etiam Ezechiel contemplatus ex electro & igne compoſitum illum, quem uiderat, narrataque uiſione ſubie-
Ezech. 1. 2 cit, hæc ſimilitudo gloriæ domini. ac neque ipſum Dominum a ſe conſpectum dixit, neque ipſam Domini gloriam. Hic itaque beatus Daniel item per antiquum dierum docetur æternum numen, quod cum quidam interpretes etiam ſic intellexiſſent, pro antiquo dierum, poſuerunt antiquans dies. contemplare item capillos puros, & ueſtimentorum ſplendorem, inde undique inculpatam & ſanctam diuinam naturam, neque ipſam ſolum eiuſmodi, ſed etiam ea quæ de ipſa percipi poſſunt, edoctus. iuſtitiam uidelicet, prouidentiam, curam, iudicium. quòd enim uidit cornu ſuperbis utens uerbis, & Dei cultoribus infinitas moliens inſidias, ex undique coruſcante puritate edocetur nō negligente Deo, ſed ob ineffabilem diſpenſationem permittente, hæc illud audere. et ne quis rurſus opinaretur uelle quidem Deum ut pote bonum, ſanctis opem ferre, non poſſe autem. uidet etiam thronum ex igne conſtructum, & rotas itidem ignea præditas

ditas natura, & fluuium ignis thronum trahentes, & mille millia miniſtrantes, & decies centena millia aſſiſtentes. et per hæc quidem diuina poteſtas declaratur, per illa uero incorrupta, nullique reprehenſioni obnoxia natura. per antiquitatem autem æternitas, ſapientia, & manſuetudo. his adiicit. iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. hoc eſt, iudicii reliquum tempus probauit eſſe, & explicauit rerum ab unoquoque geſtarum memoriam, libros enim appellat uniuſcuiusque memoriam. quòd ſi quis etiam Domini pollicitationem exiſtimat his indicari, quam apoſtolis pollicitus eſt, Ponentur, inquiens, duodecim ſedes, & ſedentes iudicabitis duodecim tribus Iſraël, nihil a ratione abhorret, mendacii ſiquidem expers eſt ueritatis pollicitatio, Matt. 19.

Aſpiciebam, inquit, tunc a uoce ſermonum magnorum, quos cornu illud loquebatur, aſpiciebam donec interfecta eſt beſtia illa, & periit, & corpus eius datum eſt in combuſtionem ignis.

Aſpiciebam propter uocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, & uidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periiſſet corpus eius, & traditum eſſet ad comburendum igni. Vulg. La.

Nam propter cornu illius inſaniam, facto, inquit, iudicio quartum etiã regnum deletum eſt. et corpus beſtiæ datum eſt in combuſtionem ignis, illud nos decet annotare, non ſimpliciter dixiſſe tradita eſt beſtia, ſed corpus beſtiæ traditum eſt igni ad comburendum. cum enim per beſtiam omne regnum ſignificet, & in regno alii ſint pietatis alumni, alii improbitatis miniſtri, & hos quidem ſpirituales, illos uero carnales appellare conſueuerimus diuinæ ſcripturæ ſuaſu adducti, iure dixit, non beſtiam traditam eſſe igni ad comburendum, ſed beſtiæ corpus, hoc eſt, craſſiores, & carnales, & nihil ſpiritale cogitantes.

Et reliquarum beſtiarum tranſlatus eſt principatus, & beatitudo uitæ data eſt eis, usque ad tempus & tempus.

Aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet poteſtas, & tempora uitæ conſtituta eſſent eis usque ad tempus & tempus. Vulg. La.

Aliarum enim beſtiarum inquit iam deſierat principatus, quamuis multorum annorum circuitum regnando conſumpſiſſent. certum enim unicuique regnandi tempus definitum fuit. his autẽ ita geſtis, inquit, cum & alia regna iam prius deleta eſſent, & ii, qui in quarto regno erant ſupplicio digni, igni traditi eſſent.

Aſpiciebam inquit in uiſione noctis, & ecce cũ nubibus cæli quaſi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius allatus eſt, & ipſi datus eſt principatus, & honor, & regnum, & omnes populi, tribus, linguæ ipſi ſeruient, poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non tranſibit, & regnum eius nõ corrumpetur.

Aſpiciebam ergo in uiſione noctis, & ecce cum nubibus cæli, quaſi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, &

in conſpectu

in conſpectu eius obtulerunt eum,& dedit ei poteſtatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient, poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur. & regnum eius, quod non corrumpetur.

Vere in Iudæos opportune ea dici poſſunt, quæ olim propheta in ipſos dicebat.
Hiere.3. Facies meretricis facta eſt tibi,ſine pudore facta es ad omnia. quid enim his uetbis apertius? euangelice enim re uera potius & apoſtolice,quàm prophetice & ænigmatice propheta hæc quaſi præco diuulgauit. quòd enim in euangeliis Do-
Matth. 24 minus ait, Videbitis filiũ hominis uenientem in nubibus cæli cum angelis ſuis.
26. & beatus Paulus, Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in uoce Archangeli, & in
ad Theſ. 4 tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui reſurgent incorrupti,& nos qui uiuimus, qui relinquimur, rapiemur in nubibus obuiam Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. hoc aperte nos docuit beatus Daniel, ſecundum ſaluatoris uaticinans aduentum. filium quidem hominis uocans aperte proptet eam, quam ſibi aſciuit naturam, uenientem autem in nubibus, ſecundum id, quod ipſe pollicitus eſt, ut oſtendat illum poteſtatem accipientẽ, & honorem & principatum & regnum ab antiquo dierum,tanquam hominem. hoc enim etiam in ſecundo Pſalmo ex ipſius Domini perſona beatus Dauid ait.Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te, poſtula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ.hoc item beatus Daniel aſſerit, omnes enim populi, inquit, tribus & linguæ ipſi ſeruient, oſtendensque regnum ſine cariturum, poteſtas eius inquit poteſtas æterna, quæ non pertranſibit, & regnum eius non corrumpetur. ſic igitur ſcripta reuelatione adiecit.

Horruit ſpiritus meus, ego Daniel in habitu meo & uiſiones capitis mei conturbabant me.

Vulg. La. Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & uiſiones capitis mei conturbauerunt me.

Et uiſio enim horribilis erat, inquit, & ignoratio eorum, quæ innuebantur, mentem meam confundens perturbationis implebat.

Acceſſi itaque ad unum de aſſiſtentibus, & ueritatem quærebam ab eo, de omnibus his.

Aſſiſtentes ait mille millia, & decies centena millia, per quæ non numerum definitum dixit, ſed maiorem quàm ut numerari poſſit,multitudinem miniſtrorum & eorum qui præſto aderant,declarauit. digniores enim non ſteterant, qui miniſtrare etiam iubebantur, reliqui uero, quòd non ſine metu ſtarent, ſeruitutẽ indicabant. et ſicut in humanis iudiciis ex ſubiectis populis alii aſtant horribilius iudicium præ ſe ferentes, alii egrediuntur & ingrediuntur iudicii reſponſa afferentes, ita in maxime horribili iudicio uidit Daniel decies centena millia aſtantes, & mille millia eorum,quibus miniſtrandi munus erat impoſitum.cum acceſſiſſet itaque interrogans, quæ nam eſſet reuelationis interpretatio, didicit a quodam eorum, qui aſtabant, ueritatem.

Dixit

Dixit enim mihi, hæ beſtiæ magnæ quattuor, quattuor regna ſurgent in terra, quæ auferentur, & accipient regnum ſancti altiſſimi, et obtinebunt illud usque in ſæculum ſæculorum.

Qui dixit mihi interpretationem ſermonum, & docuit me. Hæ quattuor beſtiæ magnæ quattuor ſunt regna, quæ conſurgent de terra. ſuſcipient autem regnum ſancti Dei altiſſimi. et obtinebunt regnum usque in ſæculum, & in ſæculum ſæculorum. Vulg. La.

Animaduertendum eſt diligenter, dixiſſe ipſum hic quoque regna quattuor, ſicut in imagine quattuor item dixerat, ut ne exiſtimemus fictile regnum a ferreo aliud eſſe. etenim ibi finem regni ferrei imbecilliorem fore dixit, & hic ſimiliter tria cornua radicitus ex decem euulſa, ut imbecillius affecta. hæc itaque regna inquit delebuntur, et uerum ac ſempiternum regnum ſanctis altiſſimi tradetur. illud itaque expetens inquit pro nihilo exiſtimato hominum regna in præſenti uita, quæ haud multo poſt habitura ſint finem.

Deinde quærebam, inquit, accurate de quarta beſtia, quia erat differens ultra omnem beſtiam, & terribilis ualde, dentes eius ferrei, & ungues ipſius ærei, comedebat & comminuebat, et reliqua pedibus ſuis conculcabat.

Poſt hoc uolui diligenter diſcere de quarta beſtia quæ erat diſſimilis ualde ab omnibus, & terribilis nimis, dentes & ungues eius ferrei, comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus ſuis conculcabat. Vulg. La.

Notandum eſt dentes ferreos dici, & ungues æreos. Romanorum enim regnum ab omnibus accipit tributum, ideo dentes dixit ferreos. et quia etiam ex Macedonico regno profecti in militiam aſcribuntur, & quod ſunt ungues beſtiis, id regi milites, iure ungues æreos appellauit, quandoquidem tertium quoque regnum æreum uocauit.

Percontabar enim, inquit, & de cornibus eius decem, quæ erant in capite illius, & de quarto, quod aſcenderat, & excuſſerat priorum tria: cornu illud cui erant oculi, & os loquens magna, & uiſio eius maior reliquis.

Et de cornibus decem, quæ habebat in capite, & de alio quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat ceteris. Vulg. La.

Non eſt mirandum ſi ſupra paruum dixit cornu, hic uero uiſionem ipſius maiorem reliquis, ſed oportet diligenter iis, quæ dicuntur, animum adhibere, namque, quia naſcens cornu uidit, paruum ipſum appellauit, tanquam etiam a parua Iudæorum natione profectum, & interim obſcurum obtinens regnum, poſtquam uero radicitus euulſit tria ſuperiora cornua, merito uiſionem ipſius reliquis maiorem uocat. addit itaque adhuc interrogans,

Curnam cornu illud bellum faciebat cum ſanctis, & prævaluit aduerſus eos?

Vulg. La. Aſpiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & prævalebat eis.

Id eſt depreſſit, & humiles fecit eos.

Donec uenit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis altiſſimi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti.

Vulg. La. Donec uenit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis excelſi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti.

Supplicaui, inquit, ut diſcerem, quidnam ſignificet cornu illud faſtu elatum, & arrogantia uerba proferens, ſanctorumque deprimens cætum, quoad antiquus dierum iuſtam ſententiam ferat, reddatque ſanctis regnum, et cornu illius infringat potentiam.

Et dixit mihi, inquit, ſic. beſtia quarta regnum quartum erit in terra, quod ſuperabit omnia regna, & deuorabit omnem terram, et conculcabit, & concidet eam.

Vulg. La. Et ſic ait. beſtia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuerſam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

Hæc autem illi per ænigmata diſcebant, nos uero ipſa experientia didicimus, qui uidemus prædictionis euentum, exactionem tributorum, paupertatem complures opprimentem. et alia cotidie fieri conſpicimus.

Et decem cornua ipſius, inquit, decem reges ſurgent.

Vulg. La. Porro cornua decem ipſius regni decem reges erunt.

Notandum eſt non dixiſſe fore, ut ſinguli exurgant alius alii deinceps ſuccedentes, ſed eodem tempore omnes exurrecturos, atque hæc ita ſe habere, ſequentia teſtantur.

Et poſt eos enim ſurget, inquit, rex alius, qui ſuperabit malis omnes ſuperiores, & tres reges humiliabit.

Vulg. La. Et alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

Quòd ſi non eodem tempore regnarunt, uerum ſinguli ſuperioribus ſuccedentes alius alii, quo modo iſte tres ſuperiores eodem tempore humiliabit? perſpicuum igitur ita prædicere, fore, ut decem circa finem ſimul exurgant. et poſtremus Antichriſtus exoriatur, regnumque obtinere contendat. quem cum ipſis

bellaturum,

bellaturum, ac tres ex ipſis euerſurum aſſerit. qui quidem non contentus ea uictoria, quam de hominibus reportauerit,

Etiam ſermones, inquit, contra altiſſimum loquetur, & ſanctos altiſſimi debellabit, &, ut quædam habent exemplaria, humiliabit, & cogitabit mutare tempora, & legem.

Et ſermones contra excelſum loquetur, et ſanctos altiſſimi conteret, & putabit, quòd poſſit mutare tempora & leges. Vulg. La.

Tanta enim rabie, inquit, & inſania concitabitur, ut ſuperba uerba & maledicta contra Deum altiſſimum coniiciat, omneque ſupplicii genus inferat iis, qui ipſi Deo grato & beneuolo animo inſeruientes ſanctitatis participes fuerint. opinabiturque poſſe ſe pietatem, quæ tunc uigebit, funditus euertere, optimamque ipſius rempub. commutare. hoc enim innuit, cum dixit, cogitabit mutare tempora & legem, hoc eſt eam rempubl. quæ tunc res adminiſtrabit. deinde ſubiicit.

Et tradetur in manu eius

Hoc eſt permittet diuina prouidentia. oſtendensque deformitatis malorum illorum tempus, neque enim in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem, cum dixiſſet, tradetur in manu eius, adiecit, Pſal. 9.

Vsque ad tempus & tempora, & dimidium temporis.

Idque apertius in fine prophetiæ nos edocuit. a tempore enim mutationis continuitatis inquit, & ut data fuerit abominatio deſolationis, dies mille ducenti nonaginta. tempus igitur & tempora, & dimidium temporis, tres annos cum dimidio dicit, quibus cornu illud magna loquens imperabit.

Sed iudicium ſedit, & principatum eius tranſmutabunt, ut deleat & perdat usque in finem.

Et iudicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat usque in finem. Vulg. La.

Hoc item aperte beatus Paulus nos docuit. cum enim dixiſſet ea, quæ paulo ante memorauimus, hæc etiam ſubiecit. tantum, ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui, eum, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, in omni uirtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt. quod autem dicit, tale eſt, oportet id quod modo detinet e medio tolli, extinguetur enim error, qui detinet, & finis idolorum dolis imponetur, & tunc reuelabitur ille iniquus. hoc Dominus quoque in ſacris euangeliis aſſeruit. prædicabitur enim hoc euangelium, inquit, in omnes fines terræ in teſtimonium ipſis. et tunc ueniet finis. hoc inde edoctus beatus Paulus Theſſalonicenſes ipſe docet, ac per illos omnes pietatis amatores, quaſi dicat, ne exiſtimetis fore, ut nunc ille ueritatis hoſtis

2. ad Theſ. 2. — Matt. 24.

appareat. oportet enim prius idolorum errorem, qui homines detinet, extin-
gui, et corroborari euangelii prædicationem, deinde ſic iniquum illum reuela-
ri. tum ipſius quoque perniciem oſtendit, quem Dominus, inquit, Ieſus inter-
ficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. tum etiam quo pacto
apparebit, declarat. cuius eſt, inquit, aduentus ſecundum operationem ſata-
næ. imitabitur enim diabolus Dei & ſaluatoris noſtri humanitatem; et ſicut Do
minus per humanam naturam apparens noſtræ ſalutis auctor fuit, ita etiam dia-
bolus ſumpto ſuæ improbitatis idoneo inſtrumento, per ipſum propriam uirtu-
tem oſtendet, mendacibus ſignis, & prodigiis, & falſa miraculorum ſpecie otio
ſos homines ſeducens ac docens, cur nam hæc fieri permittat auctor omnium re
rum Deus, adiecit, eo quòd caritatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent,
ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur
omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Hoc idem
Ioan. 5. Dominus quoque Iudæis dixit. Ego ueni in nomine patris mei, & non accepi-
ſtis me, ueniet alius in nomine ſuo, & illum accipietis. hæc autem docens an-
gelus Danielem, ſermones, ait, contra altiſſimum loquetur, & ſanctos altiſſimi
debellabit, & cogitabit mutare tempora & legem, & dabitur in manu eius usque
ad tẽpus & tempora & dimidium tẽporis. & iudicium ſedit, & principatum eius
transmutabunt, ut deleat & perdat usque in finem. uidete quemadmodum ea,
quæ angelus ænigmatice interpretatus eſt, aperte beatus Paulus edocuerit. et
Matt. 24. Dominus item præſignificans futuras in ſanctos impiorum inuaſiones, Erit, di-
cebat, tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque
fiet, et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter
electos breuiabuntur dies illi. deinde cum ſanctis ſuis diſcipulis conſuluiſſet, &
per illos omnibus hominibus, cauerent ne ſeducerentur ab iis, qui dicerent hic
uel illic Chriſtum eſſe. non enim amplius clam & occulte, ſed palam cum gloria
apparebit. adiecit: tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cæli,
cum uirtute multa, & maieſtate, & mittet angelos ſuos cum tuba & uoce ma-
gna, & congregabunt electos eius a quattuor uentis a ſummis cælorum usque
ad terminos eorum. hæc itidem Danieli prædicens angelus, iis, quæ iam dixe-
rat, adiecit.

Et regnum, & poteſtas, & magnitudo regum, qui ſunt ſubter o-
mne cælum, data ſunt ſanctis altiſſimi, & regnum eius regnum æter
num, & omnes principatus ipſi ſeruient, & obedient. hucusque fi-
nis uerbi.

Vulg. La. Regnum autem, & poteſtas & magnitudo regni, quæ eſt ſubter
omne cælum, detur populo ſanctorum altiſſimi, cuius regnum, re-
gnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſeruient ei, & obedient. hu-
cusque finis uerbi.

Hoc eſt, omnium rerũ huiuſce uitæ hic eſt finis, ut deficiant omnia terræ regna,
tradaturque ſanctis altiſſimi regnum æternum, ac regnantes ei obediant & ami-
ce ſeruiant. eſt enim perenne regnũ eius ac fine carens. His auditis inquit, ego
Daniel terrore multo completus ſum, ut ne cogitationes quidem meæ in me
quieſcerent,

quieſcerent, ſed confunderentur,& continenter conturbarentur: et forma mea multum hac de cauſa immutaretur. ueruntamen

Oſtenſa mihi myſteria haud paſſim diuulgaui, ſed in corde meo ea conſeruabam.

Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata eſt in me, uerbum autem in corde meo conſeruaui. Vulg. La.

Beatus igitur Daniel hæc nos docuit, ego autem in præſenti omiſſa Iudæorum accuſatione, uehementer admiror, quoſdam pietatis magiſtros quartam beſtiam uocaſſe regnum Macedonicum. oportuit enim ipſos primum conſiderare tertiam beſtiam quattuor habuiſſe capita, quod aperte indicabat poſt Alexandri obitum quadripartitam regni diuiſionem. deinde animaduertendum erat & quartam beſtiam eodem tempore decem habuiſſe cornua. et paruum cornu tria priora cornua radicitus euulſiſſe. et quattuor, at nõ decem reges Alexandri regnum excepiſſe. et ut aliis omiſſis, ad finem perueniam, illud etiam ſimul inſpiciendum erat, dixiſſe prophetã poſt quartæ beſtiæ interitum ſanctis altiſſimi regnum traditum iri. quare etiam iudicium ſedit, ſancti autem altiſſimi nõ poſt Antiochum illuſtrem, id eſt Epiphanem regnũ exceperunt. quòd ſi potentiam quandam adepti ſunt beati Maccabæi,nõ tamen diutius regnarunt, Iudas enim tres annos præfectus fuit, Ionathan undeuiginti, Simon octo, alii uero, ut ne ſingula percurrens prolixiore utar oratione, cum parumper regnaſſent,uel morte extincti ſunt, uel calamitatibus affecti & in diſcrimen adducti imperio priuati fuere. alioqui, ne omnes quidem iſti ſancti, cum quidam in illis improbi extiterint, & ut omnes etiam ponamus ſanctos eſſe, his omnibus deletis Herodes totius Iudææ rex declaratus eſt. quomodo itaque uerum erit, quod ab Angelo dictum eſt, poſt deletum cornu illud, regnum & poteſtatem, & magnitudinem regum, qui ſunt ſubter omne cælum, data eſſe ſanctis altiſſimi, & regnum eius regnum æternum? nihil enim horum Maccabæis conuenit. neque enim illis regnum creditum fuit,ſed cum ductores exercitus eſſent, uincebant. et celerem finem ſortiti ſunt. relinquitur itaque, ut quartam beſtiam Romanorum regnum intelligamus, circiter finem cuius decẽ eodem tempore conſurgent reges,atque omnis improbitatis opifex & magiſter nouiſſimus apparebit ea faciens ac patiens, quæ docti ſumus, poſt cuius interitum Dei & ſaluatoris noſtri apparebit aduentus; et de omnibus hominibus iudicium fiet; et aperientur libri, id eſt, eorum quæ ab unoquoque in uita geſta fuerint, recordationes. & igni tradetur beſtiæ corpus, hoc eſt, illi qui adempta animæ poteſtate corpori licentiam conceſſerint, & carnis ſenſui in uita addicti fuerint. reddet autẽ iuſtus iudex ſanctis regnum clamans: Venite benedicti patris mei,poſſidete paratum uobis regnum a conſtitutione mundi, quod utinam nos omnes conſequamur gratia, & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

ORATIO OCTAVA.

In anno tertio regni Baltaſar, uiſio apparuit mihi, ego Daniel,poſt conſpectum mihi principium.

Vulg. La. Anno tertio regni Baltaſar regis, uiſio apparuit mihi, ego Daniel, poſt id, quod uideram in principio.

Cum adhuc, inquit, Chaldæorum, ſiue Aſsyriorum uigeret imperium, aliam reuelationē uidi poſt illam priorem,& hanc recentiorem tempus declarat, priorem enim uidir anno primo Baltaſar regis chaldæorum,hanc uero anno eiuſdem tertio. neque temere tempus notat, ſed docens multo ante tempore quàm hæc fierent, a rerum omnium auctore Deo ſe conſecutum eſſe, ut præcognoſceret.

Et uidi inquit in uiſione, & factum eſt, cum uiderem ego, & eram in Suſis, caſtro, quod eſt in regione Elam.

Vulg. La. Vidi in uiſione mea, cum eſſem in Suſan caſtro, quod eſt in Elam ciuitate.

Suſa olim metropolis erat Perſarum. quando itaque Perſici regni diſcit euerſionem, neceſſario in illa urbe ſibi uidetur inſpicere reuelationem, & uidi, inquit, in uiſione, hoc eſt non uigilans, neque interdiu hæc conſpexi, ſed in ſomnis mihi auctor rerum omnium Deus oſtendit.

Et eram, inquit, ſuper Vbal.

Vulg. La. Vidi autem in uiſione eſſe me ſuper portam Vlai.

Iuxta portam inquit mihi uidebar ſtare,ita enim quidam poſuerunt interpretes.

Et ſuſtuli oculos meos, & ecce aries unus ſtans ſuper Vbal, & ipſi cornua excelſa, & unum excelſius altero, & excelſius aſcendebat in extremo.

Vulg. La. Et leuaui oculos meos & uidi, & ecce aries unus ſtabat ante paludem habens cornua excelſa, & unum excelſius altero, atque ſuccreſcens.

Perſicum regnum arieti ſimile intuetur, tanquam diuitiis ſuis laborans, multarumque facultatum obtinens abundantiam. duo cornua in ariete contemplatur. quia primus ipſorum regno potitus eſt Cyrus, & usque ad filios tantum regnum ipſum tranſmiſit, Cambyſe enim illius filio uita functo paucos menſes magi regnum obtinuerunt, quod paulo poſt excepit Darius hyſtaſpis,usque ad filios & nepotes * regnum usque ad Darium tranſmittit, quo interfecto Alexander Macedo, regno potitus eſt. Duo itaque genera regum per duo cornua ſignificantur. et ambo quidem intuetur excelſa, excelſius autem priore poſterius, ſicut enim iam ante diximus, amplius Dario & Xerxe ſceptra tenentibus regnum fuit. nam Cyrus pontum Euxinum & Aſiam ſibi ſubegit. Darius etiam Scythas nomadas cum reliquis ſibi ſubiectis coniunxit.Xerxes Europæ quoque regni iugum imponere conarus eſt. Idcirco duo cornua in Ariete contemplatur,ſed alterum prius,alterum poſterius,& poſterius excelſius priore.

Et uidi inquit arietem cornu petentem contra mare, & boream, & auſtrum.

Poſtea

Poſtea uidi arietem cornibus uentilantem, contra occidentem, & contra aquilonem, & contra meridiem. Vulg. La.

Omnia enim & ad aquilonem,& ad auſtrum ſita ſibi ſubiecta habebat. et itidem ea, quæ ad occidentem usque ad ipſum mare, & plurimas item inſulas in ſeruitutem redegit. ſtatim itaque cũ Xerxe bellum græciæ inferente & Cyprii,& Rhodii, Samii, & Lesbii, & Chii,& Cyclades omnes inita ſocietate pugnabant,hac de cauſa uidit arietem cornu petentem contra mare, & aquilonem, & auſtrum.

Et omnes, inquit, beſtiæ non ſtabunt in conſpectu eius, & non erat liberans de manu eius, & fecit ſecundum uoluntatem ſuam, & magnificatus eſt.

Et omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neque liberare de manu eius, fecitque ſecundum uoluntatem ſuam, & magnificatus eſt. Vulg. La.

Beſtias autem rurſus alia regna ſingularia uocat, Syrorum, Cilicum, Arabum, Aegyptiorum, & beſtias ipſa appellat eo, quòd ſubiectis populis terribilia forent. nullum itaque regnum, inquit, reſiſtere poterat regno illi, quod cornu petebat contra auſtrum, & aquilonem, & mare, & nemo hominum poterat ab illo imperio liberum quempiam demonſtrare, ſed quodcunque ei uidebatur, illud ad exitum perducebat.

S.M.D. N.

Et ego, inquit, intelligebam.

Hæc, inquit, contemplans mecum ipſe reputabam, quæ per hæc ſignificarentur, ea cupiens inuenire, meque hæc cogitante,

Ecce hircus caprarum ueniebat a libyco ſuper faciem totius terræ, & hirco illi cornu erat conſpicuum inter oculos eius.

Ecce autem hircus caprarum ueniebat ab occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram, porro hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos. Vulg. La.

Macedonicum regnũ hoc in loco a ſomnii ænigmate ſignificatum eſt, quod propter celeritatem, agilitatemque hircum appellauit, ariete enim uelocior eſt hircus, & a libyco ipſum ueniſſe dixit, quia cum Aegyptum ptius ſubegiſſet, deinde in Perſarum regionẽ conceſſit. uicit enim Darium in Cilicia, & inde percurſa Aſsyria, Phænice, & Palæſtina, & urbibus partim deditione, partim ui captis in Aegyptum profectus eſt. deinde illo quoque regno potitus, Perſide occupata maximum ipſorum euertit regnum. unum autem cornu conſpicuum, hoc eſt, inſigne & illuſtre ipſum uocat Alexandrum,& inter hirci oculos natum aſſerit illud cornu propter ingenium, & prudentiam, & ſagacitatem mentis ipſius Alexandri.

Et uenit, inquit, hircus usque ad arietem habentem cornua, quem uidi ſtantem ſuper Vbal. et cucurrit ad eum in impetu roboris ſui,

& uidi

& uidi ipſum perueniſſe usque ad arietem, & efferatus eſt contra eum, & percuſſit arietem, & contriuit utraque cornua eius, & non erat robur arieti, ut ſtaret coram ipſo. et proiecit ipſum in terram, & conculcauit ipſum, & non erat eripiens arietem de manu eius.

Vulg. La. Et uenit usque ad arietem illum cornutum, quem uideram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ, cumque appropinquaſſet prope arietem efferatus eſt in eum, & percuſſit arietem, & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries reſiſtere ei, cumque eum miſiſſet in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius.

Primum enim cum illius ducibus congreſſus in Aſiæ regionibus, omne ipſis imperium ademit, deinde cum Darius in Cilicia ingenti cum exercitu occurriſſet, alterum prœlium committitur, & Darius in fugã uertitur, multisque militibus interfectis captiuas Darii filias Alexander accepit. tum rurſus poſt reuerſionem ex Aegypto ad Babylonem inſtructa acie & ipſum Darium occidit, & Perſicum euertit regnum. et contrita ait utraque ipſius fuiſſe cornua, eo quòd Medi etiam Perſæ ſimul nominantur, cum Cyrus, qui primus regnauit, a patre Medo, & a matre Perſa duceret originem. et quia primus ipſorum rex utrisque his nominibus appellatus eſt, neceſſario illi quoque, qui ſub eius regno erant, Medos & Perſas ipſos nominabant, in unum enim principatum utraque regna conuenere. externi quoque ſcriptores & Perſas & Medos eoſdem nuncupant. ita autem inquit contritis arietis cornibus,

Hircus caprarum magnificatus eſt, usque ualde.

Vulg. La. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis.

Perſico enim ſiue Medo euerſo regno Alexander in omnes imperium adeptus eſt, ſed iſte quoque cum breue tempus ſuperuixiſſet, ſortitus eſt uitæ finem, & hoc uidit beatus Daniel, idcirco ait.

Et cum roboraretur ipſe, contritum eſt cornu illud magnum.

Vulg. La. Cumque creuiſſet fractum eſt cornu magnum.

Poſt uictoriam illam maximam, inquit, communem hominum Alexander ſortitus eſt finem.

Et aſcenderunt, inquit, quattuor cornua ſubter illud ad quattuor uentos cæli.

Vulg. La. Et orta ſunt quattuor cornua ſubter illud per quattuor uentos cæli.

Quattuor autem cornua, quattuor illos reges innuunt, qui eodem tempore ſimul Alexandro ſucceſſere. Ptolemæus enim Lagi Aegypti accepit imperium, Seleucus Nicanor Babylonẽ obtinuit, & reliquas partes usque ad Syriam pertinentes, Antigonus Aſia potitus eſt, Macedonia Antipater, aut, ut quibuſdam ſcriptoribus

Digitized by Google

ſcriptoribus uidetur, Philippus, qui etiam Aridæus dictus eſt, Alexandri frater. et illud notandum eſt, conſpexiſſe prophetam tertiam beſtiam quattuor haben- tem capita, & hircum poſt unum cornu contritum quattuor cornua produxiſſe, ut perſpicuum ſit, eadem & per hircum & per tertiam beſtiam ſignificari.

Et ex uno, inquit, cornuum egreſſum eſt cornu unum robuſtum.

De uno autem ex eis egreſſum eſt cornu unum modicum. Vulg. La.

Antiochum dicit illuſtrem, id eſt Epiphanem, qui Antiochi illius, qui magnus uocabatur, filius fuit.

Et magnificatum eſt inquit ad auſtrum, & ad orientem, & ad libycum, & ad uirtutem.

Et factum eſt grande contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem.

Potens, inquit, effectus ſuperauit Aegypti regem, & nationes ad orientem ſitas in ſuam redegit poteſtatem. et cum exercitu profectus Iudæis quoque, inquit, bellum intulit, & ſanctam Metropolim ſubegit. uirtutem enim ipſam appellauit, propter diuinam gratiam, quæ id temporis in templo florebat. idque planius faciens ſubiecit.

Et magnificatum eſt usque ad uirtutem cæli, et cecidit in terram de uirtute, & de ſtellis, & conculcauit eas.

Et magnificatum eſt usque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.

Hæc nos apertius edocent primus & ſecundus Maccabæorum libri, & Ioſephus hiſtoriographus hæc accurate conſcripſit, & nos itẽ breuiter, quæ ad ipſum pertinent, enarrabimus. Cum Iudæi illi, qui ex eo genere nati erant, cuius erat maximus pontificatus, contra principem ſacerdotum eo tempore ſeditionem concitaſſent, qui hunc principatũ appetebant, ad Antiochum profecti ei perſuadent, ut Iudæorum rempub. ad græca transferat inſtituta, & gymnaſium in urbe ædificandum curet. quibus rebus geſtis pii homines in luctu erant, & mærebant, quòd apertam cernerent legum uiolationem, at reliqua turba liberę absque ullo metu diuinam legem conculcabat, et in circumciſionis præceptum contumelioſe illudebat. uehementiore autem conflata ſeditione cum eò perueniſſet Antiochus, plurimos pios homines occidit, & auſus eſt in ſacri templi adyta ingredi, quò ingreſſus omnia quæ templi erant prædatus eſt, ſibique theſauris uendicatis, & uſurpatis omnibus muneribus, & poculis & phialis & crateribus, aureaque menſa, & aureo thuribulo, & candelabris ex auro confectis, & omnibus omnino diuini miniſterii uaſis, aram inſuper in Dei templo Ioui cõſtruxit, omnemque urbem idolis compleuit, & omnes ſacrificare cogebat, & ipſe etiam ſuem in diuina ara mactauit, ac Iouis Olympii templum nuncupauit. hæc omnia beatus Daniel multo ante docet, uidet enim per cornu, ipſum Antiochum, qui magnus factus eſt, usque ad uirtutem cæli, id eſt, inſania contra ipſum rerum omnium

omnium auctorem Deum concitatus eſt, cui & populus, & templum dedicatum erat,& cecidit in terram de uirtute, & de ſtellis, & conculcauit eas. plurimi enim ex populo uiolata Dei lege ex ordine cæleſtium exciderunt, & ab iſtius tyrannide conculcati ſunt, qui ſeipſos perdiderunt. ac ſtellas ipſos propter nobilitatē, ſplendoremque pietatis appellauit. innuitque quod olim Abraæ promiſſum fuit: faciam enim ſemen tuum, inquit, ſicut ſtellas cæli. neque enim contentus fuit, inquit, conculcaſſe plures eorum, qui ſtellæ uocabantur, ſed etiam

Vſque ad principem uirtutis magnificatum eſt.

Vulg. La. Et magnificatum eſt usque ad fortitudinem cæli.

Rabie enim & inſania contra ipſum Deum & regem huius exercitus, ideſt, populi ſancti,exarſit, & hæc facere inquit perſeuerabat, quoad princeps exercitus liberaret eos e captiuitate, id eſt, quoad opem diuinam conſequerentur. et nos per archangelum illum, cui munus hoc impoſitum eſt, ut noſter ſit præſes & cuſtos, adipiſceremur ſalutem. deinde apertius quæ auſurus foret Antiochus præſignificat.

Et per ipſum, inquit, ſacrificium turbatum eſt peccato.

Neque enim permittebat ſecundum legem offerri ſacrificia, ſed græco ritu ea perfici cogebat. tum ſubiicit.

Quia etiam factum eſt, & proſpere ei ſucceſſit.

Tunc enim impedimentum nullum fuit, quod eius rabiem coerceret.

Et ſanctum, inquit deſolabitur, & datum eſt ſuper ſacrificium peccatum,& proiecta eſt in terram iuſtitia, & fecit, & proſpere ſucceſſit.

Vulg. La. Et ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata, & proſternetur ueritas in terra, & faciet, & proſperabitur.

Furore enim percitus, & tyrannide utens polluere auſus eſt altare peracto non legitimo ſacrificio, uacuum autem ab ornatu diuinum templum fecit, iuſtitiæq; leges conculcauit iniuſta piis hominibus illata nece, & interim dum hæc faceret, proſpere ei ſuccedebat. deinde

Audiui quendam ſanctum loquentem, & dixit unus ſanctus phelmoni loquenti. uſque quo uiſio ſtabit, & ſacrificium ablatum,& peccatum deſolationis datum, ſanctum, & fortitudo conculcabitur?

Vulg. La. Et audiui unum de ſanctis loquentem, & dixit unus ſanctus alteri neſcio cui loquenti. uſque quo uiſio & iuge ſacrificium, & peccatum deſolationis, quæ facta eſt, & ſanctuariū & fortitudo conculcabitur?

Phelmoni hebraica lingua græca uoce quendam ſignificat, idque teſtatur Syrorum lingua hebrææ affinis. ait itaque beatus Daniel, audiui quendam ſanctum

de alio

de alio ſancto quærentem . et perſpicuum eſt illum uidiſſe angelos inter ſe colloquentes, ac diſcere cupientes, quantum futurum ſit temerariæ impietatis, iniquitatisque, & deſolationis templi, & minime legitimi, deteſtabilisque ſacrificii tempus, ac tyrannidis illius, qua populus opprimetur.

Et dixit ei, inquit, usque ad ueſperam & mane dies duo mille & trecenti, & purgabitur ſanctum.

Et dixit ei, usque ad ueſperam & mane dies duo millia trecenti, & mundabitur ſanctuarium. Vulg. La.

Veſperam uocauit calamitatum initium, & mane calamitatum finem. quia quæ dolorem afferunt, ea nocti ac tenebris comparantur. a præſenti, inquit, initio calamitatum usque ad finem malorum tantum temporis intercedit, & computati dies hi ſecundum hebræorum rationem ſex annorum & ſex menſium numerum perficiunt. tamdiu enim graſſata eſt Iudæorum calamitas.

Et factum eſt, inquit, cum uiderem ego Daniel uiſionem, quærebam intelligentiam.

Factum eſt autem, cum uiderem ego Daniel uiſionem & quærerem intelligentiam. Vulg. La.

His inquit conſpectis, intelligere, & accurate percipere cupiebam, quæ per hæc ſignificarentur ænigmata.

Et ecce ſtetit in conſpectu meo quaſi uiſio uiri.

Ecce ſtetit in conſpectu meo quaſi ſpecies uiri. Vulg. La.

Videbar, inquit, mihi uidere uirum,

Et audiui uocem uiri inter Vbal, & uocauit, & dixit, Gabriel fac intelligere illum uiſionem.

Et audiui uocem uiri inter Vlai, & clamauit, & ait, Gabriel fac intelligere iſtum uiſionem. Vulg. La.

Audiui etiam alium quendam humana uoce utentem, & imperantem ei, qui aſſiſtebat mihi, quem Gabrielem quoque nominauit, ut interpretaretur mihi reuelationis ænigmata. ex iis, quæ dicta ſunt coniici poteſt, eum, qui iubebat, Dominum fuiſſe.

Et uenit, inquit, & ſtetit iuxta ſtationem meam.

Et uenit, & ſtetit iuxta ubi ego ſtabam. Vulg. La.

Statim, inquit, iuſſus uenit, & prope me ſtetit.

Et cum uenirct ipſe obſtupui, & cado in faciem meam.

Cumque

Vulg. La. Cumque ueniſſet, pauens corrui in faciem meam.

Idonea hæc ſunt ad conuincendum Eunomii faſtum, qui ipſam ſe cognoſcere Dei eſſentiam arroganter iactitat. ſi enim angelorum contemplationem, eamdemque contemplantis uiribus dimenſam tantus propheta non tulit, quid magis impium aut deteſtabilius iis qui gloriantur diuinam ſe nouiſſe ſubſtantiam? ſed ad propoſitum reuertamur.

Et dixit ad me, intellige fili hominis, adhuc enim in temporis finem.

Vulg. La. Et ait, ad me intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur uiſio.

Ne exiſtimes, inquit, in præſenti his rebus finem impoſitum iri, ſiquidem poſt multos annos fient, expleto enim definito tempore, horum unumquodque ad exitum perducetur.

Et cum loqueretur ipſe mecum, cado in faciem meam ſuper terram & tetigit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos. et dixit, ecce ego indico tibi futura in nouiſſimis iræ filiis populi tui. adhuc enim in temporis finem manent.

Vulg. La. Cumque loqueretur ad me collapſus ſum pronus in terram, & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo, dixitque mihi, ego oſtendam tibi, quæ futura ſunt in nouiſſimo maledictionis, quoniam habet tempus finem ſuum.

Cum uidiſſet me, inquit, præ metu collapſum, primum erexit me, deinde conſolatur indicans ea ſe gratia ueniſſe, ut mihi futura cupienti præmonſtraret, & qualia propter diuinam iram rurſus eſſent inuaſura populum meũ, deinde metum, quo afficiebar, mihi ademptum cupiens, hæc longo poſt tempore futura indicauit. et quæ uideram ea mihi ſingula interpretatus eſt, ita locutus.

Iſte aries, quem uidiſti habens cornua, rex Medorum eſt, & Perſarum.

Vulg. La. Aries quem uidiſti habere cornua rex Medorum eſt, atque Perſarum.

Nam quia ſimulatque chaldaicũ ſiue Aſsyrium Darius Medus excepit regnum, etiam Cyrus Perſa tunc ad Perſas tranſtulit imperium, qui & Medus erat & Perſa, propter generis coniunctionem, neceſſario Perſis Medos præpoſuit, & ait; arietem eſſe regem Medorum & Perſarum, ambo enim, & poſtremus Darius qui Arſamenis appellatus fuit, quem Alexander Macedo confecit, utraque regna adminiſtrauit.

Et hircus, inquit, caprarum rex græcorum, & cornu illud magnum, quod erat inter oculos eius, ipſe eſt rex primus.

Porro

Porro hircus caprarum rex græcorum eſt, & cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipſe eſt rex primus. Vulg. La.

De Alexandro loquitur.

Quod autem contritum eſt, & ſteterunt quattuor cornua ſubter illud, quattuor reges conſurgent de gente eius, & non in robore illius.

Quòd autem fracto illo ſurrexerunt quattuor pro eo, quattuor reges de gente eius conſurgent, ſed non in fortitudine eius. Vulg. La.

Nam poſt illius, inquit, obitum regnum illius in quattuor regna diuidetur, quin etiam & ſi quattuor fuerint qui regnent, non poterunt tamen egregia illa facinora, quæ ille faciebat, perficere, uerum multo ſe eius uirtute inferiores præſtabunt.

Et in extremo, inquit, regni ipſorum, completis peccatis eorum,

Et poſt regnum eorum, cum creuerint iniquitates, Vulg. La.

Quando, inquit, ad ſummam impietatem peruenerint, & ultra meæ diutinæ lenitatis terminos deliquerint,

Conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & forte robur eius, & non in robore ſuo.

Conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed non in uiribus ſuis. Vulg. La.

Antiochi uerſutam malitiam per hæc innuit, & præter malitiam, potentiam, quam ille ſibi comparauerat, deinde docens eum hæc facturum, Deo uidelicet permittente, neceſſario ſubiecit, & non in robore eius, & Aſsyrio ait Deus per Eſaiam prophetam, nunquid gloriabitur ſecuris ſine incidente in ea? aut exaltabitur ſerra ſine trahente eam? ita & hic, audebit hæc, inquit, Antiochus non ut potens, ſed Deo permittente.

Et mirabilia, inquit, corrumpet, & diriget, & faciet, & interficiet fortes, & populum ſanctum & iugum uinculi eius diriget,

Et ſupra quàm credi poteſt, uniuerſa uaſtabit, & proſperabitur, & faciet, & interficiet robuſtos, & populum ſanctorum ſecundum uoluntatem ſuam. Vulg. La.

Id eſt, nihil ipſi erit impedimento, quin omnia faciat quæcunque uoluerit. de talibus beatus Dauid præcipit, cum ait. noli æmulari in eo, qui proſperatur in uia ſua, in homine faciente iniuſtitias, perſæpe enim accidit ut impietati & iniquitati addictis hominibus, quique audeant admodum iniuſta, res proſpere ſuccedant. Iugum igitur inquit, uinculi eius diriget, hoc eſt, quæcunque ſubiectis populis imperabit, ea coget illos perficere. deinde uerſutam illius malitiam, doloſamque ſimulationem prædicens, Pſal. 36.

I Dolus

Dolus inquit in manu eius, & in corde ſuo magnificabitur, & dolo interficiet multos.

Vulg. La. Et dirigetur dolus in manu eius, & cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos.

A principio enim Gymnaſium in Hieroſolymis ædificari præcepit, deinde ſuillis ueſci carnibus, tum etiam coegit ſacrificare, ac uerbis fallacibus uſus pios homines in fraudem impellere conabatur, ac regia munera pollicitus omnes in legem delinquentes cernere cupiebat. idcirco dolus, inquit, in manu eius, & in corde ſuo magnificabitur. maximum enim ſeipſum omnium hominum exiſtimauit eſſe. et dolo interficiet multos, quoſcunque ſcilicet in fraudem inducere potuerit.

Et in perditione multorum, inquit, ſtabit.

Hoc eſt, quæſtione adhibita, exquiſitis tormentis utetur, donec plures uiderit propriam ſalutem amiſiſſe. neque contentus ea contra homines inſania,

Etiam in principem, inquit, principum ſtabit.

Vulg. La. Et contra principem principum conſurget.

Hoc eſt contra ipſum regem regum, qui dominantibus dominatur, inſaniens, dedicatum illi templum polluere aggreſſus, & permiſſam ſibi contra Iudæos licentiam oſtendens.

Et quaſi oua, inquit, manu ipſos conteret.

Vulg. La. Et ſine manu conteretur.

Ita facillime omnia hæc, inquit, perficiet, perinde atque ſi quis oua manu uellet conterere. atque hic ipſorum Iudæorum ſegnitiem notat, qui neglectis rebus diuinis, ab ipſo Deo deſerti, & ſuperna fuere prouidentia deſtituti. his adiicit.

Et uiſio ueſpere & mane, quæ dicta eſt, uera eſt.

Hoc eſt, & tempus calamitatibus definitum ſine ulla dubitatione uerum eſt. quia uero multum temporis intercedit,

Et tu ſigna, inquit, uiſionem, quia in dies multos erit.

Vulg. La. Tu ergo uiſionem ſigna, quia poſt multos dies erit.

Hoc eſt, obſcuram adhuc ipſam multis relinque, tibi enim ut cupienti hæc ante res ipſas declaranda curaui.

Et ego, inquit, Daniel dormiui, & obtorpui dies, & ſurrexi, & faciebam opera regis, & admirabar uiſionem, & non erat intelligens.

Vulg. La. Et ego Daniel langui, & ægrotaui per dies, cumque ſurrexiſſem, faciebam opera regis, & ſtupebam ad uiſionem, & non erat qui interpretaretur.

Cum

Cum enim didiciſſem ea mala, quæ rurſus populum meum eſſent oppreſſura, tanto mærore affectus fui, ut etiam ob eam rem in ægritudinem inciderim; uerumtamen ita affectus, quæ a rege mihi commiſſa fuerant, adminiſtrabam, nemine infirmitatis cauſam cognoſcente. Hic nouerat etiam cum beato Paulo dicere. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur & ego non uror? & flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus. et ſi patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. ita affectus & hac erga conſeruos beneuolentia præditus perceptis iis calamitatibus, quæ multis poſt ſæculis in ipſos conſeruos eſſent inuaſuræ, lamentari ac lugere perſeuerabat; præſertim cum exploratum haberet eorum ſe malorum omnino expertem fore, qui e præſenti uita haud multo poſt eſſet deceſſurus. hanc eandem caritatem decet nos item cognatis & conſeruis præſtare, idemque mutuo ſentire, & membrorum mutuam, qua ſibi compatiuntur, cognationem imitari: ſiquidem membra alter alterius uocati ſumus, ac digni effecti, qui Chriſti corpus appellemur. ipſi gloria in ſæcula ſæculorum. Amen. 2. ad cor. 11.

ORATIO NONA.

In primo anno Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui regnauit ſuper regno chaldæorum in anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerorũ annorum, qui factus eſt ſermo domini ad Hieremiam prophetam, ut compleretur deſolatio Hieruſalem, ſeptuaginta anni.

In anno primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſuper regnum chaldæorum, anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo domini ad Hieremiam prophetam, ut complerentur deſolationis Hieruſalem ſeptuaginta anni. Vulg. La.

Hinc quoque perſpicuũ eſt aliud fuiſſe Darii Aſſueri, aliud Cyri Perſæ regnum, & cum iis, quæ paulo ante dicta ſunt, modo recitata conſentiunt, neque enim Darium ſimpliciter Medum appellauit, ſed de ſemine Medorum, ut planum fieret non utrinque materno ſcilicet & paterno genere Medum illum fuiſſe. regnauit tamen ſuper regnum chaldæorum, Baltaſar poſt languorem diuina plaga nocte interfecto, & breue admodum tempus Darius iſte regnaſſe mihi uidetur. beatus enim Daniel, cum iam reliquum expletum uidiſſet captiuitatis terminum, ratiocinatus ſeptuaginta annorum numerum, quem per prophetam Hieremiam prædixit auctor omnium rerum Deus, pro populo cœpit domino ſupplicare. tempus autem expletum eſt regnante Cyro Perſarum rege, ut beatus Eſdras ait, qui ſtatim initio ſui uoluminis poſt procemia facta breuiter mentione de Hieroſolymorum expugnatione, & de ſeruitute, in quam patria redacta fuit, & de captiuis in Babylonem abductis, ſubiecit.

Et fuerunt pueri ei, & filiis eius, quoad regnarent Perſæ, ut expleretur ſermo Domini per os Hieremiæ, quouſque ſuſciperet terra ſab- 2.Para.36 1.Eſd.1.

bata ſua, omne tempus deſolationis ſuæ ſabbata celebrabit, ut expleantur anni ſeptuaginta, regnante Cyro Perſarum rege, anno primo, ut perficiatur uerbum domini per os Hieremiæ.

Vulg. La. Si quis euaſerat gladium ductus in Babylonem ſeruiuit regi, & filiis eius, donec imperaret rex Perſarum, & compleretur ſermo domini ex ore Hieremiæ, & celebraret terra ſabbata ſua: cunctis enim diebus deſolationis egit ſabbatum usque dum complerentur ſeptuaginta anni: anno autem primo Cyri regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Hieremiæ.

Et ſanctiſſimus Hieremias ita ait.

Hiere. 25. Ecce ego mitto, & aſſumam gentem aquilonis, Nabuchodonoſor regem Babylonis, ſeruum meum: et adducam eum ſuper terrā hanc, & ſuper incolentes eam, & ſuper omnes nationes quæ ſunt in circuitu ipſorum, & deſolabo eos, & dabo eos in deſolationem, & in ſibilum, & in opprobrium ſempiternum, et auferam ab ipſis uocem gaudii, & uocem lætitiæ, & uocem ſponſi, & uocem ſponſæ, odorem unguenti, & lumen lucernæ, & erit omnis ipſius terra in deſolationem, & ſeruient in gentibus ſeptuaginta annos. & cum expleti fuerint ſeptuaginta anni, uindicabo ſuper regem Babylonis, & ſuper gentem illam dicit Dominus iniquitates ipſorum, & ſuper terrā chaldæorum & ponam eos in deſolationem ſempiternam.

Vulg. La. Ecce ego mittam & aſſumam uniuerſas cognationes aquilonis, ait dominus, & Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meum, & adducam eos ſuper terram iſtam, & ſuper habitatores eius, & ſuper omnes nationes, quæ in circuitu illius ſunt, & interficiam eos, & ponam eos in ſtuporem & in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas, perdamque ex eis uocem gaudii, & uocem lætitiæ, uocem ſponſi, & uocem ſponſæ, uocem molæ, & lumen lucernæ. et erit uniuerſa terra hæc in ſolitudinem & in ſtuporem, & ſeruient omnes gentes iſtæ regi Babylonis ſeptuaginta annis. cumque impleti fuerint ſeptuaginta anni, uiſitabo ſuper regem Babylonis, & ſuper gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & ſuper terram chaldæorum, & ponam illam in ſolitudines ſempiternas.

Beatus igitur Hieremias tunc expletum iri captiuitatis tempus innuit, cum chaldaicum regnum euerteretur, quod Esdras facta Cyri mentione apertius declarauit. Comperimus etiam beatiſſimum Zachariam aliter hoc numeraſſe tempus, nam poſt Cyri obitum, & Cambyſis eius filii Dario hyſtaſpis Perſarum imperium

rium

Digitized by Google

rium adepto, tempus commemorans propheta, quarta, inquit, & uigeſima un decimi menſis, hic eſt menſis ſabath, factum eſt uerbum Domini ad Zachariam Barachiæ filii Addo prophetam .& paulo poſt ſubiecit, & reſpondit angelus do mini & dixit, Domine omnipotens, uſquequo non miſereberis Hieruſalem, & urbium Iuda quas ſpreuiſti? iſte ſeptuageſimus eſt annus. & quidā ex iis qui incredulitatis morbo laborant, ſanctos inter ſe prophetas diſſentire opinantur, qui uero ſacris in ſermonibus educati ſunt, diuina gratia illuſtrati ſanctorū prophetarum inueniunt conſenſum. Age itaque illo ſplendore precibus exorato, ignaris eum perſpicuum faciamus. Tempus igitur captiuitatis omnes idem nihil diſcrepantes poſuere: & diuus Hieremias, & diuinus Zacharias, & beatus Eſdras, in ſeptuageſimo numero omnes conſenſere, ſed non ab eiſdem temporibus omnes numerare exorſi hoc tempus. alii in Cyrum, alii in Darium hunc ipſum numerum deſinere dixerunt. beatus enim Hieremias, & Eſdras a primæ captiuitatis initio numerantes, iure uſque ad Cyrum Perſarum regem ſeptuaginta definiunt annos, ſed ſanctiſſimus Zacharias a nouiſſima obſidione, qua fun ditus interiere, numerans, ſeptuaginta annorum numerum Dario regnante Perſarum rege, expleri aſſeruit, etenim re uera ipſo regnante ſanctum rurſus ædificatum eſt templum: nam quia ter populus captiuus fuit, primo tempore Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, iterum Iechoniæ filii Ioacim, tertio Sedeciæ fratris Ioacim patrui Iechoniæ: neceſſario ter etiam in patriam reditum conſequuntur. primo enim dimiſit ipſos Cyrus Perſa, deinde Darius hyſtaſpis filius, tum Artaxerxes Xerxis, quo tempore prius Eſdram, poſtea Neemā miſit, ut muros Hieruſalem iterum conſtruendos curarent. Eorum igitur, qui primo capti fuere, ſeptuaginta annorum numerus Cyro Perſa regnante expletur, & templi deſolatio hoc eodem tempore finitur, anno ſecundo Darii hyſtaſpis. ita ut utraque prophetia & Hieremiæ, & Zachariæ, & itidem Eſdræ ſcriptura mendacio careat, & uera ſit. hoc tempus beatus Daniel intelligens, cum numeraſſet, & iam appropinquare comperiſſet, Zach. 1.

Dedi, inquit, faciem meam ad dominum Deum, ut quærerem ora tionem, & deprecationem in ieiuniis, & ſacco, & cinere.

Et poſui faciem meam ad dominum Deum meum rogare, & deprecari in ieiuniis, ſacco, & cinere. Vulg. La.

Non enim, inquit, ſimpliciter expectabam ut a ſeruitute uindicaremur, ſed domino cognatorum meorum libertatem petens ſupplicabam. nam & ſi millies bona polliceatur, & noſmetipſos tali munere præbeamus indignos, diuinæ munificentiæ impedimento ſumus. quod etiam per Ezechielem prophetā ait Deus. finem loquar ſuper gentem & regnum ut ædificem & plantem, & erit, ſi auerſa gens illa fecerit mala, non inducam ſuper eam omnia bona, quæ locutus ſum. hæc edoctus beatus Daniel, ieiunio & ſacco & cinere quaſi alis inſtructas preces Deo offerebat.

Et deprecatus ſum, inquit, ad dominum Deum meum, & confeſſus ſum, & dixi, domine Deus magne & terribilis, qui cuſtodis teſtamentum, & miſericordiam diligentibus te, & cuſtodientibus mandata tua.

Vulg. La. Et oraui dominum Deum meum, & confeſſus ſum & dixi, obſecro domine Deus magne & terribilis cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te, & cuſtodientibus mandata tua.

Et magnum atque admirabilem uocat, ut qui magna, & mirabilia poſſit efficere. ab actionibus enim & efficacia diuini uiri diuina imponere nomina conſueuere; & cuſtodire ipſum dixit teſtamentũ, & miſericordiam diligentibus eum, admonens eorũ quæ Abraam, Iſaach & Iacob olim promiſſa ſunt. omnique ſtudio orans docet haud ſimpliciter illum cuſtodire, ſed diligentibus eum, & cuſtodientibus mandata eius: ſi quis enim tua, inquit, mandata uiolet, ſeipſum indignum tuis pollicitationibus reddit, hoc item nobis uſu uenit.

Peccauimus enim, iniquitatem fecimus, inquit, impie egimus, & declinauimus a mandatis tuis, & a iudiciis tuis.

Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & receſſimus, & declinauimus a mandatis tuis, ac iudiciis.

Cum admodum cõuenienter glorioſa & admirabilia illa nomina Deo impoſuiſſet, contraria & penitus aduerſa ſibi ipſis impoſuit. neque contentus dixiſſe peccauimus, adiecit inſuper iniquitatem fecimus, impie geſſimus, ingrati erga tua beneficia fuimus. impie geſſimus autem aliis diis animo, ſenſuque carentibus ac nulla ui præditis tibi prælatis. deinde oſtendens eam curam, qua ſe Deus continenter tuebatur, & ingentem populi ſtultitiam, ſubiecit.

Neque audiuimus ſeruos tuos prophetas, qui loquebantur nomine tuo ad reges noſtros, & patres, & ad omnem populum terræ.

Vulg. La. Non obediuimus ſeruis tuis prophetis, qui locuti ſunt in nomine tuo regibus noſtris, principibus noſtris, patribus noſtris, omnique populo terræ.

Neque enim deſtitit tua nos gratia tueri, & per prophetas colloqui modo cum regibus, & principibus, modo cum ſacerdotibus & doctoribus, hos enim patres uocauit, & ſæpe etiam cum omni populo. ſed quamuis hæc ita fierent, nos tamen contradicere perſeuerauimus. ideo iure addidit.

Tibi domine iuſtitia, & nobis confuſio faciei, ſicut dies hæc uiro Iuda, & habitantibus Hieruſalem, & omni Iſrael, iis, qui prope, & iis qui longe, in omni terra, ubi diſſeminaſti eos illic in præuaricatione eorum, qua præuaricati ſunt in te domine.

Vulg. La. Tibi domine iuſtitia, nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt hodie uiro Iuda, & habitatoribus Hieruſalem, & omni Iſrael, his qui prope ſunt, & his qui procul in uniuerſis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te domine.

Ea enim, quæ a te facta ſunt, inquit, domine, tuam quaſi præconio iuſtitiam commendant,

Digitized by Google

commendant, nos uero propter ingentia noſtra ſcelera, pudore perfuſi ingrati animi noſtri crimen accuſamus. tibi enim ex noſtra impietate damni accidit nihil, nos autem ſeminum fructus tulimus, & miſerabiliter, quia cognatos accuſans ſe ipſum quoque cum iis, qui legem uiolarant, coniungit.

Nobis inquit confuſio faciei, & regibus noſtris, & principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccauimus tibi.

Nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccauerunt. Vulg. La.

Vnum quodque horũ ſatis eſt ad flectendum & inducendum uel crudeliſſimum ad miſericordiam, nedum mitiſſimum & humaniſſimum. his enim uerbis oſtendit, non tenues homines e plebe, neque ignobiles tantum, ignominia affectos, ſed etiam reges ipſos & principes, &, quos patres nuncupauit, ſacerdotes. iuſtasque pœnas oſtendens, addidit, qui peccauimus tibi. uerum nos quidem dignos iniquitate noſtra tulimus fructus.

Domini autem Dei noſtri miſerationes & propitiationes.

Tibi autem domino Deo noſtro miſericordia & propitiatio. Vulg. La.

Decet enim te mitem & clementem miſericordia & miſeratione erga nos commoueri, & commorans in accuſandis peccatis, audiuit quippe Deum per alium prophetam dicentem, Dic tu iniquitates tuas primum ut iuſtificeris. aſciſcens Eſa.43. ſibi populi ſcelera, ea accuſat, diuinam prouocans miſericordiam.

Quia receſſimus, inquit, & non audiuimus uocem domini Dei noſtri, ut ambularemus in legibus eius, quas dedit ante faciem noſtram in manu ſeruorum ſuorum prophetarum.

Quia receſſimus a te, & non audiuimus uocem domini Dei noſtri, ut ambularemus in lege eius, quam poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas. Vulg. La.

Illuminati enim a prophetis, inquit, & ducti iis, quæ facienda erant, aduerſari ſemper perſeuerauimus.

Et omnis Iſrael uiolarunt legem tuam, & declinauerunt ne audirent uocem tuam.

Et omnis Iſrael præuaricati ſunt legem tuam, & declinauerunt, ne audirent uocem tuam. Vulg. La.

Si enim alii uiolaſſent, alii perfecti fuiſſent legum tuarum obſeruatores, non utique hanc ſuſtinuiſſent calamitatem, cum uero communis omnium iniquitas hæc auſa fuerit, merito inquit,

Venit ſuper nos maledictio, & iuſiurandum ſcriptum in lege Moyſis ſerui Dei, quia peccauimus ei.

Et ſtillauit

Vulg. La. Et ſtillauit ſuper nos maledictio, & deteſtatio, quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui Dei, quia peccauimus ei.

Deut. 32. Iuſiurandum autem uocat, quod Deus iurauit in deuteronomio ſcriptum. leuabo enim in cælum, inquit, manum meam, & iurabo dextera mea, & dicam, uiuo ego in æternum, quia acuam ut fulgur gladium meũ, & arripiet iudicium manus mea, & uindicabo, & reddam ultionem hoſtibus meis, & odientibus me retribuam, inebriabo ſagittas meas a ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes a cruore uulneratorum, & captiuitate, a capite principum gentium. et pauloante ait, dixi diſpergam eos, ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum. execrationem ueto eam dicit, quæ a ſex tribubus facta eſt in monte Gebal: Deut. 27. illud itaque iuſiurandum, inquit, & execratio, quæ facta eſt in lege Moyſis, in nobis exitum ſortita eſt.

Et ſtatuit ſermones ſuos, quos locutus eſt ſuper nos, & ſuper iudices noſtros, & quicunque iudicarunt nos ut ſuperinduceret ſuper nos mala magna.

Vulg. La. Et ſtatuit ſermones ſuos, quos locutus eſt ſuper nos, & ſuper principes noſtros, qui iudicauerunt nos, ut ſuperinduceret in nos malum magnum.

Et malorum oſtendens exuperantiam,

Qualia, inquit, non fuere ſub omni cælo, ſecundum ea, quæ facta ſunt in Hieruſalem.

Vulg. La. Quale nunquam fuit ſub omni cælo, ſecundum quod factum eſt in Hieruſalem.

Neque enim inuenio, inquit, noſtrorum malorum exemplum. deinde docens diuinæ prædictionis ueritatem,

Sicut ſcriptum eſt, inquit, in lege Moyſis.

Et ſupplicia iuſta declarans,

Omnia inquit mala hæc uenerunt ſuper nos, nec deprecati ſumus faciem domini Dei noſtri, ut recederemus ab iniquitatibus noſtris, & intelligeremus in omni ueritate tua domine.

Vulg. La. Omne malum hoc uenit ſuper nos, & non rogauimus faciem tuam domine Deus noſter, ut reuerteremur ab iniquitatibus noſtris, & cogitaremus ueritatem tuam.

Neque enim tot ac talibus nobis illatis calamitatibus reſipiſcere uoluimus, & a priſtina iniquitate deſciſcere, legumque obſeruatione malis remedium adhibere. Idcirco

Vigilauit, inquit, dominus Deus noſter ſuper malitiam noſtram, & adduxit eam ſuper nos.

Quaſi

Qua ſi enim excuſſo quodam ſuæ diutinæ lenitatis ſomno dignas nobis pœnas iis, quæ adminiſtrauimus, inflixit. quia

Sanctus, inquit, dominus Deus noſter, ſuper omnem facturam ſuam, quam fecit, quia non audiuimus uocem eius.

Iuſtus dominus Deus noſter in omnibus operibus ſuis, quæ fecit, non enim audiuimus uocem eius. Vulg. La.

Ipſe enim innocens eſt, inquit, & nulla ob ea, quæ fecit, reprehenſione dignus, nos autem impietate & improbitate obſtricti ſupplicium in nos attraximus. ita peracta ſcelerum accuſatione, de reliquo ſupplicat, & clementiam implorat.

Et nunc domine Deus noſter, qui eduxiſti populum tuum de terra Aegypti, in manu forti, et feciſti tibi ipſi nomen, ſicut eſt dies hæc, peccauimus, inique egimus domine in omni miſericordia tua, auertatur quæſo furor tuus a ciuitate tua Hieruſalem, monte ſancto tuo.

Et nunc domine Deus noſter, qui eduxiſti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundum diem hanc, peccauimus, iniquitatem fecimus, Domine, in omnem iuſtitiam tuam, auertatur obſecro ira tua, & furor tuus a ciuitate tua Hieruſalem, & a monte ſancto tuo. Vulg. La.

Priſtina commemorat beneficia, ut grati animi ſignificatione, dum ea ſe memoria tenere aſſerit, miſericordiam ſibi conciliet, et ait; facile eſt tibi domine libertatem nobis gratificari, etenim infinitis iam editis miraculis, & pœnis Aegyptiis illatis ab amara illa ſeruitute in libertatem populum tuũ uindicaſti: ita, ut ad omnes homines eorum mirabilium, quæ effeciſti, fama percucurrerit, & potentia tua omnibus declarata ſit. et quia nos peccauimus, atque indignos nos ipſos tua clementia præſtitimus, ſupplices petimus ut ciuitatem tuam tua uenia dignam cenſeas, ac montem illum, quem ſanctum eo, quòd ibi apparueris, oſtendiſti. & commorans in precibus pro ipſa ciuitate,

Quia in peccatis noſtris, inquit, & iniquitatibus noſtris, & patrum noſtrorum, Hieruſalem, & populus tuus in opprobrium facti ſunt in omnibus, qui ſunt in circuitu noſtro.

Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorum, Hieruſalem & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum noſtrum. Vulg. La.

Nam propter ſcelera noſtra, & peccata parentum noſtrorum & nos tales euaſimus, quibus finitimæ gentes illudant, & celeberrima atque illuſtris ciuitas deſerta eſt.

Et nunc exaudi domine Deus noſter deprecationem ſerui tui, & preces eius, & oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum deſertum.

Nunc

Digitized by Google

Vulg. La. Nunc ergo exaudi Deus noſter orationem ſerui tui, & preces eius, & oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium, quod deſertum eſt.

Accipe, inquit, ſerui tui preces domine, & inſpice quàm deſertus ſit locus ille, quem tu ſanctum feciſti, ipſumque rurſus tua gratia comple. et quia indignus erat populus, qui hæc obtineret, ualde opportune ſubiecit.

Propter te domine.

Vulg. La. Propter temetipſum.

Ea quæ te decent fac, inquit, domine, & ne ſcelera noſtra tecum reputaueris, ſed perennes tuæ clementiæ fontes. & in deprecatione commorans,

Inclina, inquit, Deus meus aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & uide deſolationem noſtram, & ciuitatis tuæ,

Et amplius ipſum adhuc ciuitati concilians.

In qua inuocatum eſt nomen tuum, inquit.

Vulg. La. Et ciuitatem, ſuper quam inuocatum eſt nomen tuum.

Illud autem, inclina aurem tuam, & aperi oculos tuos, idem eſt, ac ſi diceret, ne auerſeris preces meas, ſed amice & beneuole audi deprecationem meam. nouit enim ipſe quoque numen corporis expers eſſe, aliter tamen, cum homo eſſet, cum Deo colloqui neſciuit, ſed quando quilibet homo oculis uidet, auribus audit, hæc eadem corpore carenti Deo attribuit, ita ea uocans, quæ ab illo efficiuntur. his ſubiicit.

Quia non in iuſtitiis noſtris nos proiicimus miſerationem noſtram in conſpectu tuo, ſed in miſerationes tuas multas domine.

Vulg. La. Neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.

Neque enim nos iis freti, quæ iuſte egerimus, inquit, tuam imploramus benignitatem, ſed tua miſericordia confiſi audemus tibi ſupplicare.

Exaudi igitur domine, propitius eſto domine, attende domine, ne moratus fueris propter te Deus meus.

Vulg. La. Exaudi domine, placare domine, atten de & fac, ne moreris propter temetipſum Deus meus.

Admirati operæ pretium eſt eorum, quæ dicta ſunt, ordinem. ſupplicat enim Deo primum ut audiat deprecationem, & ne preces auerſetur, deinde ut, cum audierit, propitius fiat, & propitius factus benigne attendat, tum oſtenſa ſua beneuolentia, id perfici concedat, quod obſecratione petitur. ad hæc addidit, ne moratus fueris; hoc eſt, ne, quod precamur in aliud tempus dilatum uelis, ſed mox dignos nos cenſeas, quibus teipſum oſtendas. et finis deprecationis dignus

Digitized by Google

gnus eſt Danielis humilitate ,propter te, inquit, Deus meus. neque enim ego, inquit, dignus ſum, qui hanc a te gratiam exorem, ſed

Quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper ciuitatem tuam, & ſuper populum tuum.

Cum ita petiiſſet, ac tanto ſtudio pro cognatis ſuis ſupplicaſſet, precatusque eſſet, ne Deus moraretur, ſtatim diuinum accipit reſponſum.

Adhuc enim me loquente, inquit, & deprecante,& confitente iniquitates meas, & peccata populi Iſrael, & proiiciente miſericordiam meam coram domino meo, & adhuc me loquente in oratione, ecce uir Gabriel, quem uidi in uiſione mea, in principio uolans.

Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea,& peccata populi mei Iſrael, & proſternerem preces meas in conſpectu Dei mei pro monte ſancto Dei mei, adhuc me loquente in oratione mea,ecce uir Gabriel,quem uiderã in uiſione a principio cito uolans. Vulg. La.

Hac inquit oratione utens,& communem noſtram iniquitatem accuſans, nondum impoſito precibus fine, uideo Gabrielem uolantem & ad me accurrentem, cognoui autem quis eſſet,quòd iam prius in ſomnis illum conſpexeram, & nomen ipſius tunc didici, cum audiui dominum, qui illi ad ſe accerſito ita imperauit: Gabriel fac intelligere illum uiſionem, & uirum ipſum uocauit, ab eo quod uiderat impoſito illi nomine. etenim in illo ſomnio, ecce, inquit, ſtetit in cõſpectu meo,quaſi uiſio uiri,quam ob rem hic quoque ecce ait, uir Gabriel, quem uidi in uiſione mea in principio uolans, & uolare ipſum dixit, aera celeriter ſecantem & ad ſe accurrentem conſpicatus. Dan. 8.

Et tetigit me quaſi horam ſacrificii ueſpertini.

Tetigit me in tempore ſacrificii ueſpertini. Vulg. La.

Hoc eſt, circiter tempus ueſpertini cultus,uel tantum temporis ſpatium, quantum ueſpertinus occupat cultus.

Et locutus eſt mecum & dixit, Daniel nunc egreſſus ſum, ut præberem tibi intelligentiam, in principio orationis tuæ egreſſus eſt ſermo, & ego ueni ut renunciarem tibi, quia uir deſideriorum tu es, & animaduerte in uerbo,& intellige in uiſione.

Et docuit me, & locutus eſt mihi, dixitque, Daniel nunc egreſſus ſum, ut docerẽ te & intelligeres, ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo, ego autem ueni, ut indicarem tibi, quia uir deſideriorum es, tu autem animaduerte ſermonem & intellige uiſionem. Vulg. La.

Statim inquit, ſimulatque deprecari cœpiſti, communis dominus admiſſa obſecratione, conſpectaque tua laudabili cupiditate, miſit me, qui futura te edocerem.

cerem . tu autem diligenter attende , quæ dicuntur . quæ enim dicentur, reconditiora ſunt , quàm ut ab homine percipi queant.hoc enim ſignificat , intellige in uiſione , id eſt per ænigmata hæc dicentur , & accurata tibi opus eſt intelligentia,ut hæc ipſa comprehendas . per ænigmata uero interdum diuina & dicuntur & ſcribuntur , ne omnibus perſpicua fiant quæ ſanctis reuelantur . ſic enim facile cõtemptui haberentur , ſi æque ab omnibus cognoſcerentur . Virum autem deſidetiorum ipſum uocat , uel ut eum , qui ieiunio & afflictioni deditus contra corporis cupiditates uiriliter decertet , uel ut expetentem cognoſcere , & quæ templo ſint euentura percipere cupientem : uel quia iucundus eſt & admodum amabilis tales uirtutis ſplendores emittens . cum ita ſanctus Archangelus ad ea intelligenda , quæ dicenda erant , prophetam excitaſſet , doctrinam affert.

Septuaginta hebdomades conciſæ ſunt ſuper populum tuum & ſuper urbem ſanctam tuam , quoad antiquetur præuaricatio , & conſumetur peccatum , & ad ſignandum peccata, & ad delendum iniquitates , et ad propitiandum propter iniuſtitias , & ad ducendum iuſtitiam æternam , & ad ſignandum uiſio nem , & prophetam , & ungendum ſanctum ſanctorum.

Vulg. La. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum , & ſuper urbem ſanctam tuam , ut conſumetur præuaricatio & finem accipiat peccatum , & deleatur iniquitas , & adducatur iuſtitia ſempiterna , & impleatur uiſio & prophetia, & ungatur ſanctus ſanctorum.

Ante alia omnia illud eſt animaduerſione dignum , propheta in deprecatione ſua loquente de populo & de Hieruſalem ita ut diceret, populus tuus , & ciuitas tua , & ſanctuarium tuũ , reſpondere Deum ac dicere Danieli, ſeptuaginta hebdomades conciſæ ſunt ſuper populum tuum , & ſuper ciuitatem ſanctam tuam , quaſi nolentem populum ſuum uocare eum , qui antiquitus eius populus nuncupatus fuit , neque item ciuitatem, quæ ipſius olim appellata eſt . Hoc erga magnum Moyſem quoque fecit. quando enim conſtructo uitulo, diuino illum cultu uenerati ſunt , dixit ad prophetam Deus . feſtina deſcende celeriter hinc,pec-
Exo. 32. cauit enim populus tuus , quos eduxiſti de Aegypto . ait itaque Deus ad ipſum per Archangelum , tua admiſſa deprecatione concedam ut Hieruſalem ædificetur , & populum tuum iubebo reditum in patriam conſequi . ſed poſt ipſius Hieruſalem ædificationem ad quadringentos nonaginta annos rempub. ſecundum legem adminiſtrantes permanebunt, tantum enim temporis conficiunt ſeptuaginta hebdomades,ſi ſinguli dies in ſingulos annos computentur.et quia ſeptuagenario annorum numero captiuitatem eorum definiuit, ſepties in ſe hoc tempore multiplicato , reipub. ſecundum legem adminiſtrationem definit . ſeptuaginta hebdomades conciſæ ſunt,hoc eſt , probatæ ſunt,& decretæ ſunt, ita enim quidam interpretes ediderunt , ſuper populum tuum , & ſuper urbem ſanctam tuam , quoad antiquetur præuaricatio , & conſumetur peccatum , id eſt , quoad augeatur impius ipſorum conatus & peccatum ad exitum perducatur , peccatum autem conſumatum , & præuaricationem antiquatam, ſiue auctam , & ad ſummum perductam crucem uocat,quam auſi illi ſunt contra dominum parare. nam ante hoc tempus infinita auſi facinora pœnas dederunt , & luerunt ſuppli-

cia

Digitized by Google

cia pro iis, quæ patrarant, ſed rurſus impetrata uenia clementia dignati ſunt,
poſt inſaniā uero qua contra dominum concitati crucis facinus auſi fuere, nun-
quam aſſecuti ſunt ut in priſtinum ſtatum reuocarentur, ſicut ipſæ res clamant.
uerum cum amplius quadringenti quadraginta effluxerint anni, diſperſi per or-
bem terrarum, ex aliis in alia loca migrantes, & exules uagantur. Idcirco ſan-
ctus Archangelus beato Danieli ait; ſeptuaginta hebdomades conciſæ ſunt ſu-
per populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, quoad antiquetur præuari-
catio & conſumetur peccatum. et quia dominus Chriſtus erat in ſe credentibus
peccata remiſſurus atque condonaturus, ut etiam beatus Ioannes exclamabat,
cum diceret, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi; merito ſubiecit, & ad
ſignandum peccata, & ad delendum iniquitates, & ad propitiandum propter Ioan. 1.
iniuſtitias; deleuit enim iniquitates eorum qui in ſe crediderunt, deleto quod
contra nōs erat chirographo, ſicuti beatus Paulus aſſerit. obſignauit autem pec 1. ad Col.
cata, cum reipub. ſecundum legem adminiſtrationi finem impoſuit. et ſpiritus 2.
gratiam elargitus eſt, qua adiuti, qui ſpiritaliter in ipſius repub. degunt, ſupe-
rant affectiones. ad hæc addidit, & ad ducendum iuſtitiam ſempiternam. Iuſti
tia autem ſempiterna proprie ipſe dominus Chriſtus eſt. de quo beatus Paulus
ait, Qui factus eſt nobis ſapientia a Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redem- 1. ad cor. 1
ptio. & de euangelio Romanis in epiſtola ſcribens dixit, quia iuſtitia Dei in eo
reuelatur. ſiquidem liberalitate uſus æternæ uitæ conciliatricem iuſtitiam iis, ad Ro. 1.
qui in ſe crediderunt, gratificatus eſt, quam etiam ut peterent orantes hortatus
fuerat, quærite, inquiens regnum Dei, & iuſtitiam eius. et idcirco ſanctus Ga- Matth. 6.
briel neceſſario dixit, & ad ducendum iuſtitiam ſempiternam. adiecitque, ad ſi-
gnandum uiſionem & prophetam, hoc eſt, ad imponendum finem omnibus
prophetiis, finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. et ad hoc effi- ad Ro. 10.
ciendum, ut a Iudæorum natione in reliquum tempus propheticum munus defi
ciat. niſi enim apparuiſſet dominus Chriſtus, & ea feciſſet ac paſſus eſſet, quæ
prophetæ prædixerunt, non oſtenſa fuiſſet ueritas prophetarum. perficit itaque,
obſignat, & confirmat a prophetis prædicta, omnia faciens ac patiens quæ illi ua
ticinati fuerant. his rurſus adiecit. & ad ungendum ſanctum ſanctorum. quis
autem eſt iſte ſanctus ſanctorum? dicant Iudæi: quòd ſi ignorant, diſcant a no-
bis ipſum eſſe dominum Chriſtum, per Eſaiam prædicentem. ſpiritus domini Eſa. 61.
ſuper me, propter quod unxit me dominus. cui item Dauid teſtimonium perhi Luc. 4.
bet. quia dilexit iuſtitiam, & odit iniquitatem, & propterea unxit eum Deus Pſal. 44.
oleo lætitiæ præ participibus eius. et beatus quoque Petrus apoſtolorū princeps
teſtis eſt, cū dicit, Ieſum a Nazareth, quo modo unxit eum Deus ſpiritu ſancto,
& uirtute, qui pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos a diabolo, Act. 10.
quoniam Deus erat cum illo. docetur itaque beatus Daniel propheta uiſum eſſe
Deo quadringentorum & nonaginta annorum tempus ipſi Hieruſalem conce-
dendum, quo illa uſitato more diuinis potiatur muneribus, donec nefarium il-
lud, & maxime horribile facinus auſa ſit, crucem inquam contra ſaluatorem.
qui ſanctus ſanctorum nuncupatus ut pote ſanctitatis fons, ungitur quidem ſe-
cundum humanitatem ſpiritu ſancto, obſignat autem & confirmat antiquas pro
phetias, omnia, quæ ab illis prædicta ſunt, perficiens, remiſſionemque peccato-
rum iis, qui in ſe credidere, gratificans. deinde docet diuus Archangelus unde
exordiri oporteat ſeptuaginta hebdomadum numerum.

Digitized by Google

Et cognoſces, inquit, & intelliges ab exitu ſermonis, ut reſpondeatur, & ædificetur Hieruſalem usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ.

Vulg. La. Scito ergo & animaduerte ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Hieruſalem usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt.

Quidam opinantur initium ædificationis, quod factum eſt regnante Cyro, principium eſſe numeri hebdomadum, quidam autem a ſexto anno regni Darii Hyſtaſpis numerare incipiunt, tũc enim ædificatio templi decenti fine abſoluta eſt, cui finitimi propter odium erga Iudæos tempore quod interceſſit, impedimento fuere, & Cambyſes Cyri filius ab ipſis deceptus ædificari prohibuit, ſed nihil horum uerum eſt. primum enim plurium annorum numerus, ſi quis hinc numerare uelit, reperietur. deinde non licet nobis inuenire ab alio peccata deleta, remiſſa ſcelera, condonatam iuſtitiam ſempiternam, impleta prophetarum oracula, neque unctum fuiſſe ſanctum ſanctorum, niſi de ſolo Chriſto hæc intelligantur. quòd ſi hæc ita ſe habent & conſentiunt qui ita hebdomadas numerari iubent, ſurſum uerſus quadringentos & nonaginta numerent annos. ſi enim ab eo tempore, quo ad Iordanem apparuit, quando prædicare, docere, & miracula facere ſaluator & dominus noſter cœpit, nos numerare exorſi retro pergamus non ſolum usque ad Cyrum, ſed nec usque ad Darium quidem hunc numerum peruenire deprehendemus, uerum anno uigeſimo Artaxerxis Xerxis filii regni expletum, quo tempore Neemias huius regis pincerna æmulatione ductus, cum Deo ſupplicaſſet impetrata ope diuina petit a rege ſupplex, ut muros Hieruſalem ſibi ædificandos permittat, nactusque ſibi beneuolum regem in patriam reuerſus omni animi alacritate, quæ ſacro Dei templo deerant, addenda curat, & urbis mœnia inſtaurat. qua turribus undique communita, ei portas imponit, hortatusque ſacerdotes uacuam ab habitatoribus urbem incolis complet. hoc etiam diuus archangelus innuens dixit. et cognoſces & intelliges ab exitu ſermonis ut reſpondeatur, & ædificetur Hieruſalem, usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ.

Et reuertetur, & ædificabitur platea & murus, & tempora innouabuntur.

Vulg. La. Et rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum.

Exorſus enim ab urbis ædificatione numerare, cum ipſa ſua recepit mœnia, & habitatorũ frequentiam excepit, ita ut præ incolentium multitudine dilatari cogeretur, inuenies usque ad Chriſtum ducem hebdomadas ſeptem, & hebdomadas ſexaginta duas, Chriſtum autem ducem ipſum rurſus nominauit, quem ſanctum ſanctorum uocauit, ſicut beatus Petrus ad Iudæos concionem habens

Act. 3. dixit, auctorem uero uitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit a mortuis, ſolu-

ad Col. 1. tis mortis doloribus. dux uero noſter eſt ſecundum humanitatem, ut primoge-

2. ad cor. 5 nitus omnis creaturæ, nouæ uidelicet, ſi qua enim, inquit, in Chriſto noua crea

ad Col. 1. tura, atque ut primogenitus ex mortuis, ut ſit, ſecundum quod ait Paulus, in omnibus ipſe primatum tenens. Hac de cauſa ipſum ſanctus quoque Gabriel

Chriſtum

Chriſtum ducē appellauit. uſque ad ipſum itaque ab ædificatione Hieruſalē hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ. & ne fruſtra hæc nos nugari aliqui opinentur, age etiā ipſorum annorum numerum apponamus. igitur a uigeſimo anno regni Artaxerxis filii Xerxis cū Neemias ad Hieruſalem profectus extruere cœpit muros urbis, uſque ad Darium Arſamis, quo interfecto Alexander Macedo Perſarum euertit regnū, anni interſunt quattuordecim amplius centum, & a ſexto Alexandri anno, quo Darius interemptus eſt, uſque ad Caium Iulium Cæſarem primum Imperatorem Romanorum anni omnes regni Macedonum ducenti octoginta duo, & ab imperio Iulii Cæſaris uſque ad quintū decimum Tiberii Cæſaris, quando Ioannes Baptiſta uenit ad Iordanem prædicans baptiſmum pænitentiæ, & exclamans Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, anni intercedunt ſeptuaginta tres. qui ſimul collecti quadringentorum ſexaginta nouem numerum conficiunt, & hi hebraicos annos faciunt quadringentos octoginta tres, totidemque conficiunt ſeptem & ſexaginta duæ hebdomades. ſciendūm eſt enim, quemadmodum Hebræi ſecundum lunæ curſum numerantes annum, undecim dies ſupereſſe demonſtrant, quos etiam nos intercalares uocamus, nanque lunæ curſus uiginti nouem diebus ac ſex horis conficitur, & ita numerantes trecentorum quinquaginta quattuor dierum efficiunt annum. cum itaque ſanctus Archangelus cum beato Daniele uiro hebræo colloquens, ipſumque docens annorum numerum, uſitatum omnino dixerit numerum, neceſſario addendi ſunt anni illi, qui ex intercalaribus colliguntur, quibus additis tres & octoginta ſupra quadringentos reperientur anni. totidemq; colligunt ſeptem & ſexaginta duæ hebdomades. quas non ſine cauſa diuiſit, ſed ut quarundam rerum præſignificaret mutationes. nam ab ædificatione ipſius Hieruſalem, quæ Neemiæ & Eſdræ memoria facta eſt, uſque ad Hircanum ultimum ex Aſamonibus principem ſacerdotum, quem occidit Herodes, duarum & ſexaginta hebdomadum numerus expletur, & ab illius interitu uſque ad tempus illud, quo ſaluator noſter ad Iordanem accedens apparuit, reliquæ ſeptē perficiuntur hebdomades. atque hoc ipſo tempore, poſt Hircani cædem, inquam, uſque ad tempus illud, quo ſaluator noſter apparuit. contra legem in reliquum ſacerdotum principes creabantur. cum enim lex iuberet ut principes ſacerdotum in omnem uitam ſacerdotio fungerentur, & poſt obitum ſucceſſores acciperent: Herodes, & poſt illum Romani facto pontificatu maximo uenali, auctores erant ut crebræ ſucceſſiones fierent, & quoſdam etiam, qui e ſacerdotali genere minime erant oriundi, ſacerdotum principes deligebant. Idque docens Ioſephus ſcriptor hebræus ita ait, Herodes autem a Romanis accepto regno, non amplius eos qui ab Aſamone genus ducerent, ii autem erant, qui Maccabæi uocabantur, (Ioſeph. 20 8.) ſacerdotum principes conſtituit, ſed quoſdam ignobili loco natos, qui tantum ex ſacerdotibus erant. & paulo poſt rurſus ita ait, & imitatus eſt Herodem in creandis Iudæorum principibus ſacerdotū Archelaus eius filius, & poſt hunc, occupato imperio Romani. et alio loco. Valerius autem Gratus Romanorum (Ioſeph. 18 3.) præfectus cum ſacerdotio abdicaſſet Ananon, Iſmaelem principem ſacerdotum creandum curat Fabi filium, quo itē haud multo poſt ſacerdotio abdicato Eleazarum Anani principis ſacerdotum filium, ſacerdotum principem declarat, elapſoque anno, cum eum itidem abdicaſſet, Simoni Camithæ filio pontificatum maximum committit. cui non amplius annum eo honore potito Ioſippus, qui etiam Caiaphas dictus eſt, ſucceſſit. hæc docens etiam beatus Lucas ait. Anno (Luc. 3.)

quintodecimo imperii Tiberii Cæſaris ſub principibus ſacerdotũ Anna & Caipha. duosque eodem tempore principes ſacerdotum ſecundum legem creatos fuiſſe nunquam accepimus. hæc ſanctus Gabriel prædicens,

Et poſt hebdomadas, inquit, ſexaginta duas exterminabitur unctio, & iudicium non eſt in eo.

Vulg. La. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt.

Vt perſpicuũ ſit ſexaginta duas hebdomadas priores poſuiſſe, & poſtea ſeptem, in quibus exterminatum iri unctionem dixit, id eſt, florentem in principibus ſacerdotum gratiam, & cum illi etiam qui contra legem creabantur, ſacerdotum principes appellarentur, merito iudicium, inquit, non eſt in ipſo. et ſi enim unguntur, inquit, at non ſecundum legem unguntur, uerum præter legem hoc facere audent, & hoc ſuperius quoque planum fecit, ſeptem ſe hebdomadas ultimo loco poſuiſſe cum dixit, usque ad Chriſtum enim ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ. quas in ſeptem multiplicatas in ſua mente repoſuit, ut intelligamus ſi a Chriſto ſurſum uerſus numerare uelimus, ſeptem nos prius hebdomadas comperturos, deinde ſexaginta duas. quod apertius exponens, reuertetur inquit, & ædificabitur platea, & murus, & innouabuntur tempora, hoc eſt, tempus ante ædificationem, & poſt hebdomadas inquit ſexaginta duas exterminabitur unctio, & non dixit poſt ſeptem, ſed poſt ſexaginta duas, quas illæ ſeptem ſequuntur, in quibus exterminabitur unctio, & iudicium non eſt in eo, Herode alienigena regnante, qui paterno genere Aſcalonites, materno Idumæus erat, & iis qui principes ſacerdotum uocabantur non ſecundum legem unctis, ſed ab alienigenis principibus Herode, Archelao, & Romanis ducibus electis, deinde commemorat excidium, quo & ciuitas opprimenda erat, & hoc ipſum alienigenarum regnum euertendum, & pontificatus maximus non legitimus auferendus, & ait.

Et urbem, & ſanctum diſſipabit cum duce ueniente.

Vulg. La. Et ciuitatem, & ſanctuariũ diſſipabit populus cum duce uenturo.

Hoc eſt cum principibus uenientibus, qui non erunt legitimi, etenim urbs, inquit, euertetur, & templum ſanctum penitus diſſoluetur. atque hæc patietur ciuitas cum duce ueniente, hoc eſt, ducibus uenientibus non legitimis, ducem enim uenientem externum alienigenarum regnum, & non legitimum pontificatum maximum appellauit. deinde docens fore, ut multo peiora prioribus mala ſuſtineant, ſubiecit.

Et excidentur ſicut in diluuio.

Hoc eſt, perniciem funditus ſuſtinebunt, qualem olim ſuſtinuerunt homines, cum omnem terrã diluuium contexit. et admonens item futurum ut nunquam reuocentur, aut inſtaurationem ullam conſequantur,

Et usque ad finem, inquit, belli conciſi deſolationibus.

Vulg. La. Et finis eius uaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.

Funditus enim delebuntur, inquit, bello illo, ueluti quodam diluuio oppreſſi, & in perpetuum his malis ſuccumbent, neque ullam unquam, ut ab ipſis uindicentur, ueniam conſequentur. His de Iudæorum pernicie ita prædictis, reuertitur rurſus ad ſeptuaginta hebdomadum numerum, atque eam, quæ ſexaginta nouem deerat, addens ait.

Et confirmabit teſtamentum multis hebdomas una, & in dimidio hebdomadis auferetur ſacrificium & libamen, & ſuper templum abominatio deſolationis, & usque ad conſumationem temporis conſumatio dabitur ſuper deſolationem.

Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis, & usque ad conſumationem & finem perſeuerabit deſolatio. Vulg. La.

Igitur quæ nam futura ſint poſt ſexaginta duas hebdomadas, ſeptem hebdomadibus prædixi, inquit, decet autem percipere, quæ alia fient hebdomade. in hac enim nouum teſtamentum dabitur credentibus, atque omni eos uirtute imbuet, & in dimidio huius hebdomadis auferetur ſacrificium & libamen, hoc eſt ſacrificium ſecundum legem deficiet, oblato immaculati agni, qui tollit peccatum mundi, uero ſacrificio, quo quidem in reliquum oblato illa terminabuntur. quamobrem ſtatim peracto ſacrificio, cum ſpiritum ſaluator noſter emiſiſſet, uelum templi ſciſſum eſt a ſummo usque deorſum, Matth. 27 ea, quæ pridem cerni non poterant, omnibus conſpicua faciens, & quæ contingi, aut ad quæ adiri non licebat, ad ea aditum aperiens. cum enim uelum ſepararet a ſanctuario ſancta ſanctorum, in quibus erant propitiatorium & cherubim & arca, fractum totum uelum, rebus ipſis oſtendit quemadmodum ab interioribus partibus, quæ ibi cuſtos aſſidebat, gratia receſſerit, & communia illa facta ſint, ad quæ pridem ſoli principi ſacerdotum aditus patebat. quòd ſi quis etiam tempus percipere cupiat, ex euangelio Ioannis cognoſcetur. cum enim annos circiter tres cum dimidio prædicaſſet dominus, ſanctosque ſuos diſcipulos doctrina & miraculis confirmaſſet, tunc paſſus eſt, ac poſt crucem, & mortem, & reſurrectionem, & ad cælos aſcenſum, & ſanctiſſimi ſpiritus aduentũ, reliquum hebdomadis tempus ſancti Apoſtoli Hieroſolymis prædicantes, & miracula edentes multis hominum millibus ad euangelicam doctrinam ductis, noui teſtamenti munus impertiti, ut ſanctiſſimi quoque baptiſmatis gratiam conſequerentur, auctores fuere. deinde cum Iudæi in ſanctum Stephanum impia illa facinora auſi fuiſſent, per oppida Iudææ populis diſſipatis, diui apoſtoli breue tempus Hieroſolymis commorati, Samariam, Lyddam, & Ioppem obeuntes omnibus hominibus afferre ſalutaria decreta feſtinabant. Quamobrem diuus Archangelus beato Danieli, confirmabit, inquit, teſtamentum multis hebdomas una; tempore ante crucem domini, & quo ſancti apoſtoli poſt ſaluatoris reſurrectionem Hieroſolymis docuerunt, ſimul collecto. tum bifariam diuidit hebdomadem, & ait. et in dimidio hebdomadis auferetur ſacrificium & libamen; oblato enim uero ſacrificio, finem habebit umbra legis. ad hæc ait, ſuper templum abominatio deſolationis. propter hoc enim ſacrificium, inquit, non ſolum illud ſacrificium deficiet, ſed

etiam abominatio deſolationis ſuper templum dabitur,hoc eſt,illud olim uene-
randum , & horribile templum omnino deſeretur ; ſignum autem deſolationis
erunt imagines quædam legibus interdictæ in ipſum illatæ. quod Pilatus fecit,
qui noctu in ſacrum Dei templum , imperatorum contra diuinam legem intulit
imagines. hoc item dominus in ſacris euangeliis ſanctis ſuis diſcipulis prædixit.
Matth. 24 Cum uideritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele propheta,
Luc. 21. cognoſcite quia appropinquauit deſolatio eius, tunc qui in Iudæa ſunt fugiant
ad montes , qui in tecto non deſcendat tollere aliquid de domo ſua . hæc autem
dicebat ut ſignificaret quamcelerrime appropinquare ipſorum excidium , quo
Matth. 23 funditus eſſent perituri . et paulo ante ait Hieruſalem , Hieruſalem, quæ occidis
prophetas, & lapidas eos , qui ad te miſſi ſunt , quoties uolui congregare filios
tuos , quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas , & noluiſti ? ideo
dico uobis , quia relinquetur domus ueſtra deſerta . hæc prædicens ſanctus Ga-
briel , poſtquam uaticinatus fuerat fore , ut cultui illi qui ſecundum legem adhi
bebatur finis imponeretur, adiecit, & ſuper templum abominatio deſolationis.
& ne exiſtimarent Iudæi ſacrum templum priſtinum decorem & gloriam rurſus
recuperaturum, neceſſario ſubiecit,& uſque ad conſumationem temporis con-
ſumatio dabitur ſuper deſolationem , uſque ad finem enim ſæculi , inquit , con-
ſumatio deſolationis manebit , nulla facta mutatione . quod item beatus Dauid
Pſal 58 . dixit , in ira conſumationis & non erunt, & ſcient quia Deus dominatur Iacob,
& finium terræ , cognoſcent autem quando uiderint ſignũ filii hominis in cælo ,
zac. 12. tunc enim plangent omnes tribus, tunc uidebunt in quem transfixerunt . quòd
Ioan. 19 . ſi hæc non ita ſe habent , quia quadringentorum & nonaginta annorum nume-
rus tranſiit , & inſuper anni amplius quadringenti quadraginta , oſtendant qui-
bus regnantibus Archangeli oraculum ſit euentu comprobatum.Maccabæis ? at
quadringenti nonaginta anni non intercedunt a Dario uſque ad ipſos , neque
item a Cyro,qui primus Perſarum regnum obtinuit,a Cyro enim uſque ad An-
tiochum illuſtrem,id eſt Epiphanem, quo regnante Maccabæi iuſta indignatio-
ne adducti remp. adminiſtrandam ſuſcepere , circiter quadringenti & ſeptuagin
ta duo interſunt anni . præterea quis horum ſanctus ſanctorũ uocatus eſt,Iudas ,
an Ionathan , an Simon , an aliquis poſterior his ? atqui ne Abraam quidem pa
triarcha,neque Moyſes legiſlator,neque Helias maximus prophetarum, ſanctus
ſanctorum appellatus unquã fuit . Igitur & tempus , & nomina nobis aduentum
domini noſtri Ieſu Chriſti aperte præſignificarunt , in quem cum crediderimus
alterum ipſius aduentum expectantes ſupplicabimus ut in die iudicii ipſius cle-
mentiam conſequamur, cuius utinam nos omnes compotes fiamus gratia & be
nignitate eiuſdem domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria , cum ſancto
ſpiritu in ſæcula ſæculorum , Amen .

ORATIO DECIMA.

In anno tertio Cyri regis Perſarum uerbum reuelatum eſt Danieli,
cuius nomen uocatum eſt Baltaſar.

Vulg. La. Anno tertio regni Cyri regis Perſarum uerbum reuelatum eſt Da-
nieli cognomento Baltaſar.

Quibuſdam uidetur hic in tempore erratum eſſe , & pro anno primo , qui ab
initio

Initio librum ſcripſit, tertium poſuiſſe, idque ex eo coniiciunt, quòd beatus Daniel dixerit ſtatim poſt initium prophetiæ, & fuit Daniel usque ad annum unum Cyri regis, ſi enim uſque ad annũ dumtaxat primum Cyri regni permanſit, aiunt, propheta, quomodo tertio anno reuelationem uidet? ego autem arbitror, neque eo quod dictum eſt prius certum ac definitũ ſignificari tempus, neque primo anno Cyri regni beati Danielis uitam definiri. neque enim dixit, usque ad primum annum Cyri regis, ſed usque ad annum unum. uult autem, ut mihi uidetur, eos qui propheticam ſcripturam legerint, docere, ut ipſe usque ad Cyrum Perſarum regem permanſit, qui ex bello captis Iudæis in libertatem uindicatis, iuſſit uolentes in patriam redire, ſacrumque Dei templum inſtaurare. hoc etiam aperte nos docet ſanctus angelus, qui cum Daniele paulo poſt colloquens, & fuit, inquit, in anno primo Cyri ſteti in fortitudinem & robur, id eſt, Dan. 11. ſimulatque Cyrus regno potitus eſt, omnia moliri perſeuerabam, ut populum captiuum a ſeruitute liberarem, & in fine item libri, accepit, inquit, Cyrus Perſa regnum, & erat Daniel conuiua regis, & glorioſus ſuper omnes amicos eius. Dan. 14. ita ut ubique tertii anni numerus oſtendatur: anno itaque tertio Cyri regni uerbum reuelatum eſt Danieli, cuius nomen uocatum eſt Baltaſar.

Et uerum uerbum, & potentia magna, & intelligentia data eſt ei in uiſione.

Et uerbum uerum & fortitudo magna, intellexitque ſermonem, Vulg. La. intelligentia enim eſt opus in uiſione.

Iure uerbum & uiſionem uocauit, conſpexit enim ſanctos angelos, & audiuit eos colloquentes, & futura accurate didicit, aſſeritque uerum eſſe uerbum, ut ſine ambiguitate, quæ dicenda ſint, omnes accipiant.

In diebus illis ego Daniel eram lugens tres hebdomadas dierum, panem deſideriorum non comedi, & caro & uinum non introiit in os meum, & unguento non unctus ſum usque ad trium hebdomadum dies.

In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, Vulg. La. panem deſiderabilem non comedi, & caro & uinum non introierunt in os meum, ſed neque unguento unctus ſum, donec complerentur trium hebdomadarum dies.

Neceſſe eſt luctus cauſam, quam prophetia obſcure docet, inquirere. primum enim nulla triſtitiæ ſuberat cauſa. et rex enim manſuetus & humanus ac diuina in honore habens Danielis amicitiam plurimi faciebat, & cunctus populus ob regis manſuetudinem pace haud mediocri fruebatur, ac potius, ſi quis uelit ad beati Hieremiæ prophetiam, ad Paralipomenon hiſtoriam, & ad Esdræ ſcripturam animum attendere, inueniet Cyrum primo anno regni Iudæis omnibus quicunque uellent præcepiſſe, ut in patriam reuerſi ſanctũ Dei templum rurſus ædificarent, ita ut propheta undique animi lætitiæ cauſas habuerit. uerum enim uero ſi quis hæc ſingula diligenter examinarit, hæc eadem comperiet Danieli do-

loris

loris cauſas fuiſſe. cum enim rex omnibus, quicunque cuperent libertatem ac reditum in patriam conceſſiſſet, cōplures, qui ſibi in Babylone domos conſtruxerant, earum quaſi uinculo deuincti, neglecto in patriam reditu, externam patriæ regionem prætulerant. ſoli ueræ pietatis amatores, patriarumque legum cuſtodes, poſtpoſitis, quas Babylone poſſidebant, facultatibus, patriam ſolitudinem uel ipſi regno anteponendam duxere. hoc itaque beato Danieli maximum attulit luctum. uidens enim diuinæ pollicitationis ueritatem, & regis manſuetudinem, atque clementiam, populique ingenium contumax & effrænatum, animo uehementer angebatur, neque lugere ac lamentari deſiſtebat. et iure aliquis quæſierit, curnam, cum aliorum cauſa, qui ſe ſegnitiei tradiderant, & reditum in patriam aſpernati fuerant, lugeret, ac lamentaretur, ipſe in patriam non eſt reuerſus? ſed hanc quæſtionem facile diſſolui poſſe comperiet, ſi captiuitatis cauſam conſideret. quemadmodum enim non propter propria peccata permiſit illum Deus bello capi, ſed populi proſpiciens utilitati, & ueluti quendam curatorem & magiſtrum ſimul cum ipſis mittens, ita etiam reditus tempore cum plures in Babylone incolere, ea habitatione contenti, decreuiſſent, rurſus diuinus propheta cum illis degere compellitur, ut ne ſpirituali cura prorſus deſtituti, in impietatem penitus labantur. hac de cauſa cum rex, qui tunc imperium obtinebat, in honore illum habens, omnique obſeruantia colens aliis omnibus anteferret, nullam beatus Daniel inuenit conſolationem, ſed ipſum ualde angit & excruciat populi contumacia, & ſanctæ ciuitatis obliuio, quare tres quoque dierum hebdomadas ieiunus permanſit. nam, panem deſideriorum inquit non comedi, & caro & uinum nō introierunt in os meum, neque unguento unctus ſum uſque ad trium hebdomadarum dies. nullam enim diligentiam, inquit, omnibus his diebus adhibui curando corpori, non unguentum extrinſecus, non intrinſecus alimentum, recte autem & admodum congruenter non carnibus ſed pani uerbum illud deſideriorū appoſuit. panis enim neceſſarius eſt, & communis omnium cibus, cum carnibus ditiores ueſcantur, pane autem præter ditiores, etiam pauperiores alantur. idcirco panem deſideriorum appellauit, ut cibum communem, & omnium alimentorum amabiliſſimum.

Et in die uigeſima & quarta menſis primi in anno tertio ego eram iuxta fluuium magnum, ipſe eſt Tigris.

Vulg. La. Die autem uiceſima, & quarta menſis primi eram iuxta fluuium magnum, qui eſt Tigris.

Et menſem & ieiunii dies annotare opus eſt ad Iudæorum iniquitatē coarguendam. diuina enim lege iubente quartadecima primi menſis ad ueſperam paſcha celebrari, beatus Daniel uſque ad uigeſimā quartā ieiunus permanebat. quòd ſi dicant Iudæi panē illum deſideriorū non comediſſe, quòd panes azymos comederet, primum quidem ſuā per hæc quoque oſtendent inſcitiam, panis enim & fermentatus & non fermentatus uocatur: deinde quæ ſubiiciuntur, ea aperte os eorum impudens obturant. caro enim & uinum, inquit, non introierunt in os meum. quod ſi carnes non attigit, quomodo celebrauit paſcha? paſcha enim nihil aliud eſt quàm agnus, maſculus, anniculus, abſque macula, ad ueſperam ſacrificatus, & aſſus igni. qui itaque carnes non comedit, quomodo paſcha celebrabat?

Exo. 12.

Exo. 12.

brabat? non igitur paſcha celebrauit,ut obediret legi aperte iubenti,tres peragi celebritates in loco quem elegerit dominus Deus. euidenter itaque legem uiolant Iudæi, cum has audent in externa regione celebrare. uerum nos ad propoſitum reuertamur. quarta inquit & uigeſima primi menſis in anno tertio ego erã iuxta fluuium magnum,ipſe eſt Tigris. Hinc rurſus edocemur non eſſe erratum in tempore, etenim hic anno tertio,non primo dixit ſe uiſionem uidiſſe.

Et ſuſtuli oculos meos & uidi, & ecce uir unus indutus baddim,& lumbi eius præcincti auro Ophaz, & corpus eius quaſi Tharſis.

Et leuaui oculos meos & uidi, & ecce uir unus ueſtitus lineis,& renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quaſi Chriſolithus. **Vulg. La.**

Baddim, græca lingua ſignificantur Byſſina, ait itaque illius, qui uiſus eſt, indumentum ſe byſſinum conſpexiſſe. Zonam uero Ophaz, hoc eſt auro nitidiſſimo, & maxime puro, corpus autem, quaſi Tharſis, id eſt, ſimile erat auro pro batiſſimo e Tharſis allato, etenim illinc Salomoni rude afferebatur aurum.

Et facies eius uelut ſpecies fulgoris.

Splendor, inquit, illuminans a facie eius fluebat,

Et oculi eius quaſi lampades ignis, et brachia eius & crura, quaſi uiſio æris ſplendentis, & uox ſermonum eius quaſi uox turbæ.

Et oculi eius ut lampas ardens, & brachia eius, & quæ deorſum ſunt usque ad pedes, quaſi ſpecies æris candentis, & uox ſermonum eius, ut uox multitudinis. **Vulg. La.**

Habebat, inquit, oculos ignem emittentes, & brachia pulcherrimo æri ſimilia, uiſus tibi eſſes illum audiens multam turbam colloquentem audire.

Et uidi ego Daniel uiſionem ſolus, & uiri illi, qui mecum erant, non uiderunt uiſionem, ſed ecſtaſis magna incidit ſuper eos,& fugerunt metu.

Vidi autem ego Daniel ſolus uiſionem,porro uiri,qui erant mecum non uiderunt, ſed terror nimius irruit ſuper eos & fugerunt in abſconditis. **Vulg. La.**

Sed aliquis fortaſſe dixerit, cur nam fugerunt ii, qui uiſionem non uiderunt? at uериſimile eſt hoc ipſo maiorem illis metum incuſſum, nullum enim conſpicati, & maximam uocẽ audientes, merito terrore perculſi aufugerunt, ecſtaſin autem hic uocat non timiditatem ſolam, ſed cæcitatem illam, quæ græce dicitur, aoraſia. et ſimilia ſunt hæc iis quæ beato Paulo in itinere acciderunt, cum Damaſco appropinquaret. etenim ibi uidit ipſe lumen,quod eum circumfulſit, & qui cum eo erant nulla re uiſa ſolam uocẽ audierunt. igitur hic quoque qui cum diuino propheta erant ſimiliter, ſola audita uoce ac nemine uiſo fugiunt, ipſe ſolus manet. **Act. 9.**

Ego

Digitized by Google

Ego enim relictus ſum, inquit, ſolus & uidi uiſionem hanc magnam, & non eſt relictum in me robur, & gloria mea conuerſa eſt in corruptionem, & non obtinui uires.

Vulg. La. Ego autem relictus uidi uiſionem grandem hanc, & non remanſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quicquam uirium.

Tantus enim mihi metus incidit ex ea uiſione, ut membrorum harmonia diſſolueretur, & color ille, qui erat in corporis ſuperficie mutaretur, atque omnibus uiribus deſtituerer.

Et audiui, inquit, uocem ſermonum eius, & cum audirem ego eram compunctus ſuper faciem meam, & facies ſuper terram.

Vulg. La. Et audiui uocem ſermonum eius, & audiens iacebam conſternatus ſuper faciem meam, & uultus meus hærebat terræ.

Statim enim audita, inquit, maxima illa uoce pronus cecidi, & cum aſpicere nequirem horribilem uiſionem, os meum in terram demiſi.

Et ecce manus attingens me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper ueſtigia pedum meorum ſtatuit me.

Vulg. La. Et ecce manus tetigit, & erexit me ſuper genua mea & ſuper articulos manuum mearum.

Ita, inquit, affectus ſentio ueluti quandam manum me tangentem, & erigentem, & ego genibus, manibusque innixus, diſſoluerat enim me metus, reſurgere conabar,

Ille autem dixit ad me, Daniel uir deſideriorum intellige in ſermonibus his, quos ego loquor ad te, & ſta in ſtatione tua, quia nunc miſſus ſum ad te.

Vulg. La. Et dixit ad me, Daniel uir deſideriorum intellige uerba, quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo, nunc enim ſum miſſus ad te.

Attende, inquit, diligenter quæ a me dicuntur, & abiecto metu ita audi, quæ dicenda ſunt, ut intelligas; ſiquidem ut ea ad te docerem miſſus ipſe ſum, quando corporis cupiditates uiciſti, ac diuinarum rerum amator effectus, & beneuolentia quadam naturali erga populum affectus, quæ ei euentura ſunt percipere concupiſti. uocatque ipſum non Baltaſar, ſed Danielem. illud enim chaldæorum, hoc hebræorum nomen erat. et hoc a piis impoſitum, illud ab impiis additum. ſignificat autem Daniel Græcis iudicium Dei, ita ut ipſe uerum nomen ſecum ferens rebus ipſis prædicaret eum ſe eſſe, quem Deus iuſto ac recto iudicio prophetica gratia ſit dignatus, cuiq; multis poſt ſæculis futura declarauerit.

Cumque loqueretur ipſe ad me ſermonem, ſurrexi tremens.

Cumque

Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtum ſurrexi tremens. Vulg. La.

Sermo quidem idoneus fuit ad hoc efficiendum ut ſurgerem, uerum metum ipſum non omnino abieceram.

Et dixit ad me, ne timeas Daniel, quia a prima die, qua dediſti cor tuum, ut intelligeres, & affligeres te coram domino Deo tuo, auditi ſunt ſermones tui, & ego ueni in ſermonibus tuis.

Et ait ad me, noli metuere Daniel, quia ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt uerba tua, & ego ueni propter ſermones tuos. Vulg. La.

Hinc docemur, quantum nobis uoluntaria proſit afflictio, etenim beatus Daniel, cum uoluntario ſeipſum ieiunio afflixiſſet, & dominum quæſiiſſet, ſtatim exorauit, & uoti ſui compos factus eſt. quod is quoque, qui ſe ei in uiſione obtulerat, declarat. a prima enim die, inquit, qua dediſti cor tuum ut intelligeres, & ut affligeres te coram domino Deo tuo, auditi ſunt ſermones tui, cuius rei maximum hoc habes indicium aduentum meum, ego enim ueni, inquit, in ſermonibus tuis, ideſt propter ſermones tuos, & propter illas, quas adhibuiſti preces.

Et princeps, inquit, regni Perſarum ſtetit exaduerſo mei, unum & uiginti dies.

Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi uiginti & uno diebus. Vulg. La.

Prima ipſe die, inquit, deprecationis tuæ admiſſis tuis precibus ad te miſſus fui. ſed omnibus his diebus prohibuit me, ne ad te uenirem, Perſarum regni princeps.

Et ecce Michael unus de principibus primis uenit ad opitulandum mihi, & ipſum reliqui ibi cum principe regni Perſarum.

Et ecce Michael unus de principibus primis uenit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi iuxta regem Perſarum. Vulg. La.

Hæc apertius nos docet beatus Moyſes, cum ait,

Quando diuiſit altiſſimus gentes, quando diſſeminauit filios Adam, conſtituit terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei.

Quando diuidebat altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. Vulg. La.

Et dominus in ſacris euangeliis apoſtolis, uidete, inquit, ne contemnatis unum ex his puſillis, quia angeli eorũ quotidie uident faciem patris mei, qui in cælis eſt. & alia item multa huiuſcemodi in diuina ſcriptura. ex his itaque docemur ſingulis angelis uniuſcuiuſque noſtrum creditã eſſe curam, ut cuſtodiant, tueantur, & a praui dæmonis nos liberent inſidiis. archangelis uero illud munus impoſitum Matth.18.

poſitum, ut gentium ſint præfecti. ſicuti beatus Moyſes docuit, cuius dictis beatus item Daniel conſentit, cum dicit ipſe regni Perſarum principem, & rurſus paulo poſt principem græcorum, Michaelem quoque principẽ Iſrael uocat. His itaque tum ex hoc, tum ex illo loco perſpicuis factis, illud quærendum, quanam de cauſa perſici regni princeps reſiſtere uidebatur ei qui pro populo patrociniũ ſuſceperat? nam perturbationibus angelorum naturã non eſſe obnoxiam, quippe ſanctitatis plenam, cuiuis perſpicuum eſt. et diuinis eos nutibus obtemperare ſine ulla controuerſia uſquequaque licet intelligere. Quomodo itaque Iſraelitarum tutelæ aduerſari uidebatur Perſarum regni princeps? uerum enimuero ſi quis diligenter conſiderare uelit, comperiet eorum, quæ dicta ſunt, ſenſum. nam Perſarum princeps, & princeps græcorum, hoc eſt ii, quibus eorum cuſtodia, & cura commiſſa eſt, neceſſario, ut pote erga eos beneuolentia affecti, quorum tutelam habebant, cum cernerent ipſius Iſraelis iniquitatem, ægreferebant, ſiquidem uidebant ipſos maioris prouidentiæ fructus ferre. neque enim nouerant in Deo, qui omnia creauit, occultum myſterium. nanque poſtquam ſaluator noſter homo factus eſt, innotuit, ſicut dixit beatus Paulus, principibus & poteſtatibus per eccleſiam, multiformis ſapientia Dei. Hoc itaque myſterium ignorantes, & multam Dei erga Iſrael prouidentiam cernentes ii, quibus aliarum nationum credita cura fuerat, indignabantur, quòd aſpicerent eos maxime poſt legem & prophetas tantamque doctrinam & curam, peius affectos iis, qui a ſe regerentur, uel pluribus malis oppreſſos; hoc etiam beato Danieli angelus, qui ſe ei uidendum obtulit, dicebat, & princeps regni Perſarum ſtetit ex aduerſo mei unum & uiginti dies. hoc eſt his omnibus diebus ei perſuadere ſtudebam, iure eos hac prouidentia dignos cenſeri, opitulante mihi Michaele, qui unus erat e primis principibus, & ipſum, inquit, reliqui ibi cum principe regni Perſarum.

ad Eph. 3.

Et ueni ut docerem te quæcunque occurrent populo tuo in nouiſſimis diebus, quia ecce uiſio in dies.

Vulg. La. Veni autem, ut docerem te, quæ uentura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus, quoniam adhuc uiſio in dies.

Cumque ego inquit ueniſſem ad te, ut quæ haud multo poſt tempore euentura ſunt populo tuo, ante te edocerem, remanſit Michael diſputans cum principe regni Perſarum, neque ſimpliciter dixit cum principe Perſarum, ſed cum principe regni Perſarum, hoc eſt cui etiam in ipſum Perſarum regem commiſſum eſt imperium.

Cumque loqueretur ipſe mecum ſecundum uerba hæc, dedi faciem meam in terram, & compunctus ſum.

Vulg. La. Cumque loqueretur mihi huiuſcemodi uerbis deieci uultũ meum ad terram, & tacui.

Cum enim audiſſem angelorum quoque principes ægreferre eam curam, quæ haberetur erga populum, triſtitiæ ruſus plenus deiecto in terram uultu ſtabam, nec ſurſum aſpicere poteram.

Et ecce

Digitized by Google

Et ecce quaſi ſimilitudo filii hominis tetigit labia mea, & locutus ſum, & dixi ad ſtantẽ coram me, domine in uiſione tua conuerſa ſunt interiora mea in me, & ecce non habeo robur, & quo modo poterit domine ſeruus tuus loqui cum domino meo hoc? & ego imbecillis factus ſum, & ex hoc tempore non ſtabit in me robur, & ſpiritus non eſt relictus mihi.

Et ecce quaſi ſimilitudo filii hominis tetigit labia mea, & aperiens Vulg. La. os meũ locutus ſum, & dixi ad eum, qui ſtabat contra me, domine mi, in uiſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit uirium, & quo modo poterit ſeruus domini mei, loqui cum domino meo, nihil enim in me remanſit uirium, ſed & habitus meus intercluditur.

Cum uidiſſet, inquit, me denuo animi anxietate cruciari, ac ueluti humana quadam manu labia mea attigiſſet, dedit mihi colloquendi facultatem, et dixi ei. tuus ſolus conſpectus ipſe omnes mihi uires ademit, animumque confuſionis ac perturbationis impleuit; et priſtino decore cogitationem nudauit, adeoque imbecillis præ metu effectus ſum, ut ne uſitato quidem more poſſim ſpiritum ducere: quo modo igitur potero, quæ a te dicantur intelligere, aut congruens reddere reſponſum? nemo autẽ exiſtimet, qui ab eo uiſus eſt, illum eſſe dominum, propterea quòd Daniel ipſum dominum appellet. ſic enim ipſe in fine uiſionis, ſublatis, inquit, manibus ſuis in cælum, per uiuentem dominum iurauit, æquo animo ſuam confitens ſeruitutem: dominum itaque illum uocat, non ut Deum, ſed honorem illi debitum tribuens. etenim nos cum illuſtrioribus uiris colloquentes hac appellatione uti cõſueuimus, quemadmodum etiam beatus Abraam angelos ut homines conſpicatus, & cum ipſis, ut cum hominibus colloquens, obſecro dixit domine ſi utique inueni gratiam corã te, ne tran Gen. 18. ſeas ſeruum tuum. & beata Rebecca beati Abraam ſeruo, bibe, inquit, domi- Gen. 24. ne, & camelis tuis hauriam aquam. igitur hoc etiam loco dominus non rerum omnium auctorem ſignificat Deum, quod apertius ex fine cognoſcemus, interim autem inſtitutum perſequamur.

Et addidit, inquit, & tetigit me, quaſi uiſio hominis, & corroborauit me, & dixit mihi, ne timeas uir deſieriorum, pax tibi, uiriliter age, & eſto robuſtus.

Rurſum ergo tetigit me, quaſi uiſio hominis, & confortauit me, & Vulg. La. dixit, noli timere uir deſideriorum, pax tibi, confortare & eſto robuſtus.

Hoc eſt nihil ſolicitus ſis, neque enim ut detrimenti aliquid tibi afferrem iſtuc conceſſi, ſed ut ea tibi indicarem, quæ diſcere concupiſti. abiecto itaque metu, uirum te, & fortem præbeas. & uerbum res eſt conſecuta.

Et cum loqueretur ipſe, inquit, mecum corroboratus ſum & dixi,

loquatur dominus meus, quia corroboraſti me, & dixit, an noſti cur ueni ad te? & nunc reuertor, ut prœlier cum principe Perſarum. & ego egrediebar, & princeps græcorum ueniebar, ueruntamen annunciabo tibi, quod conſtitutum eſt in ſcriptura ueritatis, & non eſt qui reſiſtat mecum de his, niſi Michael princeps ueſter.

Vulg. La. Cumque loqueretur mecum conualui & dixi, loquere domine mi quia confortaſti me, & ait, nunquid ſcis quare uenerim ad te? & nunc reuertar ut prœlier aduerſus principem Perſarum. cum ergo egrederer apparuit princeps græcorum ueniens, ueruntamen annunciabo tibi, quod expreſſum eſt in ſcriptura ueritatis, & nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps ueſter.

Curnam, inquit, unum aut duo dicam, Perſarum principem & Græcorũ? cum nulla earum uirtutum, quæ ſuper cælos ſunt, uelit populum ueſtrum boni alicuius compotem fieri, propter multa uidelicet ſcelera, niſi ſolus Michael, cui ueſtra tutela credita eſt. prœliari uero pro differere ac perſuadere poſuit, cũ oſtendere uellet illius iuſtam contra populum indignationem, & ſuam erga eundem populum beneuolentiam. eſt autem ueriſimile eum qui differebat, ſanctum eſſe Gabrielem, qui iam alias etiam reuelationes ipſi interpretatus eſt.

Cap.xi. Et factum eſt, inquit, in anno primo Cyri ſteti in fortitudinem & robur.

Vulg. La. Ego autem ab anno primo Darii Medi ſtabam ut confortaretur & roboraretur.

Statim, inquit, cum Cyrus regno potitus eſſet, & terminus captiuitatis expletus, inſtiti, quoad effeci ut populus dimiſſus in libertatem uindicaretur.

Et nunc renuntio tibi ueritatem.

Vulg. La. Et nunc ueritatem annuntiabo tibi.

Vere tibi dico, quæ futura ſunt.

Ecce adhuc tres reges ſurgent in Perſide.

Vulg. La. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide.

Poſt Cyrum Cambyſes regnauit, cuius ſucceſſores Magi decem menſes regno potiti ſunt, poſt illos Darius Hyſtaſpis.

Et quartus, inquit, diteſcet diuitiis magnis ſuper omnes.

Vulg. La. Et quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes.

Xerxes hic eſt, de quo loquitur, Darii filius.

Et poſtquam ipſe obtinuerit diuitias, inuadet in omnia regna Græcorum.

Et cum

Et cum inualuerit diuitiis ſuis concitabit omnes aduerſum regnum Græciæ. Vulg. La.

Huius etiam, qui nobis ſunt externi, hiſtorici, ſcriptores, ſophiſtæ, & oratores meminerunt, qui narrant & illius ſuperbam cum exercitu profectionem, & ridiculum diſceſſum. nã usque ad ipſum ſummatim traditis Perſicis rebus & iis, qui poſt ipſum regnarunt, ut qui imbecilliores effecti fuerint, omiſſis, ad Macedonem tranſtulit orationem.

Et conſurget, inquit, rex potens, & dominus erit dominii multi, & faciet ſecundum uoluntatem ſuam, & cum ſteterit regnum eius, conteretur, & diuidetur in quattuor uentos cæli.

Surget uero rex fortis & dominabitur poteſtate multa, & faciet, quod placuerit ei, & cum ſteterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quattuor uentos cæli. Vulg. La.

Alexandro enim, ut iam etiam diximus, omnem, ut ita dixerim, orbem terrarum adepto, deinde communem hominum finem ſortito, quadrifariam diuiſum eſt regnum, ut ſæpius iam memorauimus, & hic rurſus diuus Archangelus ita ait,

Et diuidetur in quattuor uentos cæli, & non in nouiſſima eius, neque ſecundum dominationem eius qua dominatus eſt.

Et diuidetur in quattuor uentos cæli, ſed non in poſteros eius, neque ſecundum potentiam illius, qua dominatus eſt. Vulg. La.

Quod autem dicit, ita ſe habet, Alexander cum duodecim annos integros regnaſſet, ſex ultimis annis & Perſarum & Aegyptiorum demolitus eſt regnum, omnesque interiectas nationes ſub ſuam ditionem ſubiunxit. ait itaque, reges, qui poſt ipſum regnarint, nulla in re ſimiles futuros Alexandro, neque uirtute, neque poteſtate illa, quam nouiſſimis annis ſibi fuerat adeptus, hoc enim ſignificat, in nouiſſima eius, neque ſecundum dominationem ipſius, qua dominatus eſt.

Quia euelletur regnum eius, & dabitur aliis, præter hos.

Lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his. Vulg. La.

Non ſolum enim in hos quattuor, inquit, diuidetur, ſed etiam aliis, præter hos tradetur. His enim regnantibus Arſaces Perſa bello uictor adeptus eſt regnum, & partẽ quandam perſici imperii recuperauit, ex quo ad hoc usque tempus Perſarum reges Arſacidæ uocantur; cum ſuperiores non Arſacidæ, ſed Chamænides appellarentur: & Romanis item Macedonico diuiſo regno maior fuit potentia, qui denique ab his eiſdem regibus tributum exegerunt. ita præſignificata diuiſione, duorum regum mentionem prætermittit, neque enim rex Aſiæ, neque rex Macedoniæ diutius permanſit. prætereaque nihil ab his calamitatis accidit Iudæis. duorum igitur dumtaxat meminit, per quos difficiles calamitates ex-

perti fuere Iudæi. & hi ſunt, Aegypti rex, & is cui nationum ad orientem incolentium commiſſum fuit imperium, qui in Antiochia, & Babylone obtinuerunt regias. decet autem nos prius eorum, quæ dicenda ſunt, argumentum declarare, deinde ea ſigillatim interpretari. Hircus ille, quem beatus Daniel uidit, poſt unum cornu confractum, quattuor cornua produxit, hos ipſos reges, ex uno ipſorum alterum cornu natum eſt, quod & Aegyptum maxime debellauit, & in infinitas Iudæorum nationẽ calamitates coniecit. et per hoc cornu ſignificatur Antiochus illuſtris, id eſt Epiphanes. et quartam beſtiam beatus Daniel uidit decem cornibus prædit am, inter cuius cornua aſcendebat paruum cornu, quod oculos habebat, & os loquens magna, & prœlium committebat cum ſanctis. rurſus autem ex his intelligimus in fine Romani regni decem eodem tempore exorituros reges, qui multa ſibi ultro, citroque damna inferent, alter alterius regna mutuo debellantes, quemadmodum Macedones faciebant. cumque hæc acciderint, oſtenſurum ſe uirum peccati, filium perditionis, id eſt Antichriſtum. Quando itaque ſimiles ſunt regni Romanorum fines diuiſioni regni Macedonici, quæ tum ab his, tum ab illis facienda ſunt, ſimul edocet beatus Daniel. alia enim ex iis, quæ dicenda ſunt, Macedonibus conueniunt, alia futuris decem cornibus, atque illi, quod inter ipſa productum fuerit. et hæc ita ſe habere, ex ipſa prophetia diſcemus. decet itaque nos omni ſtudio animum adhibere, ut congruenter diuidamus, quæ his, quæue illis conueniant. cuius rei exemplum habemus euangelicam doctrinam. etenim cum dominus de templo quod

Matth. 24 erat in Hieroſolymis apoſtolis dixiſſet, Amen, amen dico uobis non relinquetur hic lapis, ſuper lapidem, qui non deſtruatur. deinde illis interrogantibus, quando hæc erunt, & quod ſignum aduentus tui? & duplici allata interrogatione, dominus promiſcuum reddit reſponſum, ſimul ea dicens, & quæ Hieroſolymis eſſent euentura, & quæ in conſumatione ſæculi futura. qui uero ſunt diuinis initiati myſteriis, hi & his & illis congruentia temporibus facile diſcernunt. hoc itaque nos etiam hoc in loco adhibita, quam par eſt, demonſtratione, facturi ſumus. Cum docuiſſet igitur beatum Danielem is, qui cum eo colloquebatur, quadrifariam regnum diuiſum iri, duobus omiſſis Macedoniæ, inquam, & Aſiæ, ſiue Helleſponti regibus, ut qui breue tempus regnaſſent, ac Iudæos minime offendiſſent; ſubiicit,

Et corroboratus eſt rex Auſtri, & de principibus eius unus corroborabirur ſuper ipſum, & dominabitur dominatione multa extra poteſtatem ſuam.

Vulg. La. Et confortabitur rex Auſtri, & de principibus eius præualebit ſuper eum, & dominabitur ditione, multa enim dominatio eius.

Ptolemæum Philopatorem dicit, qui non contentus Aegypti regno etiam Phœnicem, & Samariam, Iudæamque ſibi aſciuit. unum autem de principibus eius corroboratum Scopam intelligit, cuius etiam Ioſephus ſcriptor hebræus meminit. qui cum optimum ſe ducem præbuiſſet, multa eorum, quæ extra Ptolemæi regnum erant, in Ptolemæi ditionem redegit. hoc innuens, & dominabitur, inquit, dominatione multa extra poteſtatem ſuam. hoc eſt, potietur multarum nationum, quæ fuerint extra ſibi definitam poteſtatem.

Et poſt

Et poſt annos eius commiſcebuntur, & filia regis Auſtri ingredietur ad regem Aquilonis, ut faciat fœdera cum eo.

Et poſt finem annorum fœderabuntur, filiaque regis Auſtri ueniet ad regem Aquilonis facere amicitiam. Vulg. La.

Poſt Ptolemæi Philopatoris obitum, regnauit Ptolemæus filius eius Epiphanes appellatus. hoc ſignificat, cum dicit, poſt annos eius commiſcebuntur, & docens quo modo commiſcebuntur, filia inquit regis Auſtri ingredietur ad regem Aquilonis, ut percutiat fœdera cum ipſo: regem uero Aquilonis appellat Antiochum, non Epiphanem, ſed illum qui uocatus eſt magnus, Antiochi Epiphanis patrem, hic enim fuit illis Ptolemæis æqualis.

Et non obtinebit robur brachii, neque ſtabit ſemen eius, & tradetur ipſi, & ferentes eã, & puella, & corroborans ipſam in temporibus.

Et non obtinebit fortitudinem brachii, nec ſtabit ſemen eius, & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam, adoleſcentes eius, & qui confortabant eam in temporibus. Vulg. La.

Verum nuptiæ quidem fient, inquit, non tamen diutius connubium manebit, ſed reddetur ei, qui miſerit ipſam, per eos, qui ipſam adduxere, una cum iis, quæ cum ea fuerint allata; hoc enim ſignificat, & corroborans ipſam in temporibus, id eſt diuitiæ, quæ matrimonium potens, optatumque efficiunt.

Et ſurget, inquit, de flore ex radice eius in præparatione ipſius.

Et ſtabit de germine radicum eius plantatio. Vulg. La.

Hoc eſt, reddetur quidem parenti, ſed pariet regem, qui regno illius, qui dederit, aduerſabitur.

Et ueniet, inquit, ad uirtutem,

Et ueniet cum exercitu. Vulg. La.

Virtutem ipſam Hieruſalem uocat, ut quæ diuina gratia fruens diuinam uirtutem per ea miracula, quæ pro tempore fiebant, oſtenderet. quod nos item tertius Maccabæorum liber edocuit. Ptolemæus enim præter omnem ſpem deuicto Antiocho magno, ad Hieroſolyma peruenit, Deoque ſumptuoſa obtulit ſacrificia, conatusque ingredi in adyta templi, ſacerdotibus, qui ſupplicantes eum arcebant, obtemperare cum noluiſſet, flagellis percutitur, quæ minime cernebantur, interminatus autem Iudæis Alexandriam ſe recepit, et illa facere aggreditur, quæ hiſtoria docet. idque etiam prophetia prædicit, ueniet inquit ad uirtutem. Macca. 3.

Et ingredietur in munitiones regis Aquilonis, & faciet in ipſis, et corroborabitur.

Et ingredietur prouinciam regis Aquilonis, & abutetur eis, & obtinebit. Vulg. La.

Digitized by Google

Munitiones uocat tributum ipſi præbentes ciuitates, quodammodo enim fulciunt, & ſuſtentant regnum quæ afferuntur tributa, quibus militaris alitur exercitus.

Et deos eorum, cum conflatilibus eorum, omne uas deſiderabile ipſorum argenti & auri cum captiuitate introducet in Aegyptum,& ipſe ſtabit ſuper regem Aquilonis.

Vulg. La. Inſuper & deos eorum, & ſculptilia, uaſa quoque pretioſa auri & argenti captiua ducet in Aegyptum, ipſe præualebit aduerſus regem Aquilonis.

Primo enim & altero prœlio Ptolemæi uicerunt, ut docent hiſtoriæ. Ioſephus quoque ita aſſerit. Iudæis enim Antiocho magno Aſiæ regnum obtinente euenit, ut & ipſi multis laboribus premerentur uexata eorum regione, & illi itidem qui Cælen Syriam incolebant, nam bellum ipſo gerente aduerſus Ptolemæum Philopatorē & contra filium ipſius Ptolemæum cognomento Epiphanem, uſu uenit ut ipſi multa mala ſuſtinerent,& eodem tam uicto, quam uictore eadem paterentur. ac paulopoſt; cumque uiciſſet Ptolemæum Antiochus Iudæam ſibi aſciſcit: uita functo Philopatore filius eius magnum miſit exercitum duce Scopa, contra eos qui erant in Cæle Syria,qui & multas eorum cepit urbes, & noſtram gentem, quæ debellata adiuncta eſt ei. nec multo poſt Antiochus Scopam uicit ad fontes Iordanis cum eo congreſſus, ac magnam illius exercitus partem occidit. poſtea uero cum Antiochus urbes in Cæle Syria ſubegiſſet, quas Scopas occuparat, & Samariam, ſponte ad eum ſe adiunxere Iudæi, receptoque in ciuitate omni eius exercitu, & militibus,& elephantis,abunde commeatum præbuere,& præſidia a Scopa in arce Hieroſolymorū relicta obſidenti alacriter opem tulere. et ne alia proſequens ultra modum prorogans uolumen progrediar,ad illa uolentem relego.

Et ingredietur, inquit, in regnum regis Auſtri,& reuertetur ad terram ſuam, & filii eius cogent turbam exercituum multorum.

Vulg. La. Et intrabit in regnum rex Auſtri, & reuertetur ad terram ſuam, filii autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum.

Filios autem eius eos uocat, quibus militandi munus impoſitum fuerat, ſicuti filios hominum homines, & filios prophetarum prophetas, quod eſt Hebræorum linguæ Idioma.

Et ingredietur ueniens, & inundans.

Vulg. La. Et ueniet properans & inundans.

Hoc eſt, impetu latus, & diluuii inſtar omnia corrumpens.

Et præteribit, & ſedebit, & congredietur usque ad robur eius.

Vulg. La. Et reuertetur, & concitabitur & congredietur cum robore eius.

Hoc eſt

Hoc eſt, omnibus uiribus inuadet in Aegyptum,& celeritate adhibita caſtra ponet translato in eam regionem bello. his ſubiicit.

Et irritabitur rex Auſtri, & egredietur, & pugnabit bello cum rege Aquilonis, & ſtatuet turbam multam, & tradetur turba in manu eius, & capient turbam multam, & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa millia, neque corroborabitur.

Et prouocatus rex Auſtri egredietur, & pugnabit aduerſus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu eius, & capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa millia, ſed non præualebit. Vulg. La.

Cum enim rex Auſtri inſtructam turbam multam in acie oppoſuerit, ſuperabit, inquit, Antiochus, ac multitudinem illam ſibi ſubiiciet, & quaſi uictor ſuperbia elatus multa hominum millia conficiet. uerumtamen non potietur Aegypto, neque obtinebit Ptolemæi regnum. qua de cauſa indignatus rurſus

Reuertetur, inquit, rex Aquilonis, & adducet turbam multam ſupra priorem, & in finem temporum ingredietur ingreſſus in uirtute magna, & in ſubſtantia multa.

Conuertetur enim rex Aquilonis & præparabit multitudinem multo maiorem, quàm prius, & in fine temporum, annorumque ueniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis. Vulg. La.

Rurſus enim maiore, inquit, priore exercitu coacto inuadet Aegyptum, quod faciet circiter regni ſui finem, id enim ſignificat, in finem temporum, & ingredietur ingreſſus in uirtute multa. Hic conduplicatio eſt Hebraica; uoluit enim dixiſſe, magno comitatu ingredietur, eſt autem idioma tum Hebræorum tum Syrorum, qui conſueuerunt dicere ingrediens ingreſſus eſt, & comedens comedebat, & alia omnia huiuſcemodi: interpretes itaque multa adhibita diligentia idiomata quoque Hebræa ſecuti ſunt.

Et in temporibus illis, inquit, multi conſurgent aduerſus regem Auſtri.

Ita enim ab Antiocho debellatum Ptolemæum ut imbecillem, in reliquum etiam finitimi contemnent.

Et filii peſtilentiarum populi tui, extollentur, ut ſtatuant uiſionem, & debilitabuntur.

Filii quoque præuaricatorum populi tui extollentur ut impleant uiſionem, & corruent. Vulg. La.

Hic rurſus peſtilentes filios peſtilentiarum appellauit, ſceleſti enim & improbis moribus deprauati, impiamque uitam pietati præferentes per hos reges cultum

legitimum

legitimum demoliri conabuntur, neque poterunt. illi enim minus impii Iudæorum nationem coluerunt, & obſeruarunt.

Et accedet, inquit, rex Aquilonis, & effundet aggerem & capiet urbes munitas.

Vulg. La. Et ueniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitiſſimas.

Hoc eſt, obſidens aggeribus adhibitis, machiniſque admotis.

Et brachia regis Auſtri non ſtabunt.

Vulg. La. Et brachia Auſtri non ſuſtinebunt.

Hoc eſt, omnibus deſtituetur uiribus.

Et conſurgent electi eius, neque erit robur ad ſtandum.

Vulg. La. Et conſurgent electi eius ad reſiſtendum, & non erit fortitudo.

Et coactis optimatibus ſuis nihil proficiet.

Et faciet adueniens aduerſus eum ſecundum uoluntatem ſuam.

Vulg. La. Et faciet ueniens ſuper eum iuxta placitum ſuum.

Facile enim erit in reliquum, inquit, unicuique eum contemnere, quòd reſiſtere nequeat, & aduerſarios ipſe ſuperare.

Et ſtabit in terra ſabir.

Et ſtabit in terra inclyta.

Vulg. La.

Quædam exemplaria in terra ſabair habent, & quidam eorum, qui Hebræorum uocem in Græciam tranſtulere, uoluntatis terram, terram ſabir uocarunt, ſignificatque promiſſionis terram, quæ uoluntatis erat, & montem Sion quem
Pſal. 77. dilexit, & in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo, & ſabair, uirtutum ſiue
Pſal. 67. exercituum interpretantur, ſiue igitur terra uoluntatis, ſiue terra exercituum Iudæa uocata ſit, etenim ſupra quoque exercituum ipſam appellauit. hic etiam ſabair ſiue ſabir eam nuncupat: accedet, inquit, rex Babylonis ad ipſam quoque.

Et conſumetur in manu eius.

Hoc eſt, proſpere ei ſuccedet. ſic enim nos item Ioſephus docuit in hiſtoria, Iudæos Antiocho ultro accepto, magno in honore ab illo habitos fuiſſe.

Et ponet faciem ſuã, inquit, ut ueniat in robore totius regni eius.

Vulg. La. Et ponet faciem ſuam ut ueniat ad tenendum uniuerſum regnum eius.

Conabitur enim omne regis Auſtri regnum ſibi uindicare.

Et recta

Et recta, inquit, omnia cum eo faciet,

Et recta faciet cum eo, Vulg. La.

Quæcunque enim diripuerit ea, inquit, omnia reddet ipſi.

Et filiam mulierum tradet ei, ut corrumpat ipſam, & non permanebit, neque erit illi.

Et filiam feminarum dabit ei, ut euertat illud, & non ſtabit, nec illius erit. Vulg. La.

Quod ſupra obſcure dixerat, hic apertius declarat, dabit enim ipſi, inquit, uxorem filiam ſuam, nec multo poſt tempore ipſa reddetur ei, qui dederit, ſoluto matrimonio. cumque ita affecerit Aegyptum,

Conuertet faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas, & ceſſare faciet principē opprobrii ſui, uerum opprobrium eius conuertetur in eum.

Multis enim inſulis in ſuam ditionem redactis illarum principes imperio abdicatos eiuſmodi reddidit, qui ludibrio haberentur. uerum ne ipſe quidem huius erit expers opprobrii. Romani enim illi ad Thermopylas debellato, compreſſa eius ingenti audacia, mille impoſuere talentorum tributum, quod ſibi ſingulis annis eum afferre coegerunt, filiumque eius Antiochum cognomento Epiphanem acceptum obſidem Romæ cuſtodiebant. quod nos docet primus liber Maccabæorum. cum enim ſcriptor locutus de iis eſſet, qui Alexandri regnum excepere, ſubiecit. et exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illuſtris, id eſt Epiphanes filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obſes. hoc præſignificans Danieli, is, qui cum eo colloquitur, uerum inquit, opprobrium eius in eum conuertetur. his adiicit.

Macc. 1.

Et conuertet faciem ſuam ad obtinendam terram ſuam.

Et conuertet faciem ſuam ad imperium terræ ſuæ. Vulg. La.

His in inſulis peractis, inquit, in ſuum regnum reuertetur.

Et infirmabitur, & cadet, & non inuenietur, & ſurget de radice eius planta regni, & ad præparationem ipſius transferens.

Et impinget, & corruet, & non inuenietur, & ſtabit in loco eius uiliſſimus, & indignus decore regio. Vulg. La.

De Antiocho illuſtri, id eſt Epiphane loquitur, qui Roma profectus Seleuco fratri ſuo ſucceſſit, nam Antiocho magno Seleucus cognomento Philopator ſucceſſerat filius eius, quo mortuo Antiochus Epiphanes accipit regnum, de quo ait, ſurget de radice eius planta regni, & ad præparationem ipſius transferens. hoc eſt, patris imperium imitans, & idoneus ad obtinendum ſibi ab illo paratum regnum. hoc declarans adiecit.

Et faciens gloriam regni.

Id eſt,

Digitized by Google

Id eſt, in rebus gerendis ſe maxime ſtrenuum præbens.

Et in diebus illis contereτur, & non in facie, neque in bellis.

Vulg. La. Et in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prœlio.

Idoneus enim erit, inquit, qui uel ſolo nomine abſque prœlio, ac ſine ſanguine omnibus terrorem incutiat, eoſque ſibi ſubiiciat.

Et ſtabit in præparationem eius.

Vulg. La. Et ſtabit in loco eius deſpectus.

Tanta, inquit, eius erit uirtus, ut etiam ſine prœlio regnum ad ſe a parente tranſlatum obtineat.

Et deſpectus fuit, & non eſt data ſuper eum gloria regni.

Vulg. La. Et non tribuetur ei honor regius.

Atqui non erat, inquit, illuſtris, ut rex, ſed uilis quidam uidebatur, qui Romæ cuſtodiretur.

Et reuertetur in abundantia, & obtinebit regnum in lapſibus.

Vulg. La. Et ueniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.

Verumtamen, inquit, quamuis ualde deſpectus, cum multa copia ueniet, plurimoque exercitu, & dolo ſibi opitulante, ac fraude adhibita regnum obtinebit. Hoc etiam in ſecunda uiſione beatus Daniel conſpexit, audiuitque ſanctum Gabrielem cum diceret, dolus in manu eius & in corde ſuo magnificabitur, & occidet multos, & in perditione multorum ſtabit, & hic ſimiliter, obtinebit enim regnum, inquit in lapſibus.

Et brachia inundantis inundabuntur a facie eius, & conterentur.

Vulg. La. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius & conterentur.

Hic denuo Aegyptiorum innuit regnum, quia etiam illi multum potentes, & inſtar diluuii aduerſarios corrumpentes, & ad internitionem delentes ab ipſo inundabuntur, & conterentur. neque iſti ſoli, ſed etiam

Dux teſtamenti, & a commiſtionibus erga ipſum faciet dolum.

Vulg. La. Inſuper & dux fœderis, & poſt amicitias cum eo faciet dolum.

Hic præſignificat ſeditionem concitatam contra Oniam principem ſacerdotum, a Ieſu, qui etiam Iaſon dictus fuit, & Onia filio Menelai, ex quibus Iaſon cũ prius ad Antiochum contendiſſet, fratrem ſuũ pontificatu eiecit, Menelaus uero muneribus & auro Antiocho miſſis, ad ſe rurſus reuocato pontificatu expulit Iaſonem. hinc graues & moleſtæ calamitates Iudæorum nationes inuaſere. Hæc ante beatus Daniel doctus audit. Brachia inundantis ab ipſo inundabuntur. et loquitur de Ptolemæo Philometore, qui Ptolemæo Epiphani ſucceſſit, his ſubiecit. et

Digitized by Google

cit. et dux fœderis. principem ſacerdotum intelligi uult pium Iaſonis fratrem, præmonetque fore ut illum etiam abdicet pontificatu maximo. deinde docet, quo modo. et a commiſtionibus erga illum faciet dolum, utetur enim miniſtris, inquit, qui ſe idem habere glorientur genus, adhibitoque dolo, in nationem in finita mala patrabit.

Et aſcendet, & ſuperabit ipſum modica gente.

Et aſcendet & ſuperabit in modico populo. Vulg. La.

Deceptis enim Hieroſolymorum incolis, quaſi pacificus ingreſſurus, primum in ſacri Dei templi adyta ingredi auſus eſt, deinde ablato omni impoſito ornatu, & uaſis diuino cultui dedicatis, egreſſus eſt. rurſusque adducto ad urbem exercitu octuaginta hominum millia occidit. neque his contentus miſſis ducibus ſuis innumerabiles cædes faciendas curauit. hæc præſignificans, & ſuperabit, inquit, ipſos modica gente.

Et in abundantia, & in pinguibus regionibus ueniet.

Et abundantes & uberes urbes ingredietur. Vulg. La.

Neque enim propter inopiam cum paucis, inquit, ueniet, ſed propter ſuæ mentis ſuperbiam: eſt enim ipſi & abundantia, & fructus infinitarum gentium pinguium, ſibi uectigalia multa ſuppeditantium.

Et faciet, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius, prædam, & ſubſtantiam, & ſpolia ipſis diſperget.

Rapinas & prædam, & diuitias eorum diſſipabit. Vulg. La.

Nam cum omnes eius patres & maiores Iudæorum nationem in magno honore habuerint, iſte contraria omnia faciet, occidens, & rapiens, atque in ſeruitutem adducens, & militibus eorum bona concedens.

Et ſuper Aegyptum, inquit, cogitabit cogitationes ſuas, & usque ad tempus.

Et contra firmiſſimas cogitationes inibit, & hoc usque ad tempus. Vulg. La.

Hoc eſt neque diutius hoc obtinebit.

Et excitabitur robur eius, & cor eius contra regem Auſtri in uirtute magna.

Et concitabitur fortitudo eius, & cor eius aduerſus regem Auſtri in exercitu magno. Vulg. La.

Hanc ipſius in Aegyptum profectionem prima nos Maccabæorum docet hiſtoria. ingreſſus eſt enim Antiochus, inquit, in Aegyptum, in turba graui, & in curribus, & elephantis, & equitibus, & in claſſe magna, & conſtituit bellum aduerſus Ptolemæum regem Aegypti, & ueritus eſt Ptolemæus a facie eius, & fugit, & 1.Macc.1.

Digitized by Google

git, & ceciderunt uulnerati multi, & ceperunt urbes munitas in terra Aegypti, & ceperunt ſpolia Aegypti. & hæc cum ante doceretur beatus Daniel audiuit.

Et rex Auſtri prœlio cum ipſo confliget, in uirtute magna & forti ualde, & non ſtabit, quia cogitabunt contra ipſum cogitationes.

Vulg. La. Et rex Auſtri prouocabitur ad bellum multis auxiliis & fortibus nimis, & non ſtabunt, quia inibunt aduerſus eum conſilia.

Hoc eſt, multas & uarias inſidias ei molientur.

Et comedent, inquit, neceſſaria eius.

Vulg. La. Et comedentes panem cum eo.

Hoc eſt, conſument omnem illius prouentum, & uectigal, quod ipſi pendetur, diripientes ad ſe conuertent.

Et conterent ipſum, & copias eius diſſoluent, & cadent uulnerati multi.

Vulg. La. Conterent illum, exercitusque eius opprimetur, & cadent interfecti plurimi.

Neque ipſum ſolum, ſed etiam exercitum eius inſtar diluuii corrumpet, & ingentem cædem patrabit.

Et utrique, inquit, reges corda eorum in improbitatem, & in menſa una mendacia loquentur, & non dirigetur.

Vulg. La. Duorum quoque regum cor erit, ut male faciant, & ad menſam unam mendacium loquentur, & non proficient.

Romani enim ſicut nos Ioſephus hiſtoricus docet, audita eius cum exercitu profectione, per legatos denuntiarunt, ut recederet ab Aegypto. quare percuſſo fœdere, inquit, pacem fecit, & ſocietatem cum Ptolemæo iniuit. ſimulatam uero amicitiam docens is, qui cum Daniele colloquebatur; et utrique inquit reges corda eorũ in improbitatem, & in menſa una mendacia loquentur, & non dirigetur, hoc eſt, non erit ſtabilis pax illa.

Quia adhuc finis erit in tempus.

Vulg. La. Quia adhuc finis in aliud tempus.

Hoc eſt, rurſus enim cum hoc tempus effluxerit, congredientur, & prœlio dimicabunt.

Et reuertetur, inquit, in terram ſuam in ſubſtantia multa.

Vulg. La. Et reuertetur in terram ſuam cum opibus multis.

Veruntamen tunc inquit cum multis diuitiis, multarumque facultatum abundantia in ſuum regnum redibit.

Et cor

Digitized by Google

Et cor eius aduerſus teſtamentum ſanctum.

Hoc uno in reliquum ſtudio tenebitur, ut legem a Deo Iudæis datam euertat, atque hæc inita conſilia ad exitum perducet.

Et faciet enim, & reuertetur, inquit, in terram ſuam.

Hoc quoque Maccabæorum liber, & Ioſephi tradit hiſtoria.

Et in tempus ſuum reuertetur, & ueniet in Auſtro, & non erit ſicut prima etiam nouiſſima.

Statuto tempore reuertetur, & ueniet ad Auſtrum, & non erit priori ſimile nouiſſimum. Vulg La.

Hoc eſt, non ſimiliter uincet, ſed uictus reuertetur. illud autem, in tempus ſuum, idoneum bello tempus ſignificat.

Et ingredientur ad ipſum ingredientes Citiæ, & humiliabuntur.

Et uenient ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur. Vulg. La.

Aſcitis enim ſibi multis Cypriis, & aliis inſulanis, nam Citium ad hoc usque tempus oppidum eſt Cypri, inuadet quidem Aegyptum, ſed uictus & profligatus redibit.

Et reuertetur, inquit, & indignabitur contra teſtamentũ ſanctũ.

Et reuertetur, & indignabitur contra teſtamentum ſanctuarii. Vulg. La.

Omnem enim iracundiam, inquit, qua propter acceptam cladem exarſerit, contra ſanctum teſtamentum euomet. factumque oſtendens,

Et faciet inquit iracundiam.

Secundo enim aduentu & multam faciet cædem, & eos, qui effugerint, rediget in ſeruitutem.

Et reuertetur, & intelliget ſuper derelinquentes teſtamentũ ſanctũ.

Reuerteturque, & cogitabit aduerſus eos, qui dereliquerunt teſtamentum ſanctuarii. Vulg. La.

Omni inquit cura eos complectetur, qui a lege deſciuerint, & repudiato Iudaico ritu, græcorum mores & cultus amplexi fuerint.

Et brachia ex eo ſurgent, & polluent ſanctuarium imperii & transferent continuationẽ, & dabunt in ipſum abominationẽ deſolatam.

Et brachia ex eo ſtabunt & polluent ſanctuarium fortitudinis & auferent iuge ſacrificium, & dabunt abominationem in deſolationem. Vulg. La.

Brachia uocat, ut iam ante diximus, duces ei ſeruientes, ut, inſtar brachiorum iuſſa regis exequentes. mittet itaque aliquos, inquit, qui ſanctuarium imperii polluant, hoc eſt, Deo omnipotenti dedicatum templum, ara, in qua colantur idola, in ipſo erecta: hoc enim uocat abominationem deſolatam. hoc etiam nos docet ſecunda Maccabæorum hiſtoria, cum ſic ait. circa hoc tempus ſecundam profectionem Antiochus in Aegyptum profectus eſt, deinde interpoſitis quibuſdam de contentione principum ſacerdotum, qui haud legitimi eſſent, ſcriptor ſubiecit. cumque hæc accidiſſent regi, pro rebus geſtis ſuſpicatus eſt defecturam Iudæam. unde reuerſus ex Aegypto efferatus animo, armis urbem cepit, iuſſitque militibus ut obuios quoſcunque nulli parcentes cæderent. tum narrata cæde, quæ in omnem ætatem inuaſerat, & quemadmodum octuaginta millia cadauerum numerata eſſent, rurſus paulo poſt, inimicam, inquit, erga Iu- 2.Macc.5.

Digitized by Google

dæos mentem habens Antiochus, miſit odioſum principem Apollonium cum exercitu uiginti duorum millium præcipiens, omnes, qui erant in ætate, prorſus
2.Macc.6. interficere. & paulopoſt item. Sed non poſt multum tempus miſit rex ſenē Athenienſem, qui cogeret Iudæos migrare a patriis legibus, ut Dei legibus minime gubernarentur: contaminaretque quod erat in Hieruſalem templum, & Iouis Olympii nominaret. hæc prædicens is, qui cum beato Daniele colloquebatur, & brachia, inquit ex eo ſurgent, & polluent ſanctuarium imperii, & transferent continuationem; hoc eſt, cultum qui Deo ſingulis diebus adhibebatur. et dabunt in ipſum abominationem deſolatam; aram, quam Ioui erexit impius rex, in qua etiam porcum immolauit.

Et inique agentes in teſtamentum inducent in lapſibus.

Vulg. La. Et impii in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter.

Nam impios & iniquos ita parabunt, ut palam impie agere non uereantur, doloſis uerbis utentes.

Et populus cognoſcentes Deum ſuum, continebunt & facient.

Vulg. La. Populus autem ſciens Deum ſuum continebit & faciet.

Eos hic innuit, qui beatum Matthiam ſequebantur, qui cum primus Antiochi decretis reſtitiſſet, ſeque cum filiis in deſerta loca recepiſſet, parua manu illius duces debellauit.

Et intelligentes populi, inquit, intelligent in multa.

Vulg. La. Et docti in populo docebunt plurimos.

Nam qui opportune utentur ea ſcientia, quam ſibi Deus ſuppeditarit, uehementer illius leges aſpernabuntur, & mortē pro lege diuina impiæ uitæ anteponent, idque ſignificans ſubiecit,

Et infirmabuntur in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in direptione dierum ipſorum.

Vulg. La. Et ruent in gladio, & in flamma & in captiuitate & in rapina dierū.

Diuerſis enim & omnis generis tormentis impius ille pios homines deterrere conatur immaturam ipſis inferens necem, & quaſi reliquos ipſorum dies diripiens, deinde quæ a beato Matthia & filiis eius ſuſtinenda & facienda erant prædicit.

Et cum infirmati fuerint ipſi adiuuabuntur auxilio paruo.

Vulg. La. Cumque corruerint ſubleuabuntur auxilio paruulo.

Diuinæ ſiquidem gratiæ fructum percipient, & tunc hoſtes ſuperabunt, non tamen pace ſuis diebus fruentur, aut a malis uindicabuntur, idcirco paruum auxilium, interpoſita inter bella inducias uocauit.

Et applicabuntur, inquit, ad ipſos multi in lapſibus.

Vulg. La. Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

Hoc enim ſtrenuum eorum facinus intuentes ex iis, qui lapſi fuerint multi, & pietatem repudiarint, pænitentia adducti ad ipſos accurrent.

Et de intelligentibus, inquit, infirmabuntur multi.

Vulg. La. Et de eruditis ruent.

Et eorum, qui pii uiſi fuerint, in contrariam partem uertentur.

Vt igne conſlentur, inquit, ipſi, & eligantur, & dealbentur usque in temporis finem. quia adhuc in tempus.

Vt conſlentur

Vt conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum, quia adhuc aliud tempus erit. Vulg. La.

Neque hæc, inquit, lædent futuros homines. hinc enim docebuntur non eſſe fidendum priſtinis proſperis ſucceſſibus, ſed ſemper eſſe metuendum, ac tremendum ſecundum beati Pauli admonitionem. qui enim ſe exiſtimat inquit ſtare, uideat ne cadat. nam mutationes temporum, quaſi igne conflant, & probant, & diſcernunt ab eo quod probatum eſt, adulterinum, immo etiam dealbant ue luti lanam, ac probant utrum naturalem an aduentitium habeat colorem, & utrum totus per totum corpus a natura inſitus color ſit, an in ſola cutis ſuperficie impoſitus. hæc quidem in præſenti uita, inquit, ſingulis accidunt hominibus, at in futuro tempore generalis erit hominum examinatio. His dictis de Antiocho illuſtri, id eſt Epiphane, tranſit deinde ab imagine ad exemplar, exemplar autem Antiochi eſt Antichriſtus, & Antichriſti imago Antiochus, quemadmodum enim ille impie agere Iudæos cogebat, & cõtra legem ſuam rempub. adminiſtrare, ita homo peccati, filius perditionis, qui ſuperextollitur, & ſuperexaltatur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ſicut ait beatus Paulus, ita ut ipſe in templum Dei ingreſſus ſedeat oſtendens ſeipſum, quaſi ſit Deus in omnibus ſignis & prodigiis mendacibus, ita iſte inquam omnia molietur ut pios in fraudẽ impellat, modo doloſis miraculis decipere ac fallere conatus, modo ui adhibita, & omne ſupplicii genus pietatis inferens alumnis. quod ſi quis prophetiæ ſeriem inquirens, hæc non ita ſe habere credat, is euangelicam doctrinam mente repetat, ubi dominus ſimul & quæ ad communem, & quæ ad ipſius Hieruſalem conſumationem pertinent, prædicit. cum enim dixiſſet, orate ne fiat fuga ueſtra hyeme, neque ſabbato, quod Iudæis ſolis congruit, ſtatim ſubiecit, erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet, & niſi breuiati fuiſſent dies illi nõ fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi: oſtendensque ad Iudæos nihil horum pertinere adiecit. tunc ſi quis uobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere, paucisque de pſeudochriſtis prædictis, ad illa addidit, ſicut enim fulgur exit ab oriente, & paret uſque in occidentem, ita erit & aduentus filii hominis, & alia omnia ſimiliter, ne ſingula recenſeam. hinc itaque inſtructi etiam prophetiam intelligemus, quæ ab Antiocho ad Antichriſtum, ut ab imagine ad exemplar tranſiens, quæ ad illum pertinent, ea nos ante docet aperte.

1.ad Cor. 10. — 2.adTheſ. 2. — Matt. 24.

Faciet enim ſecundum uoluntatem ſuam inquit rex, & exaltabitur & magnificabitur ſuper omnem Deum deorum, & loquetur faſtuoſa, & dirigetur.

Et faciet iuxta uoluntatem ſuam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur. Vulg. La.

Id eſt, proſpere ei res ſuccedent, ſed non in perpetuum.

Donec enim perfecta fuerit ira.

Donec compleatur iracundia, perpetrata quippe eſt definitio. Vulg. La.

Quoad, inquit, uehementer diuinã iram inflammarit, ipſamque in ſe prouocatam attraxerit. Iram autẽ ſupplicium uocat, numen enim affectionis eſt expers.

Quia in conſumationem & ſtudium ſit.

Etenim iſte inquit ſuum præcognoſcens euentum multam adhibebit curam, ut omnes prouocet ad impietatem, multos pœnarum ſocios & participes cupiens accipere; ſequentia autem apertius coarguunt eorum inſcitiam, qui hæc de Antiocho dicta fuiſſe opinentur, ait enim

Et ſuper omnes deos patrum ſuorum non intelliget.

Vulg. La. Et Deum patrum ſuorum non reputabit.

Inuenimus autem Antiochum aris, in quibus idola colerentur, & Hieruſalem, & omnẽ Iudæam compleuiſſe, & in templo Dei Ioui ſacrificaſſe; Iouiſque Olympii nuncupaſſe templum, quod erat in Hieroſolymis, Iouis autem Xenii, id eſt hoſpitalis, alterum quod erat in Garizim. Quo modo igitur qui ita ſuperſtitioſus dæmonibus colendis, & idolorum cultui ita addictus ſit, ſuper deos patrum ſuorum non intelliget? omnia enim contra Antiochus facere perſeuerabat, qui patrios deos colens eum, qui a Iudæis adorarctur, inficiabatur eſſe Deum. nequaquam itaque in Antiochum hæc congruunt, ſed in ipſum exemplar Antiochi, cuius imago & typus Antiochus impietate omnes ſuperiores reges uiciſſe contendit. de Antichriſto itaque hoc dicit; ſuper omnes deos patrum ſuorum non intelliget.

Et ſuper concupiſcentiam mulierum, & ſuper omnem Deũm non intelliget.

Et erit in concupiſcentiis feminarũ, nec quenquã deorum curabit.

Hoc quoque aperte contrarium eſt Antiochi inſtitutis. hic enim non modo legitimo ſibi matrimonio coniunctis uxoribus non erat contentus, ex quibus Antiochum Eupatorem, & Alexandrum liberos procreauit, ſed etiam cum laſciuis pellicibus coibat. et unius ex ipſis ſecunda Maccabæorum mentionem facit

2. Macc. 4 hiſtoria. ubi ſic ſcriptor ait. contigit autem Tarſenſes & Malleotas ſeditionem mouere, quòd Antiochidi regis concubinæ dono eſſent dati. qui itaque eiuſcemodi laſciuiæ inſeruiebat, ut urbes tales ac tantas meretrici mulierculæ largiretur, quo modo ſuper concupiſcentiam mulierum nõ intelliget? igitur hinc errare itidem aperte conuincuntur, qui hæc ad Antiochum referre conantur. nos uero ad id, unde digreſſi ſumus, reuertamur. et ſuper concupiſcentiam mulierum, inquit, & ſuper omnem Deum non intelliget.

Quia ſuper omnes magnificabitur.

Vulg. La. Quia aduerſum uniuerſa conſurget.

Hoc eſt, arbitrabitur omnium eſſe ſe maximum.

Et Deum Maozim, in loco ſuo glorificabit, & Deum quem non cognouerunt patres eius glorificabit in argento & auro, & in lapide pretioſo, & concupiſcentiis.

Vulg. La. Deum autem Maozim in loco ſuo uenerabitur, & Deum quẽ ignorauerunt patres eius, colet auro & argento & lapide pretioſo, rebuſque pretioſis.

Cum enim parentes illius agnita propria natura Deum qui omnibus præeſt, ſeipſos nominare non auſi fuerint, iſte Deum fortem & potentem, hoc enim ſignificat Maozim, ſeipſum appellat. illud enim, in loco ſuo, pro, ſeipſum, poſuit.

Et faciet

Et faciet munitionibus refugiorum cum Deo alieno, quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & ſubiiciet ipſis multos, & terram diuidet in donis.

Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem non cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet gratuito. Vulg. La.

Eriget enim ſibi ipſi templa, inquit, & argento & auro, & lapidibus pretioſis ipſa exornabit, & ſubiiciet ipſis multos, deceptos uidelicet donis, uel ſuppliciis mollitos, ſed etiam terram diuidet in donis, ſubiectis enim ſibi populis, qui impietati conſenſerint, regionem plurimam largietur.

Et in temporis fine configet cum eo rex Auſtri, & congregabitur contra eum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in nauibus multis, & ingredietur in terram in inundationibus, & conteret.

Et in tempore præfinito prœliabitur aduerſus eum rex Auſtri, & quaſi tempeſtas ueniet contra illum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in claſſe magna, & ingredietur terras & conteret. Vulg. La.

Sæpe diximus quartæ beſtiæ decem cornua, quæ eodem tempore apparuerunt, decem reges illos ſignificare, qui circiter finem Romani imperii regnabunt. ex his itaque rurſus Auſtri rex cum ipſo dimicabit, qui Aquilonis rex uocatur.

Ab aquilone enim exardeſcent inquit mala ſuper omnes habitantes terram. Hiere. 1.

Ab aquilone pandetur omne malũ ſuper omnes habitatores terræ. Vulg. La.

Et Antiochus, qui eius typus erat, Aquilonis rex uocabatur. cum itaque rex Auſtri cum ipſo congreſſus fuerit, iſte cum exercitu tum maritimo tum terreſtri aduerſus eũ prœliabitur, uictoriamque adipiſcetur. atque hos ipſos Ptolemæos in ſacris euangeliis prædixit dominus. conſurget enim gens in gentem, & regnũ in regnum, & erunt peſtilentiæ & fames, & terræ motus per loca, hæc autem omnia initia ſunt dolorum. habentes itaque domini prædictionem cum hac prophetia conſentaneam, propoſita intelligemus. Matth. 24

Et pertranſibit, inquit, & ingredietur in terram Sabir.

Et pertranſiet, & introibit in terram glorioſam. Vulg. La.

Rurſus terram Sabir Hieroſolyma declarauit.

Et multi infirmabuntur.

Et multi corruent. Vulg. La.

Decepti uidelicet, uel magnitudine ſuppliciorum molliti.

Et iſti ſaluabuntur de manu eius, Aedom, & Moab & principatus filiorum Ammon.

Hæ autem ſolæ ſaluabuntur de manu eius Edom, & Moab, & principes filiorum Ammon. Vulg. La.

Neque hæc Antiocho conueniunt, etenim cum hos ſubegiſſet, duces ipſis præfecit, ex quibus unus erat Timotheus dux Ammanitarum. hoc impio duce uerisimile eſt iſtos effugiſſe, quippe ne probe quidem & ſerio pietatem colentes: omnibus enim probis prorſus impius bellum facit. quod ſi etiam ſecundum moralem ſententiam hæc intelligenda ſunt nomina, Aedom ruſum interpretantur, quare etiam Eſau Aedom nuncupatus fuit; ut qui coctionem lenticulæ rubram appetiiſſet: & ſanguis item rubram ſpeciem habet, qui itaque Domini ſanguine digni cenſentur, & pro huius muneris dignitate uitam degunt, florentem in ſe continent gratiam ſanguinis domini: & Moab, ex patre natus appellatur. ſic enim filia Lot maior natu, cum ex patre concepiſſet, deinde peperiſſet, natum Ioan. 1. uocauit. itaque qui filii Dei nuncupantur, qui non ex ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, ſed ex Deo nati ſunt, merito Moab nominantur. Amman quoque filium generis ſignificat, hoc enim diuina ſcri- Act. 17. ptura docet. et beatus Paulus ad Athenienſes concionem habens, genus ergo in quit cum ſimus Dei non habemus æſtimare auro & argento aut lapidi ſculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum eſſe ſimile. necnon ipſe Deus genus ſuum Eſa. 43. ſanctos uocauit, ut bibere faciam inquit genus meum electum, ut enarret uirtutes meas. nihil igitur a ratione abhorret, eos qui diuina gratia diuinam cognationem conſecuti ſunt, Amman nominari. ſi igitur moraliter hæc nomina uelis intelligere, ita facito. ſi uero ſecundum hiſtoriam, ita ut paulo ante diximus. hos enim contemnet, quaſi maxima eorum parte impietate obſtricta, & paucis illis, qui in ipſis pii fuerint, haud flagranti ſtudio erga res diuinas affectis.

Et extendet, inquit, manum ſuam ſuper terram Aegypti, & terra Aegypti non erit in ſalutem, & dominabitur in abſconditis auri & argenti, & in omnibus deſiderabilibus Aegypti, & Libycorũ, & Aethiopum, & in munitionibus ipſorum.

Vulg. La. Et mittet manum ſuam in terras, & terra Aegypti non effugiet, & dominabitur theſaurorum auri & argenti, & in omnibus pretioſis Aegypti, per Libyam quoque & Aethiopiam tranſibit.

Et hæc item minime conueniunt Antiocho, qui neque Libya, neque Aethiopia, neque etiam ipſa Aegypto potitus eſt, iuſſus enim a Romanis reuerſus eſt inde: ut hinc tria illa cornua ſignificentur, quæ a paruo cornu euerſa ſunt. nanque tres nationes maximas Aegyptum Aethiopiam & Libyam, quæ a tribus, ut ueriſimile eſt, regibus obtineantur, iſte deſtruet, & in ſuam rediget poteſtatem.

Et auditiones & celeritates perturbabunt eũ, ab oriente, & ab Aquilone, & ueniet in furore multo, ut anathematizet & deleat multos.

Vulg. La. Et fama turbabit eum ab oriente, & ab Aquilone, & ueniet in multitudine magna, ut conterat & interficiat plurimos.

Ne hoc quidem in Antiochum conuenit, quem non fama ita perturbauit, ut ab Aegypto receſſerit; ſed Romanorum decretũ ab occidente non ab oriente miſſum. de hoc uero ait fore, ut capta Aegypto, Libyaque & Aethiopia, & in ſuam ditionem redacta reuertatur, & multo furore percitus ueniat, ut deleat & anathematizet multos, & idem dicit utroque uerbo: delere enim eſt pietate exuere, anathematizare, ab illa alienum declarare.

Et figet

Et figet, inquit, tentorium ſuum in Apadano, inter maria ſuper montem Sabir ſanctum.

Et figet tabernaculum ſuum Apadno inter duo maria ſuper montem inclytum & ſanctum. Vulg. La.

Neque hoc comperimus ab Antiocho factum, alioquin dicant, quiſnam locus iſte, ubi tentorium ſuum fixerit Antiochus, inter duo maria ſitus? uerum non poterunt oſtendere. Igitur nihil horum adhuc peruenit ad exitum. ſed hæc omnia a communi hominum peſte proficiſcentur. Sabir autem rurſus Deo dicatam terram uocat, & Apadanum locum quendam ita nominatum, nec procul ab Hieroſolymis poſitum, ubi exitio perdetur.

Veniet enim usque ad partē ipſius, inquit, & non erit qui liberet eū.

Et ueniet usque ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. Vulg. La.

Ille enim qui talia ac tanta auſus fuerit tanta ſuperbia inflatus, repente pœnas luet, a quibus ipſum nemo poterit uindicare. & hoc aperte beatus quoque Paulus aſſerit. quem Dominus interficiet, inquit, uerbo oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. 2. ad Theſ. 2. Eſa. 11.

Et in tempore illo, inquit, conſurget Michael princeps magnus, præfectus filiis populi tui. Cap. xii.

In tempore autem illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi tui. Vulg. La.

Archangelus enim cui ueſtra, inquit, commiſſa eſt tutela, conſurget auxilio iis, qui tum dimicarint, & hoc altera quoque interpretatione ignaris perſpicuū fiet. nam per Malachiam prophetam ad Iudæos Deus ait. Ecce ego mitto uobis Heliam Teſbiten, antequam ueniat dies domini magnus & illuſtris, qui conuertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum ſuum, ne forte ueniens percutiam terram funditus. docet nos, quemadmodum Antichriſto illa audente apparebit magnus Helias, Iudæis domini prædicans aduentum, & multos conuertet, id enim ſignificat conuertet cor patris ad filium, id eſt, Iudæos ad eos, qui crediderint ex gentibus, hos enim patres uocauit, ut cognitione antiquiores. Idcirco non, conuertet cor filii ad patrem, ſed cor patris ad filium, dixit, nam Iudæum qui crediderit, cum Eccleſia copulabit: & quia cognitione quidem Iudæus antiquior, una uero & horum & illorum natura eſt, merito ſubiecit. et cor hominis ad proximum ſuum, docens unam utrorumque naturam, ſed cognitionem Dei Iudæis prius datam fuiſſe. uerum quia non credidere, ultimi facti ſunt, at qui crediderint propter magni Heliæ prædicationem, cum gentibus miſſam ſibi ſalutem corripientibus coniuncti in unam cenſebuntur Eccleſiam. Hoc etiam hic innuit, fore ut hæc faciente Antichriſto, ſanctus Michael Archangelus omnia moliatur, ut Helias adueniens domini prænuntiet aduentum, quo Iudæi, qui tunc extiterint, ſalutem conſequantur. deinde narrans malorum exuperantiam, quæ impius ille patrabit, Malach. 4.

Et erit, inquit, tempus tribulationis, qualis non fuit ex quo facta eſt gens ſuper terram, & usque ad tempus illud.

Et ueniet tempus quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt usque ad tempus illud. Vulg. La.

Hoc

Digitized by Google

Matth. 24 Hoc item dominus in ſacris euangeliis dixit: Erit enim tribulatio, inquit, qualis non fuit ab initio ſæculi, neque fiet, & niſi breuiati fuiſſent dies illi non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos meos breuiabo dies illos. conſentiunt itaq; prophetica euangelicis oraculis. ad hæc adiicit.

Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro.

Hoc eſt, ſalute digni, Heliæ prædicationi obtemperaturi, quos Deus iam inde a principio præcognoſcit: Dei quippe cognitionem, librum nuncupauit.

Et multi dormientium in terræ puluere excitabuntur, hi in uitam æternam, & hi in opprobrium & dedecus ſempiternum.

Vulg. La. Et multi de iis, qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alii in uitam æternam, alii in opprobrium ut uideant ſemper.

Dicant, qui hæc Antiocho aptare conantur, quinam reſurrexerint illo regnante, ex quibus uitam æternã alii conſecuti ſint, alii opprobriũ & dedecus ſempiternum perceperint? quòd ſi per hos Maccabæos declarari dixerint, qui e ſpeluncis exiere, maiore riſu digni cenſebuntur, ſiquidẽ inuenientur iidẽ & pietatis amatores, & impietatis opifices. cũ prophetia dicat multi dormientium in terræ puluere excitabuntur hi in uitam æternã, & hi in opprobriũ & dedecus ſempiternũ. quare ſi de Maccabæis hæc dicta accipiant, eoſdẽ Maccabæos improbos & probos aſſerent, uel aliquos ex ipſis bonos, aliquos malos. ſed ne hoc quidẽ licet inuenire. pius enim fuit omnis ipſorum cætus, neque item uita æterna ſecundum præſentem uitam ipſis conuenit, nam omnes interfecti de uita deceſſere. Igitur anilibus fabulis relictis, communem hinc mortuorum reſurrectionem, & iudicium, quod poſt reſurrectionem fiet, diſcamus. alii enim ex ipſis uitam æternam quaſi hereditate conſequentur, alii uero irriſione digni & opprobrio in perpetuum reddentur. multi autem, pro, omnes dixit. etenim beatus quoque Apo-
Ad Ro. 5. ſtolus multi pro omnes poſuit, cum dixit, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Ieſu Chriſti in multos abundauit.

Et intelligentes, inquit, fulgebunt, quaſi ſplendor firmamenti.

Vulg. La. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti.

Matt. 13. Et dominus in ſacris euangeliis ait; tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol.

Et a iuſtis multis quaſi ſtellæ in ſæcula & ultra.

Vulg. La. Et qui ad iuſtitiam erudiunt multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Probatiſſimi enim & electi ſplendori firmamenti & ipſi ſolis lumini ſimiles fient, inferiores uero illis, hos enim ſignificauit per multos, ſtellarum lumen imitabuntur, hunc perpetuo emittentes ſplendorem. ita etiam beatus Paulus piorum or-
1. ad Cor. dines diſtinxit. alia enim claritas, inquit, ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum, ſtella enim differt a ſtella in claritate. hæc locutus, qui cum Daniele colloquebatur, ſubiecit.

Et tu Daniel claude ſermones, & obſigna librum, uſque ad tempus cõſumationis, donec doceantur multi, & multiplicetur cognitio.

Tu autem

Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum usque ad tempus ſtatutum. plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.

Impone inquit libro ſigilla obſcuritatis, neque perſpicua omnibus ea facias, donec multiplicetur ſcientia, & impleatur omnis terra cognitione domini, ſicut Eſa. 11. aqua multa operiet maria ſecundum prophetiam. His ſignis ablatis diuini ſpiritus gratia poſt noſtri ſaluatoris aduentum, obſcura credentibus perſpicua fecit.

Et uidi, inquit, ego Daniel, & ecce duo alii ſteterant, & unus ex altera parte fluminis, unus ex altera, & dixerunt uiro induto Baddim, qui erat ſuper aquam fluminis, usquequo finis eorum, quæ dixiſti mirabilium, et expiatio horum?

Et uidi ego Daniel, & ecce quaſi duo alii ſtabant, unus hinc ſuper Vulg. La. ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis, & dixi uiro qui erat indutus lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, usquequo finis horum mirabilium?

Ego enim tacitus, inquit, ſtabam neque interrogare audebam, ſed duo alii ripis utrinque fluuii aſſiſtentes eum qui byſſina ueſte indutus erat, & in aquæ ſuperficie uehebatur, interrogabant, quamdiu durabunt hæc terribilia & horroris plena? & quando ab his erit liberatio?

Et audiui uirum indutum Baddim, qui erat ſuper aquam fluminis, & ſuſtulit dexteram ſuam, & ſiniſtram ſuam in cælum, & iurauit per uiuentē in ſæcula, quia in tempus, & tempora & dimidium temporis.

Et audiui uirum, qui indutus erat lineis, qui ſtabat ſuper aquas flu Vulg. La. minis cum eleuaſſet dexteram ſuam, & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet per uiuentem in æternum, quia in tempus & tempora & dimidium temporis.

Hinc plane didicimus, qui tunc loquebatur non ipſum fuiſſe dominum: dominus enim, quoniam neminem habuit alium per quem iuraret maiorem, ſicut ait diuus Apoſtolus, per ſemetipſum iurauit dicens. uiuo ego dicit dominus. ad Heb. 6. beatus item Moyſes ipſum hæc dicentem oſtendit. leuabo in cælum manum Deut. 32. meam, & iurabo dextera mea, & dicam uiuo ego in æternum. hic autem unus cum eſſet ex iis, qui ei ſubiecti ſunt, & beneuolo animo erga illum affecti, extendit in cælum ambas manus, & iurauit per uiuentem in æternum. & manum ipſum habere dicit Daniel, quia ita uiderat. nouit tamen eſſe expertem corporis angelicam naturam, qui uiſiones ad uidentium utilitatem figurant, & ſæpe manſuetiores uidentur ſe ſe accommodantes, ſæpe etiam terribiliores, quo diligentiores eos reddant, quibus ipſi ſe oſtendunt. Iurauit itaque per uiuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. ſignificat autem tres annos cum dimidio. Hoc idem de cornu cum ſanctis bellum gerente, quod poſt decem cornua pullulabit circiter Romani regni finem, ſanctus Gabriel dixit. cum dixiſſet enim, tres reges humiliabit, & ſermones contra altiſſimum loquetur, & ſanctos altiſſimi debellabit; adiecit, & dabitur in manu eius, usque Dan. 7. ad tempus & tempora, & dimidium temporis. tres autem hi anni cum dimidio: tempus enim annum appellauit, quod ex iis, quæ ſequuntur, diſcernus

apertius

apertius: quia in tempus, inquit, & tempora, & dimidium temporis.

Cum perfecta fuerit diſſipatio populi ſanctificati, cognoſcent ſanctum, & perficientur omnia hæc.

Vulg. La. Et cum completa fuerit diſperſio manus populi ſancti complebuntur uniuerſa hæc.

Deinde cognoſcent ſanctum. magnum Heliam hic innuit, nam circa finem illius imperii, cum apparuerit magnus Helias, ſecundum ſaluatoris noſtri prædicans prænuntiabit aduentum. His ſubiicit beatus Daniel

Et ego audiui, & nõ intellexi, & dixi domine, quid extrema horũ?

Vulg. La. Et ego audiui, & nõ intellexi, & dixi domine mi, quid erit poſt hæc?

Non intelligens, inquit, id quod dictum fuerat de tempore interrogare coactus fui, apertius diſcere cupiens, deſiderabam enim, quæ deinceps conſecutura eſſent, percipere, ille autem

Dixit mihi, ueni Daniel, quia clauſi & ſignati ſermones usque ad temporis finem, quoad eligantur, & dealbentur, & probentur multi, & inique agent iniqui, & non intelligent omnes impii, intelligentes intelligent.

Vulg. La. Et ait, uade Daniel, quia clauſi ſunt ſignatique ſermones, usque ad præfinitum tempus, eligentur, & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi, & impie agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent.

Non ſine cauſa, inquit, hæc obſcurius dixi, & ueluti ſigilla uerbis obſcuritatem impoſui, neque enim temere omnibus diuina ſunt proponenda, ſed intelligentes propter eam cognitionem, quæ ſibi diuinitus ſubminiſtrabitur, intelligent, iniqui uero & impii nihil eorum, quæ propoſita ſunt, poterunt intelligere. ubi autem res euenerint, aperte percipient, quæ de his prædicta fuerint. tunc etiam

Pſal. 118. ſeparabuntur a iuſtis, qui operantur iniquitatem: omnia enim incendium pro-

1. ad cor. 3 babit. hoc beatus quoque Paulus tradidit. uniuſcuiusque enim opus, inquit, manifeſtum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur, & uniuſcuiusque opus quale ſit ignis probabit. rurſus non oportere omnibus temere diuina pro-

Matth. 7. ponere dominus in ſacris euangeliis ait. nolite dare ſanctũ canibus, neque mittatis margaritas ueſtras ante porcos. & beatũ Danielem ſanctum & bene ſentientem de ſuo domino famulũ ſanctus Angelus docet Antichriſti tyrannidis tẽpus.

A tempore, inquit, mutationis continuitatis, & ut data fuerit abominatio deſolationis, dies mille ducenti nonaginta.

Vulg. La. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem dies mille ducenti nonaginta.

Cum enim dixiſſet in tempus & tempora & dimidium temporis, nouiſſetq́; beatum Danielem haud intellexiſſe, explicato diei tempore, quod ignorabat, ei perſpicuum fecit; aliis uero etiam ſic orationem obſcurã reliquit. Abominationem autem deſolationis ipſum uocat Antichriſtum, mutationem continuitatis eccleſiaſtici cultus ordinem ab illius inſania & rabie diſſipatum & abolitum. ad hæc adiicit ſanctus Angelus.

Beatus

Beatus qui expectat & peruenit usque ad di es mille trecentos trigin ta quinque.

Innuit, & declarat fore, ut illo diuina plaga percuſſo permaneat magnus Helias reliquos quinque & quadraginta prædicans dies. tũ appareat dominus ueniens in nubibus cæli, qui coronabit eos qui incorruptam perſeuerantiæ poſſeſſionem ſeruarint. quod item dominus in ſacris euangeliis aſſerit. qui autem perſeuera- Matt. 10.
uerit usque in finem, hic ſaluus erit. Hinc etiam plane diſcere licet nihil horum in Antiochum conuenire, illo enim regnante duo mille ducentos dies dixit, Antichriſto uero mille ducentos nonaginta graſſaturam calamitatem. ita ut etiam temporis differentia, perſonarum ac rerum differentiæ teſtimonium perhibeat.

Et tu, inquit, huc accede, & quieſce.

Tu autem Daniel uade ad præfinitum, & requieſces, Vulg. La.
Tempus enim eſt, ut uitæ finem ſortiaris.

Nam adhuc dies ad abſolutionem conſumationis.

Non enim breue tempus adhuc, inquit, reliquum eſt præſentis uitæ ſtatui. & hoc loco quoque nos aperte docuit conſumationem, cum prædicta euenerint.

Et requieſces, & ſurges in ſorte tua in conſumationem dierum.

Et requieſces & ſtabis in ſorte tua in finem dierum. Vulg. La.

Nunc enim decet te communi morte obire, reſurges autem, neque ſimpliciter reſurges, ſed in ſorte tua, hoc eſt cum cætu eorum, qui ſimilibus moribus præditi fuerint. & oſtendens quando, adiecit in conſumationem dierum. ſic aperte nos diuus Archangelus per beatum Danielem docuit reſurrectionem. atque ita abſoluta reuelatione ſubiecit propheta.

Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & accepit Cyrus Perſa Dan. 13.
regnum eius. & erat Daniel conuiua regis & glorioſus ſuper omnes Dañ. 14.
amicos ſuos.

Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes Vulg. La.
regnum eius, erat autem Daniel conuiua regis & honoratus ſuper omnes amicos eius.

Aſtyages autẽ fuit Cyri maternus auunculus, quo uitá functo, cũ Cyaxares illius filius regnum adminiſtrare non potuiſſet, Cyrus Aſsyriórum & chaldeorũ demolitus regnum Medorũ imperium tranſtulit ad Perſas. et erat inquit conuiua regis & contubernalis, omnibusque illius familiaribus prælatus. hac enim præditus loquẽdi libertate, & quæ in ipſum a Deo per Eſaiã prophetã prædicta fuerant oſtendit, & ei dimittendi populi auctor fuit. nos itaque ex diuina Danielis prophetia hæc didicimus. Iudæos autem iuſtum eſt nos lamentari ac lugere, qui extra prophetarum catalogum diuinum hunc prophetã audent conſtituere, præſertim experientia docti prophetiæ ueritatem. ueruntamen perſpicuum eſt noſtræ tempeſtatis Iudæos ad alia impia ſcelera hanc quoque blaſphemiam addidiſſe, ſaluatoris noſtri aduentus manifeſtum teſtimonium inficiatione prophetiæ obumbrare conantes. uerum nihil amplius ipſis erit hanc negantibus prophetiam: nã & alii prophetæ teſtantur, & ipſæ res clamant, prædictionibus de ipſo ſeſe congruere. Antiquos uero Iudæos beatum Danielem maximum prophetã uocaſſe teſtis locuples eſt Ioſephus Hebræus, qui chriſtianam quidem prædicationem non admiſit,

miſit, ueritatem tamen occultare non ſuſtinuit. hic in decimo Iudaicæ antiquitatis libro, Ioſeph.10 10. cum multa alia de beato Daniele dixiſſet, hæc quoque adiecit. omnia inquit, ipſi incredibiliter, ut uni ex maximis prophetis conceſſa ſunt, omnique uitæ tempore honorẽ & gloriam & apud reges, & apud populum eſt aſſecutus. mortuus autem monimentum habet ſempiternum. libri enim, quoſcunque ille conſcriptos reliquit, apud nos etiamnum leguntur, quibus adducti ſumus, ut credamus Danielem cum Deo collocutum fuiſſe. non enim futura ſolum, quemadmodum alii prophetæ, prædicebat, ſed etiam tempus, quo illa euentura eſſent, definiebat. & paulopoſt, ab euentu autem prædictionum, ueritatis fidem, & diuinitatis opinionem apud multitudinem conſequitur: ac deinceps huiuſcemodi infinita de ipſo commemorat. atque itidem in duodecimo antiquitatis ita rurſus ait. accidit uero ut templi deſolatio fieret ſecundũ id, quod Daniel quadringentis & octo annis ante prædixerat: oſtendit enim ipſum a Macedonibus Ioſeph.12 euerſum iri. & hæc quidem Ioſephus una cum propheta teſtatur. Iudæi uero omni impudentia laborantes ne ſuos quidem erubeſcunt magiſtros. uerum nos adhortor ut a propheta Dei percepta futurorum cognitione, nosmetipſos ad horribilem diem illam ita comparemus, ut ne in dedecus ſempiternum, ſed in uitam reſurgamus æternam: quam utinam omnes nos conſequamur, gratia & benignitate domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Deo noſtro gloria.

INDEX NOMINVM, ET RERVM memorabilium, quæ in hoc libro reperiuntur.

A

Abdias propheta 3.10
Abominatio deſolationis 114.6
Abominatio deſolationis Antichriſtus nocatur 142.44
Abraam patriarcha propheta 2.42
Abraam patriarcha 114.32
Abraã cum angelis ut cum hominibus colloeutus 121.28
Accuſatores ſanctorum & Chaldæorũ complures combuſti 36. 22
Adoleſcentes in fornace tripudiãtes hymnum canunt 32.35
Adnentus ſaluatoris ſecundus quando 89.34
Aduocatus pro iudice effectus Darius 73.13
Aedom rufus 138.5
Aegroti auerſantur medici curationem 28.14
Aegyptiorum ſeruitus 33.28
Aes Macedonicum regnum 20.42
Aetatis rationem non habet Deus 11.1
Afflictio uoluntaria multum prodeſt 119.13
Agricolæ Nabuchodonoſor procuratione pace fruentes fructus percipiebant 48.46
Alexander Macedo 31.39
Alexander captiuas Darii filias accepit 92.17
Alexander Macedo regno potitus 90.37
Alexander Perſarum & Aegyptiorum demolitus regnum 123.29
Ambiguitas generis nihil affert detrimẽti 69.46
Amelaſar 9.29
Ammon quid 138.13
Amoris ardentiſsimi uerba 37.13
Ananias, Azarias, Miſael cũ Daniele miſsi 4.23
Ananias, Azarias, Miſael renuerunt adorare ſtatuam 29.34
Angeli ad cantum inuitantur 38.20
Angelus flammam diſsipabat 36.23
Angelus ſanctis auxilio miſſus 41.21
Angelorum conſpectum Daniel non tulit 61.28
Angelos inter ſe colloquẽtes uidit Daniel 95.1
Angelis ſingulis uniuſcuiuſque noſtrũ credita cura, ut cuſtodiant, tueantur, & a dæmonis inſidiis liberent 119.46
Angeli diuinis nutibus obtemperant 120.7
Angelorum natura perturbationibus non obnoxia 120.6
Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus 5.45
Anna & Caiphas principes ſacerdotum 112.1
Anni amplius quadringenti quadraginta a morte domini effluxerunt, cum hæc auctor ſcriberet. 109.4
Annus a diuina ſcriptura in quattuor conuerſiones non diuiditur, ſed in hyemem & æſtatem 52.41
Antichriſtus a beato Paulo prædicitur 82.1. & inde.
Antichriſtus per cornu innenitur 81.42
Antichriſtus a parua Iudæorũ tribu natum 81.44
Antichriſtus poſtremus exorietur. 86.47
Antichriſtus Antiochi exemplar, Antichriſti imago Antiochus 135.13
Antichriſtus quo tempore ſe oſtendat 124.14
Antigonus Aſia potitus 80.32
Antigonus Aſia potitus 92.47
Antiochi 24.33
Antiochus illuſtris 89.19
Antiochus Epiphaues, Antiochi magni filius 93.9
Antiochi malitia innuitur 97.18
Antiochus Epiphanes Seleuco fratri ſucceſsit 129.40
Antiochus obſes Romæ cuſtodiebatur 129.22
Antiochus Epiphanes per cornu ſignificatur 124.7
Antiochus magnus Antiochi Epiphanis pater 125.11
Antiochus in ſacri templi adyta ingreſſus omnia prædans. 131.19
Antiochus ſecundam profectionem in Aegyptum profectus 133.42
Antipater Macedonia potitus 80.32

Antipater Macedonia potitus 92. 47
Antiquus dierum æternum numen 82. 38
Apadanus locus ita nominatus 139. 10
Apollonius odioſus princeps 134. 1
Apoſtolorũ chorus inexpugnabilis 77. 19
Apoſtolica prophetarum uox 64. 39
Apoſtoli Hieroſolymis prædicãtes. 113. 35
A prouidentia diuina nihil fruſtra adminiſtratur 5. 47
Aquila uolucribus omnibus imperat 79. 10
Arbor Nabuchodonoſor ſignificat 48. 24
Arbores primum natas diuino uerbo ſcripſit Moyſes 39. 10
Arca Iudæorum cauſa conſtructa 6. 35
Arca alienigenis tradita propter ſcelera Iudæorum 6. 33
Arcæ ſuperuacuus uſus legem uiolantibus 6. 36
Archangelus noſter præſes & cuſtos 94. 15
Archangelus Gabriel 109. 46
Archelaus filius imitatus Herodẽ patrem in creandis ſacerdotibus 111. 39
Archangeli gentium præfecti 120. 1
Arenæ genus Iudæorũ comparatur 34. 34
Argentum, Perſarum & Medorum regnum ſignificat 20. 36
Argumentum epiſtolæ Nabuchodonoſor 43. 9
Aries, rex Perſarum, & Medorum 98. 35
Arieti Perſicum regnum ſimile 90. 31
Arioch 16. 8
Arſaces Perſa bello uictor 123. 40
Arſacidæ Perſarũ reges uocantur 123. 42
Artaxerxes Xerxis filius 110. 22
Aſphenez princeps Eunuchorum 7. 1
Aſſyrio uſus Deus ut carnifice 43. 26
Aſſyrii luctuoſis calamitatibus digni 43. 20
Aſſyriorum ſiue Chaldæorum regnum per leænam ſignificatur 79. 9
Aſſiſtentes Deo mille millia & decies centena millia 84. 37
Aſtyages Cyri maternus auus 143. 34
Athenienſis ſeuex ab Antiocho miſſus 134. 3
Attribuuntur humana Deo ab hominibus quia aliter loqui neſciunt 106. 22
Auguſto regnante dominus in lucẽ editus 25. 32
Auſtro flante ad arcticam partem fluctus accurrunt 78. 39
Aura frigida & mediocriter humida in ſanctorum corpora immiſſa 36. 26
Aurum, Aſſyriorum ſignificat regnum 20. 26.
Azarias os commune 32. 36

B

Babylonii Aſſyrii uocantur. 20. 32
Babylon regia declarata a Nabuchodonoſor 43. 36
Babyloniorum & Aſſyriorum regnũ idem 46. 6.
Baddim Byſsina ſignificant 117. 13
Baltaſar 23. 11.
Baltaſar rex punitus propter uaſa diuina quibus abuſus eſt 6. 26
Baltaſar fecit conuiuium 59. 27
Baltaſar diuina plaga interfectus 99. 36
Baltaſar filius Nabuchodonoſor nõ ſtatim ei ſucceſsit 58. 36.
Baltaſar nomen Dei Nabuchodonoſor 63. 43
Beati pauperes ſpiritu 58. 18
Beato Paulo quæ acciderint appropinquãti Damaſco 117. 44
Beſtiæ uocantur ferino more uiuentes barbari 23. 6
Beſtiæ corpus carnales homines ſignificat 83. 21
Beſtiæ cur regna uocentur 91. 16
Borea mare cõcitante, unda ad auſtralem partem impellitur. 78. 35
Brachia duces regis iuſſa exequentes 133. 37.

C

Calamitatum multitudo alios homines ex aliis facit 35. 40
Cælum habet Deum opificem 66. 13
Caiaphas Ioſippus etiam dictus 111. 46
Cambyſes Aethiopas ſibi ſubiecit. 79. 43
Cambyſes poſt Cyrum regnauit 122. 37
Canis ad proprium uomitum 28. 23
Capilli puri & ueſtimentorum ſplendor diuinam naturam undique inculpatam 82. 44
Captiuitatis primæ Iudæorũ tempus 5. 7
Chaldæorum regnum ad exitum peruenit 68. 39.
Chamænides Perſarum reges appellati 123. 43
Cherubim imagines habebat templum 37. 44
Chii 90. 6
Chirographum quod contra nos erat deleuit Chriſtus 109. 13
Chriſtus non occulte ſed palam cum gloria apparebit ad iudicandum 88. 25

Chriſtus

Chriſtus in ſe credentibus peccata remiſſurus 109. 8
Cyaxares 68. 35
Cyaxares Aſtyagis filius 143. 34
Cyclades 21. 7
Cyprii cum Xerxe ſocietatem cõtra Græciam iniere. 90. 6
Citium oppidum Cypri. 133. 17
Circiter finem Romani regni decem ſurgent reges, & Antichriſtus 89. 32
Circumſcribi diuina natura nequit 82. 26
Cyrus 20. 36
Cyrus in Iudæam reuerti Iudæos iuſsit 11. 47
Cyrus ſacrum templum inſtaurauit 12. 1
Cyrus a Daniele didicit prophetiam Eſaiæ de ſe 12. 2
Cyrus Aſſuero poſterior regnauit. 69. 11
Cyrus Medus etiam Perſa nuncupatur 69. 25.
Cyrus ex filia nepos Aſtyagis 69. 25
Cyrus omnem orientem usque ad Helleſpontum in ſuam poteſtatem redegit. 79. 41
Cyrus pontum Euxinum & Aſiam ſibi ſubegit. 90. 40
Cyrus a patre Medo & a matre Perſa originem ducebat 92. 21
Cyrus primo anno regni Iudæis conceſsit in patriam reditum 115. 43
Commemoratio calamitatum ad clementiam Deum prouocat. 34. 41
Continentia & philoſophia Danielis & ſociorum 8. 8
Continentia trium puerorum 31. 15
Contra Hieruſalem præcabatur Daniel 72. 27.
Contritum corpro ſacrificio offertur 35. 25
Contritionẽ mentis Danielis figura ſitus oſtendit 73. 9
Conſenſus plurium corroborat intellecta 1. 44.
Conſenſus prophetarum in tempore captiuitatis 101. 10
Cõſueuere homines ex patria cognatione gentilia imponere cognomenta 69. 27
Conuiuæ utilitatem percipiebant 61. 8
Coronabit dominus eos qui perſeuerauerint 143. 5
Cornua decem decem reges ſignificant 81. 24.
Corporis robur etiam ieiunio comparatur 10. 28.
Corpus Chriſti appellamur 91. 39
Cura Dei, & populi ſtultitia 102. 22

D

Dagon Idolum ante arcã cõteritur 6. 40
Damnum a uini intemperantia profectum 59. 47.
Daniel apertius aliis Chriſti prædixit aduentum 2. 8
Dauidica tribus mons 22. 25
Danielis ſapientiam admiratus Nabuchodonoſor 28. 20
Danielem coluit ut Deum Nabuchodonoſor 45. 6
Daniel ſpiritum ſanctum Dei in ſe habet 47. 31
Danielis ſapientia admiranda 54. 44
Daniel non ſimpliciter hiſtoriam ſed prophetiam conſcribit 59. 19
Daniel tribus regnantibus regibus floruit 70. 17.
Daniel traditur leonibus 73. 36
Danielis accuſatores imperauit Darius leonibus proiici 75. 35
Danielis accuſatores a feris conſumpti 76. 2
Daniel infirmatur 99. 2
Danielis humilitas 107. 1
Daniel Græcis iudicium Dei ſignificat 118. 43
Daniel iuſto Dei iudicio prophetica gratia dignatus 118. 44
Darii regnum aliud, aliud Cyri 69. 5
Darius Medus filius Aſtyagis. 68. 34
Darius Medus ſucceſsit in regnum annos natus ſexaginta duos 68. 36
Darium Aſtyagis filium Cyri auunculum Ioſephus aſſerit 68. 43
Darius Aſſuero prior regnauit 69. 11
Darius ſuper regnum ſatrapas centum uiginti conſtituit 70. 2
Darius pietatis ſtudioſus, meticuloſus & facilis deceptu 73. 42
Darius rex miraculum diuinum pandit omnibus 76. 10
Darius Hyſtaſpis Scytharum Nomadum potitus 79. 44
Darius in fugam uerſus 92. 15
Darius filius Aſſueri 99. 18
Darius Hyſtaſpis magis ſucceſsit 122. 38
Dementiæ extremæ eſt quærere ſomnii recordationem 13. 42
Dementia & inſania percutitur Nabuchodonoſor 45. 32
Demetrii 24. 33

Dentes ferrei,& ungues ærei dicũtur quia Romanorum regnum ab omnibus accipit tributum. 85. 27
Deſipientium proprium dicere quæ non deceant, & in quæcunque inciderint commedere 55. 14
Deus accipit oblata ſibi ab hominibus utilitatis eorum cauſa 6.6
Deus omnia pro ſalute noſtra molitur 28. 12
Deus amabiliſsimus & maxime formidabilis 31. 47.
Deus patrum uocatus 32.44
Deus in ſe confidentes ab ignominia uindicat 35. 27
Deum ac dominum patrum ſuorum ſancti uocant. 37. 17
Deus expers corporis definiri non poteſt 37. 30
Deus ubique omnia complet & omnẽ continet creaturam 38. 6
Deus igni imperat 41. 34
Deus ſuam potentiam oſtendit 60.40
Deum metus coegit Baltaſar celebrare 64. 27
Deus dedit regnum Nabuchodonoſor 65. 26
Deus pietatem remuneratur 74. 1
Diabolus idoneo ſuæ improbitatis inſtrumento utetur Antichriſto 88. 8
Dies horribilis Iudicii 144. 17
Digiti ſcribentis in ſuperficie parietis 61. 1
Dii gentium nuda tantum ſimulacra 66. 33
Dilectio præcedens fidem 27.40
Diluuium omnem terrã contexit 112.42
Diuina natura nulla re indiget. 6. 4
Diuina prouidentia mentis compotibus perſpicua 13. 37
Diuina ſcriptura ſacerdotes deos uocat 27. 2
Diuina non temere omnibus proponenda. 142.36
Diuinæ munificentiæ impedimento ſumus cum nos ea indignos præſtamus 101.36
Dolus in manu eius quid 98. 9
Dominii ius in more mutare ſeruis uomiua. 8. 21
Dominus honoris nomen 121. 27
Dominus neminem habet per quem iuret maiorem ſe 141. 31
Duo cornua duo genera regum ſignificant 90. 37
Durus nemo ſtetit coram domino 68.18
Dux noſter Chriſtus ſecundum humanitatem 110. 39

E

Ebrietas rationem obruit 60. 2
Eccleſiaſticus propheta ab auctore uocatus 9. 9
Ecſtaſis non timiditas ſola ſed caritas græce dicta aoraſia. 117.41
Electi ſimiles erunt ſplendori firmamenti & ſolis lumini 140. 31
Elementa opificia Dei 40.7
Encæniorum publicus conuentus 72.42
Epiſtola Nabuchodonoſor 43. 7
Epiſtolæ initium, ſalutatio in domino gaudere 76. 15
Eſaias ſaſtum Nabuchodonoſor teſtatur 43. 15
Eſau Aedom 138.6
Eſdræ liber primus a fine ſecundi paralipomenon incipit 99.40
Eſſentia Dei non cognoſcitur in hac uita 96. 4
Etiam ſacerdotio nõ decorati ſeruire Deo poſſunt 39. 22
Euilad Marodach 23.10
Euilad Marodach, ſucceſsit Nabuchodonoſor 58. 40. & 46
Eunomii faſtus conuincitur 96. 2
Execratio facta in monte Gebal 104. 10
Experientia doctus reſipiſcere Nabuchodonoſor, pietatis magiſter euaſit 46.8
Ex impietate noſtra Deo nihil damni accidit 103. 2
Ezechiel cum Daniele miſſus 4. 23

F

Facies Dei, beneuolẽtia appellatur 35.42
Faſtus regis reprehenditur. 66. 13
Felicitatis humanæ breuitatem & fragilitatem oſtendit Deus Nabuchodonoſor 45. 5
Feneſtris apertis precabatur Daniel 72. 26
Ferino more uiuentes barbari 49.7
Ferrum Romanum regnum 20. 45
Fictile regnũ a ferreo non aliud eſſe 85. 11
Fide, in Deum nihil ualidius 9. 44
Fides præcedens ſpem 27.41.
Figurãtur a Deo uiſiones prout uult 82. 27
Filii peſtilentiarum peſtilentes. 127. 46
Filii Dei Moab 138. 10
Filios hominum homines hebræi uocãt & filios prophetarum prophetas 126.37
Filius hominis propter humanã naturam dominus uocatus 84. 51

Fine

Fine caret Dei regnum 88.46
Finis eſt omniũ rerũ præſentis uitæ 88.44
Folia decus regium ſignificant 48.38.
Folia excuſſa gloriam fluentem 49.32
Fortitudo, ſapientia, pietas trium puerorum 31.20
Fortitudo Danielis oſtenditur 72.37
Fructus tributum ſignificat 48.39
Fructus diſperſus miniſtros ad ſe tributum conuertentes 49.33

G

Gabriel 95.30
Gabriel uolans 107.30
Genus Dei ſumus 138.15
Gymnaſiũ in Hieroſolymis ædificari præcepit Antiochus 98.2
Gratia diuina præſtantiores & ſapientiores aliis homines facit 10.36
Gratiam pietati proportione reſpondentem acceperat Daniel 70.41
Gubernatori nauis dirigenda Deo committitur 31.39.

H

Hebræa appellatio Chaldææ anteponitur 64.2
Hebræi ſecundum lunæ curſum annum numerant 111.15
Helias maximus prophetarum 114.32
Helias Teſbites 139.25
Helias prædicans 143.4
Herbam iumentorum inſtar depaſcens Nabuchodonoſor 50.4
Herodes totius Iudææ rex declaratus 89.26
Herodes a Romanis accepit regnũ 111.36
Herodes paterno genere Aſcalonites, materno Idumæus 112.24
Hieremias Chalcii 4.20
Hieremias captiuitatis tempus teſtatur 100.44
Hieruſalem ultus eſt Deus non per Sennacherim, ſed per Nabuchodonoſor 43.43
Hieruſalem ædificatio Neemiæ & Eſdræ memoria facta 111.25
Hircanus ultimus ex Aſamonibus princeps ſacerdotum ab Herode occiſus 111.26
Hircus Macedonicum regnum ſignificat 93.36
Hircus caprarum rex Græcorum 97.1
Hiſtorico more quædam ſcripſit Daniel 77.36
Hominum cauſa mundum creauit Deus 39.35
Homo puluis, lutum, gleba, cinis, uanitas flos, fenum a diuina ſcriptura appellatur 58.23
Honoris magnitudo inuidiam excitauit 71.1
Humana natura omnium rerum ultima 39.8
Humana qualiacunque finem habent, & celerem finem 46.31
Humana perinde ac uult Deus gubernat 65.46
Humanitas & metus regis Darii 74.13
Humilem ſe ipſum uocat dominus 58.22
Humilitas bonorum parens 58.17

I

Idioma Hebræum 126.38
Idioma Hebræorum & Syrorum 127.30
Iechonias filius Ioacim 101.19
Ieiunus tres dierum Hebdomadas permanſit Daniel 116.21
Ieſus qui & Iaſon dictus 130.41
Igni traduntur carnis ſenſui addicti 89.37
Ignis impii imperii miniſtros conſumpſit 32.10
Ignis ad quadraginta cubitos diffuſus 36.21
Ignis ſanctos non attigit 36.30
Ignis naturæ nomen, æſtus ignis efficacitas 38.28
Imago figura non res habet 21.9
Impium edictum propoſitum 72.8
Impiam legem Daniel non ambitionis ſtudio contemnit 72.36
Incendium omnia probabit 142.30
Incontinentia peperit inſaniam 60.2
Indumenta ab igne illæſa 32.13
In edito loco præcabatur Daniel 72.38
Ingenii humani non eſt abſque ſuperno auxilio diuinitus reuelata interpretari 14.10.
In humanis iudiciis alii timent alii præſto ſunt ut miniſtrent 84.41
In impietate perſeuerantem Deus puniuit 42.29
Iniquitates dic, ut iuſtificetis 103.23
In manu Dei flatus hominis 66.40
Innocens dominus & nulla reprehenſione dignus 105.9
In ſanctum Stephanum Iudæi ſæuierunt 113.38
Inſolentia Baltaſar 60.13
Inuidia nihil eſt ſceleratius 72.8
Inuidia mentis aciem præſtringit 72.15
In unam partem ſtare quid 80.8

Intelligentia occultorum cognitio 63.7
In templo gloria Dei apparere conſueuit 37.27
Inter ueritatem ac mendacium multum intereſt. 16.40
Ioachaz a Hieremia Selim uocatus 3.33
Ioachaz rex 3.31
Ioacim Eliacim nuncupatus 3.42
Ioacim, qui & Eliacim, proiectus extra murum 59.15
Ioacim Iechonias dictus 59.13
Ioacim filius Ioſiæ regis Iuda 101.19
Ionas propheta 3.10
Ionatham Maccabæus undeuiginti annos præfectus 89.21
Ioſias rex 3.30
Ioſeph uoti compos 9.6
Ioſeph 11.3
Ioſeph hiſtoriam cõpeudio narrat Dauid 27.18.
Ioſephus hiſtoricus reprehenditur 67.12
Ioſephus hiſtoriographus 73.30
Ioſephus ſcriptor Hebræus 111.35
Ioſephus de beato Daniele multa tradit 144.1
Ioſippus Caiaphas dictus 111.46
Iouis Olympii templum in Hieruſalem nominauit Antiochus. 134.3.& 136.10
Iouis xenii templum in Garizim appellauit Antiochus 136.9
Ir uigilans ideſt Angelus 49.17
Iſmael princeps ſacerdotum 111.42
Iudas tres annos præfectus 89.21
Iudæi Danielem a catalogo prophetarum excludunt 2.5
Iudæi a Babyloniis impiis differunt nihil 6.14
Iudæi aliis nationibus ſapientiores 11.35
Iudæi innumerabiles ſecundum pollicitationem Dei, propter peccata ad pauci tatem redacti 34.41
Iudæis facies meretricis facta 84.6
Iudæi cur exules uagentur 109.5
Iudæorum pernicies 113.3
Iudæi prophetiam Danielis negant quia ſaluatoris noſtri tã aperte prædixit aduentum. 143.42
Iudæi antiqui maximum prophetam Danielem uocarunt 143.46
Iudæi ne ſuos quidem erubeſcunt magiſtros 144.14
Iuſiurandum quod Deus iurauit . 104.3
Iuſtitia trium puerorum 31.15
Iuſtitia Dei & ſapientia commendantur 75.47
Iuſtitia ſempiterna ipſe eſt Chriſtus 109.17
Iuſtum iudicium Dei 33.3
Iuſtus dominus in omnibus quæ fecit 33.1
Iuſtus Deus omnia iuſte moderatur 75.24
Iuſtus iudex reddet regnum ſanctis 89.38
Iuuenem pium Deus natu maioribus præfert 11.2

L

Lapis ſummo angularis Chriſtus 22.10.& inde
Lapis a ueteri & nouo teſtamento Chriſtus appellatus 22.20
Lapidis exciſio ortum præter naturam ſignificat 22.22
Leæna animal regium 79.9
Legem uiolant Iudæi paſcha in externa regione celebrantes 117.13
Legum obſeruatio nihil Deo latori legis præbet, ſed hominibus bonorum abundantiam 33.35
Lesbii 94.6
Liber Dei cognitio nuncupatur 140.8
Liberator & ſaluator eſt Deus 76.38
Liberatus Daniel de lacu leonum 77.3
Libri uniuſcuiuſque memoria 83.7
Libri recordationes eorũ quæ ab unoquoque geſta fuerint 89.36
Libri Danielis apud Iudæos leguntur 144.6
Locus Pauli ad Theſſalonicenſes ſecũda ſecundo, de Antichriſto explicatur 87.36
Lucifer de cælo cecidit 44.35
Luctus Danielis cauſæ 115.47

M

Maccabæi non diutius regnarunt 89.20
Maccabæi ductores exercitus 89.30
Maccabæorum primus & ſecundus liber citantur 93.28
Maccabæi ab Aſamone genus ducebant 111.37
Maccabæorũ liber tertius citatur 125.35
Magi decem menſes regno potiti 122.37
Magnitudo animi Danielis & fortitudo multis modis declaratur 72.30
Magnus & admirabilis Deus quia magna & admirabilia facere poteſt 102.5
Magorum mendacium arguitur 62.12
Maledicti præmia tulit Nabuchodonoſor 31.32
Mane, Thecel, Phares, quid 67.22 & inde
Mane calamitatum finis 95.10
Maozim fortem & potentem ſignificat 136.

136. 47
Mare amicitiæ anctor & concordiæ 40. 2
Mare hanc uitam nocat Daniel, quæ maximas habet tempeſtares 78. 28
Mater communis terra. 38. 38
Mater Baltaſar conſulir filio 62. 23
Mater Balraſar quæ 63. 3
Matthias cum filiis parua manu dnces Antiochi debellauir 134. 18
Medicæ artis, ſanus obliuiſcitur, æger recordatur. 48. 6
Medorũ & Perſarum leges iubent nt latæ leges a principe rege obſeruẽtur 73.34
Membra alter alterius uocati 99. 12
Memoria inſtorum dominum prouocat ad miſericordiam 34. 25
Mendacii expers eſt ueritatis pollicitario 83. 10
Metropolis Indæorum uirtus appellata 93. 19
Metus uocem excntiebat 61. 37
Michael unns de principibus primis 119. 29
Michael ſolus opitulatur Iudæis 122. 16
Michael princeps magnus 139. 21
Milites a Nabnchodonoſor commeatus accipiebant. 48. 47
Miraculum ingens puerorum 8. 38
Miracula a Deo facta cauſa nt eius nomen celebretur. 36. 5
Miracula in cælo & in terra fiunt 76. 47
Miſereri natura Deus conſueuit 36. 2
Miſericordia ſe ſalutem conſecutos ſarentur ſancti, qnamuis talem præ ſe tulerint uirtutem 40. 35
Myſterium ſalnatoris occultum angelis 120. 15
Moab ex patre natns 138. 9
Modeſtia Danielis 8. 10
Modeſtia domini 58. 24
Moyſes legislator 114. 32
Mons cur ſanctus uocetur 105. 31
Mortem expectabant ſancti 36. 40
Multa millia ab uno angelo interfecta 31. 33
Mnlri pro omnes 140. 28.
Multitudo ſcelerum os obturat 34. 12
Munificentia Nabuchodonoſor 8. 6
Munitiones tributum præbentes ciuitates 126. 1
Mutationes rerum nentis comparantur 78. 41

N

Nabuchodonoſor rex Babyloniorum ſacra naſa aſportauit 3. 38
Nabuchodonoſor urbem & templum cõbuſsit 4. 17
Nabuchodonoſor cum exercitu in Iudæã profectus ſimulatqne regnare cœpit. 13. 8. 20
Nabuchodonoſor nenia dignus, Baltaſar indignus cur iudicatus 67. 40
Nabuchodonoſor tota Aſia potitus & Aegypro 43. 10
Nabuchodonoſor urbem diruit & Dei tẽplum combuſsit, & populum captiuum abduxit 43. 46
Nabuchodonoſor agnoſcit uitæ mutationes 45. 38
Naphta genns idonenm ad accendendum ignem 36. 20
Naum propheta 3. 11
Neemias Artaxerſis pincerna 110. 24
Nihil temere neqne fruſtra à Deo teuelatur 21. 8
Nihil fieri potuiſſe ab Aſſyriis niſi Deus conceſsiſſet 44. 14
Nihil eſt, quod apud deum non ponderetur 67. 36
Ninus apud Hebræos Nineue nocatur 20. 24
Nomen ſuum poſuit nt teſtimonium Nabuchodonoſor 46. 42
Nomina diuina ab actionibus & efficacia diuini uiri imponere conſueuerunt. 102. 6
Non omnium eſt diuinam procnrationem nouiſſe 5. 34
Non deſtituit propria prouidentia impie uiuentes Deus 26. 5
Non humanis uiribus regnnm comparatũ ſed à Deo Nabuchodonoſor conceſſum 23. 2
Nouum teſtamentum datur credentibus 113. 19
Nubes pariunt, fulgura parientium dolores præmonſtranr 38. 36
Nulla occaſio in Daniele innenta quia fidelis erat 71. 14
Numerus & ratio annorum ſeptuaginta hebdomadum 111. 1. & iude

O

Oculi prudentiam aſtutiamque deſignant 81. 46
Omnis genita natura non ſolum rationalis ſed etiam rationis expers ad cãtum inuiratur 38. 8
Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita

ſubdita ſit 51.27
Omnis hominum natura Deo comparata nihil eſt 56.27
Onias princeps ſacerdotum 130.40
Onias Menelai filius 130.41
Ophaz aurum nitidiſsimum. 117.14
Ophni & Phinees propter arcam interfecti 6.32
Opifex & gubernator Deus omni creatura præferendus 42.42
Ordiuarii qui uocentur 70.24
Ordinarii & ſatrapæ quærebant occaſione contra Danielem 71.4
Ordo creationis mundi 39.9
Ordo admirabilis precũ Danielis 106.42
Os loquens magna 81.47
P
Pænitentem clementia dignatus eſt Deus 42.30
Pænitentiam parit diſciplina 50.15
Panis neceſſarius & communis omnium ci bus 116.27
Pœnæ pro peccatis inflictæ 33.22
Pardali Alexander Macedo comparatur 80.25
Parthemim uirgines 7.40
Parthemim electos Symmachus interpretatur 7.41
Paruum cornu Antichriſtus, a parua Iudæorum natione profectum 85.45
Phelmoni, quendam ſignificat 94.46
Paſcha quid 116.45
Paulus cum Sila uerberati Deum laudant 32.32
Paulus omnium ſanctorum minimus, peccatorum primus 40.22
Pax uobis multiplicetur, epiſtolæ initium 76.13
Peccata eleemoſynis redimenda 55.23
Peccatum uoluptatibus demulcens cor du rum reddit 68.26
Peccatum conſumatum quid 108.45
Pedes exercitum & milites ſignificant 81.16
Per antiquitatem ſignificatur æternitas, ſapientia, manſuetudo Dei 83.3
Per Aenigmata diuina interdum dicuntur & ſcribũtur, ne omnibus perſpicua ſiãt quæ ſanctis reuelantur 108.4
Perpetuus & nulli mutationi obnoxius Deus 76.31
Perſæ omnium crudeliſsimi in puniendo 79.36
Per ſacrificia uidere ſe Deum cogitabant
Iudæi corporis expertem 35.44
Perſici regni euerſio 90.14
Petrus & Ioannes digni habiti pro nomine Ieſu contumeliam pati 32.30
Pietatem nihil poteſt obſcurare 70.11
Pietas principis ſubiectis populis prodeſt 27.16
Pietatis præcones per ignitos carbones quaſi per roſas incedebant 32.20
Pietatem erga Deum obſeruans Daniel regum ſibi beneuolentiam conciliarat 71.21
Pietas omnibus rebus antepouenda 77.15
Pietatis magiſtri quidam quartam beſtiam regnum Macedonicum uocarunt 89.10
Pii homines Deum ubicunque uenerantur 8.35
Pilatus imagines interdictas in templum intulit 114.3
Piorum ordiues diſtinxit Paulus 140.42
Piorum animæ Deum agnoſcunt ſibi neceſ ſaria ſuppeditare 167.46
Præfatio uſitata, rex in æternũ uiue 75.10
Præfectus certaminis præmia ut uoluit diſtribuit 36.41
Præſentium rerum uanitatem docetur Nabuchodonoſor 78.20
Præuaricatio antiquata 108.45
Precum Alæ ieiunium, ſaccus, & cinis 101.40
Per comparationẽ prophetæ ſapientia declaratur 47.25
Pharao Echao rex Aegypti 3.34
Philippus Aeridæus dictus Alexãdri frater 80.33
Põtificatus maximus uenalis factus 111.32
Princeps Iſrael Michael 120.3
Princeps regni Græcorum Archangelus 120.3
Princeps regni Perſarum Archangelus 120.2
Priſtina beneficia cõmemorantur ad ſignificandum gratum animum 105.24
Pro antiquo dierum poſuerunt quidam interpretes, antiquaus dies 82.39
Prõ aliis peccatis Iudæi luerunt ſupplicia & ueniam impetrarunt, pro crucis facinore nondum 109.3
Procemii ſapientia 32.41
Pronominis duplicatio non temere apponitur 54.33
Prophetas intelligere non omnibus eſt facile 1.9
Prophetæ proprium futura prænoſcere & prædicere

INDEX

prædicere 2.22
Propheticus charactet a regum & temporum mentione indicatur 5. 10
Propheta euangelice potius quàm prophetice & ænigmatice locutus 84. 9
Prophetia Hieremiæ & Zachariæ mendacio caret 101. 26
Propheticum munus defecit a Iudæorum natione 109.26
Proſperi ſucceſsus pleroſque faciunt eorum qui de ſe bene meriti ſunt obliuiſci 48. 4
Proſpere res ſucceſſerunt Danieli in utroque regno Darii & Cyri 77. 14
Proſperis ſucceſsibus nō fidendum 135. 5
Prouidentia gubernat Deus ſtudioſos ſui colendi 42. 39
Ptolemæi 24. 32
Ptolemæo Lagi Aegypti commiſſa gubernacula 80. 30
Ptolemæus Lagi Aegypti accepit imperiū 92. 45
Ptolemæus Philopator 124. 41
Ptolemæus Epiphanes 125. 7
Ptolemæus Philometor 130.47
Ptolemæus ab Autiocho uictus 131.47
Ptolomæi in ſacris euangeliis prædicti 137. 30

Q

Quadruplici materia quattuor regna ſignificantur 20. 16
Quadruplicem materiam in una uidit imaginе Nabuchodonoſor 77.47
Quarta beſtia Romanorum regnum ſignificat 81. 5
Quarta beſtia Romanorum regnum 89.31
Quattuor capita regni diuiſionē poſt Alexandrum factam ſignificant 80. 29

R

Rebecca beata 121.29
Reges a ſibi ſubiectis iuſta requirere debent 15. 34
Reges minime confidunt priorum regum intimis 70. 21
Regem non poſſe omnia præbere petentibus 72.15
Regi attribuunt dementes quæ ſoli Deo cō ueniunt 72.17
Regna terræ omnia deficiunt 88.44
Regno, prophetia, ſacerdotio priuati Iudæi 35. 2
Regnū Dei principio & fine carens 21. 23
Regnum cælorū dignis præbebitur 25.19
Regnum Dei ſucceſsione careus 45.39
Regnum Dei ſolum perpetuum 46.32
Regum ſucceſsiones per ſtatuam oſtendit Deus Nabuchodonoſor 45. 2
Religioſus Darius oſtenditur 74. 45
Remedia multa ſalutaria adhibuit Deus Nabuchodonoſor 45. 2
Remedium uulneri conſentaneum adhibet Daniel 53. 20
Reſurrectionem ſuo præconio cōmendant adoleſcentes 39. 22
Reſurrectio 140. 9
Reſurrectionē docuit diuus Archangelus Danielem 143.24
Retia improbitatis 71. 30
Reuelationem quattuor beſtiarum ponit Daniel 77. 44
Rex qui omnes in ſuam ditionem redegerat Iudæum captiuum adorat 26.29
Rex in æternum uiue uſitata regum ſalutatio 62. 35
Rex Auſtri 127. 4
Rex Aquilonis 127.19
Rhodii cum Xerxe ſocietatem inierũ 9. 6
Romani omnium gentium imperiū potiti 78. 39
Romani ſubiectis populis maiora impoſuere tributa 81. 14
Romani per legatos imperant Antiocho ut ab Aegypto diſcedat 132.30
Romanorum potentia a Daniele prædicta 2.32
Romanum regnum omnes nationes ſuperauit 23.36
Romanorum ciuitas conflata ex plurimis nationibus 81. 6
Romanorum regnum illuſtrius omnibus ſuperioribus fuit 81. 18

S

Sabir terra 128. 30
Sabit 137.37
Sacerdotibus tantum conueniebat offerre ſacrificia 26.34
Sacerdotes primo loco ponūtur quia ipſis diuinū cōmiſſum eſt miniſterium 39. 14
Sacerdotes cōtra legē creabantur 111.29
Sacerdotio in omnem uitam fungi lex iubebat 111.31
Sacerdotes & doctores patres uocauit Daniel 102. 33
Sacrificia a lege diuina olim uno loco circumſcripta 35. 11
Sacrificium uerū agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi 113. 21
Sacrificium ſecundum legem ablatum cum

INDEX

ſaluator noſter emiſit ſpiritum 113.23
Sæculorum nomen repetunt ſancti uicti in finita Dei bonitate 40.46
Salomon templum ædificauit 72.42
Salomoni e Tharſis afferebatur aurum 117.16
Samii 91.6
Samuel maximus propheta 2.47
Samuel 11.3
Sancti adoleſcentes flammam contempſerunt 36.39
Sanctus ſanctorum Chriſtus 109.31
Sanctis altiſsimi regnum æternum traditur 88.45
Sanctos propter peccatores affligi Deus permittit 4.30
Sanguis rubram ſpeciem habet 138.7
Sapientia, pietas, iuſtitia trium puerorum 31.18
Sapientiæ munus iis concedi quibus populi gubernandi cōmittuntur, etiam ſi pietatis expertes fuerint 70.38
Sapientiſsime & prudentiſsime Nabuchodonoſor Danieli moleſta deprecatur 51.30
Sarabara Perſicorum indumentorũ genera 32.8.
Scelerati ignominia affecti 36.41
Scopas dux Ptolemæi 124.43
Scopas dux Ptolemæi 126.19
Secundus domini aduentus 25.40
Secundus ſaluatoris aduentus prædicitur a Daniele. 84.15
Sedeciæ regnum tradidit Nabuchodonoſor 4.11
Sedecias frater Ioacim patruus Iechoniæ 101.20
Segnities Iudæorum notatur 98.29
Seleuci 24.32
Seleuco creditum orientis imperiũ 80.31
Seleucus Nicanor Babylonem obtinuit 92.46.
Seleucus Philopator Antiocho magno fuc ceſsit 139.41
Sennacherim impius 30.26
Sennacherim a filiis interfectus 31.34
Septem tempora alii ſeptem annos alii annos tres cum dimidio accipiunt 52.39
Septuaginta Hebdomades 490. anni 108.36
Septuaginta hebdomadum numerus incipit ab anno 20. Artaxerxis 110.22
Simon Maccabæus octo annos præfectus 89.21
Simon Camithas pōtifex maximus 111.45
Simonia prohibetur gratis accepiſtis gratis date 65.40
Symphonia optima concentui qui ſtatuæ adhibebatur oppoſita 37.1
Simulacra & uita & omni ſenſu carent 67.3
Syrorum lingua Magi communiter nteban tur 14.13
Somnio perturbatur Nabuchodonoſor 47.7
Somniorum ænigmata declarat Daniel 63.44
Spes proximi dilectionem antecedens 27.42
Spiritu illuſtratus omnes cauſas nouit 6.1
Spiritualis iudicat omnia 5.46
Spirituales animæ iuſtorum humanis perturbationibus ſuperiores 39.26
Spiritus gratiã elargitus eſt dominus, qua adiuti qui ſpiritaliter uiuunt ſuperant affectiones 109.15
Stellæ Iudæi uocati propter nobilitatem & ſplendorem pietatis 94.5
Suillis carnibus ueſci iuſsit Antiochus 98.6
Superbia Nabuchodonoſor 28.27
Superbit terra & cinis 61.28
Superlatiuis præpoſitionibus uerba contexta 37.15
Supplicio homines immutantur 35.46
Supplicium extremũ minatur Nabuchodonoſor iis, qui in Deum maledicta coniiciant 45.13
Suſa metropolis Perſarum 90.14

T

Temerarium eſt culpare quæ a Deo ſapienter adminiſtrantur 57.23
Templi Dei nobilitas 60.14
Templum ſanctitatis diuinæ particeps 37.28
Templum rurſus ædificatum 101.16
Tempus quo profectus ad Hieroſolyma Nabuchodonoſor, & prædatus omnia templi munera ſe Babylonem recepit, a Hieremia docetur 45.18
Tempus calamitatibus definitum 98.33
Tempus & tempora & dimidium temporis tres annos cum dimidio ſignificat 87.27.
Tempus & tempora & dimidium temporis tres anni cum dimidio 141.46
Tenuiſsimum interdum Deus declarat 50.36

Ter captiuus populus Iudæorum 101. 18
Teſtimonium datum Danieli non tantũ ab amicis, ſed etiam ab iis, qui ei inſidiabantur 71. 18
Teſtamentum cuſtodit Deus diligentibus ſe 102. 7
Theodoretus iubet auditorem quieſcere 12. 45
Thronus Dei 37. 36
Tibialia Anaxyrides 32. 7
Timor cum pietate coniunctus 59. 22
Timotheus dux Ammanitarum 138. 2
Tribulatio magna ſanctorũ a Chriſto prædicta 88. 21
Tribus temporibus in die flectebat genua ſua Daniel 72. 27
Tributis militaris alitur exercitus 126. 2

V

Valerius Gratus 111. 40
Vanitas omnis homo niuens 21. 13
Vaſa Deo dicata cur tradita impiis hominibus 5.
Vaſa iniquitatis Danielē accuſant 73. 13
Velum templi fractũ quid ſignificet 113. 36
Veritas prophetarũ non fuiſſet oſtenſa niſi Chriſtus apparuiſſet 109. 28
Verbum & uiſionem iure uocauit Daniel 115. 24
Veſpera calamitatum initium 95. 10
Veſpertinus cultus 107. 34
Vigilantia animi ſobrietas 63. 7
Violans mandata Dei ſe indignum reddit eius pollicitationibus 102. 11
Vir uocatur Gabriel 107. 25
Vir deſideriorum Daniel cur. 108. 6
Virtus ſtabilis peccato anteponenda 68. 28
Virtutem diuinam non poſſunt intueri qui non ſunt diuinis initiati myſteriis 31. 24
Virtutem Hieruſalem uocat cur 125. 33
Virtutes quæ ſuper cælos ſunt populum Iudæorũ nolunt boni alicuius compotem fieri propter eorum ſcelera 122. 15
Viſiones multiplicat Deus per prophetas 82. 32
Vita præſens nihil habet perpetuum 21. 9
Vita præſens celerrimas habet mutationes 21. 14
Viuentem Danielis Deum nominat Darius 74. 47
Vmbra legis finem habet oblato nero ſacrificio 113. 45
Vnctus ſanctus ſanctorum 109. 32
Vngitur Chriſtus ſecundum humanitatem ſpiritu ſancto 109. 43
Vngues ærei 85. 17
Vnus eſt Deus & dominus reges in terris conſtituens, & regnum cui uult commitens 10. 35
Voluntates ſequitur diuina cura 9. 4
Voluntatis comitem Deus habet poteſtatem 36. 3
Vrias Samæi 4. 20
Vrſo ſimile Perſicum regnum 79. 34
Vtilitas allata Iudæis & barbaris 6. 3

X

Xerxes nauali pugna uictus ab Athenienſibus turpiter domum rediit 79. 45
Xerxes Darii filius, opibus nimiis ditatus 122. 44
Xerxis ſuperba profectio, & ridiculus diſceſſus 123. 5

Z

Zacharias aliter tẽpus numeranit 100. 46

FINIS.

Series chartarum.

* A B C D E F G H I K L M N.

Omnes ſunt terniones præter * qui eſt duernio,

YA 152465

Digitized by Google

Digitized by Google